

PUBLII OVIDII
NASONIS

FASTORUM LIB. VI.
TRISTIUM LIB. V.
DE PONTO LIB. IV.

ET LIBELLUS IN IBIN.

IN HAC EDITIONE DILIGENTISSIME
A MULTIS MENDIS REPURGATI.

ROMÆ 1792.
Ex Typographia S. Michaelis ad Ripam
apud Paulum Junchium.

Superiorum permissu, ac Privilegio.

REIMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

Franc. Xav. Passari Archiep. Larissen. Vicesg.

REIMPRIMATUR,

Fr. Thomas Maria Mamachius Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apostolici Magister.

PUBLII OVIDII NASONIS FASTORUM

LIBER PRIMUS.

AD CÆSAREM GERMANICUM.

Tempora cum causis Latium digesta per annum,
Lapsaque sub terras, ortaque signa canam.
Excipe pacato, Cæsar Germanice, vultu
Hoc opus: & timidæ dirige navis iter.
Officiique levem non aversatus honorem,
In tibi devoto munere dexter ades.
Sacra recognosces annalibus eruta priscis:
Et quo sit merito quæque notata dies.
Invenies illic & festa domestica vobis;
Sæpe tibi pater est, sæpe legendus avus.
Quæque ferunt illi, pictos signantia fastos,
Tu quoque cum Druso præmia fratre feres.
Cæsaris arma canant alii: nos Cæsaris aras,
Et quoscumque sacris addidit ille dies.
Adnue conanti per laudes ire tuorum:
Deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires
Ingenium vultu statque caditque tuo.
Pagina judicium docti subitura movetur
Principis, ut Clario missa legenda Deo.
Quæ sit enim culti facundia sensimus oris,
Civica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus, & ad nostras cum se tulit impetus artes,
Ingenii currant flumina quanta tui.
Si licet, & fas est, vates rege vatis habenas:
Auspice te felix totus ut annus eat.

TEmpora digereret cum conditor Urbis, in anno
  Constituit menses quinque bis esse suo.
Scilicet arma magis, quam sydera, Romule, noras:
  Curaque finitimos vincere major erat.
Est tamen, & ratio, Cæsar, quæ moverit illum:
  Erroremque suum, quo tueatur habet.
Quod satis est, utero matris dum prodeat infans;
  Hoc anno statuit temporis esse satis.
Per totidem menses a funere conjugis uxor
  Sustinet in vidua tristia signa domo.
Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
  Cum rudibus Populis annua jura daret.
Martis erat primus mensis, Venerisque secundus:
  Hæc generis princeps, ipsius ille pater.
Tertius a senibus, juvenum de nomine quartus;
  Quæ sequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras;
  Mensibus antiquis adposuitque duos.
NE tamen ignores variorum jura dierum:
  Non habet officii lucifer omnis idem.
Ille Nefastus erit, per quem tria verba silentur:
  Fastus erit, per quem lege licebit agi.
Neu toto perstare die sua jura putaris;
  Qui jam Fastus erit, mane Nefastus erat.
Nam simul exta Deo data sunt, licet omnia fari,
  Verbaque honoratus libera Prætor habet.
Est quoque, quo Populum jus est includere septis:
  Est quoque, qui nono semper ab orbe redit.
Vindicat Ausonias Junonis cura Kalendas:
  Idibus alba Jovi grandior agna cadit.
Nonarum tutela Deo caret. Omnibus istis
  (Ne fallare cave) proximus ater erit.
Omen ab eventu est; illis nam Roma diebus
  Damna sub adverso tristia Marte tulit.
Hæc mihi dicta semel, totis hærentia Fastis,
  (Ne seriem rerum scindere cogar) erunt.
ECce tibi faustum, Germanice, nuntiat annum,
  Inque meo primus carmine Janus adest.
Jane biceps, anni tacite labentis origo,
  Solus de Superis, qui tua terga vides;

De-

Dexter ades ducibus, quorum secura labore
  Ocia terra ferax, ocia pontus agit.
Dexter ades Patribusque tuis, Populoque Quirini,
  Et resera nutu candida templa tuo.
Prospera lux oritur: linguisque, animisque favete:
  Nunc dicenda bono sunt bona verba die.
Lite vacent aures; insanaque protinus absint
  Jurgia: differ opus, livida lingua, tuum.
Cernis, odoratis ut luceat ignibus Æther;
  Et sonet accensis spica Cilissa focis?
Flamma nitore suo templorum verberat aurum,
  Et tremulum summa spargit in æde jubar.
Vestibus intactis Tarpejas itur in arces:
  Et Populus festo concolor ipse suo est.
Jamque novi præeunt fasces; nova purpura fulget:
  Et nova conspicuum pondera sentit ebur.
Colla rudes operum præbent ferienda juvenci,
  Quos aluit campis herba Falisca suis.
Jupiter, arce sua totum cum spectet in Orbem,
  Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.
Salve læta dies, meliorque revertere semper,
  A Populo rerum digna potente coli.
Quem tamen esse Deum te dicam. Jane biformis?
  Nam tibi par nullum Græcia numen habet.
Ede simul caussam, cur de cœlestibus unus,
  Sitque quod a tergo, sitque quod ante, vides.
Hæc ego cum sumtis agitarem mente tabellis,
  Lucidior visa est, quam fuit ante, domus.
Tum sacer, ancipiti mirandus imagine, Janus
  Bina repens oculis obtulit ora meis.
Obstupui, sensique metu riguisse capillos,
  Et gelidum subito frigore pectus erat.
Ille tenens dextra baculum, clavemque sinistra,
  Edidit hos nobis ore priore sonos.
Disce, metu posito, Vates operose dierum,
  Quod petis, & voces percipe mente meas.
Me, Chaos antiqui (nam res sum prisca) vocabant.
  Adspice quam longi temporis acta canam.
Lucidus hic aer, & quæ tria corpora restant,
  Ignis, aquæ, tellus, unus acervus erant.

Ut semel hæc rerum secessit lite suarum ;
 Inque novas abiit massa soluta domos.
Flamma petit altum : propior locus aera cœpit :
 Sederunt medio terra fretumque solo.
Tunc ego,qui fueram globus, & sine imagine moles,
 In faciem redii, dignaque membra Deo.
Nunc quoque,confusæ quondam nota parva figuræ,
 Ante quod est in me, postque videtur idem.
Accipe, quæsitæ quæ caussa sit altera formæ :
 Hanc simul, ut noris, officiumque meum.
Quicquid ubique vides, cælum, mare,nubila,terras,
 Omnia sunt nostra clausa, patentque, manu.
Me penes est unum vasti custodia Mundi,
 Et jus vertendi cardinis omne meum est.
Cum libuit pacem placidis emittere tectis,
 Libera perpetuas ambulat illa vias :
Sanguine letifero totus miscebitur Orbis,
 Ni teneant rigidæ condita bella feræ.
Præsideo foribus Cœli cum mitibus horis,
 It, redit officio Jupiter ipse meo.
Inde vocor Janus, cui cum Cereale sacerdos
 Imponit libum, mixtaque farra sali ;
Nomina ridebis, modo namque Patulcius idem,
 Et modo sacrifico Clusius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
 Nomine diversas significare vices.
Vis mea narrata est. Caussam nunc disce figuræ :
 Jam tamen hanc aliqua tu quoque parte vides.
Omnis habet geminas hinc atque hinc janua frontes,
 E quibus hæc Populum spectat, at illa larem.
Utque sedens vester primi prope limina tecti
 Janitor, egressus introitusque videt ;
Sic ego prospicio cœlestis janitor aulæ
 Eoas partes, Hesperiasque simul.
Ora vides Hecates in tres vergentia partes,
 Servet ut in ternas compita secta vias.
Et mihi ne flexu cervicis tempora perdam,
 Cernere non moto corpore bina licet.
Dixerat : et vultu si plura requirere vellem,
 Se mihi difficilem non fore fassus erat.

Sum-

Sumpsi animum, gratesque Deo non territus egi,
  Verbaque sum spectans pauca locutus humum.
Dic, age, frigoribus quare novus incipit annus,
  Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia nunc florent, tunc est nova temporis ætas:
  Et nova de gravido palmite gemma tumet.
Et modo formatis amicitur viribus arbos,
  Prodit & în summum seminis herba s[illegible]m;
Et tepidum volucres concentibus aera mulcent,
  Ludit & in pratis, luxuriatque pecus.
Tum blandi soles, ignotaque prodit hirundo,
  Et luteum celsa sub trabe fingit opus.
Tum patitur cultus ager, & renovatur aratro.
  Hæc anni novitas jure vocanda fuit.
Quæsieram *multis; non multis* ille moratus,
  Contulit in versus sic sua verba duos.
Bruma novi prima est, veterisque novissima Solis:
  Principium capiunt Phœbus, & annus idem.
Postea mirabar, cur non sine litibus esset
  Prima dies. Caussam percipe, Janus ait.
Tempora commisi nascentia rebus agendis,
  Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo;
  Nec plus quam solitum testificatur opus.
Mox ego: Cur, quamvis aliorum numina placem,
  Jane, tibi primo thura, merumque fero?
Ut per me possis aditum, qui limina servo,
  Ad quoscumque voles, inquit, habere Deos.
At cur læta tuis dicuntur verba Kalendis,
  Et damus alternas, accipimusque preces?
Tum Deus incumbens baculo, quem dextra gerebat,
  Omnia principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas advertitis aures,
  Et visam primum consulit augur avem.
Templa patent, auresque Deum: nec lingua caducas
  Concipit ulla preces; dictaque pondus habent.
Desierat Janus; nec longa silentia feci,
  Sed tetigi verbis ultima verba meis.
Quid vult palma sibi, rugosaque carica, dixi,
  Et data sub niveo candida mella cado?

Omen, ait, caussa est, ut res sapor ille sequatur,
Et peragat cœptum dulcis ut annus iter.
Dulcia cur dentur, video: stipis adjice caussam,
Pars mihi de Festo ne labet ulla tuo.
Risit, & o quam te fallunt tua sæcula, dixit,
Qui stipe mel sumpta dulcius esse putas!
Vix ego Saturno quemquam regnante videbam,
Cujus non animo dulcia lucra forent. (di:
Tempore crevit amor, qui nunc est summus, haben-
Vix ultra, quo jam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc sunt, quam prisci temporis annis,
Dum populus pauper, dum nova Roma fuit;
Dum casa Martigenam capiebat parva Quirinum;
Et dabat exiguum fluminis ulva torum.
Jupiter angusta vix totus stabat in æde,
Inque Jovis dextra fictile fulmen erat,
Frondibus ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis;
Pascebatque suas ipse Senator oves.
Nec pudor, in stipula placidam cepisse quietem,
Nec fœnum capiti supposuisse fuit.
Jura dabat Populis posito modo Consul aratro,
Et levis argenti lamina crimen erat.
At postquam fortuna loci caput extulit hujus,
Et tetigit summos vertice Roma Deos:
Creverunt & opes, & opum furiosa cupido:
Et, cum possideant plurima, plura volunt.
Quærere, ut absumant, absumpta requirere certant,
Atque ipsæ vitiis sunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit suffusa venter ab unda,
Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.
In pretio pretium nunc est: dat census honores:
Census amicitias: pauper ubique jacet.
Tu tamen auspicium si sit stipis utile, quæris,
Curque juvent nostras æra vetusta manus.
Æra dabant olim; melius nunc omen in auro est:
Victaque concedit prisca moneta novæ.
Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua pro-
Aurea, majestas convenit ista Deo. (bemus,
Laudamus veteres, sed nostris utimur annis:
Mox tamen est æque dignus uterque coli.

Fini-

Finierat monitus: placidis ita rursus, ut ante,
Clavigerum verbis adloquor ipse deum:
Multa quidem didici, sed cur navalis in ære
Altera signata est, altera forma biceps?
Noscere me duplici posses in imagine, dixit;
Ni vetus ipsa dies extenuaret opus.
Caussa ratis superest: Thuscum rate venit in amnem
Ante pererrato falcifer Orbe deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum.
Cœlitibus regnis ab Jove pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen;
Dicta quoque est Latium terra, latente Deo.
At bona posteritas puppim servavit in ære;
Hospitis adventum testificata Dei.
Ipse solum colui, cujus placidissima lævum
Radit arenosi Thybridis unda latus.
Hic, ubi nunc Roma est, incædua sylva virebat:
Tantaque res paucis pascua bobus erat.
Arx mea collis erat, quem cultrix nomine nostro
Nuncupat hæc ætas, Janiculumque vocat.
Tunc ego regnabam, patiens cum terra Deorum
Esset, et humanis numina mixta locis.
Nondum justitiam facinus mortale fugarat.
(Ultima de superis illa reliquit humum.)
Proque metu Populum sine vi pudor ipse regebat.
Nullus erat, justis reddere jura, labor.
Nil mihi cum bello; pacem, postesque tuebar:
Et clavem ostendens, hæc, ait, arma gero.
Presserat ora Deus: tunc sic nostra ora resolvo,
Voce mea voces eliciente Deo.
Cum tot sint Jani, cur stas sacratus in uno,
Hic ubi juncta foris templa duobus habes?
Ille manu mulcens prospexam ad pectora barbam,
Protinus œbalii retulit arma Titi.
Utque levis custos, armillis capta Sabinis,
Ad summæ Tatium duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
Arduus in valles & fora Clivus erat.
Et jam contigerat portam: Saturnia cujus
Demserat adpositas insidiosa seras.

Cum tanto veritus committere Numine pugnam,
Ipse meæ movi callidus artis opus.
Oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi:
Sumque repentinas ejaculatus aquas.
Ante tamen gelidis subjeci sulphura venis;
Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
Cujus ut utilitas pulsis percepta Sabinis;
Quæque fuit, tuto reddita forma loco est;
Ara mihi posita est: parvo conjuncta sacello:
Hæc adolet flammis cum strue farra suis.
At cur pace lates, motisque recluderis armis?
Nec mora: quæsiti reddita caussa mihi.
Ut Populo reditus pateant ad bella profecto,
Tota patet dempta janua nostra sera.
Pace fores obdo, ne qua discedere possit:
Cæsareoque diu Nomine clausus ero.
Dixit; & attollens oculos diversa tuentes,
Adspexit toto quicquid in Orbe fuit.
Pax erat, & vestri, Germanice, caussa triumphi
Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.
Jane, face æternos, Pacem, Pacisque ministros;
Neve suum, præsta, deserat auctor opus.
Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere Fastis;
Sacravere patres hac duo templa die.
Accepit Phœbo, Nymphaque Coronide natum
Insula; dividua quam premit amnis aqua.
Jupiter in parte est: cepit locus unus utrumque;
Junctaque sunt magno templa nepotis avo.
QUid vetat & stellas, ut quæque oriturque, cadit-
Dicere? promissi pars sit, & ista mei. (que,
Felices animæ, quibus hæc cognoscere primis,
Inque domos superas scandere cura fuit!
Credibile est illas pariter vitiisque locisque
Altius humanis exseruisse caput.
Non Venus, & vinum sublimia pectora fregit,
Officiumve fori, militiæve labor.
Nec levis ambitio, perfusaque gloria fuco;
Magnarumque fames sollicitavit opum.
Admovere oculis distantia sidera nostris;
Ætheraque ingenio supposuere suo.

Sic

Sic petitur cœlum: non ut ferat Ossan Olympus,
Summaque Peliacus sidera tangat apex.
Nos quoque sub ducibus Cœlum metabimur illis,
Ponemusque suos ad stata signa dies.
ERgo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
Sparsaque cœlesti rore madebit humus.
Octipedis frustra quærentur brachia Cancri:
Præceps occiduas ille subivit aquas.
IRstiterint Nonæ: missi tibi nubibus atris
Signa dabunt imbres, exoriente Lyra.
QUattuor adde dies, ductis ex ordine Nonis,
Janus Agonali luce piandus erit.
Nominis esse potest succinctus caussa minister,
Hostia cœlitibus quo feriente cadit.
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper Agone? rogas, nec nisi jussus agis.
Pars quia non veniant pecudes,sed agantur, ab actu
Nomen Agonalem credit habere diem.
Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum,
Una sit ut proprio littera dempta loco.
An quia prævisos in aqua timet hostia cultros,
A pecoris lux est ista notata metu?
Pars etiam, fieri solitis ætate priorum
Nomina de ludis Graja tulisse diem.
Et pecus antiquus dicebat Agonia sermo:
Veraque judicio est ultima caussa meo.
Utque ea nunc certa est; ita Rex placare sacrorum
Numina lanigeræ conjuge debet ovis.
Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur,
Hostibus amotis hostia nomen habet.
Ante, Deos homini quod conciliare valeret,
Fas erat, & puri lucida mica salis.
Nondum pertulerat lacrymatas cortice myrrhas
Acta per æquoreas hospita navis acquas.
Thura nec Euphrates, nec miserat India Costum,
Nec fuerant rubri cognita fila Croci.
Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,
Et non exiguo laurus adusta sono.
Si quis erat, factis prati de flore coronis,
Qui posset violas addere, dives erat.

Hic, qui nunc aperit percussi viscera tauri,
  In sacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidæ gavisa est sanguine porcæ,
  Ulta suas merita cæde nocentis opes.
Nam sata vere novo teneris lactentia sulcis
  Eruta setigeræ comperit ore suis.
Sus dederat pœnas. Exemplo territus hujus
  Palmite debueras abstinuisse caper.
Quem spectans aliquis dentes in vite prementem,
  Talia non tacito dicta dolore dedit:
Rode, caper, vitem: tamen hinc cum stabis ad aram,
  In tua quod spargi cornua possit, erit.
Verba fides sequitur: noxæ tibi deditus hostis
  Spargitur adfuso cornua, Bacche, mero.
Culpa sui nocuit, nocuit quoque culpa capellæ,
  Quid bos? quid placidæ commeruistis oves?
Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas
  Viderat inceptos destituisse favos.
Cærula quem genitrix ægre solata dolentem,
  Addidit hæc dictis ultima verba suis.
Siste, puer, lacrymas: Proteus tua damna levabit:
  Quoque modo repares, quæ periere, dabit.
Decipiat ne te versis tamen ille figuris:
  Impediant geminas, vincula firma manus.
Pervenit ad vatem juvenis: resolutaque somno
  Adligat æquorei brachia capta senis:
Ille sua faciem trasformis adulterat arte:
  Mox domitus vinclis in sua membra redit:
Oraque cærulea tollens rorantia barba,
  Qua, dixit, repares arte requiris apes?
Obrue mactati corpus tellure juvenci:
  Quod petis a nobis, obrutus ille dabit.
Jussa facit pastor, fervent examina putri
  De bove: mille animas una necata dedit.
Poscit ovem fatum: verbenas improba carpsit,
  Quas pia Dis ruris ferre solebat anus.
Quid tuti superest, animam cum ponat in aris,
  Lanigerumque pecus, ruricolæque boves?
Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum,
  Ne detur celeri victima tarda Deo.

Qua

Quod semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ,
Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.
Exta canum vidi Triviæ libare Sapæos;
Et quicumque tuas accolit, Hæme, nives.
Cæditur & rigido Custodi ruris asellus:
Caussa pudenda quidem est, huic tamen apta Deo.
Festa Corymbiferi celebrabas Græcia Bacchi,
Tertia quæ solito tempore bruma refert.
Di quoque cultores gelidi venere Lycæi,
Et quicumque jocis non alienus erat.
Panes, & in Venerem Satyrorum prona juventus,
Quæque colunt amnes, solaque rura Deæ.
Venerat & senior pando Silenus asello,
Quique rubro pavidas inguine terret aves.
Dulcia, qui dignum nemus in convivia nacti
Gramine vestitis accubuere toris.
Vina dabat Liber: tulerat sibi quisque coronam:
Miscendas parce rivus agebat aquas.
Naides effusis aliæ sine pectinis usu,
Pars aderant positis arte, manuque comis.
Illa super suras tunicam collecta ministrat:
Altera dissuto pectus aperta sinu.
Exerit hæc humerum; vestem trahit illa per herbas:
Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliæ Satyris incendia mitia præbent:
Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque inextinctæ, Silene, libidinis urunt:
Nequitia est, quæ te non sinit esse senem.
At ruber hortorum Decus, & tutela, Priapus
Omnibus ex illis Loride captus erat.
Hanc cupit, hanc optat, sola suspirat in illa;
Signaque dat nutu, sollicitatque notis.
Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam,
Irrisum vultu despicit illa suo.
Nox erat, & vino somnum faciente, jacebant
Corpora diversis victa sopore locis.
Lotis in herbosa sub acernis ultima ramis,
Sicut erat lusu fessa, quievit humo.
Surgit amans, animamque tenens, vestigia furtim
Suspenso digitis fert taciturna gradu.

Ut tetigit niveæ secreta cubilia Nymphæ,
  Ipsa sui flatus ne sonet aura, cavet.
Et jam finitima corpus librabat in herba:
  Illa tamen multi plena soporis erat.
Gaudet, & a pedibus tracto velamine, vota
  Ad sua felici cœperat ire via.
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus,
  Intempestivos edidit ore sonos.
Territa consurgens Nymphe, manibusque Priapum
  Rejicit, & fugiens concitat omne nemus.
At Deus, obscœna nimium quoque parte paratus,
  Omnibus ad Lunæ lumina risus erat.
Morte dedit pœnas auctor clamoris, & hinc est
  Hellespontiaco victima grata Deo.
Intacta fueratis aves solatia ruris,
  Assuetum silvis, innocuumque genus:
Quæ facitis nidos, quæ plumis ova fovetis;
  Et facili dulces editis ore modos.
Sed nihil ista juvant; quia linguæ crimen habetis;
  Dique putant mentes vos aperire suas.
Nec tamen id falsum: nam Dis, ut proxima quæque
  Nunc penna veras, nunc datis ore notas.
Tuta diu volucrum proles, tum denique cæsa est
  Juveruntque Deos indicis exta sui.
Ergo sæpe suo conjux abducta marito
  Utitur in calidis alba Columba focis.
Nec defensa juvant Capitolia, quominus anser
  Det jecur in lances, Inachi lauta, tuas.
Nocte Deæ Nocti cristatus cæditur ales,
  Quod tepidum vigili provocat ore diem.
Interea Delphin clarum super æquora sidus
  Tollitur; & patriis exerit ora vadis.
POstera lux hyemem medio discrimine signat:
  Æquaque præteritæ, quæ superabit, erit.
PRoxima prospiciet Tithono nupta relicto,
  Arcadiæ sacrum pontificale Deæ.
Te quoque lux eadem, Turni soror, æde recepit:
  Hic ubi virginea campus obitur aqua.
Unde petam caussas horum, moremque sacrorum?
  Dirigat in medio quis mea vela freto?

Ipsa

Ipsa mone, quæ nomen habes a carmine ductum:
  Propositoque fave, ne tuus erret honor.
Orta prior Luna (de se si creditur ipsi)
  A magno tellus Arcade nomen habet.
Sic fuit Evander: qui, quamquam clarus utroque,
  Nobilior sacræ sanguine matris erat.
Quæ simul æthereos animo conceperat ignes,
  Ore dabat vero carmina plena dei.
Dixerat hæc nato motus instare, sibique.
  Multaque præterea tempore nacta fidem.
Nam juvenis, vera nimium cum matre fugatus
  Deserit Arcadiam, Parrhasiumque larem.
Cui genitrix flenti, Fortuna viriliter inquit,
  (Siste, puer, lacrymas) ista ferenda tibi est.
Sic erat in fatis: nec te tua culpa fugavit,
  Sed deus: offenso pulsus es urbe deo.
Non meriti pœnam pateris, sed Numinis iram.
  Est aliquid magnis crimen abesse malis.
Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra
  Pectora pro facto spemque metumque suo.
Nec tamen ut primus mœre mala talia passus:
  Obruit ingentes ista procella viros.
Passus idem Tyriis qui quondam pulsus ab oris
  Cadmus in Aonia constitit exul humo.
Passus idem Tydeus, & idem Pagaseus Jason,
  Et quos præterea longa referre mora est.
Omne solum forti patria est: ut piscibus æquor,
  Ut volucri, vacuo quidquid in Orbe patet.
Nec fera tempestas toto tamen horret in anno:
  Et tibi (crede mihi) tempora veris erunt.
Vocibus Evander, firmata mente parentis,
  Nave secat fluctus; Hesperiamque tenet.
Jamque ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
  Egerat, & Thuscis obvius ibat aquis.
Fluminis illa latus, cui sunt vada juncta Terenti,
  Aspicit, & sparsas per loca sola casas.
Utque erat, immissis puppim stetit ante capillis,
  Continuitque manum torva regentis iter.
Et procul in dextram tendens sua brachia ripam,
  Pinea non sano ter pede texta ferit.

Neve

Neve daret saltum properans insistere terræ,
Vix est Evandri, vixque retenta manu.
Dique petitorum (dixit) salvete locorum,
Tuque novos cœlo, terra, datura Deos.
Fluminaque, & fontes, quibus utitur hospita tellus,
Et nemorum Divæ, Majadumque chori;
Este bonis avibus visi natoque, mihique:
Ripaque felici tacta sit ista pede.
Fallor? an hi fient ingentia mœnia colles?
Juraque ab hac terra cætera terra petet?
Montibus his olim totus promittitur Orbis.
Quis tantum fati credat habere locum?
Et jam Dardaniæ tangent hæc littora pinus.
Hic quoque caussa novi fœmina Martis erit.
Care nepos, Palla, funesta quid induis arma?
Indue: non humili vindice cæsus eris.
Victa tamen vinces, eversaque Troja resurges;
Obruet hostiles ista ruina domos.
Urite victrices Neptunia Pergama flammæ:
Num minus hic toto est altior Orbe cinis?
Jam pius Æneas sacra, & sacra altera Patrem,
Adferet. Iliacos excipe, Vesta, Deos.
Tempus erit cum vos, orbemque tuebitur idem,
Et fient ipso sacra colente Deo:
Et penes Augustos patriæ tutela manebit:
Hanc fas imperii fræna tenere domum.
Inde nepos, natusque Dei (licet ipse recuset)
Pondera cœlesti mente paterna feret.
Utque ego perpetuis olim sacrabor in aris:
Sic Augusta novum Julia Numen erit.
Talibus auspiciis nostros descendit in agros;
Substitit in medios præscia lingua sonos.
Puppibus egressus Latia stetit exul in herba:
Felix, exilium cui locus ille fuit.
Nec mora longa fuit: stabant nova tecta; nec alter
Montibus Ausoniis Arcade major erat.
Ecce boves illuc Eryteidas adplicat heros,
Emensus longi claviger Orbis iter.
Dumque huic hospitium domus est Tegeæa, vagantur
Incustoditæ læta per arva boves.

Mane

Mane erat; excussus somno Tirynthius hospes
De numero tauros sentit abesse duos.
Nulla videt taciti quærens vestigia furti:
Traxerat aversos Cacus in antra ferox:
Cacus Aventinæ timor, atque infamia silvæ,
Non leve finitimis, hospitibusque malum.
Dira viro facies; vires pro corpore; corpus
Grande; pater monstri mulciber hujus erat.
Proque domo longis spelunca recessibus ingens
Abdita; vix ipsis invenienda feris..
Ora super postes, adfixaque brachia pendent,
Squallidaque humanis ossibus albet humus.
Servata mala parte boum Jove natus abibat;
Mugitum rauco furta dedere sono.
Accipio, revocamen, ait, vocemque secutus
Impia per silvas ultor ad antra venit.
Ille aditum fracti præstruxerat objice montis.
Vix juga movissent quinque bis illud onus.
Nititur hic humeris (cœlum quoque sederat illis)
Et vastum motu collabefactat onus. (sum,
Quod simul evulsum est, fragor æthera terruit ip-
Ictaque subsedit pondere mollis humus.
Prima movet Cacus, collata prælia dextra,
Remque ferox saxis, stipitibusque gerit.
Queis ubi nil agitur; patrias male fortis ad artes
Confugit, & flammas ore sonante vomit.
Quas quoties proflat, spirare Typhea credas,
Et rapidum Æthnæo fulgur ab igne jaci.
Occupat Alcides, adductaque clava trinodis
Ter quater adversi sedit in ore viri.
Ille cadit, mixtosque vomit cum sanguine fumos;
Et lato moriens pectore plangit humum.
Immolat ex illis taurum tibi Juppiter unum.
Victor, & Evandrum, ruricolasque vocat.
Constituitque sibi, quæ maxima dicitur, aram,
Hic, ubi pars Urbis de bove nomen habet.
Nec tacet Evandri mater, prope tempus adesse,
Hercule quo tellus sit satis usa suo.
At felix vates, ut Dis gratissima vixit,
Possidet hunc Jani sic Dea mense diem.

Idi-

IDibus in magni castus Jovis æde sacerdos
  Semimaris flammis viscera libat ovis :
Redditaque est omnis Populo Provincia nostro ,
  Et tuus Augusto nomine dictus avus .
Perlege dispositas generosa per atria ceras :
  Contigerunt nulli nomina tanta viro .
Africa victorem de se vocat : alter Isauras ,
  Aut Cretum domitas testificatur opes .
Hunc Numidæ faciunt , illum Messana superbum ;
  Ille Numantina traxit ab urbe notam .
Et mortem , & nomen Druso Germania fecit .
  Me miserum , virtus quam brevis illa fuit !
Si petat a victis ; tot sumat nomina Cæsar ,
  Quot numero gentes maximus Orbis habet .
Ex uno quidam celebres aut torquis ademti ,
  Aut corvi titulos auxiliaris habent .
Magne , tuum nomen rerum mensura tuarum est :
  Sed qui te vicit , nomine major erat .
Nec gradus est ultra Fabios cognominis ullus .
  Illa domus meritis Maxima dicta suis .
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes :
  Hic socium summo cum Jove nomen habet .
Sancta vocant augusta Patres : augusta vocantur
  Templa , sacerdotum rite dicata manu .
Hujus & augurium dependet origine verbi ,
  Et quodcumque sua Jupiter auget ope .
Augeat imperium nostri Ducis , augeat annos :
  Protegat & vestras querna corona fores .
Auspicibusque Deis tanti cognominis hæres
  Omine suscipiat , quo patet , orbis onus .
REspiciet Titan actas ubi tertius Idus ,
  Fient Parrahasiæ sacra relata Deæ .
Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant :
  (Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor .)
Mox honor eripitur , matronaque destinat omnis
  Ingratos nulla prole novare viros .
Neve daret partus ; ictu temeraria cæco
  Visceribus crescens excutiebat onus .
Corripuisse patres ausas immitia nuptas ,
  Jus tamen exemtum restituisse ferunt .

Bina-

Binaque nunc pariter Tegææ sacra parenti
  Pro pueris fieri, virginibusque jubent.
Scortea non illi fas est inferre sacello,
  Ne violent puros exanimata focos.
Si quis amas ritus veteres, adsiste precanti:
  Nomina percipies non tibi nota prius.
Porrima placatur, Postvertaque, sive sorores,
  Sive fugæ comites, Mænali nympha, tuæ.
Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur;
  Altera venturum postmodo quidquid erat.
CAndida te niveo posuit lux proxima templo,
  Qua fert sublimes alta Moneta gradus.
Nunc bene prospicies Latiam, Concordia, turbam:
  Nunc te sacratæ restituere manus.
Furius (antiquum) Populi superator Hetrusci
  Voverat, & voti solverat ante fidem.
Caussa, quod a patribus sumtis secesserat armis
  Vulgus; & ipsa suas Roma timebat opes.
Caussa recens melior: passos Germania crines
  Porrigit auspiciis, Dux venerande, tuis.
Inde triumphatæ libasti munera gentis;
  Templaque fecisti, quam colis ipse, deæ.
HÆc tua constituit genitrix, & rebus, & ara,
  Sola toro magni digna reperta Jovis.
Hæc ubi transierint, Capricorno, Phœbe, relicto,
  Per juvenis curres signa gerentis aquam.
SEptimus hinc oriens cum se demiserit undis;
  Fulgebit toto jam Lyra nulla Polo.
SIdere ab hoc, ignis venienti nocte Leonis,
  Qui micat in medio pectore, mersus erit.
TEr quater evolvi signantes tempora Fastos,
  Nec Sementina est ulla reperta dies:
Cum mihi, sensit enim, lux hæc indicitur, inquit,
  Musa, quid a Fastis non stata sacra petis?
Utque dies incerta sacris, sic tempora certa;
  Seminibus jactis est ubi fœtus ager.
State coronati plenum ad præsepe juvenci,
  Cum tepido vestrum vere redibit opus.
Rusticus emeritum palo suspendat aratrum:
  Omne reformidat frigida vulnus humus.

Vil-

Villice, da requiem terræ, semente peracta;
Da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus agat festum, pagum lustrate coloni;
Et date paganis annua liba focis.
Placentur matres frugum, Tellusque, Ceresque
Farre suo, gravidæ visceribusque suis.
Officium commune Ceres, & Terra tuentur.
Hæc præbet caussam frugibus, illa locum.
Consortes operum, per quas correcta vetustas,
Quernaque glans victa est utiliore cibo.
Frugibus immensis avidos satiate colonos,
Ut capiant cultus præmia digna sui.
Vos date perpetuos teneris sementibus auctus;
Nec nova per gelidas herba sit usta nives.
Cum serimus; cœlum ventis aperite serenis,
Cum latet; ætherea spargite semen aqua.
Neve graves cultis Cerealia dona cavete,
Agmine læsuro depopulentur aves.
Vos quoque subjectis, formicæ; parcite granis:
Post messem prædæ copia major erit.
Interea crescat scabræ rubiginis expers,
Nec vitio cœli palleat ægra seges.
Et neque deficiat macie, neque pinguior æquo
Divitiis pereat luxuriosa suis.
Et careant loliis, oculos vitiantibus agri:
Nec sterilis culto surgat avena solo.
Triticeos fœtus, passuraque farra bis ignem,
Hordeaque ingenti fœnore reddat ager.
Hoc ego pro vobis, hoc vos optate coloni:
Efficiantque ratas utraque Diva preces.
Bella diu tenuere viros: erat aptior ensis
Vomere: cedebat taurus arator equo.
Sarcula cessabant, versique in pila ligones,
Factaque de rastri pondere cassis erat.
Gratia Dis, domuique tuæ; religata catenis
Jampridem nostro sub pede bella jacent.
Sub juga bos veniat: sub terras semen aratas,
Pax Cererem nutrit, Pacis alumna Ceres.
AT quæ venturas præcedet sexta Kalendas,
Hac sunt Ledæis templa dicata Deis.

Fra-

Fratribus illa Deis, fratres de gente Deorum
  Circa Juturnæ composuere lacus.
IPsum nos carmen deducit Pacis ad aram:
  Hæc erit a mensis fine secunda dies.
Frondibus Actiacis comptos redimita capillos,
  Pax ades, & toto mitis in Orbe mane.
Dum desunt hostes, desit quoque caussa triumphi.
  Tu ducibus bello gloria major eris.
Sola gerat miles, quibus arma coerceat, arma:
  Canteturque fera, nil nisi pompa, tuba.
Horreat Æneadas, & primus, & ultimus Orbis:
  Si qua parum Romam terra timebit, amet.
Thura, sacerdotes, pacalibus addite flammis:
  Albaque percussa victima fronte cadat.
Utque domus, quæ præstat eam, cum pace perennet,
  Ad pia propensos vota rogate Deos.
Sed jam prima mei pars est exacta laboris;
  Cumque suo finem mense libellus habet.

PUBLII OVIDII NASONIS FASTORUM

LIBER SECUNDUS.

JAnus habet finem: cum carmine crescit, & annus
  Alter ut hic mensis, sic liber alter eat.
Nunc primum velis, elegi, majoribus itis.
  Exiguum (memini) nuper eratis opus.
Certe ego vos habui faciles in amore ministros;
  Cum lusit numeris prima juventa suis.
Idem sacra cano, signataque tempora Fastis.
  Ecquis ad hæc illinc crederet esse viam?
Hæc mea militia est: ferimus, quæ possumus, arma;
  Dextraque non omni munere nostra vacat.
Si mihi non valido torquentur pila lacerto;
  Nec bellatoris terga premuntur equi;
Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense;
  (His habilis telis quilibet esse potest.)

At tua prosequimur studioso pectore, Cæsar,
Nomina; per titulos ingredimurque tuos.
Ergo ades, & placido paullum mea munera vultu
Respice; pacando si quid ab hoste vacas.

FEbrua Romani dixere piamina patres, (dem.
Nunc quoque dant verbo plurima signa fi-
Pontifices ab Rege petunt, & Flamine lanas,
Queis veteri lingua Februa nomen erat.
Quæque capit lictor domibus purgamina certis,
Torrida cum mica farra, vocantur idem.
Nomen idem ramo, qui cæsus ab arbore pura,
Casta Sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego Flaminicam poscentem Februa vidi;
Februa poscenti pinea virga data est. (mur,
Denique quodcumque est, quo pectora nostra pia-
Hoc apud intonsos nomen habebat avos.
Mensis ab his dictus: secta quia pelle Luperci
Omne solum lustrant, idque piamen habent.
Aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris,
Tunc cum ferales præteriere dies.
Omne nefas, omnemque mali purgamina caussam
Credebant nostri tollere posse senes.
Græcia principium moris fuit: illa nocentes
Impia lustratos ponere facta putat.
Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
Cæde per Æmonias solvit Acastus aquas.
Vectam frœnatis per inane draconibus Ægæus
Credulus immerita Phasida juvit ope.
Amphiaraides Naupactoo Acheleo,
Solve nefas, dixit; solvit & ille nefas.
Ah nimium faciles, qui tristia crimina cædis
Fluminea tolli posse puteris aqua!
Sed tamen (antiqui ne nescius ordinis erres)
Primus, ut est, Jani mensis, & ante fuit.
Qui sequitur Janum, veteris fuit ultimus anni:
Tu quoque sacrorum, Termine, finis eras.
Primus enim Jani mensis, quia Janua prima est.
Qui sacer est imis Manibus, imus erat.
Postmodo creduntur spatio distantia longo
Tempora bis quini continuasse viri.

Pnri-

PRincipio mensis Phrygiæ contermina matri
  Sospita delubris dicitur aucta novis.
Nunc ubi sint illis, quæris, sacrata Kalendis,
  Templa Deæ? longo procubuere die.
Cætera ne simili caderent labefacta ruina,
  Cavit sacrati provida cura Ducis:
Sub quo delubris sentitur nulla senectus.
  Nec satis est homines, obligat ille Deos.
Templorum positor, templorum sancte repostor,
  Sit superis, opto, mutua cura tui.
Dent tibi Cœlestes, quot tu Cœlestibus annos;
  Proque tua maneant in statione domo.
Tum quoque vicini lucus celebratur Asyli,
  Qua petit æquoreas advena Tybris aquas.
Ad penetrale Numæ, Capitolinumque Tonantem
  Inque Jovis summa cæditur arce bidens.
Sæpe graves pluvias adopertus nubibus auster
  Concitat, aut posita sub nive terra latet.
PRoximus Hesperias Titan abiturus in undas,
  Gemmea purpureis cum juga demet equis;
Illa nocte aliquis tollens ad sidera vultum
  Dicet, ubi est hodie, quæ Lyra fulsit heri?
Dumque Lyram quæret: medii quoque terga Leonis
  In liquidas subito mersa notabit aquas.
QUem modo cælatum stellis Delphina videbas,
  Is fugiet visus nocte sequente tuos.
Seu fuit occultis felix in amoribus index,
  Lesbida cum domino seu tulit ille lyram.
Quod mare non novit; quæ nescit Ariona tellus?
  Carmine currentes ille tenebat aquas.
Sæpe, sequens agnam, lupus est hac voce retentus:
  Sæpe avidum fugiens restitit agna lupum:
Sæpe canes, leporesque umbra cubuere sub una;
  Et stetit in saxo proxima cerva leæ.
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
  Sedit; & accipitri juncta columba fuit.
Cynthia sæpe tuis fertur, vocalis Arion,
  Tamquam fraternis obstupuisse modis.
Nomen Arionium Siculas impleverat urbes,
  Captaque erat Lyricis Ausonis aura sonis.

Inde

Inde domum repetens puppim conscendit Arion,
Atque ita quæsitas arte ferebat opes.
Forsitan, infelix, ventos, undamque timebas:
At tibi nave tua tutius æquor erat.
Namque gubernator districto constitit ense,
Cæteraque armata conscia turba manu.
Quid tibi cum gladio? dubiam rege, navita, pinum.
Non sunt hæc digitis arma tenenda tuis.
Ille metu vacuus, mortem non deprecor, inquit,
Sed liceat sumpta pauca referre lyra.
Dant veniam, ridentque moram: capit ille coronam.
Quæ possit crines, Phœbe, decere tuos.
Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam:
Reddidit icta suos pollice corda sonos.
Flebilibus veluti numeris canentia dura
Trajectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit undas:
Spargitur impulsa cærula puppis aqua.
Inde (fide majus) tergo delphina recurvo
Se memorant oneri supposuisse novo.
Ille sedens, citharamque tenet, pretiumque vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.
Di pia facta vident: astris Delphina recepit
Juppiter, & stellas jussit habere novem.

NUnc mihi mille sonos, quoque est memoratus (Achilles,
Vellem, Mæonide, pectus inesse tuum.
Dum canimus sacras alterno pectine nonas,
Maximus hinc Fastis adcumulatur honos.
Deficit ingenium, majoraque viribus urgent:
Hæc mihi præcipuo est ore canenda dies:
Quid volui demens Elegis imponere tantum
Ponderis? Heroi res erat ista pedis.
Sancte Pater patriæ, tibi Plebs, tibi Curia nomen
Hoc dedit; hoc dedimus nos tibi nomen, Eques.
Res tamen ante dedit: sero quoque vera tulisti
Nomina; jampridem tu Pater orbis eras.
Hoc tu per terras, quod in æthere Juppiter alto,
Nomen habes, hominum, tu pater, ille Deum,
Romule, concedas: facit hic tua magna tuendo
Mœnia: tu dederas transilienda Remo. Te

Te Tatius, parvique Cures, Cæninaque sensit.
  Hoc duce Romanum est solis utrumque latus.
Tu breve nescio quid victæ telluris habebas:
  Quodcumque est alto sub Jove, Cæsar habet.
Tu rapis, hic castas duce se jubet esse maritas.
  Tu recipis luco; submovet ille nefas.
Vis tibi grata fuit: florent sub Cæsare leges.
  Tu domini nomen; principis ille tenet.
Te Remus incusat: veniam dedit hostibus ille.
  Cœlestem fecit te pater; ille patrem.
JAm puer Idæus media tenus eminet alvo,
  Et liquidas mixto nectare fundit aquas.
En etiam; si quis Boream horrere solebat,
  Gaudeat: a Zephyris mollior aura venit.
QUintus ab æquoreis nitidum jubar extulit undis
  Lucifer, & primi tempora veris eunt.
Ne fallare tamen: restant tibi frigora, restant:
  Magnaque discedens signa relinquit hyems.
TErtia nox veniat: custodem protinus Ursæ
  Aspicies geminos exeruisse pedes.
Inter Hamadryadas, jaculatricemque Dianam
  Callisto sacri pars fuit una chori.
Illa Deæ tangens arcus; Quos tangimus, arcus,
  Este meæ testes virginitatis, ait.
Cynthia laudavit, promissaque fœdera serva,
  Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
Fœdera servasset, si non formosa fuisset.
  Cavit mortales: de Jove crimen habet.
Mille feras Phœbe sylvis venata redibat;
  Aut plus, aut medium sole tenente diem.
Ut tetigit lucum (densa niger ilice lucus,
  In medio gelidæ fons erat altus aquæ)
Hac, ait, in silva, virgo Tegeæa, lavemur.
  Erubuit falso virginis illa sono.
Dixerat, & Nymphis: Nymphæ velamina ponunt.
  Hanc pudet, & tardæ dat mala signa moræ.
Exuerat tunicas: uteri manifesta tumore
  Proditur indicio ponderis ipsa sui.
Cui Dea, Virgineos, perjura Lycaoni, cœtus
  Desere, nec castas pollue, dixit, aquas.

Luna novum decies implerat cornibus orbem:
Quæ fuerat virgo credita, mater erat.
Læsa fuit Iuno, formam mutatque puellæ.
Quid facis? invito pectore passa Jovem est.
Utque feræ videt turpes in pellice vultus,
Hujus in amplexus Juppiter, inquit, eat.
Ursa per incultos errabat squallida montes,
Quæ fuerat summo nuper amanda Jovi.
Jam tria lustra puer furto conceptus agebat;
Cum mater nato est obvia facta suo.
Illa quidem, tamquam cognosceret, adstitit amens,
Et gemuit: gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus jaculo fixisset acuto,
Ni foret in superas raptus uterque domos. (cton
Signa propinqua micant. Prior est, quam dicimus Ar-
Arctophylax formam terga sequentis habet.
Sævit adhuc, canamque adiit Saturnia Tethyn,
Mænaliam tactis ne lavet Arcton aquis.

IDibus agrestis fumant altaria Fauni,
Hic ubi discretas insula rumpit aquas.
Hæc fuit illa dies, in qua Vejentibus arvis
Ter centum Fabii, ter cecidere duo.
Una domus vires, & onus susceperat Urbis:
Sumunt gentiles arma professa manus.
Egreditur castris miles generosus ab isdem,
Et quis dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portæ dextro via proxima Jano est:
Ire per hanc noli, quisque es: omen habet.
(Illa fama refert Fabios exisse trecentos,
Porta vacat culpa; sed tamen omen habet.)
Ut celeri passu Cremeram tetigere rapacem;
(Turbidus hibernis ille fluebat aquis)
Castra loco ponunt: districtis ensibus ipsi
Tyrrænum valido Marte per agmen eunt.
Non aliter, quam cum Lybica de rupe Leones
Invadunt sparsos lata per arva greges.
Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnera tergo
Accipiunt: Thusco sanguine terra rubet.
Sic iterum, sic sæpe cadunt, ubi vincere aperte
Non datur, insidias armaque cæca parant.

Cam-

Campus erat: campi claudebant ultima colles,
Sylvaque montanas occulere alta feras
In medio paucos, armentaque rara relinquunt:
Cætera virgultis abdita turba latet.
Ecce, velut torrens undis pluvialibus auctus,
Aut nive, quæ Zephyro victa repente fluit,
Per sata, perque vias fertur; nec, ut ante solebat;
Riparum clausas margine finit aquas:
Sic Fabii latis vallem discursibus implent,
Quosque vident, spernunt, nec metus alter inest.
Quo ruitis, generosa domus? male creditur hosti.
Simplex nobilitas, perfida tela cave.
Fraude perit virtus: In apertos undique campos
Prosiliunt hostes, & latus omne tenent.
Quid faciant pauci contra tot millia fortes?
Quidve, quod in misero tempore restet, habent?
Sicut aper sylvis longe laurentibus actus
Fulmineo celeres dissipat ore canes;
Mox tamen ipse perit: si non moriuntur inulti;
Vulneraque alterna dantque feruntque manu.
Una dies Fabios ad bellum miserat omnes:
Ad bellum missos perdidit una dies.
Ut tamen Herculeæ superessent semina gentis,
Credibile est ipsos consuluisse Deos.
Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis:
Unus de Fabia gente relictus erat.
Scilicet ut posses olim tu, Maxime, nasci,
Cui res cunctando restituenda foret.

Continuata loco tria sidera, Corvus, & Anguis,
Et medius Crater inter utrumque jacet.
Idibus illa latent: oriuntur nocte sequenti.
Quæ sibi cur tria sint consociata, canam.
Forte Jovi festum Phœbus solemne parabat;
(Non faciet longas fabula nostra moras.)
I mea, dixit, avis, ne quid pia sacra moretur:
Et tenuem vivis fontibus adfer aquam.
Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
Tollit, & aerium pervolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus densissima pomis;
Tentat eam rostro: non erat apta legi.

Immemor imperii sedisse sub arbore fertur;
  Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Inde satur nigris longum rapit unguibus hydrum:
  Ad dominumque redit; fictaque verba refert:
Hic mihi causa moræ vivarum obsessor aquarum:
  Hic tenuit fontes officiumque meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus? & audes
  Fatidicum verbis fallere velle deum?
At tibi, dum lactens hærebit in arbore ficus.
  De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.
Dixit; & antiqui monumenta perennia facti,
  Anguis, Avis, crater; sidera juncta micant.
TErtia post idus nudos aurora Lupercos
  Aspicit: & Fauni sacra bicornis eunt;
Dicite, Pierides, sacrorum quæ sit origo,
  Attigerint Latias unde petita domos,
Pana deum pecoris veteres coluisse feruntur
  Arcades: Arcadiis plurimus ille jugis.
Testis erit Pholoe, testes Stymphalides undæ;
  Quique citis Ladon in mare currit aquis;
Cinctaque pineris memoris juga Nonacrini;
  Altaque Cyllene, Parrhasiæque nives.
Pan erat armenti custos, Pan numen equarum;
  Munus ob incolumes ille ferebat oves.
Transtulit Evander silvestria numina secum.
  Hic, ubi nunc urbs est, tum locus urbis erat.
Inde Deum colimus, devectaque sacra Pelasgis.
  Flamen ad hæc prisco more Dialis erat
Cur igitur currant; & cur (sic currere mos est)
  Nuda ferant posita corpora veste, rogas?
Ipse deus velox discurrere gaudet in altis
  Montibus, & subitas concitat ille feras.
Ipse deus nudus nudos jubet ire ministros:
  Nec satis ad cursum commoda vestis erat.
Ante Jovem genitum terras habuisse feruntur
  Arcades: & Luna gens prior illa fuit.
Vita feræ similis, nullos agitata per usus:
  Artis adhuc expers, & rude vulgus erant.
Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas
  Nectar erat palmis hausta duabus aqua.

Nul-

Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus,
Nulla sub imperio terra colentis erat:
Nullus adhuc erat usus equi, se quisque ferebat;
Ibat ovis lana corpus amicta sua.
Sub Jove durabant, & corpora nuda gerebant;
Docta graves imbres, & tolerare notos.
Nunc quoque detecti referunt monumenta vetusti
Moris, & antiquas testificantur opes.
Sed, cur præcipue fugiat velamina Faunus,
Traditur antiqui fabula plena joci.
Forte comes dominæ juvenis Tirynthius ibat:
Vidit ab excelso Faunus utrumque jugo.
Vidit, & incaluit, Montanaque numina, dixit;
Nil mihi vobiscum est: hæc meus ardor erit:
Ibat odoratis humeros perfusa capillis
Mœonis, aurato conspicienda sinu.
Aurea pellebant tepidos umbracula soles,
Quæ tamen Herculeæ sustinuere manus.
Jamque nemus, Bacchi, Tmoli vineta tenebat:
Hesperus, & fusco roscidus ibat equo.
Antra subit tophis, laqueataque pumice vivo.
Garrulus in primo limine rivus erat.
Dumque parant epulas, potandaque vina ministri,
Cultibus Alciden instruit illa suis.
Dat tenues tunicas, Getulo murice tinctas:
Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit.
Ventre minor zona est: tunicarum vincla relaxat,
Ut possit vastas exeruisse manus.
Fregerat armillas non illa ad brachia factas,
Stringebant magnos vincula parva pedes.
Ipsa capit clavamque gravem, spoliumque Leonis;
Conditaque in pharetra tela minora sua.
Sic epulis functi, sic dant sua corpora somno,
Et positis juxta secubuere toris.
Causa; repertori vitis quia sacra parabant,
Quæ facerent pure, cum foret orta dies. (det?
Noctis erat medium: quid non amor improbus au-
Roscida per tenebras Faunus ad antra venit.
Utque videt somno comites vinoque solutos;
Spem capit in dominis esse soporis idem.

Intrat; & huc illuc temerarius errat adulter:
  Et præfert cautas, subsequiturque manus.
Venerat ad strati captata cubilia lecti;
  Et prima felix sorte futurus erat.
Ut tetigit fulvi setis hirsuta leonis
  Vellera, pertimuit, sustinuitque manum;
Attonitusque metu rediit: ut sæpe Viator
  Turbatum viso rettulit angue pedem.
Inde tori, qui junctus erat, velamina tangit
  Mollia, mendaci decipiturque nota.
Ascendit; spondaque sibi propiore recumbit;
  Et rigido cornu durius inguen erat.
Interea tunicas ora subducit ab ima:
  Horrebant densis aspera crura pilis.
Cætera tentantem cubito Tirynthius Heros
  Reppulit: e summo decidit ille toro.
Fit sonus; inclamat comites, & lumina poscit
  Mœonis: illaris ignibus acta patent.
Ille gemit lecto graviter dejectus ab alto:
  Membraque de dura vix sua tollit humo.
Ridet & Alcides, & qui videre jacentem:
  Ridet amatorem Lyda puella suum.
Veste Deus lusus fallentes lumina vestes
  Non amat, & nudos ad sua sacra vocat.
Adde peregrinæ causam, mea Musa, latinam;
  Inque suo noster pulvere currat equus.
Cornipedi Fauno cæsa de more capella
  Venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque sacerdotes verubus transuta salignis
  Exta parant, medias Sole tenente vias;
Romulus, & frater, pastoralisque juventus,
  Solibus & campo corpora nuda dabant:
(Cœlestibus, & jaculis, & missi pondere saxi
  Brachia per lusus experienda dabant.)
Pastor ab excelso, per devia rura juvencos,
  Romule, prædones eripe, dixit, agunt.
Longum erat armari: diversis exit uterque
  Partibus: accursu præda recepta Remi.
Ut rediit, verubus stridentia detrahit exta:
  Atque ait, Hæc certe non nisi victor edet.

Di-

Dicta facit, Fabiique simul: venit irritus illuc
Romulus, & mensas, ossaque nuda videt.
Risit; & indoluit Fabios potuisse Remumque
Vincere: Quinctilios non potuisse suos.
Fama manet facti: posito velamine currunt:
Et memorem famam, quod bene cessit, habet.
Forsitan & quæras, cur sit locus ille Lupercal:
Quæve diem tali nomine causa notet.
Ilia Vestalis cœlestia semina partu
Ediderat, patruo regna tenente suo:
Is jubet auferri pueros, & in amne necari.
Quid facis? ex istis Romulus alter erit:
Jussa recusantes peragunt lacrymosa ministri
Flent tamen, & geminos in loca jussa ferunt.
Albula, quem Tyberin mersus Tyberinus in unda
Reddidit; hybernis forte tumebat aquis.
Hic, ubi nunc fora sunt, lintres errare videres,
Quaque jacent valles, Maxime Circe, tuæ.
Huc ubi venerunt, nec jam procedere possunt
Longius: ex illis unus, an alter, ait;
At quam sunt similes! at quam formosus uterque,
Plus tamen ex illis iste vigoris habet.
Si genus arguitur vultu; (ni fallit imago)
Nescio quem vobis suspicor esse Deum.
At si quis vestræ Deus esset originis auctor:
In tam præcipiti tempore ferret opem.
Ferret opem certe, si non ope mater egeret;
Quæ facta est uno mater, & orba die.
Nata simul, peritura simul, simul ire sub undas
Corpora; desierat; deposuitque sinu.
Vagierunt clamore pari: sentire putares.
Hi redeunt udis in sua tecta genis.
Sustinet impositos summa cavus alveus unda.
Heu quantum fati parva tabella vehit!
Alveus in limo silvis adpulsus opacis,
Paullatim fluvio deficiente, sedet.
Arbor erat; remanent vestigia; quæque vocatur
Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.
Venit ad expositos (mirum) lupa fœta gemellos.
Quis credat pueris non nocuisse feram?

Flamina non constant: & sex reserata diebus
  Carceris Æolii janua laxa patet.

Jam levis obliqua subsedit Aquarius urna.
  Proximus æthereos excipe, Piscis, equos.
Te memorant, fratremque tuum (nam juncta micatis
  Signa) duos tergo sustinuisse Deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
  Tunc cum pro Cœlo Jupiter arma tulit;
Venit ad Euphratem comitata Cupidine parvo,
  Inque Palestinæ margine sedit aquæ.
Populus, & cannæ riparum summa tenebant,
  Spemque dabant salices, hos quoque posse tegi.
Dum latet, intonuit vento nemus: illa timore
  Pallet, & hostiles credit adesse manus.
Utque sinu natum tenuit, succurrite Nymphæ,
  Et dis auxilium ferte duobus, ait.
Nec mora; prosiluit: Pisces subjere gemelli,
  Pro quo, nunc dignum sidera munus habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,
  Ne violant timidi piscibus ora Syri.

Proxima lux vacua est: at tertia dicta Quirino.
  Qui tenet hoc nomen, Romulus ante fuit,
Sive quod hasta Curis priscis est dicta Sabinis.
  (Bellicus a telo venit in astra Deus)
Sive suum Regi nomen posuere Quirites:
  Seu quia Romanis junxerat ille Cures.
Nam pater armipotens, postquam nova mœnia vidit,
  Multaque Romulea bella peracta manu,
Jupiter, inquit, habet Romana potentia vires;
  Sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum: quamvis intercidit alter,
  Pro se, proque Remo, qui mihi restat, erit.
Unus erit, quem tu tolles in cærula cœli,
  Tu mihi dixisti: sint rata dicta Jovis.
Jupiter annuerat. Nutu tremefactus uterque
  Est polus; & cœli pondera sensit Atlas.
Est locus: antiqui Capream dixere paludem.
  Forte tuis illic, Romule, jura dabas.
Sol fugit, & removent subeuntia nubila Cœlum,
  Et gravis effusis decidit imber aquis.

Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus Æther.
Fit fuga: rex patriis astra petebat equis.
Luctus erat, falsæque Patres in crimine cædis.
Hæsissetque animis forsitan illa fides.
Sed Proculus longa veniebat Julius Alba;
Lunaque fulgebat; nec facis usus erat.
Cum subito motu nubes crepuere sinistræ.
Rettulit ille gradus: horrueruntque comæ.
Pulcher, & humano major, trabeaque decorus
Romulus in media visus adesse via:
Et dixisse simul, prohibe lugere Quirites,
Nec violent lacrymis numina nostra suis.
Thura ferant, placentque novum pia turba Quirinum,
Et patrias artes, militiamque colant.
Jussit: & in tenues oculis evanuit auras.
Convocat hic populos: jussaque verba refert.
Templa Deo fiunt, collis quoque dictus ab illo,
Et referunt certi sacra paterna dies.
Lux quoque cur eadem stultorum festa vocetur,
Accipe: parva quidem caussa, sed apta subest.
Non habuit tellus doctos antiqua colonos:
Lassabant agiles aspera bella viros.
Plus erat in gladio, quam curvo laudis aratro:
Neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres jaciebant, farra metebant,
Primitias Cereri farra resecta dabant.
Usibus admoniti flammis torrenda dedere,
Multaque peccato damna tulere suo.
Nam modo verrebant nigras pro farre favillas;
Nunc ipsas igni corripuere casas.
Facta Dea est Fornax: læti Fornace coloni
Orant, ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis nunc fornacalia verbis
Maximus indicit: nec stata sacra facit.
Inque foro, multa circum pendente tabella,
Signatur certa Curia quæque nota.
Stultaque pars populi, quæ sit sua Curia nescit:
Sed facit extrema sacra relata die.
Est honor, & tumulis, animas placare paternas,
Parvaque in extructas, munera ferre pyras.
Par-

Parvâ petunt Manes: pietas pro divite gratâ est
Munere: non avidos Styx habet ima Deos;
Tegula projectis satis est velata coronis;
Et sparsæ fruges, parcaque mica salis:
Inque mero mollita Ceres, violæque solutæ.
Hæc habeat media testa relicta via.
Nec majora vero: sed & his placabilis umbra est.
Adde preces positis & sua verba focis.
Hunc morem Æneas, pietatis idoneus auctor,
Attulit in terras, juste Latine, tuas.
Ille patris Genio sollemnia dona ferebat,
Hinc populi ritus edidicere pios.
At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
Bella, parentales deseruere dies.
Non impune fuit: nam dicitur omine ab isto
Roma suburbanis incaluisse rogis.
Vix equidem credo: bustis exisse feruntur,
Et tacitæ questi tempore noctis avi,
Perque vias urbis, Latiosque ululasse per agros.
Deformes animas, vulgus inane, ferunt.
Postea præteriti tumulis redduntur honores;
Prodigiisque venit, funeribusque modus.
Dum tamen hæc fiunt, viduæ cessate puellæ:
Exspectet puros pinea tæda dies.
Nec tibi quæ cupidæ matura videbere matri,
Comat virgineas hasta recurva comas.
Conde tuas, Hymenæe, faces, & ab ignibus atris
Aufer. Habent alias mœsta sepulcra faces.
Di quoque templorum foribus celentur opertis:
Thure vacent aræ, stentque sine igne foci.
Nunc animæ tenues, & corpora functa sepulcris
Errant; nunc posito pascitur umbra cibo. (sint
Non tamen hæc ultra, quam tot de mense super-
Luciferi, quot habent carmina nostra pedes:
Hanc, quia justa ferunt, dixere Feralia lucem
Ultima placandis Manibus illa dies.
Ecce anus in mediis residens annosa puellis
Sacra facit Tacitæ: non tamen ipsa tacet.
Et digitis tria thura tribus sub limine ponit,
Qua brevis occultum mus sibi fecit iter.

Tum cantata ligat cum fusco licia rhombo :
Et septem nigras versat in ore fabas.
Quodque pice adstrinxit, quod acu trajecit ahena,
Obsutum mænæ torret in igne caput : (est,
Vina quoque instillat ; vini quodcumque relictum
Aut ipsa, aut comites, plus tamen ipsa bibit.
Hostiles linguas, inimicaque vinximus ora,
Dicit discedens, ebriaque exit anus.
Forsitan a nobis, quæ sit Dea Muta, requiras :
Disce, per antiquos quæ mihi nota senes.
Jupiter indomito Juturnæ captus amore
Multa tulit, tanto non patienda Deo.
Illa modo in silvis inter coryleta latebat :
Nunc in cognatas desiliebat aquas. (bas,
Convocat hic Nymphas, Latium quodcumque tene-
Et jacit in medio talia verba choro :
Invidet ipsa sibi, vitatque, quod expedit illi,
Vestra soror summo jungere membra Deo.
Consulite ambobus. Nam quæ mea magna volu-
Utilitas vestræ magna sororis erit. (ptas,
Vos illi in prima fugienti obsistite ripa,
Ne sua fluminea corpora mergat aqua.
Dixerat : adnuerunt omnes Tyberinides undæ,
Quæque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.
Forte fuit Nais, Lara nomine : prima sed illi
Dicta bis antiquum syllaba nomen erat.
Ex vitio positum. Sæpe illi dixerat Almo,
Nata, tene linguam. Nec tamen illa tenet.
Quæ, simul ac tetigit Juturnæ stagna sororis,
Effuge, ait, ripas, dicta refertque Jovis.
Illa etiam Junonem adiit : miserataque nuptam,
Naida Juturnam vir tuus, inquit, amat.
Jupiter intumuit : quaque est non usa modeste,
Eripuit linguam : Mercuriumque monet.
Duc hanc ad Manes : locus ille silentibus aptus,
Nympha, sed infernæ Nympha paludis erit.
Jussa Jovis fiunt, accepit lucus euntes ;
Dicitur illa duci tum placuisse Deo
Vim parat hic : vultu pro verbis illa precatur ;
Et frustra muto nititur ore loqui.

Fit-

Fitque gravis, geminosque parit, qui compita servant,
Et vigilant nostra semper in urbe, Lares.

Proxima cognati dixere Charistia chari,
Et venit ad socias turba propinqua dapes.
Scilicet a tumulis, &, qui periere, propinquis,
Protinus ad vivos ora referre juvat;
Postque tot amissos, quidquid de sanguine restat,
Aspicere, & generis dinumerare gradus.
Innocui veniant: procul hinc, procul impius esto
Frater, & in partus mater acerba suos.
Cui pater est vivax, qui matris digerit annos,
Quæ premit invisam socrus iniqua nurum.
Tantalidæ fratres absint, & Jasonis uxor,
Et quæ ruricolis semina tosta dedit;
Et soror, & Progne, Tereusque duabus iniquus;
Et quicumque suas per scelus auget opes.
Dis generis date thura boni: Concordia fertur
Illo præcipue mitis adesse die.
Et libate dapes, ut grati pignus honoris
Nutriat incinctos missa patella Lares.
Jamque ubi suadebit placidos nox ultima somnos,
Parca precaturæ sumite vina manus.
Et, bene nos, Patriæ bene te, pater, optime Cæsar,
Dicite suffuso, per sacra verba, mero.

Nox ubi transierit, solito celebretur honore
Separat indicio qui Deus arva suo.
Termine, sive lapis, sive est defossus in agro
Stipes, ab antiquis sic quoque numen habes.
Te duo diversa domini pro parte coronant;
Binaque serta tibi, binaque liba ferunt.
Ara fit: huc ignem curto fert rustica testu
Sumptum de tepidis ipsa colona focis.
Ligna senex minuit: concisaque construit alte:
Et solida ramos figere pugnat humo.
Dum sicco primas irritat cortice flammas.
Stat puer, & manibus lata canistra tenet.
Inde, ubi ter fruges medios immisit in ignes,
Porrigit incisos filia parva favos.
Vina tenent alii: libantur singula flammis;
Spectant, & linguis candida turba favent.

Spar-

Spargitur & cæso communis terminus agno :
 Nec queritur, lactens cum sibi porca datur.
Conveniunt, celebrantque dapes vicinia simplex,
 Et cantant laudes, Termine sancte, tuas.
Tu populos, urbesque, & regna ingentia, finis :
 Omnis erit sine te litigiosus ager.
Nulla tibi ambitio est; nullo corrumperis auro;
 Ligitima servas credita rura fide.
Si tu signasses olim Thyreatida terram;
 Corpora non leto missa trecenta forent:
Nec foret Othryades congestis tectus in armis,
 O quantum patria sanguinis ille dedit.
Quid, nova cum fierent Capitolia? nempe deorum
 Cuncta Jovi cessit turba, locumque dedit.
Terminus (ut veteres memorant) conventus in æde
 Restitit: & magno cum Jove templa tenet.
Nunc quoque, se supra ne quid nisi sidera cernat,
 Exiguum templi tecta foramen habent.
Termine, post illud levitas tibi libera non est.
 Qua positus fueris in statione, mane.
Nec tu vicino quidquam concede roganti,
 Ne videare hominem præposuisse Jovi.
Et seu vomeribus, seu tu pulsabere rastris;
 Clamato, Meus est huic ager, ille tuus.
Est via, quæ populum Laurentes ducit in agros,
 Quondam Dardanio regna petita duci.
Illac lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
 Sacra videt fieri sextus ab urbe lapis.
Gentibus est aliis tellus data limite certo;
 Romanæ spatium est urbis, & orbis idem.
Nunc dicenda mihi regis fuga. Traxit ab illa
 Sextus ab extremo nomina mense dies.
Ultima Tarquinius Romanæ gentis habebat
 Regna: vir iniustus, fortis ad arma tamen.
Cœperat hic alias, alias everterat urbes:
 Et Gabios turpi fecerat arte suos
Namque trium minimus, proles manifesta Superbi,
 In medios hostes nocte silente venit.
Nudarant gladios, Occidite, dixit, inermem.
 Hoc cupiant fratres, Tarquiniusque pater,

Qui meâ crudeli laceravit verbere terga,
  Dicere ut hoc poffet, verbera paffus erat.
Luna fuit. Spectant juvenem, gladiofque recondunt:
  Tergaque, deducta vefte, notata vident.
Flent quoque, & ut fecum tueatur bella, precantur.
  Callidus ignaris adnuit ille viris.
Iamque potens, miffo genitorem adpellat amico,
  Prodendi Gabios quod sibi monftret iter.
Hortus odoratis fuberat cultiffimus herbis,
  Sectus humum rivo lene fonantis aquæ.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
  Accipit, & virga lilia fumma metit.
Nuntius ut rediit, decuffaque lilia dixit:
  Filius, agnosco juffa parentis, ait.
Nec mora: principibus cæfis ex urbe Gabina,
  Traduntur ducibus mœnia nuda fuis.
Ecce (nefas vifu) mediis altaribus anguis
  Exit, & exftinctis ignibus exta rapit.
Confulitur Phœbus: fors eft ita reddita: Matri
  Qui dederit princeps ofcula, victor erit.
Ofcula quifque fuæ matri properata tulerunt,
  Non intellecto credula turba deo.
Brutus erat ftulti fapiens imitator; ut effet
  Tutus ab infidiis, dire Superbe, tuis.
Hic jacens, pronus matri, dedit ofcula Terræ,
  Creditur offenfo procubuiffe pede.
Cingitur interea Romanis Ardea fignis,
  Et patitur lentas obfidione moras.
Dum vacat, & metuunt hoftes committere pugnam:
  Luditur in caftris; otia miles agit.
Tarquinius juvenes focios dapibufque meroque
  Accipit: ex illis rege creatus ait:
Dum nos difficilis pigro tenet Ardea bello,
  Nec finit ad patrios arma referre deos;
Ecquid in officio torus eft focialis? ecquid
  Coniugibus noftris mutua cura fumus?
Quifque fuam laudant. Studiis certamina crefcunt,
  Et fervent multo linguaque corque mero.
Surgit cui clarum dederat Collatia nomen:
  Non opus eft verbis, credite rebus ait.

Nox

Nox superest! tollamur equis, urbemque petamus.
 Dicta placent: frenis impediuntur equi.
Pertulerant dominos: regalia protinus illi
 Tecta petunt: custos in fore nullus erat.
Ecce nurum regis, fusis per colla coronis,
 Inveniunt posito pervigilare mero.
Inde cito passu petitur Lucretia. Nebat:
 Ante torum calathi, lanaque mollis, erant.
Lumen ad exiguum famulæ data pensa trahebant:
 Inter quas tenui sic ait ipsa sono:
Mittenda est domino (nunc nunc properate puellæ)
 Quamprimum nostra facta lacerna manu.
Quid tamen audistis? nam plura audire soletis.
 Quantum de bello dicitur esse super?
Postmodo victa cades: melioribus, Ardea, restas,
 Improba: quæ nostros cogis abesse viros.
Sint tantum reduces, sed enim temerarius ille
 Est meus, & stricto quolibet ense ruit.
Mens abit, & morior: quoties pugnantis imago
 Me subit, & gelidum pectora frigus habet.
Desinit in lacrimas: intentaque fila remittit;
 In gremio vultum deposuitque suum.
Hoc ipsum decuit: lacrimæ cecidere pudicæ;
 Et facies animo dignaque parque fuit.
Pone metum; venio, coniux ait. Illa revixit;
 Deque viri collo dulce pependit onus.
Interea juvenis furiatos regius ignes
 Concipit, & cæco raptus amore furit.
Forma placet, niveusque color, flavique capilli;
 Quique aderat, nulla factus ab arte decor.
Verba placent, & vox, & quod corrumpere non est.
 Quoque minor spes est, hoc magis ille cupit;
Jam dederat cantum lucis prænuntius ales,
 Cum referunt juvenes in sua castra pedem.
Carpitur attonitos absentis imagine sensus
 Ille: recordanti plura magisque placent.
Sic sedit: sic culta fuit; sic stamina nevit;
 Neglectæ collo sic jacuere comæ?
Hos habuit vultus: hæc illi verba fuere:
 Hic decor, hæc facies, hic color oris erat.

Ut solet à magno fluctus languescere flatu.
  Sed tamen a vento, qui fuit, ante tumet:
Sic, quamvis aberat placitæ præsentia formæ,
  Quem dederat præsens forma, manebat amor.
Ardet; & injusti stimulis agitatus amoris,
  Comparat indigno vimque dolumque toro.
Exitus in dubio est: audebimus ultima, dixit;
  Viderit, audentes forsne deusque juvent.
Cepimus audendo Gabios quoque: talia fatus
  Ense latus cingit, tergaque pressit equi.
Accipit ærata juvenem Collatia porta:
  Condere jam vultus sole parante suos.
Hostis, ut hospes, init penetralia Collatina:
  Comiter excipitur: sanguine junctus erat.
Quantum animis erroris inest! parat inscia rerum
  Infelix epulis hostibus illa suis.
Functus erat dapibus: poscunt sua tempora somni,
  Nox erat: & tota lumina nulla domo.
Surgit, & auratum vagina liberat ensem,
  Et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
Utque torum pressit: ferrum, Lucretia, mecum est,
  Natus, ait, regis, Tarquiniusque loquor.
Illa nihil: neque enim vocem viresque loquendi,
  Aut aliquid toto pectore mentis habet:
Sed tremit, ut quondam stabulis deprensa relictis,
  Parva sub infesto cum jacet agna lupo.
Quid faciat? pugnet? vincetur femina pugna.
  Clamet? at in dextra, qui necet, ensis adest.
Effugiat? positis urgentur pectora palmis;
  Nunc primum externa pectora tacta manu;
Instat amans hostis precibus, pretioque, minisque:
  Nec prece, nec pretio, nec movet ille minis.
Nil agis; eripiam, dixit, pro crimine vitam:
  Falsus adulterii testis adulter erit.
Interimam famulum, cum quo deprensa fereris;
  Succubuit famæ victa puella metu.
Quid victor, gaudes? hæc te victoria perdet.
  Heu quanto regnis nox stetit una tuis!
Jamque erat orta dies; passis sedet illa capillis,
  Ut solet ad nati mater itura rogum.

Cram-

Grandævumque patrem fido cum conjuge castris
Evocat, & posita venit uterque mora.
Utque vident habitum, quæ luctus causa requirunt:
Cui paret exsequias, quove sit icta malo.
Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu
Ora. fluunt lacrymæ more perennis aquæ.
Hinc pater, hinc conjux lacrymas solantur, & orant,
Indicet: & cæco flentque paventque metu.
Ter conata loqui; ter destitit, ausaque quarto,
Non oculos adeo sustulit illa suos.
Hoc quoque Tarquinio debebimus? eloquar, inquit,
Eloquor infelix dedecus ipsa meum.
Quæque potest, narrat: restabant ultima; flevit;
Et matronales erubuere genæ.
Dant veniam facto genitor conjuxque coacto,
Quam, dixit, veniam vos datis, ipsa nego.
Nec mora; celato figit sua pectora ferro:
Et cadit in patrios sanguinolenta pedes:
Tunc quoque jam moriens, ne non procumbat honeste,
Respicit: hæc etiam cura cadentis erat.
Ecce super corpus communia damna gementes,
Obliti decoris, virque paterque jacent.
Brutus adest: tandemque animo sua nomina fallit,
Fixaque semianimi corpore tela rapit.
Stillantemque tenens generoso sanguine cultrum,
Edidit impavidos ore minante sonos:
Per tibi ego hunc juro fortem castumque cruorem,
Perque tuos manes, qui mihi numen erunt:
Tarquinium pœnas profuga cum stirpe daturum.
Jam satis est virtus dissimulata diu.
Illa jacens ad verba oculos sine lumine movit,
Visaque concussa dicta probare coma.
Fertur in exsequias animi matrona virilis,
Et secum lacrymas, invidiamque trahit.
Vulnus inane pater: Brutus clamore Quirites
Concitat, & regis facta nefanda refert.
Tarquinius cum prole fugit: capit annua consul
Jura dies regnis illa suprema fuit.

Fal-

Fallimur? an veris prænuntia venit hirundo,
Et metuit, ne qua versa recurrat hyems?
Sæpe tamen, Progne, nimium properasse quereris;
Virque tuo Tereus frigore lætus erit.
Jamque duæ restant noctes de mense secundo,
Marsque citos junctis curribus urget equos;
Ex vero positum permansit Equiria nomen:
Quæ deus in campo prospicit ipse suo.
Jure venis, Gradive; locum tua tempora poscunt,
Signatusque tuo nomine mensis adest.
Venimus in portum, libro cum mense peracto.
Naviget hinc alia jam mihi linter aqua.

PUBLII OVIDII
NASONIS
FASTORUM
LIBER TERTIUS.

Bellice, depositis clypeo paullisper, & hasta,
Mars, ades, & nitidas casside solve comas.
Forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poetæ
A te, qui canitur, nomina mensis habet.
Ipse vides manibus peragi fera bella Minervæ,
Num minus ingenuis artibus illa vacat?
Palladis exemplo ponendæ tempora sume
Cuspidis: invenies, & quod inermis agas.
Tum quoque inermis eras, cum te Romana sacer-(dos
Cepit; ut huic urbi semina digna dares.
Sylvia Vestalis (quid enim vetat inde moveri?)
Sacra lavaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad molli declivem tramite ripam;
Ponitur e summa fictilis urna coma.
Fessa resedit humi; ventosque accepit aperto
Pectore; turbatas restituitque comas
Dum sedet; umbrosæ salices, volucresque canoræ
Fecerunt somnos, & leve murmur aquæ.

Blanda quies victis furtim subrepit ocellis,
Et cadit a mento languida facta manus.
Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupi-
Et sua divina furta fefellit ope. (tam;
Somnus abit: jacet illa gravis. Jam scilicet intra
Viscera Romanæ conditor urbis eras.
Languida consurgit; nec scit, cur languida surgat,
Et peragit tales arbore nixa sonos;
Utile sit, faustumque, precor, quod imagine somni
Vidimus: an somno clarius illud erat?
Ignibus Iliacis aderam: cum lapsa capillis
Decidit ante sacros lanea vitta focos.
Inde duæ pariter (visu mirabile) palmæ
Surgunt; ex illis altera maior erat;
Et gravibus ramis totum protexerat orbem;
Contigeratque nova sidera summa coma.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
Terreor admonitu, corque timore micat.
Martia Picus avis gemino pro stipite pugnant,
Et lupa tuta per hos utraque palma fuit.
Dixerat: & plenam non firmis viribus urnam
Sustulit: implerat, dum sua visa refert.
Interea crescente Remo, crescente Quirino,
Cœlesti tumidus pondere venter erat.
Quo minus emeritis exiret cursibus annus,
Restabant nitido jam duo signa deo.
Sylvia fit mater: Vestæ simulacra feruntur
Virgineas oculis opposuisse manus.
Ara deæ certe tremuit, pariente ministra;
Et subiit cineres territa flamma suos.
Hæc ubi cognovit contemtor Amulius æqui;
(Nam raptas fratri victor habebat opes)
Amne jubet mergi geminos. Scelus unda refugit:
In sicca pueri destituuntur humo.
Lacte quis infantes nescit crevisse ferino,
Et Picum expositis sæpe tulisse cibos.
Non ego te, tantæ nutrix Larentia gentis,
Nec taceam vestras, Faustule pauper opes.
Vester honos veniet, cum Laurentalia dicam:
Acceptus geniis illa december habet.

Mar-

Martia ter senos proles adoleverat annos;
Et suberat flavæ jam nova barba comæ.
Omnibus agricolis, armentorumque magistris
Iliadæ fratres jura petita dabant.
Sæpe domum veniunt prædonum sanguine læti,
Et redigunt actos in sua rura boves.
Ut genus audierunt: animos pater editus auget;
Et pudet in paucis nomen habere casis:
Romuleoque cadit trajectus Amulius ense,
Regnaque longævo restituuntur avo.
Mœnia conduntur: quæ, quamvis parva fuerunt:
Non tamen expediit transiluisse Remo.
Jam, modo, qua fuerant silvæ, pecorumque reces-
Urbs erat; æternæ cum pater urbis ait: (sus,
Arbiter armorum, de cujus sanguine natus
Credor; & ut credar pignora certa dabo.
A te principium Romano ducimus anno:
Primus de patrio nomine mensis eat,
Vox rata fit, patrioque vocat de nomine mensem;
Dicitur hæc pietas grata fuisse deo.
Et tamen ante omnes Martem coluere priores,
Hoc dederat studiis bellica turba suis.
Pallada Cecropidæ, Minoja Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hypsipilæa colit:
Junonem Spartæ, Pelopejadesque Mycenæ:
Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat; quia præsidet armis;
Arma feræ genti remque decusque dabant.
Quod si forte vacas, peregrinos inspice fastos;
Mensis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis;
Sextus apud populos Hernica terra, tuos.
Inter Aricinos, Albanaque tempora constant
Factaque Telegoni mœnia celsa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Æquicolus asper;
A tribus hunc primum turba Curensis habet.
Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis
Convenit: hic genti quartus utrique deus.
Romulus, hos omnes ut vinceret ordine saltem,
Sanguinis auctori tempora prima dedit.

Nec

Nec totidem veteres, quo nunc, habuere calendas.
  Ille minor geminis mensibus annus erat.
Nondum tradideras victas victoribus artes,
  Græcia, facundum, sed male forte genus.
Qui bene pugnarat, Romanam noverat artem:
  Mittere qui poterat pila disertus erat.
Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas
  Senserat, aut geminos esse sub axe polos?
Esse duas Arctos, quarum Cynosura petatur
  Sidoniis: Helicen Graia carina notet?
Signaque quæ longo frater percenseat anno,
  Ire per hæc uno mense sororis equos?
Libera currebant, & inobservata per annum
  Sydera: constabat, sed tamen esse deos.
Non illi cœlo labentia signa movebant;
  Sed sua: quæ magnum prodere crimen erat.
Illaque de fœno; sed erat reverentia fœno,
  Quantum nunc aquilas cernis habere tuas.
Pertica suspensos portabat longa maniplos:
  Unde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles, & adhuc ratione carentes,
  Mensibus egerunt lustra minora decem.
Annus erat, decimum cum Luna repleverat orbem.
  Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus:
  Seu quia bis quino femina mense parit.
Seu quod ad usque decem numero crescente venitur:
  Principium spatiis sumitur inde novis.
Inde pares centum denos secrevit in orbes
  Romulus: Hastatos instituitque decem.
Et totidem princeps, totidem Pilanus habebat
  Corpora: legitimo quique merebat equo.
Quin etiam partes totidem Titiensibus idem,
  Quosque vocant Ramnes, Luceribusque dedit.
Adsuetos igitur numeros servavit in anno.
  Hoc luget spatio femina mœsta virum.
Neu dubites, primæ fuerint quin ante calendæ
  Martis; ad hæc animum signa referre potes.
Laurea flaminibus, quæ toto perstitit anno,
  Tollitur: & frondes sunt in honore novæ.

Ja-

Janua nunc regis posita viret arbore Phœbi:
  Ante tuas fit idem, Curia prisca, fores.
Vesta quoque, ut folio niteat velata recenti,
  Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
Adde, quod arcana fieri novus ignis in æde
  Dicitur: & vires flamma refecta capit.
Nec mihi parva fides, annos hinc isse priores;
  Anna quod hoc cœpta est mense perenna coli.
Hinc etiam veteres initi memorantur honores
  Ad spatium belli, perfide Pœne, tui.
Denique quintus ad hoc fuerat Quintilis: & inde
  Incipit, a numero, nomina quisquis habet.
Primus, olivifetis Romam deductus ab arvis,
  Pompilius menses sensit abesse duos.
Sive hoc a Samio doctus, qui posse renasci
  Nos putat; Egeria sive monente sua.
Sed tamen errabant etiamnum tempora; donec
  Cæsaris in multis hæc quoque cura fuit.
Non hæc ille deus, tantæque propaginis auctor,
  Credidit officiis esse minora suis:
Promissumque sibi voluit prænoscere cœlum:
  Nec deus ignotas hospes inire domos.
Ille moras solis, quibus in sua regna rediret,
  Traditur exactis disposuisse notis.
Is decies senos tercentum & quinque diebus
  Junxit, & e pleno tempora quarta die.
Hic anni modus est: in lustrum accedere debet,
  Quæ consummatur partibus, una dies.
SI licet occultos monitus audire deorum
  Vatibus ut certe fama licere putat;
Cum sis officiis, Gradive, virilibus aptus,
  Dic mihi, matronæ cur tua festa colant.
Sic ego: sic posita dixit mihi casside mavors:
  Sed tamen in dextra missilis hasta fuit:
Nunc primum studiis pacis, deus utilis armis,
  Advocer: & gressus in nova castra fero.
Nec piget incepti juvat hac quoque parte morari:
  Hoc solam ne se posse Minerva putet.
Disce, Latinorum vates operose dierum,
  Quid petis: & memori pectore dicta nota.

Parva fuit, si prima velis elementa referre,
Roma: sed in parva spes tamen hujus erat.
Mœnia jam stabant, populis angusta futuris:
Credita sed turbæ tunc nimis ampla suæ.
Quæ fuerit nostri, si quæris, regia nati:
Aspice de canna, straminibusque domum.
In stipula placidi carpebat munera somni:
Et tamen ex illo venit in astra toro.
Jamque loco majus Romanus nomen habebat:
Nec coniux illi, nec socer ullus erat.
Spernebant generos inopes vicinia dives:
Et male credebar sanguinis auctor ego.
In stabulis habitasse, boves pavisse, nocebat:
Jugeraque inculti pauca tenere soli.
Cum pare quæque suo coeunt volucresque feræque:
Atque aliquam, de qua procreet, anguis habet.
Extremis dantur connubia gentibus: at, quæ
Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui; patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
Tolle preces, dixi; quod petis, arma dabunt.
Festa para Conso, Consus tibi cetera dicet;
Ipso festa die dum sua sacra canes.
Intumuere Cures, & quos dolor attigit idem.
Tum primum generis intulit arma socer. (bant,
Jamque fere raptæ matrum quoque nomen habe-
Tractaque erant longa bella propinqua mora.
Conveniunt nuptæ dictam Junonis in ædem:
Quas inter mea sic est nurus orsa loqui:
O pariter raptæ, (quoniam hoc commune tenemus)
Non ultra lente possumus esse piæ.
Stant acies: sed utra dii sint pro parte rogandi,
Eligite; hinc conjux, hinc pater arma tenent.
Quærendum, viduæ fieri malimus, an orbæ.
Consilium vobis forte, piumque dabo.
Consilium dederat: parent, crinemque resolvunt,
Mœstaque funerea corpora veste tegunt.
Jam stabant acies ferro mortique paratæ:
Jam lituus pugnæ signa daturus erat.
Cum raptæ veniunt inter patresque virosque;
Inque sinu natos, pignora cara, ferunt.

Ut medium campi passis tetigere capillis,
  In terram posito procubuere genu.
Et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
  Tendebant ad avos brachia parva suos.
Qui poterat, clamabat avum, tum denique visum:
  Et qui vix poterat, posse coactus erat.
Tela viris animusque cadunt: gladiisque remotis
  Dant soceri generis, accipiuntque manus.
Laudatasque tenent natas, scutoque nepotem
  Fert avus: hic scutis dulcior usus erat.
Inde diem, quae prima, meas celebrare calendas
  Oebalides matres non leve munus habent.
An, quia committi strictis mucronibus ausae,
  Finierant lacrimis Martia bella suis?
Vel quod erat de me feliciter Ilia mater;
  Rite colunt matres sacra, diemque meum.
Quidquod hyems, adoperta gelu, nunc denique cedit;
  Et pereunt victae sole repente nives.
Arboribus redeunt detonsae frigore frondes;
  Vividaque e tenero palmite gemma tumet.
Quaeque diu latuit, nunc se qua tollat in auras,
  Fertilis occultas invenit herba vias.
Nunc foecundus ager: pecoris nunc hora creandi:
  Nunc avis in ramo tecta, laremque parat.
Tempora jure colunt Latiae foecunda parentes:
  Quarum militiam votaque partus habet.
Adde, quod excubias regi Romanus agebat:
  Qui nunc Esquilias nomina collis habet.
Illic a nuribus Junoni templa Latinis
  Hac sunt, si memini, publica facta die.
Quid moror, & variis onero tua pectora caufis?
  Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos.
Mater amat nuptas: matris me turba frequentat,
  Hos nos praecipue tam pia causa decet.
Ferte deae flores: gaudet florentibus herbis
  Haec dea: de tenero cingite flore caput.
Dicite, Tu lucem nobis, Lucina, dedisti:
  Dicite, Tu voto parturientis ades.
Si qua tamen gravida est, resoluto crine precetur,
  Ut solvat partus molliter illa suos.

Quis mihi nunc dicat, quare cæleſtia Martis
Arma ferant Salii, Mamuriumque canant?
Nympha, mone, nemori, ſtagnoque operata Dianæ:
Nympha, Numæ conjux, ad tua feſta veni.
Vallis Aricinæ ſylva præcinctus opaca
Eſt lacus antiqua religione ſacer.
Hic latet Hyppolytus furiis direptus equorum:
Unde nemus nullis illud initur equis.
Licia dependent, longas velantia ſepes,
Et poſita eſt meritæ multa tabella deæ.
Sæpe potens voti, frontem redimita coronis,
Femina lucentes portat ab urbe faces.
Regna tenent, forteſque manu, pedibuſque fugaces:
Et perit exemplo poſtmodo quiſque ſuo.
Defluit incerto lapidoſus murmure rivus
Sæpe, ſed exiguis hauſtibus, inde bibes.
Egeria eſt, quæ præbet aquas, dea grata Camœnis.
Illa Numæ conjux, conſiliumque fuit.
Principio nimium promtos ad bella Quirites
Molliri placuit jure, deumque metu.
Inde datæ leges; ne firmior omnia poſſet:
Cœptaque ſunt puræ tradita ſacra coli.
Exuitur feritas, armiſque potentius æquum eſt:
Et cum cive pudet conſeruiſſe manus.
Atque aliquis, modo trux, viſa jam vertitur ara:
Vinaque dat tepidis, ſalſaque farra focis.
Ecce deum genitor rutilas per nubila flammas
Spargit, & effuſis æthera ſiccat aquis.
Non alias miſſi cecidere frequentius ignes.
Rex pavet; & vulgi pectora terror habet.
Cui dea, ne nimium terrere: piabile fulmen
Eſt, ait: & ſævi flectitur ira Jovis.
Sed poterunt ritum Picus, Faunuſque piandi
Prodere, Romani numen uterque ſoli.
Nec ſine vi tradent. Adhibeto vincula captis.
Atque ita, qua poſſint, erudit, arte capi.
Lucus Aventino ſuberat niger ilicis umbra,
Quo poſſes viſo dicere, numen ineſt.
In medio gramen; muſcoque adoperta virenti
Manabat ſaxo vena perennis aquæ.

Inde

Inde fere soli Faunus, Picusque bibebant.
Huc venit, & fonti rex Numa mactat ovem:
Plenaque odorati dis ponit pocula Bacchi;
Cumque suis antro conditus ipse latet.
Ad solitas veniunt sylvestria numina fontes:
Et relevant multo pectora sicca mero.
Vina quies sequitur: gelido Numa prodit ab antro,
Vinclaque sopitas addit in arcta manus.
Somnus ut abscessit; tentando vincula pugnant
Rumpere: pugnantes fortius illa tenent:
Tum Numa, di nemorum, factis ignoscite nostris,
Si scelus ingenio scitis abesse meo.
Quoque modo possit fulmen, monstrate piari.
Sic Numa: sic quatiens cornua Faunus ait.
Magna petis; nec quæ monitu tibi discere nostro
Fas sit: habent fines numina nostra suos.
Di sumus agrestes, & qui dominemur in altis
Montibus: arbitrium est in sua tela Jovi.
Hunc tu non poteris per te deducere cœlo:
At poteris nostra forsitan usus ope.
Dixerat hæc Faunus: par est sententia Pici.
Deme tamen nobis vincula; Picus ait.
Jupiter huc veniet, valida deductus ab arte.
Nubila promissi Styx mihi testis erit.
Emissi, quid agant laqueis, quæ carmina dicant,
Quaque trahant superis sedibus arte Jovem;
Scire nefas homini: nobis concessa canantur,
Quæque pio dici vatis ab ore licet.
Eliciunt cœlo te, Jupiter: unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.
Constat Aventinæ tremuisse cacumina sylvæ:
Terraque subsedit pondere pressa Jovis.
Corda micant regis: totoque e pectore sanguis
Fugit, & hirsutæ diriguere comæ.
Ut rediit animus, da certa piamina, dixit,
Fulminis, altorum rexque paterque deum.
Si tua contigimus manibus donaria puris;
Hoc quoque, quod petitur, si pia lingua rogat.
Adnuit oranti; sed verum ambage remota
Abdidit, & dubio terruit ore virum.

Cæde caput, dixit: cui rex, parebimus, inquit:
  Cedenda est hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, hominis: sumes, ait ille, capillos.
  Postulat hic animam: cui Numa, Piscis, ait.
Risit: &, his, inquit, facito mea tela procures,
  O vir, colloquio non abigende meo.
Sed tibi, protulerit cum totum crastinus orbem
  Cynthius, imperii pignora certa dabo.
Dixit, & ingenti tonitru super æthera motum
  Fertur adorantem destituitque Numam.
Ille redit lætus, memoratque Quiritibus acta.
  Tarda venit dictis difficilisque fides.
At certe credemur, ait, si verba sequatur
  Exitus: en, audi crastina, quisquis ades.
Protulerit terris cum totum Cynthius orbem,
  Jupiter imperii pignora certa dabit.
Discedunt dubii, promissaque tarda videntur,
  Dependetque fides a veniente die.
Mollis erat tellus rorata mane pruina;
  Ante sui populus limina regis adest.
Prodit, & in solio medius consedit acerno.
  Innumeri circa stantque silentque viri.
Ortus erat summo tantummodo margine Phœbus:
  Sollicitæ mentes speque, metuque pavent.
Constitit, atque caput niveo velatus amictu
  Jam bene dis notas sustulit ille manus.
Atque ita, tempus adest, promissi muneris, inquit.
  Pollicitam dictis, Jupiter, adde fidem.
Dum loquitur, totum jam sol emerserat orbem:
  Et gravis æthereo venit ab axe fragor.
Ter tonuit sine nube deus, tria fulgura misit.
  Credite dicenti: mira, sed acta, loquor.
A media cœlum regione dehiscere cœpit;
  Submisere oculos cum duce turba suo.
Ecce levi scutum versatum leniter aura
  Decidit: a populo clamor ad astra venit.
Tollit humo munus, cæsa prius ille juvenca,
  Quæ dederat nulli colla premenda jugo.
Idque ancile vocat: quod ab omni parte recisum est;
  Quaque notes oculis, angulus omnis abest.

Tum, memor imperii sortem consistere in illo,
Consilium multæ calliditatis init.
Plura jubet fieri simili cœlata figura;
Error ut ante oculos insidiantis eat.
Mamurius, morum, fabræne exactior artis,
Difficile est, illud dicere, clausit opus.
Cui Numa munificus, facti pete prœmia, dixit:
Si mea nota fides; irrita nulla petes.
Jam dederat Saliis (a saltu nomina ducunt)
Armaque, & ad certos verba canenda modos.
Tum sic Mamurius, merces mihi gloria detur,
Nominaque extremo carmine nostra sonent.
Inde sacerdotes operi promissa vetusto
Prœmia persolvunt, Mamuriumque vocant.
Nubere siqua voles, quamvis properabitis ambo,
Differ: habent parvæ commoda magna moræ.
Arma movent pugnam, pugna est aliena maritis.
Condita cum fuerint, aptius omen erit.
His etiam conjux apicati cincta Dialis
Lucibus impexas debet habere comas.

TErtia nox emersa suos ubi moverit ignes;
Conditus e geminis Piscibus alter erit.
Nam duo sunt: Austris hic est: Aquilonibus ille
Proximus. A vento nomen uterque tenet.

CUm croceis rorare genis Tithonia coniux
Cœperit, & quintæ tempora lucis aget;
Sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes,
Mergetur, visus effugietque tuos.
At non effugiet Vindemitor. Hoc quoque causam
Unde trahat sidus, parva referre mora est.
Ampelon intonsum Satyro, Nymphaque creatum
Fertur in Ismariis Bacchus amasse jugis.
(Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi;
Quæ nunc de pueri nomine nomen habet.)
Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
Decidit: amissum Liber in astra vehit.

SExtus ubi Oceano clivosum scandit Olympum
Phœbus, & alatis æthera carpit equis:
Quisquis ades, canæque colis penetralia Vestæ,
Gratare, Iliacis, thuraque pone focis:

Cæsaris innumeris, quem maluit ille mereri,
 Accessit titulis pontificalis honos.
Ignibus æternis æterni numina præsunt
 Cæsaris Imperii pignora juncta vides.
De veteris Troiæ dignissima præda favilla,
 Qua gravis Æneas tutus ab hoste fuit;
Ortus ab Ænea tangit cognata sacerdos
 Numina; cognatum, Vesta, tuere caput.
Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis ignes.
 Vivite inexstincti, flammaque, duxque, precor.
UNa nota est Marti: nonis sacrata quod illis
 Templa putant lucos Vejovis ante duos.
Romulus ut saxo lucum circumdedit alto;
 Cuilibet, huc, inquit, confuge; tutus eris.
O quam de tenui Romanus origine crevit!
 Turba vetus quam non invidiosa fuit!
Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obstet:
 Disce, quis iste deus, curve vocetur ita.
Jupiter est juvenis: juveniles adspice vultus.
 Adspice deinde manum: fulmina nulla tenet.
Fulmina, post ausos cœlum affectare Gigantas,
 Sumta Jovi: primo tempore inermis erat.
Ignibus Ossa novis, & Pelion altius ossa
 Arsit, & in solida fixus Olympus humo.
Stat quoque Capra simul: nymphæ pavisse feruntur
 Cretides. Infanti lac dedit illa Jovi.
Nunc vocor ad nomen. Vegrandia farra colonæ,
 Quæ male creverunt, vescâque parva vocant.
Vis ea si verbi est; cur non ego Vejovis ædem,
 Ædem non magni suspicer esse Jovis?
Jamque, ubi cæruleum vallabunt sidera cœlum,
 Suspice. Gorgonei colla videbis equi.
Creditur hic cæsæ gravida cervice Medusæ
 Sanguine respersis prosiluisse jubis.
Huic supra nubes, & subter sidera lapso,
 Cœlum pro terra, pro pede penna fuit.
Jamque indignanti nova frena receperat ore,
 Cum levis aonias ungula fodit aquas.
Nunc fruitur cœlo, quod pennis ante petebat;
 Et nitidus stellis quinque decemque micat.

Protinus adspicies venienti nocte coronam
  Gnosida. Theseo crimine facta dea est.
Jam bene perjuro mutarat conjuge Bacchum,
  Quæ dedit ingrato fila legenda viro.
Sorte tori gaudens, quem, flebam rustica, dixit,
  Utiliter nobis perfidus ille fuit.
Interea liber, depexos crinibus, Indos
  Vincit, & Eoo dives ab orbe redit.
Inter captivas facie præstante puellas
  Grata nimis Baccho filia regis erat.
Flebat amans conjux, spatiataque littore curvo
  Edidit incultis talia verba comis:
En iterum similes, fluctus, audite querelas:
  En iterum lacrimas accipe, arena, meas.
Dicebam, memini, perjure & perfide Theseu.
  Ille abiit: eadem crimina Bacchus habet.
Nunc quoque nulla viro, clamabo, femina credat.
  Nomine mutato causa relata mea est.
O utinam mea sors, qua primum cœperat, isset!
  Jamque ego præsenti tempore nulla forem!
Quid me desertis perituram, liber, arenis
  Servabas? potui dedoluisse semel.
Bacche levis, leviorque tuis, quæ tempora cingunt
  Frontibus; in lacrymas, cognite Bacche, meas;
Ausus es ante oculos adducta pellice nostros
  Tam bene compositum sollicitare torum?
Heu! ubi pacta fides? ubi, quæ jurare solebas?
  Me miseram! quoties hæc ego verba loquor,
Thesea culpabas fallacemque ipse vocabas:
  Judicio peccas turpius ipse tuo.
Ne sciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar,
  Ne toties falli digna fuisse putet.
Præcipue cupiam celari Thesea; ne te
  Consortem culpæ gaudeat esse suæ.
At, puto, præposita est fuscæ mihi candida pellex
  Eveniat nostris hostibus ille color.
Quid tamen hoc refert, vitio si gratior ipso est?
  Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
Bacche fidem præsta: nec præfer amoribus ullam
  Conjugis adsuetæ semper amare virum.

Cœperunt matrem formosi cornua tauri;
Me tua: at hic laudi est, ille pudendus amor.
Ne noceat quod amo: neq; enim tibi, Bacche, nocebat,
Quod flammas nobis fassus es ipse tuas.
Nec, quod nos uris, mirum facis; ortus in igne
Diceris, & patria raptus ab igne manu.
Illa ego sum, cui tu solitus promittere cœlum.
Hei mihi, pro cœlo qualia dona fero!
Dixerat: audiebat jamdudum verba querentis
Liber, ut a tergo forte secutus erat.
Occupat amplexu, lacrymasque per oscula siccat:
Et, pariter cœli summa petamus, ait.
Tu mihi juncta toro, mihi juncta vocabula sume:
Jam tibi mutatæ libera nomen erit.
Sintque tuæ tecum faciam monumenta coronæ,
Vulcanus Veneri quam dedit illa mihi. (ignes.
Dicta facit, gemmasque novem transformat in
Aurea per stellas nunc micat illa novem.
SEx ubi sustulerit, totidem demerserit orbes,
Purpureum rapido, qui vehit axe diem:
Altera gramineo spectabis Equiria campo,
Quem Tyberis curvis in latus urget aquis.
Qui tamen ejecta si forte tenebitur unda:
Cœlius accipiat pulverulentus equos.
IDibus est Annæ festum geniale Perennæ,
Haud procul a ripis, advena Tybri, tuis.
Plebs venit, ac virides passim disjecta per herbas
Potat, & accumbit cum pare quisque sua.
Sub Jove pars durat: pauci tentoria ponunt:
Sunt, quibus e ramo frondea facta casa est:
Pars ubi pro rigidis calamos statuere columnis:
Desuper extentas imposuere togas.
Sole tamen vinoque calent: annosque precantur,
Quot sumant cyathos; ad numerumque bibunt.
Invenies illic, qui Nestoris ebibat annos:
Quæ sit per calices facta Sibilla suos.
Illic & cantant, quidquid didicere theatris;
Et jactant faciles ad sua verba manus:
Et ducunt posito duras cratere choreas,
Cultaque diffusis saltat amica comis.

Cum

Cum redeunt, titubant; & sunt spectacula vulgo:
  Et fortunatos obvia turba vocant.
Occurri nuper. Visa est mihi digna relatu
  Pompa: senem potum pota trahebat anus.
Quæ tamen hæc dea sit (quoniam rumoribus errant)
  Fabula proposito nulla tacenda meo.
Arserat Æneæ Dido miserabilis igne:
  Arserat exstructis in sua fata rogis. (men
Compositusque cinis, tumulique in marmore car-
  Hoc breve, quod moriens ipsa reliquit, erat:
Præbuit Æneas & caussam mortis & ensem:
  Ipsa sua Dido concidit usa manu.
Protinus invadunt Numidæ sine vindice regnum:
  Et potitur capta Maurus Jarba domo. (sa
Seque memor spretum, thalamis tamen, inquit, Elis-
  En ego, quem toties reppulit illa, fruor.
Diffugiunt Tyrii, quo quemque agit error, ut olim
  Amisso dubiæ rege vagantur apes.
Tertia nudandas acceperat area messes;
  Inque cavos ierant tertia musta lacus;
Pellitur Anna domo: lacrymansque sororia linquit
  Mœnia: germanæ justa dat ante suæ.
Mista bibunt molles lacrymis unguenta favillæ;
  Verticе libatas accipiuntque comas.
Terque; vale, dixit: cineres ter ad ora relatos
  Pressit: & est illis visa subesse soror.
Nacta ratem, comitemque fugæ pede labitur equo,
  Mœnia respiciens, dulce sororis opus.
Fertilis est Melite sterili vicina Cosyræ
  Insula, quam Libyci verberat unda freti.
Hanc petit hospitio regis confisa vetusto
  Hospes, opum dives, rex ibi Battus erat.
Qui postquam didicit casus utriusque sororis;
  Hæc, inquit, tellus quantulacumque tua est.
Et tamen hospitii servasset ad ultima munus,
  Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
Signa recensuerat bis sol sua: tertius ibat
  Annus; & exsulibus terra petenda nova est.
Frater adest, belloque petit Rex arma perosus,
  Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.

An quia, cum prisci colerent studiosius agros,
Et patrio faceret jure senator opus,
Et caperet fasces a curvo consul aratro,
Nec crimen duras esset habere manus;
Rusticus ad ludos populus veniebat in urbem:
Sed dis, non studiis ille dabatur honos.
Luce sua ludos uvæ commentor habebat;
Quos cum tædifera nunc habet ipse dea.
Ergo, ut tironum celebrare frequentia possit,
Visa dies dandæ non aliena togæ.
Mitte, pater, caput huc, placataque cornua vertas;
Et des ingenio vela secundo meo.
Itur ad Argeos, (qui sint, sua pagina dicet)
Hac; si commemini, præteritaque die.
Stella Licaoniam vergit proclinis ad Arcton
Milvius: hæc illa nocte videnda venit.
Quid dederit volucri, si vis cognoscere, cœlum?
Saturnus regnis ab Jove pulsus erat.
Concitat iratus validos Titanas in arma,
Quæque fuit satis debita, poscit opem.
Matre satus terra, monstrum mirabile, taurus
Parte sui serpens posteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluserat atris
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
Sors erat, æternos vincere posse deos.
Immolat hunc Briareus, facta ex adamante securi;
Et jam jam flammis exta daturus erat.
Jupiter alitibus, rapere imperat: attulit illi
Milvius: & meritis venit in astra suis.
UNa dies media est; & fiunt sacra Minervæ:
Nominaque a junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
Caussa, quod est illa nata Minerva die.
Altera, tresque super strata celebrantur arena.
Ensibus exsertis bellica læta dea est.
Pallada nunc pueri, teneræque ornate puellæ.
Qui bene placarit Pallada, doctus erit.
Pallade placata, lanam mollite, puellæ:
Discite jam plenas exonerare colos.

Illa

Illa etiam stantes radio percurrere telas
  Erudit, & rarum pectine denset opus.
Hanc cole, qui maculas læsis de vestibus aufers.
  Hanc cole, velleribus quisquis ahena paras.
Nec quisquam invita faciat bene vincula plantæ
  Palladæ; sit Tychio doctior ille licet.
Et licet antiquo manibus collatus Epeo
  Sit prior; itata Pallade mancus erit.
Vos quoque, Phœbea morbos qui pellitis arte,
  Munera de vestris pauca referte deæ.
Nec vos turba fieri censu fraudata magistri
  Spernite; discipulos attrahit illa novos.
Quique moves cœlum, tabulamque coloribus uris;
  Quique facis docta mollia saxa manu.
Mille dea est operum: certe dea carminis illa est.
  Si mereor, studiis adsit amica meis.
Cœlius ex alto qua mons descendit in æquum.
  Hic ubi non plana est; sed prope plana via est;
Parva licet videas captæ delubra Minervæ,
  Quæ dea natali cœpit habere suo.
Nominis in dubio causa est: capitale vocamus
  Ingenium sollers: ingeniosa dea est.
An, quia de capitis fertur sine matre paterni
  Vertice cum clipeo prosiluisse suo?
An, quia perdomitis ad nos captiva Faliscis
  Venit: & hoc ipsum litera prisca docet?
An, quod habet legem, capitis quæ pendere pœ-
  Ex illo jubeat furta reperta loco? (nas
A quacumque trahis ratione vocabula, Pallas:
  Pro ducibus nostris Ægida semper habe.
Summa dies e quinque tubas lustrare canoras
  Admonet, & forti sacrificare deæ.
Nunc potes ad Solem sublato dicere vultu:
  Hic here Phrixeæ vellera pressit ovis.
Seminibus tostis sceleratæ fraude novercæ
  Sustulerat nullas, ut solet, herba comas.
Mittitur ad tripodas, certa qui sorte reportet,
  Quam sterili terræ Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus cum semine nuntiat Helles
  Et Juvenis Phryxi funera sorte peti.

Utque recusantem cives, & tempus, & Ino
Compulerant regem jussa nefanda pati,
Et Soror, & Phryxus velati tempora ramis
Stant simul ante aras: junctaque fata gemunt.
Adspicit hos, ut forte pependerat æthere, mater;
Et ferit attonita pectora nuda manu.
Inque draconigenam, nimbis comitantibus, urbem
Desilit: & natos eripit inde suo.
Utque fugam capiant, aries nitidissimus auro
Traditur. Ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
Femina; cum de se nomina fecit aquæ.
Pene simul periit, dum vult succurrere lapsæ
Frater: & extentas porrigit usque manus.
Flebat, ut amissa gemini consorte pericli,
Cæruleo junctam nescius esse deo.
Littoribus tactis aries fit sidus: at hujus
Pervenit in Colchas aurea lana domos.
TRes ubi Luciferos veniens præmiserit Eos;
Tempora nocturnis æqua diurna feres.
INde quater pastor saturos ubi clauserit hœdos,
Canuerint herbæ rore recente quater;
Janus adorandus, cumque hoc Concordia mitis,
Et Romana salus, araque Pacis erit.
LUna regit menses: hujus quoque tempora mensis
Finit Aventino Luna colenda jugo.

FASTORUM

LIBER QUARTUS.

ALma, fave vati, geminorum mater amorum.
Ad vatem vultus retulit illa suos.
Quid tibi, ait, mecum? certe majora canebas.
Num vetus in molli pectore vulnus habes?
Scis dea, respondi, de vulnere; risit: & æther
Protinus ex illa parte serenus erat.

San-

Saucius, an sanus; numquid tua signa reliqui?
 Tu mihi propositum, tu mihi semper opus.
Quæ decuit, primis sine crimine lusimus annis:
 Nunc teritur nostris area major equis.
Tempora cum caussis annalibus eruta priscis,
 Lapsaque sub terras, ortaque signa cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima mensem,
 Et vatem, & mensem scis, Venus, esse tuos.
Mota Cytheriaca leviter mea tempora myrto
 Contigit: &, cœptum perfice, dixit, opus.
Sensimus, & subito causæ patuere dierum.
 Dum licet, & spirant flamina, navis eat.
Si qua tamen pars te de fastis tangere debet,
 Cæsar, in aprili, quo tenearis, habes.
Hic ad te magna descendit imagine mensis:
 Et fit adoptiva nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades, cum longum scriberet annum,
 Vidit; & auctores rettulit ipse suos.
Utque fero Marti, primam dedit ordine sortem,
 Quod sibi nascenti proxima causa fuit;
Sic Venerem gradibus multis in gente repertam
 Alterius voluit mensis habere locum.
Principiumque sui generis revolutaque quærens
 Secula, cognatos venit ad usque deos.
Dardanon Electra nesciret Atlantide cretum
 Scilicet; Electran concubuisse Jovi?
Hujus Erichthonius; Tros est generatus ab illo:
 Assaracon creat hic: Assaracusque Capyn.
Proximus Anchisen: cum quo commune parentis
 Non dedignata est nomen habere Venus.
Hinc satus Æneas, pietas spectata per ignes,
 Sacra, patremque humeris, altera sacra tulit.
Venimus ad felix aliquando nomen Juli:
 Unde domus Teucros Julia tangit avos.
Posthumus huic: qui, quod silvis fuit ortus in altis,
 Silvius in Latia gente vocatus erat.
Isque. Latine, tibi pater est: subito Alba Latinum:
 Proximus est titulis Epitos, Alba, tuis.
Ille dedit Capyi recidiva vocabula Trojæ;
 Et tuus est idem, Calpete, factus avus.

Cumque patris regnum post hunc Tiberinus haberet;
Dicitur in Tuscæ gurgite mersus aquæ.
Jam tamen Agrippan genitum, Remulumque nepotem
Viderat: in Remulum fulmina missa ferunt.
Venit Aventinus post hos: locus unde vocatus;
Mons quoque: post illum tradita regna Procæ.
Quem sequitur diri Numitor germanus Amuli.
Ilia cum Lauso de Numitore sati.
Ense cadit patruo Lausus: placet Ilia Marti;
Teque parit, gemino juncte Quirine Remo.
Ille suos semper Venerem Martemque parentes.
Dixit: & emeruit vocis habere fidem.
Neve secuturi possent nescire nepotes;
Tempora dis generis continuata dedit.
Sed Veneris mensem Grajo sermone notatum
Auguror: a spumis est dea dicta maris.
Nec tibi sit mirum Grajo rem nomine dici:
Itala nam tellus Græcia major erat.
Venerat Evander plena cum classe suorum:
Venerat Alcides, Grajus uterque genus.
Hospes Aventinis armentum pavit in herbis
Claviger: & tanto est albula pota deo.
Dux quoque Neritius; testes Læstrygones exstant:
Et quod adhuc Circes nomina litus habet.
Et jam Telegoni, jam mœnia Tiburis udi
Stabant: Argolicæ quod posuere manus.
Venerat Atrides fatis agitatus Halesus;
A quo se dictam terra Falisca putat.
Adiice Trojanæ suasorem Antenora pacis,
Et generum Oenidea, Appule Daune, tuum.
Serus ab Iliacis, & post Antenora, flammis
Attulit Æneas in loca nostra deos.
Hujus erat Solymus Phrygia comes exsul ab Ida:
A quo Sulmonis mœnia nomen habent.
Sulmonis gelidi patriæ, Germanice, nostræ.
Me miserum, Scythico quam procul illa solo est!
Ergo ego? tam longas sed supprime, Musa, querelas:
Non tibi sunt mœsta sacra canenda lyra.
Quo non livor abit? sunt qui tibi mensis honorem
Eripuisse velint, invideantque, Venus.

Nam,

Nam, quia ver aperit tunc omnia, densaque cedit
  Frigoris asperitas, fœtaque terra patet;
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
  Quem Venus injecta vindicat alma manu.
Illa quidem totum dignissima temperat orbem:
  Illa tenet nullo regna minora deo:
Juraque dat cœlo, terræ, natalibus undis:
  Perque suos initus continet omne genus.
Illa deos omnes (longum enumerare) creavit:
  Illa satis causas arboribusque dedit;
Illa rudes animos hominum contraxit in unum;
  Et docuit jungi cum pare quemque sua.
Quid genus omne creat volucrum, nisi blanda voluptas?
  Nec coeant pecudes, si levis absit amor.
Cum mare trux aries cornu decertat: at idem
  Frontem dilectæ lædere parcit ovis.
Deposita taurus sequitur feritate juvencam,
  Quem toti saltus, quem nemus omne tremunt.
Vis eadem, lato quodcumque sub æquore vivit,
  Servat, & innumeris piscibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
  Venerunt cultus, mundaque cura sui.
Primus amans carmen vigilatum nocte negata
  Dicitur ad clausas continuisse fores.
Eloquiumque fuit duram exorare puellam:
  Proque sua causa quisque disertus erat.
Mille per hanc artes motæ: studioque placendi,
  Quæ latuere prius, multa reperta ferunt.
Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi
  Audeat? a nobis sit procul iste furor.
Quid, quod ubique potens, templisque frequentibus aucta,
  Urbe tamen nostra jus dea majus habet?
Pro Troja, Romane, tua Venus arma ferebat;
  Cum gemuit teneram cuspide læsa manum,
Cœlestesque duas Trojano judice vicit.
  Ah nolim victas hoc meminisse deas!
Assaracique nurus dicta est: ut scilicet olim
  Magnus Juleos Cæsar haberet avos.

Nec

Nec Veneri tempus; quam ver, erat aptius ullum.
  Vere nitent terræ, vere remissus ager.
Nunc herbæ rupta tellure cacumina tollunt;
  Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.
Et formosa Venus formoso tempore digna est:
  Utque solet, Marti continuata suo.
Vere monet curvas materna per æquora puppes
  Ire, nec hibernas jam timuisse minas.
Rite deam Latiæ colitis matresque nurusque;
  Et vos, quis vittæ longaque vestis abest,
Aurea marmoreo redimicula solvite collo:
  Demite divitias: tota lavanda dea est.
Aurea siccato redimicula reddite collo:
  Nunc alii flores, nunc nova danda rosa est;
Vos quoque sub viridi Myrto jubet illa lavari:
  Causaque, cur jubeat, (discite) certa subest.
Littore siccabat rorantes nuda capillos.
  Viderunt Satyri, turba proterva, deam.
Sensit & adposita texit sua corpora myrto.
  Tuta fuit facto: vosque referre jubet.
Discite nunc, quare Fortunæ thura Virili.
  Detis eo, calida qui locus humet aqua.
Accipit ille locus posito velamine cunctas;
  Et vitium nudi corporis omne videt.
Ut tegat hoc, celetque viros, Fortuna Virilis
  Præstat; & hoc parvo thure rogata facit.
Nec pigeat niveo tritum cum lacte papaver
  Sumere, & expressis mella liquata favis.
Cum primum cupido Venus est deducta marito;
  Hoc bibit. Ex illo tempore nupta fuit.
Supplicibus verbis illam placate: sub illa
  Et forma, & mores, & bona fama manent.
Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est:
  Cumaeam, veteres, consuluistis anum.
Templa jubet Veneri fieri: quibus ordine factis.
  Inde Venus verso nomina corde tenet.
Semper ad Aeneadas placido, pulcherrima, vultu
  Respice: torque tuas, diva, tuere nurus.
Dum loquor, elatæ metuendus acumine caudæ
  Scorpios in virides præcipitatur aquas.

Nox

Nox ubi transierit, cœlumque rubescere primo
 Cœperit, & tactæ rore quærentur aves;
Semustamque facem vigilata nocte viator
 Ponet, & ad solidum rusticus ibit opus:
Pleiades incipiunt humeros relevare paternos:
 Quæ septem dici, sex tamen esse solent.
Seu quod in amplexum sex hinc venere deorum:
 Nam Steropen Marti concubuisse ferunt:
Neptuno Halcyonen, & te, formosa Celæno;
 Majan, & Electran, Taygetenque Iovi.
Septima mortali Merope tibi, Sisyphe, nupsit.
 Pœnitet: & facti sola pudore latet.
Sive quod Electra Troiæ spectare ruinas
 Non tulit, ante oculos opposuitque manum.
Ter sine perpetuo cœlum versetur in axe,
 Ter jungat Titan, terque resolvat equos,
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
 Flabit, & Idææ festa parentis erunt.
Ibunt semimares, & inania tympana tundent;
 Æraque tinnitus ære repulsa dabunt.
Ipsa sedens molli comitum cervice feretur,
 Urbis per medias exululata vias.
Scena sonat, ludique vocant. Spectate, quirites;
 Et fora Marte suo litigiosa vacent.
Quærere multa libet: sed me sonus æris acuti
 Terret, & horrendo lotos adunca sono.
Da, dea, quas sciter: doctas, Cybeleia, neptes
 Audi; & has curæ jussit adesse meæ.
Pandite mandati memores: Heliconis alumnæ,
 Gaudeat adsiduo cur dea magna sono.
Sic ego, sic Erato mensis (Cithereius illi
 Cessit, quod teneri nomen amoris habet):
Reddita Saturno sors hæc erat, optime regum,
 A nato sceptris excutiere tuis.
Ille suam metuens, ut quæque erat edita; prolem
 Devorat: immersam visceribusque tenet.
Sæpe Rhea quæsta est toties fœcunda, nec unquam
 Mater, & indoluit fertilitate sua.
Iupiter ortus erat, pro magna teste vetustas
 Creditur, acceptam parce movere fidem.

Veste latens saxum cœlesti viscere sedit,
Sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua jam dudum resonat tinnitibus Ide;
Tutus, ut infanti vagiat ore puer.
Pars clypeos sudibus, galeas pars tundit inanes,
Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
Res latuit patrem, priscique imitamina facti,
Æra deæ comites raucaque terga movent.
Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant,
Tibia dat Phrygios, ut dedit ante modos.
Desierat. Cœpi: cur huic, genus acre, leones
Præbent insolitas ad juga curva jubas?
Desieram. Cœpit: feritas mollita per illam
Creditur, id curru testificata suo est.
At cur turrita caput est ornata corona
An Phrygiis turres urbibus illa dedit?
Adnuit. Unde venit, dixit, sua membra secandi
Impetus? ut tacui, Pieris orsa loqui:
Phryx puer in silvis, facie spectabilis, Attis,
Turrigeram casto vinxit amore deam.
Hunc sibi servari voluit, sua templa tueri,
Et dixit, semper fac puer esse velis.
Ille fidem jussis dedit, & si mentiar, inquit,
Ultima, quam fallam, sit Venus illa mihi.
Fallit: & in nympha Sagaritide desinit esse,
Quod fuit: huic pœnas exigit ira deæ.
Naida vulneribus succidit in arbor factis.
Illa perit: fatum Naidos arbore erat.
Hic furit: &, credens thalami procumbere tectum;
Effugit, & cursu Dindyma summa petit.
Et modo tolle faces; remove, modo verbera clamat
Sæpe Palestinas jurat adesse deas.
Ille etiam saxo corpus laniavit acuto;
Longaque in immundo pulvere tracta coma est.
Voxque fuit, merui: meritas dum sanguine pœnas.
Ah pereant partes, quæ nocuere mihi!
Ah pereant! dicebat adhuc: onus inguinis aufert;
Nullaque sunt subito signa relicta viri.
Venit in exemplum furor hinc, mollesque ministri
Cedunt jactatis vilia membra comis.

Tum læva Creten, dextra Pelopeidas undas
Deserit, & Veneri sacra Cithera petit.
Hinc mare Trinacrium, candens ubi tingere ferrum
Brontes, & Steropes, Acmonidesque solent.
Æquoraque Afra legit, Sardoaque regna sinistris
Prospicit a remis, Ausoniamque tenet.
Ostia contigerat; qua se Tiberinus in altum
Dividit, & campo liberiore natat.
Omnis eques, mixtaque gravis cum plebe senatus,
Obvius ad Thusci fluminis ora venit.
Procedunt pariter matres, nataeque, nurusque;
Quæque colunt sanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento brachia lassant.
Vix subit adversas hospita navis aquas.
Sicca diu tellus fuerat, sitis usserat herbas,
Sedit limoso pressa carina vado;
Quisquis adest operi, plus quam pro parte laborat,
Adjuvat & fortes voce sonante manus.
Illa velut medio stabilis sedet insula ponto.
Attoniti monstro stantque paventque viri.
Claudia Quinta genus Clauso referebat ab alto:
Nec facies impar nobilitate fuit.
Casta quidem, sed non & credita, rumor iniquus
Læserat, & falsi criminis acta rea est.
Cultus, & ornatis varie prodisse capillis,
Obfuit: ad rigidos promtaque lingua senes.
Conscia mens recti famæ mendacia risit:
Sed nos in vitium credula turba sumus.
Hæc ubi castarum processit ab agmine matrum,
Et manibus puram fluminis hausit aquam;
Ter caput irrorat, ter tollit in æthera palmas.
Quicumque adspiciunt, mente carere putant.
Submissoque genu, vultus in imagine divæ
Figit, & hos edit, crine jacente, sonos:
Supplicis, alma, tuæ, genitrix fœcunda deorum
Accipe sub certa conditione preces.
Casta negor: si tu damnas, meruisse fatebor.
Morte luam pœnas judice victa dea.
Sed, si crimen abest; tu nostræ pignora vitæ
Re dabis: & castas casta sequere manus.

Dixit, & exiguo funem conamine traxit.
Mira, sed & scena testificata loquar.
Mota dea est;sequiturque ducem,laudatq;sequendo.
Index lætitiæ fertur in astra sonus.
Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
Ostia dixerunt, unde sinister abit.
Nox aderat: querno religant a stipite funem;
Dantque levi somno corpora functa cibo.
Lux aderat: querno solvunt a stipite funem;
Ante tamen posito thura dedere foco.
Ante coronata puppi sine labe juvencam
Mactarunt, operum conjugiique rudem.
Est locus, in Tiberin qua lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit ab amne minor.
Illic purpurea canus cum veste sacerdos
Almonis dominam sacraque lavit aquis.
Exululant comites, furiosque tibia flatur;
Et feriunt molles taurea terga manus
Claudia præcedit læto celeberrima vultu;
Credita vix tandem teste pudica dea.
Ipsa sedens plaustro porta est invecta Capena;
Sparguntur junctæ flore recente boves.
Nasica accepit: templi tunc exstitit auctor.
Augustus nunc est: ante Metellus erat.
Substitit hic Erato: mora fit, si cetra quæram,
Dic, inquam, parva cur stipe quærat opes?
Contulit æs populus, de quo delubra Metellus
Fecit, ait: dandæ mos stipis inde manet.
Cur vicibus factis ineant convivia, quæro,
Tum magis, indictas concelebrentque dapes.
Quod bene mutarit sedem Berecinthia, dixit:
Captant mutatis sedibus omen idem.
Institeram, quare primi Megalesia ludi
Urbe forent nostra: cum dea (sensit enim;)
Illa deos, inquit, peperit: cessere parenti;
Principiumque dari mater honoris habet.
Cur igitur Gallos, qui se excidere, vocamus?
Cum tanto Phrygia Gallica distet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen altasque Celenas
Amnis it insana, nomine Gallus, aqua.

Qui bibit inde, furit. Procul hinc discedite, quis est
Curæ bonæ mentis; qui bibit inde, furit
Non pudet herbosum, dixi, posuisse moretum
In dominæ mensis? an sua caussa subest?
Lacte mero veteres usi memorantur, & herbis:
Sponte sua si quas terra ferebat, ait.
Candidus elisæ miscetur caseus herbæ;
Cognoscat priscos ut dea prisca cibos.

POstera cum cœlo motis Pallantias astris
Fulserit; & niveos luna levarit equos:
Qui dicet, quondam sacrata est colle Quirini
Hac Fortuna die publica, versus erit.

TErtia lux (memini) ludis erat, at mihi quidam
Spectanti senior, contiguusque loco,
Hæc, ait, illa dies, Libycis qua Cæsar in oris
Perfida magnanimi contudit arma Jubæ.
Dux mihi Cæsar erat, sub quo meruisse tribunus
Glorior: officio præfuit ille meo.
Hanc ego militia sedem, tu pace parasti,
Inter bis quinos usus honore viros.
Plura locuturi subito seducimur imbre.
Pendula cælestes Libra movebat aquas.
Ante tamen, quam summa dies spectacula sistat,
Ensifer Orion æquore mersus erit.

PRoxima victricem cum Romam inspexerit Eos,
Et dederit Phœbo stella fugata locum;
Circus erit pompa celeber, numeroque deorum:
Primaque ventosis palma petetur equis.
Hi Cereris ludi: non est opus indice caussa.
Sponte deæ munus promeritumque patent.
Messis erant primis virides mortalibus herbæ;
Quas tellus, nullo solicitante, dabat.
Et modo carpebant vivaci cespite gramen;
Nunc epulæ tenera fronde cacumen erant.
Postmodo glans nata est: bene erat jam glande reperta:
Duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homini ad meliora alimenta vocato
Mutavit glandes utiliore cibo.

Illa jugo tauros collum præbere coegit:
  Tum primum soles eruta vidit humus.
Æs erat in pretio; chalybeja massa latebat.
  Heu quam perpetuo debuit illa tegi!
Pace Ceres læta est: at vos optate, coloni,
  Perpetuam pacem, perpetuumque ducem.
Farra deæ, micæque licet salientis honorem
  Detis, & in veteres thurea grana focos.
Et, si thura aberunt, unctas accendite tædas.
  Parva bonæ Cereri, sint modo casta, placent.
A bove succincti cultros removete ministri.
  Bos aret: ignavam sacrificate suem.
Apta jugo cervix non est ferienda securi;
  Vivat, & in dura sæpe laboret humo.
Exigit ipse locus, raptus ut virginis edam.
  Plura recognosces: pauca docendus eris.
Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor
  Trinacris; a positu nomen adepta loci.
Grata domus Cereri: multas ibi possidet urbes;
  In quibus est culto fertilis Henna solo.
Frigida cœlestum matres Arethusa vocarat.
  Venerat ad sacras & dea flava dapes.
Filia, consuetis ut erat comitata puellis,
  Errabat nudo per sua prata pede.
Valle sub umbrosa locus est, adspergine multa
  Uvidus ex alto desilientis aquæ.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores;
  Pictaque dissimili flore nitebat humus.
Quam simul adspexit; comites, accedite, dixit;
  Et mecum vestros flore replete sinus.
Præda puellares animos prolectat inanis,
  Et non sentitur sedulitate labor.
Hæc implet lento calathos e vimine textos:
  Hæc gremium: laxos degravat illa sinus.
Illa legit calthas: huic sunt violaria curæ:
  Illa papavereas subsecat ungue comas.
Has, Hyacinthe, tenes: illas, Amaranthe, moraris:
  Pars thyma, pars casiam, pars meliloton amant:
Plurima lecta rosa est, & sunt sine nomine flores:
  Ipsa crocos tenues, liliaque alba legit.

Car-

Carpendi ſtudio paullatim longius itur,
Et dominam caſu nulla ſecuta comes.
Hanc videt, & viſam patruus velociter aufert;
Regnaque cæruleis in ſua portat equis.
Illa quidem clamabat, Io, cariſſima mater,
Auferor. ipſa ſuos abſcideratque ſinus.
Panditur interea Diti via; namque diurnum
Lumen inadſueti vix patiuntur equi.
At chorus æqualis, cumulatis flore caniſtris,
Perſephone, clamant, ad tua dona veni.
Ut clamata ſilet, montes ululatibus implent;
Et feriunt mœſtæ pectora nuda manus.
Attonita eſt plangore Ceres; modo venerat Hennam;
Nec mora, me miſeram, filia, dixit, ubi es!
Mentis inops rapitur; quales audire ſolemus
Threicias paſſis Mænadas ire comis.
Ut vitulo mugit ſua mater ab ubere rapto,
Et quærit fœtus per nemus omne ſuos.
Sic dea, nec retinet gemitus, & concita curſu
Fertur; & e campis incipit, Henna, tuis.
Inde puellaris nacta eſt veſtigia plantæ;
Et preſſam noto pondere vidit humum.
Forſitan illa dies errori ſumma fuiſſet,
Si non turbaſſent ſigna reperta ſues.
Jamque Leontinos Amenanaque flumina curſu
Præterit, & ripas, herbifer Aci, tuas:
Præterit & Cyanen, & fontem lenis Anapi;
Et te vorticibus non adeunde Gela.
Liquerat Ortygien, Megareaque, Pantagienque,
Quaque Simetheas accipit æquor aquas,
Antraque Cyclopum, poſitis exuſta caminis,
Quique locus curvæ nomina falcis habet:
Himeraque, & Didymen, Agragantaque; Tauromenonque,
Sacrorumque Melan paſcua læta boum.
Hinc Camerinan adit, Thapſonque, & Heloria Tempe;
Quaque patet Zephyro ſemper apertus Eryx.
Jamque Peloriaden, Lilybeaque, jamque Pachynon
Luſtrarat, terræ cornua prima ſuæ.

Quacumque ingreditur, miseris loca cuncta querelis
  Implet ; ut amissum cum gemit ales Ityn .
Perque vices modo, Persephone, modo filia, clamat ;
  Clamat, & alternis nomen utrumque ciet .
Sed neque Persephone Cererem, neque filia matrem
  Audit, & alternis nomen utrumque perit .
Unaque, pastorem vidisset, an arva colentem,
  Vox erat, hac gressus ecqua puella tulit ?
Jam color unus inest rebus, tenebrisque teguntur
  Omnia : jam vigiles conticuere canes .
Alta jacet vasti super ora Typhoeos Ætne,
  Cujus anhelatis ignibus ardet humus .
Illic accendit geminas pro lampade pinus :
  Hinc Cereris sacris nunc quoque tæda datur .
Est specus exesi structura pumicis asper ;
  Non homini regio, non adeunda feræ :
Quo simul ac venit, frænatos curribus angues
  Jungit, & æquoreas sicca pererrat aquas .
Effugit, & Syrtes, & te, Zanclæa Charybdi,
  Et vos, Nisæi, naufraga monstra, canes ;
Hadriacumque patens late, bimaremque Corinthon.
  Sic venit ad portus, Attica terra, tuos .
Hic primum sedit gelido mœstissima saxo,
  Illud Cecropidæ nunc quoque triste vocant .
Sub Jove duravit multis immota diebus,
  Et Lunæ patiens, & pluvialis aquæ .
Fors sua cuique loco est. Quo nunc Cerealis Eleusin,
  Dicitur hoc Celei rura fuisse senis .
Ille domum glandes, excussaque mora rubetis
  Portat, & arsuris arida ligna focis .
Filia parva duas redigebat rupe capellas ;
  Et tener in cunis filius æger erat .
Mater, ait virgo, (mota est dea nomine matris)
  Quid facis in solis incomitata jugis ?
Restitit & senior, quamvis onus urget ; & orat ;
  Tecta suæ subeat quantulacumque casæ .
Illa negat : (simularat anum, mitraque capillos
  Presserat) . Instanti talia dicta refert :
Sospes eas, semperque parens : mihi filia rapta est .
  Heu melior quanto sors tua sorte mea !

Di-

Dixit: &, ut lacrymæ (neque enim lacrymare deo-
Decidit in tepidos lucida gutta sinus. (rum est
Fient pariter, molles animi virgoque senexque.
E quibus hæc justi verba fuere senis:
Sic tibi, quam raptam quereris, sit filia sospes:
Surge: nec exiguæ despice tecta casæ.
Cui dea, duc, inquit: scisti, qua cogere posses.
Seque levat saxo, subsequiturque senem.
Dux comiti narrat, quam sit sibi filius æger;
Nec capiat somnos, invigiletque malis.
Illa soporiferum, parvos initura penates,
Colligit agresti lene papaver humo.
Dum legit; oblito fertur gustasse palato,
Longamque imprudens exsolvisse famem.
Quæ quia principio posuit jejunia noctis;
Tempus habent mystæ sidera visa cibi.
Limen ut intravit, luctus videt omnia plena.
Jam spes in puero nulla salutis erat.
Matre salutata (mater Metanira vocatur)
Jungere dignata est os puerile suo.
Pallor abit, subitæque vigent in corpore vires:
Tantus cælesti venit ab ore vigor.
Tota domus læta est: hoc est, materque paterque,
Nataque: tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
Pomaque, & in teneris aurea mella favis.
Abstinet alma Ceres, somnique papavera caussas
Dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
Noctis erat medium, placidique silentia somni;
Triptolemum gremio sustulit illa suo:
Terque manu permulsit eum: tria carmina dixit;
Carmina mortali non referenda sono.
Inque foco pueri corpus vivente favilla
Obruit: humanum purget ut ignis onus.
Excutitur somno stulte pia mater: & amens,
Quid facis? exclamat: membraque ab igne rapit.
Cui dea, dum non es, dixit, scelerata fuisti.
Irrita materno sunt mea dono metu.
Iste quidem mortalis erit: sed primus arabit,
Et seret, & culta præmia tollet humo.

Dixit, & egrediens nubem trahit, inque dracones
Transit, & aligero tollitur axe Ceres.
Sunion expositum; Piræaque tuta recessu
Linquit, & in dextrum quæ jacet ora latus.
Hinc init Ægæum, quo Cycladas adspicit omnes,
Joniumque rapax, Icariumque legit.
Perque urbes Asiæ longum petit Hellespontum,
Diversumque locis alta pererrat iter.
Non modo thurilegos Arabas, modo despicit Indos;
Hinc Libys, hinc Meroe, siccaque terra subest.
Nunc adit Hesperios, Rhenum, Rodanumq; Padumq;
Teque futuræ, parens, Tybri, potentis aquæ.
Quo feror? immensum est erratas dicere terras:
Præteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat & in cœlo: liquidique immunia ponti
Adloquitur gelido proxima signa polo.
Parrhasides stellæ, (namque omnia nosse potestis,
Æquoreas nunquam cum subeatis aquas)
Persephonem natam miseræ monstrate parenti;
Dixerat: huic Helice talia verba refert:
Crimine nox vacua est, solem de virgine rapta
Consule; qui late facta diurna videt.
Sol aditus, quam quæris; ait, ne vana labores,
Nupta Jovis fratri tertia regna tenet.
Questa diu secum sic est adfata Tonantem,
(Maximaque in vultu signa dolentis erant)
Si memor es, de quo mihi sit Proserpina nata:
Dimidium curæ debet habere tuæ.
Orbe pererrato, sola est injuria facti
Cognita commissi præmia raptor habet.
At neque Persephone digna est prædone marito,
Nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid gravius victore Gyge captiva tulissem,
Quam nunc, te cœli sceptra tenente, tuli?
Verum impune ferat: nos hæc patiamur inultæ.
Reddat, & emendet facta priora novis.
Jupiter hanc lenit, factumque excusat amore,
Nec gener est nobis ille pudendus, ait.
Non ego nobilior; posita est mihi regia cœlo.
Possidet alter aquas: alter inane chaos.

Sed

Sed si forte tibi non est mutabile pectus;
Statque semel juncti rumpere vincla tori:
Hoc quoque tentemus, siquidem jejuna remansit:
Sin minus; inferni conjugis uxor erit.
Tartara jussus adit sumptis caducifer alis,
Speque redit citius, visaque certa refert.
Rapte tribus, dixit, solvit jejunia granis,
Punica quæ lento cortice poma tegunt.
Haud secus indoluit, quam si modo rapta fuisset,
Mœsta parens; longa vixque refecta mora est.
Atque ita, nec nobis cœlum est habitabile, dixit:
Tænaria recipi me quoque valle jube.
Et factura fuit: pactus nisi Jupiter esset,
Bis tribus ut cœlo mensibus illa foret.
Tum demum vultusque Ceres animumque recepit,
Imposuitque suæ spicea serta comæ;
Largaque provenit cessatis messis in arvis;
Et vix congestas area cepit opes.
Alba decent Cererem: vestes Cerealibus albas
Sumite, nunc pulli velleris usus abest.

OCcupat apriles idus cognomine victor
Jupiter: hac illi sunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
Atria libertas cœpit habere sua.

LUce secutura tutos pete, navita, portus:
Ventus ab occasu grandine mixtus erit.
Scilicet, ut fuerit; tamen hac mutinensia Cæsar
Grandine militia contudit arma sua.

TErtia post Veneris cum lux surrexerit idus;
Pontifices forda sacra litate bove.
Forda ferens bos est fœcundaque dicta ferendo,
Hinc etiam fœtus nomen habere putant.
Nunc gravidum pecus est: gravidæ nunc semine terræ.
Telluri plenæ victima plena datur.
Pars cadit arce Jovis: ter denas Curia vaccas
Accipit; & largo sparsa cruore madet.
Ast ubi visceribus vitulos rapuere ministri,
Sectaque fumosis exta dedere focis;
Igne cremat vitulos, quæ natu maxima virgo;
Luce Palis populos purget ut ille cinis.

Rege Numa, fructu non respondente labori,
Irrita decepti vota colentis erant.
Nam modo siccus erat gelidis aquilonibus annus;
Nunc ager assidua luxuriabat aqua.
Sæpe Ceres primis dominum fallebat in herbis,
Et levis obsesso stabat avena solo:
Et pecus ante diem partus edebat acerbos;
Agnaque nascendo sæpe necebat ovem.
Silva vetus, nullaque diu violata securi
Stabat, Mænalio sacra relicta deo.
Ille dabat tacitis animo responsa quieto
Noctibus. Hic geminas rex Numa mactat oves.
Prima cadit Fauno; leni cadit altera Somno.
Sternitur in duro vellus utrumque solo.
Bis caput intonsum fontana spargitur unda;
Bis sua faginea tempora fronde premit,
Usus abest Veneris: nec fas animalia mensis
Ponere; nec digitis annulus ullus inest.
Veste rudi tectum supra nova vellera corpus
Ponit, adorato per sua verba deo.
Interea placidam redimita papavere frontem
Nox venit, & secum somnia nigra trahit.
Faunus adest, oviumque premens pede vellera duro
Edidit a dextro talia dicta toro.
Morte boum tibi, rex, tellus placanda duarum:
Det sacris animas una necata duas.
Excutitur terrore quies: Numa visa revolvit;
Et secum ambages cæcaque jussa refert.
Expedit errantem nemori gratissima conjux;
Et dixit, gravidæ posceris exta bovis.
Exta bovis dantur gravidæ: felicior annus
Provenit, & fructum terra pecusque ferunt.
Hanc quondam Cytherea diem properantius ire
Jussit, & æthereos præcipitavit equos;
Ut titulum imperii quamprimum luce sequenti
Augusto juveni prospera bella darent.

SEd jam præteritas quartus tibi Lucifer idus
Respicit: hac Hyades Dorida nocte petunt.

TErtia post Hyadas cum lux erit orta remotas,
Carcere partitos Circus habebit equos.

Cur

Cur igitur missæ vinctis ardentia tædis
  Terga ferant vulpes, caussa docenda mihi.
Frigida Carseoli, nec olivis apta ferendis
  Terra, sed ad segetes ingeniosus ager.
Hac ego Pelignos, natalia rura, petebam;
  Parva, sed adsiduis uvida semper aquis.
Hospitis antiqui solitas intravimus ædes.
  Demserat emeritis jam juga Phœbus equis.
Is mihi multa quidem, sed & hæc, narrare solebat;
  Unde meum præsens instrueretur opus:
Hoc, ait, in campo (campumque ostendit) habebat
  Rus breve cum duro parca colona viro.
Ille suam peragebat humum: sive usus aratri,
  Sive cavæ falcis, sive bidentis erat.
Hæc modo verrebat stantem tibicine villam;
  Nunc matris plumis ova fovenda dabat.
Aut virides malvas, aut fungos colligit albos;
  Aut humilem grato calfacit igne focum.
Et tamen adsiduis exercet brachia telis,
  Adversumque minas frigoris arma parat.
Filius huius erat primo lascivus in ævo;
  Addideratque annos ad duo lustra duos.
Is capit extremi vulpem sub valle salicti:
  Abstulerat multas illa cohortis aves.
Captivam stipula fœnoque involvit, & ignes
  Admovet: urentes effugit illa manus:
Qua fugit, incendit vestitos messibus agros:
  Damnosis vires ignibus aura dabat. (ptam
Factum abiit: monumenta manent. Nam vivere ca-
  Nunc quoque lex vulpem Carseolana vetat.
Utque luat pœnas gens hæc, Cerealibus ardet:
  Quoque modo segetes perdidit, ipsa perit.
Postera cum veniet terras visura patentes
  Memnonis in roseis lutea mater equis;
E duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen,
  Sol abit: egresso victima major adest.
Vacca sit an taurus, non est cognoscere promtum
  Pars prior adparet; posteriora latent.
Seu tamen est taurus, sive est hoc femina signum;
  Junone invita munus amoris habet.

Nox abiit; oriturque aurora: Palilia poscor.
  Non poscor frustra, si favet alma Pales.
Alma Pales, faveas pastoria sacra canenti;
  Prosequor officio si tua festa pio.
Certe ego de vitulo cinerem stipulasque fabales.
  Sæpe tuli plena februa casta manu.
Certe ego transilui positas ter in ordine flammas,
  Virgaque roratas laurea misit aquas.
Mota dea est; operique favet, navalibus exi
  Puppis, habent ventos jam tua vela suos.
I, pete virginea, populus, suffimen ab ara;
  Vesta dabit. Vestæ munere purus eris.
Sanguis equi suffimen erit, vitulique favilla.
  Tertia res duræ culmen inane fabæ.
Pastor, oves saturas ad prima crepuscula lustra.
  Uda prius spargat, virgaque verrat humum.
Frondibus, & fixis decorentur ovilia ramis;
  Et tegat ornatas longa corona fores.
Cærulei fiant vivo de sulfure fumi;
  Tactaque fumanti sulfure balet ovis.
Ure mares oleas, tædamque, herbasque Sabinas,
  Et crepet in mediis laurus adusta focis.
Libaque de milio milii fiscella sequatur,
  Rustica præcipue quo dea læta cibo est.
Adde dapes mulctramque suas; dapibusque refectis
  Sylvicolam tepido lacte precare Palen.
Consule, dic, pecori pariter, pecorisque magistris
  Effugiat stabulis noxa repulsa meis.
Sive sacro pavi, sedive sub arbore sacra;
  Fabulaque e bustis inscia carpsit ovis:
Seu nemus intravi vetitum, nostrisve fugatæ
  Sunt oculis nimphæ, semicaperve deus.
Seu mea falx ramo lucum spoliavit opaco,
  Unde data est ægræ fiscina frondis ovi:
Da veniam culpæ: nec, dum degrandinat, obsit
  Agresti fano supposuisse pecus:
Nec noceat turbasse lacus; ignoscite, nymphæ,
  Lota quod obscuras ungula fecit aquas.
Tu, dea pro nobis, fontes fontanaque placa
  Numina, tu sparsos per nemus omne deos.

Nec

Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianæ,
Nec Faunum, medio cum premit arva die.
Pelle procul morbos, valeant hominesque, greges-
Et valeant vigiles, provida turba, canes. (que;
Neve minus multos redigam, quam mane fuerunt;
Neve gemam, referens vellera rapta lupo.
Absit iniqua fames, herbæ, frondesque supersint,
Quæque lavent artus, quæque bibantur, aquæ.
Ubera plena premam, referat mihi caseus æra,
Dentque viam liquido vimina rara sero.
Sitque salax aries; conceptaque semina coniux
Reddat; & in stabulo multa sit agna meo.
Lanaque proveniat, nullas læsura puellas,
Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus.
Quæ precor, eveniant: & nos faciamus ad annum
Pastorum dominæ grandia liba Pali.
His dea placanda est, hæc tu conversus ad ortus
Dic ter, & in vivo prolue rore manus.
Tum licet, adposita veluti cratere camella
Lac niveum potes, purpureamque sapam.
Moxque per ardentes stipulæ crepitantis acervos
Traijcias celeri strenua membra pede.
Expositus mox est: moris mihi restat origo.
Turba facit dubium; cœptaque nostra tenet.
Omnia purgat edax ignis, vitiumque metallis
Excoquit: idcirco cum duce purgat oves.
An, quia cunctarum contraria semina rerum
Sunt duo, discordes ignis, & unda dei;
Junxerunt elementa patres: aptumque putarunt
Ignibus, & sparsa tangere corpus aqua.
An, quod in his vitæ caussa est; hæc perdidit exsul;
His nova fit conjux: hæc duo magna putant?
Vix equidem credo; sunt, qui Phaetonta referri
Credant, & nimias Deucalionis aquas.
Pars quoque, cum saxis pastores saxa terebant;
Scintillam subito prosiluisse ferunt.
Prima quidem periit: stipulis excepta secunda est:
Hoc argumenti flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Æneja fecit,
Innocuum victo cui dedit ignis iter?

Num

Num tamen est vero propius: cum condita Roma est,
  Transferri jussos in nova tecta Lares?
Mutantesque domum tectis agrestibus ignem,
  Et cessaturæ supposuisse casæ?
Per flammas saluisse pecus, saluisse colonos?
  Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipse locus caussas vati facit. Urbis origo
  Venit: ades festis, magne Quirine, tuis.
Jam luerat pœnas frater Numitoris, & omne
  Pastorum gemino sub duce vulgus erat.
Contrahere agrestes, & mœnia ponere utrique
  Convenit: ambigitur, mœnia ponat uter.
Nil opus est, dixit, certamine, Romulus, ullo
  Magna fides avium est: experiamur aves.
Res placet: alter init nemorosi saxa Palati:
  Alter Aventinum mane cacumen adit.
Sex Remus, hic volucres bis sex videt ordine, pacto
  Statur: & arbitrium Romulus urbis habet.
Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro.
  Sacra Palis suberant: inde movetur opus.
Fossa fit ad solidum: fruges jaciuntur in ima,
  Et de vicino terra petita solo:
Fossa repletur humo; plenæque imponitur ara,
  Et novus accenso funditur igne locus.
Inde premens stivam designat mœnia sulco,
  Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.
Vox fuit hæc regis; condenti Jupiter urbem,
  Et genitor Mavors, Vestaque mater ades:
Quosque pium est adhibere deos, advertite cuncti:
  Auspicibus vobis hoc mihi surgat opus.
Longa sit huic ætas, dominæque potentia terræ,
  Sitque sub hac oriens, occiduusque dies.
Ille precabatur: tonitru dedit omina lævo
  Jupiter, & lævo fulmina missa polo.
Augurio læti jaciunt fundamina cives;
  Et novus exiguo tempore murus erat.
Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipse vocarat;
  Sintque, Celer, curæ, dixerat, ista tuæ.
Neve quis aut muros, aut fossam vomere factam
  Transeat, audentem talia dede neci.

Quod

Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
Cœpit: & his populus, dicere, tutus erit?
Nec mora transiluit. Retro Celer occupat ausum.
Ille premit duram sanguinolentus humum,
Hæc ubi rex didicit, lacrymas introrsus obortas
Devorat, & clausum pectore vulnus habet.
Flere palam non vult, exemplaque fortia servat;
Sicque meos muros transeat hostis, ait.
Dat tamen exsequias: nec jam suspendere fletum
Sustinet, & pietas dissimulata patet.
Osculaque adplicuit posito suprema feretro;
Atque ait: invito frater ademte, vale.
Arsurosque artus unxit: fecere, quod ille,
Faustulus, & mœstas Acca soluta comas.
Tum juvenem nondum facti flevere Quirites.
Ultima plorato subdita flamma rogo.
Urbs oritur (quis tunc hoc ulli credere posset?)
Victorem terris impositura pedem.
Cuncta regas: & sis magno sub Cæsare semper;
Sæpe etiam plures nominis hujus habe.
Et quoties steteris domito sublimis in orbe,
Omnia sint humeris inferiora tuis.

Dicta Pales nobis: idem Vinalia dicam.
Una tamen media est inter utramque dies.
Numina vulgares Veneris celebrate puellæ.
Multa professarum quæstibus apta Venus.
Poscite thure dato formam, populique favorem:
Poscite blanditias, dignaque verba joco.
Cumque sua dominæ date grata sisymbria myrto,
Textaque composita juncea vincla rosa.
Templa frequentari Collinæ proxima portæ
Nunc decet: a Siculo nomina colle tenent.
Utque Syracusas Arethusidas abstulit armis
Claudius, & bello te quoque cepit, Eryx;
Carmine vivacis Venus est translata Sibyllæ,
Inque suæ stirpis maluit urbe coli.
Cur igitur Veneris festum Vinalia dicant,
Quæritis, & quare sit Jovis ista dies,
Turnus, an Æneas Latiæ gener esset Amatæ,
Bellum erat: Hetruscas Turnus adoptat opes.

Clarus erat, sumtisque ferox Mezentius armis;
  Et vel equo magnus, vel pede major erat.
Quem Rutuli Turnusque suis adsciscere tentant
  Partibus, hæc contra dux ita Tuscus ait,
Stat mihi non parvo virtus mea, vulnera testes,
  Armaque, quæ sparsi sangnine sæpe meo.
Qui petis auxilium, non grandia divide mecum
  Præmia, de lacubus proxima musta tuis. (est.
Nulla mora est operæ, vestrum dare, vincere nostrum
  Quam velit Æneas ista negata mihi.
Adnuerant Rutuli. Mezentius induit arma:
  Induit Æneas: adloquiturque Jovem.
Hostica Tyrrheno vota est vindemia regi;
  Iupiter, e Latio palmite musta feras.
Vota valent meliora: cadit Mezentius ingens,
  Atque indignanti pectore plangit humum.
Venerat Autumnus, calcatis sordidus uvis:
  Redduntur merito debita vina Jovi.
Dicta dies hinc est Vinalia. Jupiter illam
  Vindicat, & festis gaudet inesse suis.
Sex ubi, quæ restant, luces aprilis habebit:
  In medio cursu tempora veris erunt.
Et frustra pecudem quæres Athamantidos Helles:
  Signaque dant imbres: exoriturque canis.
Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem,
  Obstitit in media candida pompa via.
Flamen in antiquæ lucum Robiginis ibat,
  Exta canis flammis, exta daturus ovis.
Protinus accessi, ritus ne nescius essem.
  Edidit hæc Flamen verba, Quirine, tuus:
Aspera Robigo, parcas Cerealibus herbis:
  Et tremat in summa læve cacumen humo.
Tu sata sideribus cæli nutrita secundis
  Crescere, dum fiant falcibus apta, finas.
Vis tua non levis est. Quæ tu frumenta notasti,
  Mœstus in amissis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres;
  Nec sic marmoreo pallet adusta gelu:
Quantum, si culmos Titan incalfacit udos;
  Tum locus est iræ, diva timenda, tuæ.

Par-

Parce, precor, scabrasque manus a messibus aufer;
Neve noce cultis, posse nocere sat est.
Nec teneras segetes, sed durum amplectere ferrum:
Quodque potest alios perdere, perde prior.
Utilius gladios, & tela nocentia carpes.
Nil opus est illis; otia mundus agit.
Sarcula nunc, durusque bidens, & vomer aduncus;
Ruris opes niteant: inquinet arma situs.
Conatusque aliquis vagina ducere ferrum;
Adstrictum longa sentiat esse mora.
At tu ne viola Cererem: semperque colonus
Absenti possit solvere vota tibi.
Dixerat: a dextra villis mantele solutis,
Cumque meri patera thuris acerra fuit.
Thura focis vinumque dedit, fibrasque bidentis,
Turpiaque obscœnæ (vidimus) exta canis.
Tum mihi, cur detur sacris nova victima, quæris:
(Quæsieram) caussam percipe, Flamen ait:
Est canis (Icarium dicunt) quo sidere moto
Tosta sitit tellus, preripiturque seges.
Pro cane sidereo canis hic imponitur aræ.
Et, quare pereat, nil nisi nomen habet.
CUm Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto
Sustulit immenso ter jubar orbe suum.
Mille venit variis florum dea nexa coronis:
Scena joci morem liberioris habet.
Exit & in majas sacrum florale Kalendas.
Tunc repetam: nunc me grandius urget opus.
Aufert Vesta diem: cognata Vesta recepta est
Limine. Sic justi constituere patres.
Phœbus habet partem; Vestæ pars altera cessit;
Quod superest illis, tertius ipse tenet.
State Palatinæ laurus, prætextaque quercu
Stet domus. Æternos tres habet una deos.

FASTORUM

LIBER QUINTUS.

Quæritis, unde putem majo data nomina mensi?
  Non satis est liquido cognita caussa mihi.
Ut stat, & incertus qua sit sibi nescit eundum,
  Cum videt ex omni parte viator iter.
Sic, quia posse datur, diversas reddere caussas,
  Qua ferar, ignoro: copiaque ipsa nocet.
Dicite; quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
  Grata Medusæi signa tenetis equi.
Dissensere deæ, quarum Polyphymnia cœpit
  Prima. Silent aliæ; dictaque mente notant.
Post chaos, ut primum data sunt tria corpora mundo,
  Inque nova species omne recessit opus;
Pondere terra suo subsedit, & æquora traxit:
  Ad cœlum levitas in loca summa tulit.
Sol quoque cum stellis nulla gravitate retentus,
  Et vos lunares exsiluistis equi.
Sed neque terra diu cœlo, nec cetera Phœbo
  Sidera cedebant: par erat omnis honos.
Sæpe aliquis solio, quod tu, Saturne, tenebas,
  Ausus de media plebe sedere deus.
Et latus Oceano quisquam deus advena junxit;
  Thetys & extremo sæpe recepta loco est.
Donec Honor, placidoque decens Reverentia vultu
  Corpora legitimis imposuere toris.
Hinc sata Mejestas; hos est dea censa parentes.
  Quaque die partu est edita, magna fuit.
Nec mora: consedit medio sublimis Olympo,
  Aurea, purpureo conspicienda sinu.
Consedere simul Pudor, & Metus: omne videres
  Numen ad hanc cultus composuisse suos.
Protinus intravit mentes suspectus honorum.
  Fit pretium dignis, nec sibi quisque placet.
Hic status in cœlo multos permansit in annos:
  Dum senior fatis excidit arce deus.

Terra feros partus, immania monstra, Gigantas
  Edidit, ausuros in Jovis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
  Atque ait, in magnos arma movere deos.
Exstruere hi montes ad sidera summa parabant,
  Et magnum bello sollicitare Jovem.
Fulmina de cœli jaculatus Jupiter arce
  Vertit in auctores pondera vasta suos.
His bene Majestas armis defensa deorum
  Restat: & ex illo tempore firma manet.
Adsidet illa Jovi; Jovis est fidissima custos:
  Et præstat sine vi sceptra tremenda Jovi.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam,
  Et Numa: mox alii, tempore quisque suo.
Illa patres in honore pio matresque tuetur:
  Illa comes pueris virginibusque venit.
Illa datos fasces commendat, eburque curule;
  Illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia: dicta probarunt
  Clioque, & curvæ scita Thalia lyræ.
Excipit Uranie: fecere silentia cunctæ,
  Et vox audiri nulla, nisi illa, potest.
Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
  Inque suo pretio ruga senilis erat.
Martis opus juvenes animosaque bella gerebant:
  Et pro dis aderant in statione suis.
Viribus illa minor, nec habendis utilis armis,
  Consilio patriæ sæpe ferebat opem.
Nec nisi post annos patuit tunc curia seros:
  Nomen & ætatis mite senatus erat.
Jura dabat populo senior: finitaque certis
  Legibus est ætas, unde petatur honos.
Et medius juvenum, non indignantibus ipsis,
  Ibat: & interior, si comes unus erat.
Verba quis auderet coram sene digna rubore
  Dicere; censuram longa senecta dabat.
Romulus hoc vidit: selectaque pectora patres
  Dixit: ad hos urbis summa relata novæ.
Hinc sua majores posuisse vocabula majo
  Tangor, & ætati consuluisse suæ.

Et

Et Numitor dixisse potest : da, Romule, mensem
Hunc senibus : nec avum sustinuisse nepos.
Nec leve præpositi pignus successor honoris
Junius, a juvenum nomine dictus, habet.
Tum sic, neglectos hedera redimita capillos,
Prima sui cœpit Calliopea chori :
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum cælifero Atlante
Jungitur, ut fama est, Plejadasque parit.
Quarum Maja suas forma superasse sorores
Traditur, & summo concubuisse Jovi.
Hæc enixa jugo cupressiferæ Cyllenes
Ætherium volucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc, Ladonque rapax, & Mænalos ingens
Rite colunt, Luna credita terra prior.
Exsul ab Arcadiis Latios Evander in agros
Venerat : impositos attuleratque deos.
Hic, ubi nunc Roma est orbis caput, arbor, & herbæ,
Et paucæ pecudes, & casa rara fuit.
Quo postquam ventum ; consistite, præscia mater,
Nam locus imperii rus erit istud, ait.
Et matri & vati paret Nonacrius heros ;
Inque peregrina constitit hospes humo.
Sacraque multa quidem, sed Fauni prima bicornis
Has docuit gentes, alipedisque dei.
Semicaper, coleris cincturis, Faune, Lupercis ;
Cum lustrant celebres vellera secta vias.
At tu materno donasti nomine mensem,
Inventor curvæ, furibus apte, fidis.
Nec pietas hæc prima tua est : septena putaris,
Plejadum numerum, fila dedisse lyræ.
Hæc quoque desierat ; laud itaque voce sororum est.
Quid faciam ? turbæ pars habet omnis idem.
Gratia Pieridum nobis æqualiter adsit ;
Nullaque laudetur plusve minusve mihi.

AB Jove surgat opus. Prima mihi nocte videnda,
Stella est in cunas officiosa Jovis.
Nascitur Oleniæ signum pluviale Capellæ ;
Illa dati cœlum præmia lactis habet.

Nais

Nais Amalthea Cretæa nobilis Ida
Dicitur in silvi occuluisse Jovem.
Huic fuit hædorum mater formosa duorum
Inter Dictæos conspicienda greges;
Cornibus aereis, atque in sua terga recurvis:
Ubere, quod nutrix posset habere Jovis.
Lac dabat illa deo. Sed fregit in arbore cornu,
Truncaque dimidia parte decoris erat.
Sustulit hoc Nymphe, cinctumque recentibus her- (bis,
Et plenum pomis ad Jovis hora tulit.
Ille ubi res cœli tenuit, solioque paterno
Sedit, & invicto nil Jove majus erat;
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu
Fecit: quod dominæ nunc quoque nomen habet.
Præstitibus Majæ Laribus videre Kalendæ
Aram constitui, signaque parva deum.
Voverat illa quidem Curius: sed multa vetustas
Destruit, & saxo longa senecta nocet.
Caussa tamen positi fuerat cognominis illis,
Quod præstant oculis omnia tuta suis.
Stant quoque pro nobis, & præsunt mœnibus urbis;
Et sunt præsentes, auxiliumque ferunt.
At canis ante pedes, saxo fabricatus eodem,
Stabat. Quæ standi cum Lare caussa fuit?
Servat uterque domum: domino quoque fidus uter- (que,
Compita grata deo: compita grata cani.
Exagitant & Lar, & turba Diania fures:
Pervigilantque Lares, pervigilantque canes.
Bina gemellorum quærebam signa deorum
Viribus annosæ facta caduca moræ:
Mille Lares, geniumque ducis, qui tradidit illos,
Urbs habet: & vici numina trina colunt.
Quo feror? Augustus mensis mihi carminis hujus
Jus dabit. Interea diva canenda Bona est.
Est moles nativa; loco res nomina fecit,
Adpellant saxum: pars bona montis ea est.
Huic Remus institerat frustra, quo tempore fratri
Prima Palatinæ signa dedistis, aves.
Templa patres illic oculos exosa viriles
Leniter adclivi constituere jugo.

De-

Dedicat hæc veteris Clausorum nominis hæres,
Virgineo nullum corpore passa virum.
Livia restituit: ne non imitata maritum
Esset, & ex omni parte secuta virum.

POstera cum roseam pulsis Hyperionis astris
In matutinis lampada tollit equis;
Frigidus Argestes summas mulcebit aristas,
Candidaque a Calabris vela dabuntur aquis:
At simul inducunt obscura crepuscula noctem;
Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.
Pars Baccum nutrisse putat: pars credidit esse
Tethyos has neptes, Oceanique senis.
Nondum stabat Atlas, humeros oneratus Olympo:
Cum satus est forma conspiciendus Hyas.
Hunc stirps Oceani maturis nisibus Æthra
Edidit, & Nymphas: sed prior ortus Hyas.
Dum nova lanugo pavidos formidine cervos
Terret, & est illi præda benigna lepus.
At postquam virtus annis adolevit; in apros
Audet, & hirsutas cominus ire leas.
Dumque petit latebras fœtæ catulosque leænæ;
Ipse fuit Libycæ præda cruenta feræ.
Mater Hyan, & Hyan mœstæ flevere sorores,
Cervicemque polo suppositurus Atlas.
Victus uterque parens tamen est pietate sororum.
Illa dedit cœlum: nomina fecit Hyas.
Mater, ades, florum, ludis, celebranda jocosis;
Distuleram partes mense priore tuas.
Incipis aprili; transis in tempora maii.
Alter te fugiens, cum venit alter, habet.
Cum tua sint, cedantque tibi confinia mensum,
Convenit in laudes ille vel iste tuas.
Circus in hunc exit, clamataque palma theatris:
Hoc quoque cum Circi munere carmen eat.
Ipsa doce, quæ sis: hominum sententia fallax.
Optima tu proprii nominis auctor eris.
Sic ego, sic nostris respondit diva rogatis;
Dum loquitur, vernas efflat ab ore rosas.

Chlo-

Chloris eram, quæ Flora vocor: corrupta Latino
Nominis est nostri litera Græca sono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, ubi audis
Rem fortunatis ante fuisse viris.
Quæ fuerit mihi forma, grave est narrare modestæ:
Sed generum matri repperit illa deum.
Ver erat; errabam, zephyrus conspexit; abibam,
Insequitur; fugio. Fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas jus omne rapinæ,
Ausus Erechthea præmia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptæ;
Inque meo non est ulla querela toro.
Vere fruor semper: per me nitidissimus annus.
Arbor habet frondes pabula semper humus.
Est mihi fœcundus dotalibus hortus in agris:
Aura fovet, liquidæ fonte rigatur aquæ.
Hunc meus implevit generoso flore maritus:
Atque ait, arbitrium tu, dea, floris habe.
Sæpe ego digestos volui numerare colores;
Nec potui: numero copia major erat.
Roscida cum primum foliis excussa pruina est,
Et variæ radiis intepuere comæ;
Conveniunt pictis incinctæ vestibus Horæ,
Inque leves calathos munera nostra legunt.
Protinus adripiunt Charites; nectuntque coronas,
Sertaque cælestes implicitura comas.
Prima per immensas sparsi nova semina gentes.
Unius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnæo feci de sanguine florem:
Et manet in folio scripta querela suo.
Tu quoque nomen habes cultos, Narcisse, per hortos:
Infelix, quod non alter, & alter eras!
Quid Crocon, aut Attyn referam, Cinyraque creatum;
De quorum per me vulnere surgit honor?
Mars quoque, si nescis, per nostras editus artes.
Jupiter hoc ut adhuc nesciat, usque precor.
Sancta Jovem Juno, nata sine matre Minerva,
Officio doluit non eguisse suo.

Ibat,

Ibat, ut Oceano quereretur furta mariti:
  Restitit ad nostras fessa labore fores.
Quam simul adspexi: quid te, Saturnia, dixi,
  Attulit? exponit, quem petat, illa locum.
Addidit & caussam: verbis solabar amicis:
  Non, inquit, verbis cura levanda mea est.
Si pater est factus neglecto conjugis usu
  Jupiter, & solus nomen utrumque tenet;
Cur ego desperem fieri sine conjuge mater:
  Et parere intacto, dummodo casta, viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris;
  Et freta Tartareos excutiamque sinus.
Vox erat in cursu: vultum dubitantis habebam.
  Nescio quid, Nymphe, posse videris, ait.
Ter volui promittere opem, ter lingua retenta est:
  Ira Jovis magni caussa timoris erat.
Fer, precor, auxilium, dixit; celabitur auctor:
  Et Stygiæ numen testificatur aquæ.
Quod petis, Oleniis, inquam, mihi missus ab arvis
  Flos dabit, est hortis unicus ille meis.
Qui dabat, hoc, dixit, sterilem quoque tange juven-
  Mater erit; tetigi: nec mora; mater erat. (cam;
Protinus hærentem decerpsi pollice florem.
  Tangitur; & tacto concipit illa sinu.
Jamque gravis Thracen, & læva Propontidos intrat;
  Fitque potens voti: Marsque creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis, habeto
  Tu quoque Romulea, dixit, in urbe locum.
Forsitan in teneris tantum mea regna coronis
  Esse putes: tangunt numen & arva meum.
Si bene floruerint segetes, erit area dives.
  Si bene floruerit vinea, Bacchus erit.
Si bene floruerint oleæ, nitidissimus annus;
  Pomaque proventum temporis hujus habent.
Flore semel læso pereunt viciæque fabæque:
  Et pereunt lentes, advena Nile, tuæ:
Vina quoque in magnis operose condita cellis
  Florent: & nebulæ dolia summa tegunt.
Mella meum munus. Volucres ego mella daturas
  Ad violam, & cythisos, & thyma cana voco.

Nos

Nos quoque idem facimus: tunc cum juvenilibus an-
  Luxuriant animi, corporaque ipsa vigent. (nis
Talia dicentem tacitus mirabar. At illa,
  Jus tibi discendi, si qua requiris, ait.
Dic, dea, ludorum, respondi, quæ sit origo.
  Vix bene desieram; rettulit illa mihi.
Cetera luxuriæ nondum instrumenta vigebant:
  Aut pecus, aut latam dives habebat humum.
Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.
  Sed jam de vetito quisque parabat opes.
Venerat in morem populi depascere saltus:
  Idque diu licuit, pœnaque nulla fuit.
Vindice servabant nullo sua publica vulgus;
  Jamque in privato pascere inertis erat.
Plebis ad ædiles delata licentia talis
  Publicios: animus defuit ante viris.
Rem populus recipit: mulctam subiere nocentes.
  Vindicibus laudi publica cura fuit.
Mulcta data est ex parte mihi: magnoque favore
  Victores ludos instituere novos.
Parte locant clivum, qui tunc erat ardua rupes.
  Utile nunc iter est; Publiciumque vocant.
Annua credideram spectacula facta; negavit:
  Addidit & dictis altera verba suis.
Nos quoque tangit honos: festis gaudemus, & aris:
  Turbaque cœlestes ambitiosa sumus.
Sæpe deos aliquis peccando fecit iniquos:
  Et pro delictis hostia blanda fuit.
Sæpe Jovem vidi, cum jam sua mittere vellet
  Fulmina, thure dato sustinuisse manum.
At si negligimur; magnis injuria pœnis
  Solvitur: & justum præterit ira modum.
Respice Thestiaden; flammis absentibus arsit;
  Caussa est; quod Phœbes ara sine igne fuit.
Respice Tantalidem: eadem dea vela tenebat.
  Virgo est; & spretos bis tamen ulta focos.
Hippolyte infelix, velles coluisse Dionem:
  Cum consternatis diripereris equis.
Longa referre mora est collata oblivia damnis.
  Me quoque Romani præteriere patres.

Quid facerem ? per quod fierem manifesta doloris ?
Exigerem nostræ qualia damna notæ ?
Excidit officium tristi mihi, nulla tuebar
Rura: nec in pretio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant: violas arere videres,
Filaque Punicei languida facta croci.
Sæpe mihi zephyrus, dotes corrumpere noli
Ipsa tuas, dixit; dos mihi vilis erat.
Florebant oleæ; venti nocuere protervi:
Florebant segetes; grandine læsa Ceres.
In spe vitis erat: cœlum nigrescit ab Austris,
Et subita frondes decutiuntur aqua.
Nec volui fieri, nec sum crudelis in ira:
Cura repellendi sed mihi nulla fuit.
Convenere patres: &, si bene floreat annus,
Numinibus nostris annua festa vovent.
Adnuimus voto: consul cum consule ludos
Postumio Lænas persoluere mihi.
Quærere conabar, quare lascivia major
His foret in ludis, liberiorque jocus.
Sed mihi succurrit, numen non esse severum:
Aptaque deliciis munera ferre deam.
Tempora sutilibus cinguntur tota coronis.
Et latet injecta splendida mensa rosa.
Ebrius incinctis philyra conviva capillis
Saltat, & imprudens utitur arte meri.
Ebrius ad durum formosæ limen amicæ
Cantat: habent unctæ mollia serta comæ.
Nulla coronata peraguntur seria fronte;
Nec liquidæ vinctis flore bibuntur aquæ.
Donec eras mixtus nullis, Acheloe, racemis:
Gratia sumendæ non erat ulla rosæ.
Bacchus amat flores: Baccho placuisse coronam
Ex Ariadnæo sidere nosse potes. (est
Scena levis decet hanc: non est, mihi credite, non
Illa cothurnatas inter habenda deas.
Turba quidem cur hos celebrent meretricia ludos,
Non ex difficili causa petenda subest.
Non est de tetricis, non est de magna professis:
Vult sua plebejo sacra patere choro.

Et

Et monet ætatis specie, dum floreat, uti:
  Contemni spinam, cum cecidere rosæ.
Cur tamen, ut dantur vestes Cerealibus albæ;
  Sic hæc est cultu versicolore decens?
An quia maturis albescit messis aristis,
  Et color, & species floribus omnis inest?
Adnuit; & motis flores cecidere capillis:
  Accidere in mensas ut rosa missa solet.
Lumina restabant: quorum me causa latebat:
  Cum sic errores abstulit illa meos.
Vel quia purpureis collucent floribus agri,
  Lumina sunt nostros visa decere dies:
Vel quia nec flos est hebeti, nec flamma colore,
  Atque oculos in se splendor uterque trahit;
Vel quia deliciis nocturna licentia nostris:
  Convenit: a vero tertia causa venit.
Est breve præterea, de quo mihi quærere restat,
  Si liceat, dixi: dixit & illa licet.
Cur tibi pro Libycis claudantur rete leænis
  Imbelles capreæ, sollicitusque lepus?
Non sibi, respondit, sylvas cessisse; sed hortos,
  Arvaque pugnaci non adeunda feræ.
Omnia finierat: tenues secessit in auras.
  Mansit odor: posses scire fuisse deam.
Floreat ut toto carmen Nasonis in ævo:
  Sparge, precor, donis pectora nostra tuis.
NOcte minus quarta promet sua sidera Chiron
  Semivir, & flavi corpore mistus equi.
Pelion Hæmoniæ mons est obversus in austros:
  Summa virent pinu, cetera quercus habet.
Phillyrides tenuit: saxo stant antra vetusto,
  Quæ justum memorant incoluisse senem.
Ille manus, olim missuras Hectora leto,
  Creditur in lyricis detinuisse modis.
Venerat Alcides, exhausta parte laborum;
  Jussaque restabant ultima pene viro.
Stare simul casu Trojæ duo fata videres:
  Hinc puer Æacides hinc Jove natus erat.
Excipit hospitio juvenem Phillyrejus heros:
  Et causam adventus hic rogat: ille docet.

Perspicit interea clavam, spoliumque leonis;
  Virque, ait, his armis, armaque digna viro.
Nec se, quin horrens auderent tangere setis
  Vellus, Achilleæ continuere manus.
Dumque senex tractat squallentia tela venenis,
  Excidit: & lævo fixa sagitta pede est.
Ingemuit Chiron, traxitque e corpore ferrum:
  Adgemit Alcides, Hæmoniusque puer.
Ipse tamen lectas Pegasæis collibus herbas
  Temperat, & varia vulnera mulcet ope.
Virus edax superabat opem; penitusque recepta
  Ossibus & toto corpore pestis erat.
Sanguini centauri Lerneæ sanguis Echidnæ
  Mixtus ad auxilium tempora nulla dabat.
Stabat, ut ante patrem lacrymis perfusus Achilles:
  Sic flendus Peleus, si moreretur erat.
Sæpe manus ægras manibus fingebat amicis:
  (Morum, quos fecit, prœmia doctor habet).
Oscula sæpe dedit: dixit quoque sæpe jacenti;
  Vive, precor; nec me, care, relinque, pater.
Nona dies aderat, cum tu, justissime Chiron,
  Bis septem stellis corpora cinctus eras.
HUnc lyra curva sequi cuperet;sed idonea nondum
  Est via: nox aptum tertia tempus erit.
SCorpius in cœlo, cum cras lucescere nonas
  Dicimus, a media parte notandus erit.
HInc ubi protulerit formosa ter Hesperus ora,
  Ter dederint Phœbo sidera victa locum;
Ritus erit veteris nocturna Lemuria sacri:
  Inferias tacitis manibus illa dabunt.
Annus erat brevior; nec adhuc pia februa norant:
  Nec tu dux mensum, Jane biformis, eras.
Jam tamen exstincto cineri sua dona ferebant,
  Compositique nepos busta piabat avi.
Mensis erat majus, majorum nomine dictus,
  Qui partem prisci nunc quoque moris habet.
Nox ubi jam media est, somnoque silentia præbet;
  Et canis, & variæ conticuistis aves:
Ille memor veteris ritus, timidusque deorum,
  Surgit; habent gemini vincula nulla pedes.
Si-

Signaque dat digitis medio cum pollice junctis;
  Occurrat tacito ne levis umbra sibi.
Terque manus puras fontana perluit unda:
  Vertitur, & nigras accipit ore fabas.
Aversusque jacit, sed dum jacit, hæc ego mitto;
  His, inquit, redimo meque, meosque fabis.
Hoc novies dicit, nec respicit: umbra putatur
  Colligere, & nullo terga vidente sequi.
Rursus aqua tangit, Temesæaque concrepat æra;
  Et rogat, ut tectis exeat umbra suis.
Cum dixit novies, Manes exite paterni;
  Respicit, & pure sacra peracta putat.
Dicta sit unde dies, quæ nominis exstet origo,
  Me fugit: ex aliquo est invenienda deo.
Pleiade nate, mone, virga venerande potenti:
  Sæpe tibi Stygii regia visa Jovis.
Venit adoratus Caducifer: accipe caussam
  Nominis: ex ipso cognita causa deo est.
Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
  Et male veloci justa soluta Remo;
Faustulus infelix, & passis Acca capillis,
  Spargebant lacrimis ossa perusta suis.
Inde domum redeunt sub prima crepuscula mœsti;
  Utque erat, in duro procubuere toro.
Umbra cruenta Remi visa est adsistere lecto,
  Atque hæc exiguo murmure verba loqui.
En ego dimidium vestri, parsque altera voti,
  Cernite, sim qualis; qui modo qualis eram!
Qui modo, si volucres habuissem regna jubentes,
  In populo potui maximus esse meo.
Nunc elapsa rogi flammis & inanis imago.
  Hæc est ex illo forma relicta Remo.
Heu! ubi Mars pater est? si vos modo vera locuti;
  Uberaque expositis ille ferina dedit.
Quem lupa servavit, manus hunc temeraria civis
  Perdidit. O quanto mitior illa fuit!
Sæve Celer, crudelem animam per vulnera reddas;
  Utque ego, sub terras sanguinolentus eas.
Noluit hoc frater: pietas æqualis in illo est.
  Quod potuit, lacrymas in mea fata dedit.

Hunc vos per lacrymas, per veſtra alimenta rogate,
  Ut celebrem feſto ſignet honore diem.
Mandantem amplecti cupiunt, & brachia tendunt.
  Lubrica prenſantes effugit umbra manus.
Ut ſecum fugiens ſomnos abduxit imago,
  Ad regem voces fratris uterque ferunt.
Romulus obſequitur, lucemque Remuria dixit
  Illam, qua poſitis juſta feruntur avis.
Aſpera mutata eſt in lenem tempore longo
  Litera, quæ toto nomine prima fuit.
Mox etiam Lemures animas dixere ſilentium;
  Is verbi ſenſus, vis ea vocis erat.
Fana tamen veteres illis clauſere diebus;
  Ut nunc ferali tempore operta vides.
Nec viduæ tædis eadem, nec virginis apta
  Tempora. Quæ nupſit, non diuturna fuit.
Hac quoque de cauſa (ſi te proverbia tangunt)
  Mense malas maj nubere vulgus ait.
Sed tamen hæc tria ſunt ſub eodem tempore feſta;
  Inter ſe nullo continuata die.
Quorum ſi mediis Boeoton Oriona quæres;
  Falſus eris: ſigni cauſa canenda mihi.
Jupiter & lato qui regnat in æquore frater,
  Carpebant ſocias, Mercuriuſque vias.
Tempus erat, quo verſa jugo referuntur aratra:
  Et pronum ſaturæ lac bibit agnus ovis.
Forte ſenex Hirieus, anguſti cultor agelli,
  Hos videt, exiguam ſtabat ut ante caſam.
Atque ita longa via eſt, nec tempora longa ſuper-
  Dixit; & hoſpitibus janua noſtra patet. (ſunt,
Addidit & vultum verbis; iterumque rogavit.
  Parent promiſſis; diſſimulantque deos.
Tecta ſenis ſubeunt, nigro deformia fumo:
  Ignis in heſterno ſtipite parvus erat.
Ipse genu poſito flammas exſuſcitat aura,
  Et promit quaſſas comminuitque faces.
Stant calices: minor inde fabas, olus alter habebant;
  Et fumant teſtu preſſus uterque ſuo.
Dumque mora eſt, tremula dat vina rubentia dextra.
  Accipit æquoreus pocula prima deus.

Quæ

Quæ simul exhausit, da, nunc bibat ordine, dixit,
Jupiter, audito palluit ille Jove.
Ut rediit animus, cultorem pauperis agri
Immolat, & magno torret in igne bovem.
Quæque puer quondam primis diffuderat annis,
Prodit fumoso condita vina cado.
Nec mora: flumineam lino celantibus ulvam,
Sic quoque non altis discubuere toris.
Nunc dape, nunc posito mense nituere Lyæo.
Terra rubens crater, pocula fagus erant.
Verba fuere Jovis; si quid fert impetus, opta:
Omne feres: placidi verba fuere senis:
Cara fuit conjux, primæ mihi cura juventæ
Cognita; nunc ubi sit, quæritis? urna tegit.
Huic ego juratus, vobis in verba vocatis,
Conjugio, dixi, sola fruere meo.
Et dixi, & servo, sed enim diversa voluntas
Est mihi: nec conjux, & pater esse volo.
Adnuerant omnes: omnes ad terga juvencæ
Constiterant: pudor est ulteriora loqui.
Tum superinjecta texere madentia terra.
Jamque decem menses, & puer ortus erat.
Hunc Hyrieus, quia sic genitus, vocat Uriona.
Perdit antiquum litera prima sonum.
Creverat immensum: comitem sibi Delia sumsit.
Ille deæ custos, ille satelles erat.
Verba movent iras non circumspecta deorum.
Quam nequeam, dixit, vincere nulla fera est.
Scorpion immisit tellus: fuit impetus illi
Curva gemelliparæ spicula ferre deæ.
Obstitit Orion: Latona nitentibus astris
Addidit: &, meriti prœmia, dixit, habe.
SEd quid & Orion, & cetera sidera mundo
Cedere festinant, noxque coarctat iter?
Quid solito citius liquido jubar æquore tollit
Candida, Lucifero præveniente, dies?
Fallor? an arma sonant? non fallimur: arma sonabant.
Mars venit; & veniens bellica signa dedit.
Ultor ad ipse suos cœlo descendit honores,
Templaque in augusto conspicienda foro.

Et deus est igens, & opus: debebat in urbe
  Non aliter nati Mars habitare sui.
Digna giganteis hæc sunt delubra tropæis:
  Hinc fera Gradium bella movere decet:
Seu quis ab Eoo nos impius orbe lacesset;
  Seu quis ab occiduo sole domandus erit.
Prospicit armipotens operis fastigia summi:
  Et probat invictos summa tenere deos.
Prospicit in foribus diversæ tela figuræ:
  Armaque terrarum milite victa suo.
Hinc videt Æneam oneratum pondere sacro;
  Et tot Juleæ nobilitatis avos.
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem:
  Claraque dispositis acta subesse viris.
Spectat & Augusto prætextum nomine templum,
  Et visum lecto Cæsare majus opus.
Voverat hoc juvenis tunc, cum pia sustulit arma.
  A tantis Princeps incipiendus erat.
Ille manus tendens, hinc stanti milite justo,
  Hinc conjuratis, talia dicta dedit:
Si mihi bellandi pater est, Vestæque sacerdos
  Auctor; & ulcisci numen utrumque paro:
Mars, ades: & satia scelerato sanguine ferrum:
  Stetque favor causa pro meliore tuus.
Templa feres, &, me victore, vocaberis ultor.
  Voverat; & fuso lætus ab hoste redit.
Nec satis est meruisse semel cognomina Marti:
  Persequitur Partha signa retenta manu.
Gens fuit & campis, & equis, & tuta sagittis:
  Et circumfusis invia fluminibus.
Addiderant animos Crassorum funera genti:
  Cum periit miles, signaque, duxque simul.
Signa, decus belli, Partus Romana tenebat;
  Romanæque aquilæ signifer hostis erat.
Isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
  Cæsaris Ausoniæ protegerentur opes.
Ille notas veteres, & longi dedecus ævi
  Sustulit: agnorunt signa recepta suos.
Quid tibi nunc solitæ mitti post terga sagittæ:
  Quid loca, quid rapidi profuit usus equi?

Par-

Parthe, refers aquilas: victos quoque porrigis arcus.
Pignora jam nostri nulla pudoris habes.
Rite deo templumque datum, nomenque bis ulto:
Et meritus votis debita solvit honos.
Solemni ludos circo celebrate, Quirites:
Non visa est fortem scena decere deum.
PLeiadas adspicies omnes, totumque sororum
Agmen: ubi ante idus nox erit una super.
Tum mihi non dubiis auctoribus incipit æstas,
Et tepidi finem tempora veris habent.
IDibus ora prior ſtellantia tollere taurum
Indicat: huic ſigno fabula nota subeſt.
Præbuit ut taurus Tyriæ sua terga puellæ
Jupiter, & falsa cornua fronte tulit;
Illa jubam dextra, læva retinebat amictus;
Et timor ipse novi causa decoris erat.
Aura ſinus implet: flavos movet aura capillos.
Sidoni, ſic fueras accipienda Jovi.
Sæpe puellares subduxit ab æquore plantas;
Et metuit tactus adſilientis aquæ:
Sæpe deus prudens tergum demittit in undas;
Hæreat ut collo fortius illa suo.
Litoribus tactis ſtabat ſine cornibus ullis
Jupiter: inque deum de bove versus erat.
Taurus init cœlum; te, Sidoni, Jupiter implet:
Parsque tuum terræ tertia nomen habet.
Hoc alii ſignum Phariam dixere juvencam;
Quæ bos ex homine eſt, ex bove facta dea.
Tum quoque priscorum virgo ſimulacra virorum
Mittere roboreo scirpea ponte solent.
Corpora poſt decies senos qui credidit annos
Miſſa neci; sceleris crimine damnat avos.
Fama vetus: tunc cum Saturnia terra vocata est,
Talia fatidici dicta fuere dei:
Falcifero libata seni duo corpora, gentes,
Mittite: quæ Tuscis excipiantur aquis.
Donec in hæc venit Tirynthius arva, quotannis
Tristia Leucadio sacra peracta modo.
Illum stramineos in aquam miſiſſe Quirites,
Herculis exemplo corpora falsa jaci.

Pars putat, ut ferrent juvenes suffragia soli,
Pontibus infirmos præcipitasse senes.
Tybri, doce verum: tua ripa vetustior urbe.
Principium ritus tu bene nosse potes.
Tybris arundiferum medio caput extulit alveo;
Raucaque dimovit talibus ora sonis:
Hæc loca desertas vidi sine mœnibus herbas:
Pascebat sparsos utraque ripa boves.
Et quem nunc gentes Tyberin, noruntque timentque;
Tunc etiam pecori despiciendus eram.
Arcadis Evandri nomen tibi sæpe refertur:
Ille meas remis advena torsit aquas.
Venit & Alcides turba comitatus Achiva.
Albula, si memini, tunc mihi nomen erat.
Excipit hospitio juvenem Pallantius heros:
Et tandem Caco debita pœna venit.
Victor abit, secumque boves Erytheida prædam
Abstrahit: at comites longius ire negant.
Magnaque pars horum desertis venerat Argis.
Montibus his ponunt spemque laremque suum.
Sæpe tamen patriæ dulci tanguntur amore:
Atque aliquis moriens hoc breve mandat opus:
Mittite me Tyberin, Tyberinisque vectus ut undis
Litus ad Inachium pulvis inanis eam.
Displicet heredi mandati cura sepulcri.
Mortuus Ausonia conditur hospes humo.
Scirpea pro domino Tyberi jactatur imago,
Ut repetat Grajas per freta longa domos.
Hactenus: ut vivo subiit rorantia saxo
Antra, leves cursum sustinuistis aquæ.
CLare nepos Atlantis, ades: quem montibus olim
Edidit Arcadiis Pleias una Jovi.
Pacis, & armorum superis imisque deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter.
Læte lyræ pulsu, nitida quoque læte palæstra;
Quo didicit culte lingua faventque loqui.
Templa tibi posuere patres spectantia circum
Idibus; ex illo est hæc tibi festa dies.
Te, quicumque suas profitetur vendere merces,
Thure dato, tribuas ut sibi lucra, rogat,
Est

Est aqua Mercurii, portæ vicina Capenæ:
 Si juvat expertis credere, numen habet.
Huc venit incinctus tunicas mercator, & urna
 Purus suffita, quam ferat, haurit aquam.
Uda fit hinc laurus: lauro sparguntur ab uda
 Omnia, quæ dominos sunt habitura novos.
Spargit & ipse suos lauro rorante capillos:
 Et peragit solita fallere voce preces.
Ablue præteriti perjuria temporis, inquit.
 Ablue præterita perfida verba die.
Sive ego te feci testem, falsove citavi
 Non audituri numina magna Jovis:
Sive deum prudens alium divamque fefelli;
 Abstulerint celeres improba dicta Noti.
Et pateant veniente die perjuria nobis:
 Nec curent superi, si qua locutus ero.
Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro:
 Et face ut emptori verba dedisse juvet.
Talia Mercurius poscentem ridet ab alto,
 Se memor Ortygias surripuisse boves.

At mihi pande, precor, tanto meliora petenti,
 In geminos ex quo tempore Phœbus eat.
Cum totidem de mense dies superesse videbis;
 Quot sunt Herculei facta laboris, ait.
Dic, ego respondi, causam mihi sideris hujus.
 Causam facundo prodidit ore deus.
Abstulerant raptas Phœben, Phœbesque sororem
 Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil.
Bella parant, repetuntque suas & frater, & Idas,
 Leucippo fieri pactus uterque gener.
His amor, ut repetant, illis, ut reddere nolint,
 Suadet: & ex causa pugnat uterque pari.
Effugere Oebalidæ cursu potuere sequentes:
 Sed visum celeri vincere turpe fuga.
Liber ab arboribus locus est, apta area pugnæ.
 Constiterant illic: nomen Aphidna loco.
Pectora trajectus Lynceo Castor ab ense
 Non exspectato vulnere pressit humum.
Ultor adest Pollux: & Lyncea perforat hasta,
 Qua cervix humeros continuata premit.

Ibat in hunc Idas, vixque est Jovis igne repulsus;
  Tela tamen dextræ fulmine rapta negant.
Jamque tibi, Pollux, cælum sublime patebat;
  Cum, mea, dixisti, percipe verba, pater.
Quod mihi das uni cælum partire duobus:
  Dimidium toto munere majus erit.
Dixit, & alterna fratrem statione redemit:
  Utile sollicitæ sidus uterque rati.
Ad Janum redeat, qui quærit agonia quid sint;
  Quæ tamen in fastis hoc quoque tempus habent.
Nocte sequente diem canis Erigonejus exit.
  Est alio signi reddita causa loco.
PRoxima Vulcani lux es; Tubilustria dicunt.
  Lustrantur puræ, quas facit ille, tubæ.
QUatuor inde notis locus est; quibus ordine lectis,
  Vel mos sacrorum, vel fuga regis inest.
NEc te prætereo, populi fortuna potentis
  Publica, cui templum luce sequente datum.
Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite:
  Grata Jovi fulvæ rostra videbis avis.
AUferat ex oculis veniens aurora Booten;
  Continuaque die sidus Hyantis erit.

FASTORUM

LIBER SEXTUS.

HIc quoque mensis habet dubias in nomine causas:
  Quæ placeant, positis omnibus, ipse leges.
Facta canam: sed erunt, qui me finxisse loquantur;
  Nullaque mortali numina visa putent.
Est deus in nobis: agitante calescimus illo.
  Impetus hic sacræ semina mentis habet.
Fas mihi præcipue vultus vidisse deorum:
  Vel quia sum vates; vel quia sacra cano.

Est nemus arboribus densum secretus ab omni
  Voce locus; si non obstreperetur aquis.
Hic ego quærebam, cœpti quæ mensis origo
  Esset, & in cura nominis hujus eram.
Ecce deas vidi: non quas præceptor arandi
  Viderat, Ascræas cum sequeretur oves.
Nec quas Priamides in aquosæ vallibus Idæ
  Contulit: ex illis sed tamen una fuit.
Ex illis fuit una, sui germana mariti.
  Hæc erat, agnovi, quæ stat in arce Jovis.
Horrueram, tacitoque animum pallore fatebar.
  Cum dea, quos fecit, sustulit ipsa metus:
Namque, ait, o vates Romani conditor anni,
  Ause per exiguos magna referre modos:
Jus tibi fecisti numen cæleste videndi,
  Cum placuit numeris condere festa tuis.
Ne tamen ignores, vulgique errore traharis,
  Junius a nostro nomine nomen habet.
Est aliquid nupsisse Jovi Jovis esse sororem.
  Fratre magis, dubito, glorier, anne viro.
Si genus adspicitur; Saturnum prima parentem
  Feci. Saturni sors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est;
  Hæc illi a cœlo proxima terra fuit.
Si torus in pretio est, dicor matrona Tonantis;
  Junctaque Tarpeio sunt mea templa Jovi.
An potuit majo pellex dare nomina mensi?
  Hic honor in nobis invidiosus erit?
Cur igitur regina vocor, princepsque dearum?
  Aurea cur dextræ sceptra dedere meæ?
An faciant mensem luces, Lucinaque ab illis
  Dicar; & a nullo nomina mense traham?
Tum me pœniteat posuisse fideliter iras
  In genus Electræ, Dardaniamque domum.
Causa duplex iræ. Rapto Ganymede dolebam:
  Forma quoque Idæo judice victa mea est.
Pœniteat, quod non foveo Carthaginis arces:
  Cum mea sint illo currus, & arma loco.
Pœniteat Sparten, Argosque, measque Mycenas,
  Et veterem Latio supposuisse Samon.

Adde

Adde ſenem Tatium, Junonicolaſque Faliſcos;
 Quos ego Romanis ſuccubuiſſe tuli.
Sed neque pœniteat: nec gens mihi carior ulla eſt:
 Hic colar, hic teneam cum Jove templa meo.
Ipse mihi Mavors, commendo mœnia, dixit,
 Hæc tibi: tu pollens urbe nepotis eris.
Dicta fides ſequitur: centum celebramur in aris:
 Nec levior quovis eſt mihi menſis honor.
Nec tamen hunc nobis tantummodo præſtat hono-
 Roma: ſuburbani dat mihi munus idem. (rem
Inſpice, quos habeat nemoralis Aricia faſtos,
 Et populus Laurens, Lanuviumque meum:
Eſt illic menſis Junonius. Inſpice Tibur,
 Et Præneſtinæ mœnia ſacra deæ:
Junonale leges tempus. Nec Romulus illas
 Condidit: at noſtri Roma nepotis erat.
Finierat Juno. Reſpeximus: Herculis uxor
 Stabat; & in vultu ſigna dolentis erant.
Non ego, ſi toto mater me cedere cœlo
 Juſſerit, invita matre, morabor, ait.
Nunc quoque non luctor de nomine temporis hujus.
 Blandior; & partes pene rogantis ago.
Remque mei juris malim tenuiſſe precando;
 Et faveas cauſæ forſitan ipſe meæ.
Aurea poſſedit ſocio Capitolia templo
 Mater, &, ut debet, cum Jove ſumma tenet.
At decus omne mihi contingit origine menſis.
 Unicus eſt, de quo ſollicitamur, honor.
Quid grave, ſi titulum menſis, Romane, dediſtis
 Herculis uxori, poſteritaſque memor?
Hæc quoque terra aliquid debet mihi nomine ma-
 Conjugis. Huc captas adpulit ille boves. (gni
Te male defenſus flammis, & dote paterna,
 Cacus Aventinam ſanguine tinxit humum.
Ad propiora vocor. Populum digeſſit ab annis
 Romulus, in partes diſtribuitque duas.
Hæc dare conſilium, pugnare paratior illa eſt:
 Hæc ætas bellum ſuadet; at illa gerit.
Sic ſtatuit, menſeſque nota ſecrevit eadem.
 Junius eſt juvenum, qui fuit ante ſenum.

Di-

Dixit, & in litem studio certaminis issent,
Atque ira pietas dissimulata foret.
Venit Appollinea longas Concordia lauro
Nexa comas, placidi numen, opusque ducis.
Hæc ubi narravit Tatium, fortemque Quirinum,
Binaque cum populis regna coisse suis;
Et lare communi soceros, generosque receptos;
His nomen junctis junius, inquit, habet.
Dicta triplex causa est. At vos ignoscite divæ:
Res est arbitrio non dirimenda meo.
Ite pares a me. Petierunt judice formæ
Pergama: plus lædunt, quam juvat una, duæ.

PRima dies tibi, Carna, datur: dea cardinis hæc est,
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.
Unde datas habeat vires obscurior ævo
Fama; sed e nostro carmine certus eris.
Adjacet antiqui Tiberino lucus Heleni:
Pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
Inde sata est Nymphe (Granen dixere priores)
Nequiquam multis sæpe petita Procis.
Rura sequi, jaculisque feras agitare solebat,
Nodosasque cava tendere valle plagas.
Non habuit pharetram: Phœbi tamen esse sororem
Credebant. Nec erat, Phœbe, pudenda tibi.
Huic aliquis juvenum dixisset amantia verba;
Reddebat tales protinus illa sonos;
Hæc loca lucis habent nimis, & cum luce pudoris:
Si secreta magis ducis in antra, sequor.
Credulus antra subit. Frutices hæc nata resistit:
Et latet, & nullo est invenienda modo.
Viderat hanc Janus: visæque cupidine captus
Ad duram verbis mollibus usus erat.
Nympha jubet quæri de more remotius antrum:
Utque comes sequitur, destituitque ducem.
Stulta videt Janus quæ post sua terga gerantur.
Nihil agis en: latebras respicit ille tuas
Nil agis en, dixi: nam te sub rupe latentem
Occupat amplexu; speque potitus ait:

Jus

Jus pro concubitu nostro tibi cardinis esto.
Hoc pretium positæ virginitatis habe.
Sic fatus, spinam, qua tristes pellere posset
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.
Sunt avidæ volucres: non quæ Phineja mensis
Guttura fraudabant, sed genus inde trahunt.
Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ,
Canities pennis, unguibus amus inest.
Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes;
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris;
Et plenum potó sanguine guttur habent.
Est illis strigibus nomen: sed nominis hujus
Causa, quod horrenda stridere nocte solent.
Sive igitur nascuntur aves, seu carmine fiunt;
Næniaque in volucres Marsa figurat anus:
In thalamos venere Procæ. Proca natus in illis
Præda recens avium quinque diebus erat,
Pectoraque exsorbent avidis infantia linguis.
At puer infelix vagit, opemque petit.
Territa voce sui nutrix adcurrit alumni;
Et rigido sectas invenit ungue genas.
Quid faceret? color oris erat, qui frontibus olim
Esse solet seris, quas nova læsit hyems.
Pervenit ad Grauen, & rem docet. Illa, timorem
Pone; tuus hospes, dixit, alumnus erit.
Venerat ad cunas: flebant materque paterque.
Sistite vos lacrymas, ipsa medebor, ait.
Protinus arbutea postes ter in ordine tangit
Fronde: ter arbutea limina fronde notat.
Spargit aquis aditus, sed quæ medicamen habebant;
Extaque de porca cruda bimestre tenet.
Atque ita, Noctis aves, extis puerilibus: inquit,
Parcite: pro parvo victima parva cadit.
Cor pro corde, precor, pro fibris sumite fibras.
Hanc animam vobis pro meliore damus.
Sic ubi libavit, prosecta sub ætere ponit:
Quique sacris adsunt, respicere illa vetat.
Virgaque Janalis de spina sumitur alba:
Qua lumen thalamis parva fenestra dabat.
Post

Post illud, nec aves cunas violasse feruntur;
Et rediit puero, qui fuit ante color.
Pinguia cur illis gustentur larda kalendis,
Mistaque cum calido sit faba farre, rogas?
Prisca dea est; aliturque cibis, quibus ante solebat:
Nec petit adscitas luxuriosa dapes.
Piscis adhuc illi populo sine fraude natabat;
Ostreaque in conchis tuta fuere suis:
Nec Latium notat, quam præbet Jonia dives,
Nec quæ Pygmæo sanguine gaudet, avem.
Et præter pennas nihil in pavone placebat:
Nec tellus captas miserat ante feras.
Sus erat in pretio: cæsa sue festa colebant.
Terra fabas tantum, duraque farra dabat.
Quæ duo mixta simul sextis quicumque kalendis
Ederit; huic lædi viscera posse negant.
Arce quoque in summa Junoni templa Monetæ
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Ante domus Manli fuerant; qui Gallica quondam
A Capitolino reppulit arma Jove.
Quam bene (di magni) pugna cecidisset in illa
Defensor solii, Jupiter alte, tui!
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni.
Hunc illi titulum longa senecta dabat.
Lux eadem Marti festa est; quem prospicit extra
Adpositum Tectæ porta Capena viæ.
Te quoque, tempestas, meritam delubra fatemur:
Cum pene est Corsis obruta classis aquis.
Hæc hominum monumenta patent: si quæritis astra,
Tunc oritur magni præpes adunca Jovis.

Postera lux Hyadas, Taurinæ cornua frontis,
Evocat: & multa terra madescit aqua.

Mane ubi bis fuerit, Phœbusque iteraverit ortus:
Factaque erit posito rore bis uda seges;
Hac sacrata die Tusco bellona duello
Dicitur: & Latio prospera semper adest.
Appius est auctor, Pyrrho qui pace negata
Multum animo vidit: lumine captus erat.
Prospicit a templo summum brevis area circum.
Est ibi non parvæ parva columna notæ.

Hinc solet hasta manu, belli prænuntia, mitti;
In regem, & gentes cum placet arma capi.
ALtera pars circi custode sub Hercule tuta est.
Quod deus Euboico carmine munus habet.
Muneris est tempus, qui nonas Lucifer ante est:
Si titulos quæris: Sylla probavit opus.
QUærebam nonas Sanco Fidione referrem.
An tibi, Semo pater: cum mihi Sancus ait:
Cuicumque ex illis dederis; ego munus habebo:
Nomina trina fero; sic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt æde Sabini:
Inque Quirinali constituere jugo.
EST mihi (sitque, precor, nostris diuturnior annis)
Filia: qua felix sospite semper ero.
Hanc ego cum vellem genero dare; tempora tædis
Apta requirebam, quæque cavenda forent.
Tum mihi post sacras monstratur junius idus
Utilis & nuptis, utilis esse viris.
Primaque pars hujus talamis aliena reperta est:
Nam mihi sic conjux sancta Dialis ait:
Donec ab Iliaca placidus purgamina Vesta
Detulerit flavis in mare Tybris aquis;
Non mihi detonsos crines depectere buxo,
Non ungues ferro subsecuisse licet:
Non tetigisse virum; quamvis Jovis ille sacerdos;
Quamvis perpétua sit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera: melius tua filia nubet,
Ignea cum pura Vesta nitebit humo.
TErtia post nonas removere Licaona Phœbe
Fertur: & a tergo non habet ursa metum.
Tunc ego me memini ludos in gramine campi
Adspicere: & didici, lubrice Thybri, tuos.
Festa dies illis, qui lina madentia ducunt,
Quique tegunt parvis aera recurva cibis.
MEns quoque numen habet. Menti delubra vi-
Vota metu belli, perfide Pœne, tui. (demus
Pœne, rebellaras: & leto consulis omnes
Attoniti Mauras pertimuere manus.
Spem metus expulerat; cum Menti vota senatus
Suscipit; & melior protinus illa venit.

Adspi-

Adſpicit inſtantes mediis ſex lucibus idus
 Illa dies, qua ſunt vota ſoluta deæ.
VEſta, fave: tibi nunc operata reſolvimus ora:
 Ad tua ſi nobis ſacra venire licet.
In prece totus eram: cœleſtia numina ſenſi,
 Lætaque purpurea luce refulſit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatum)
 Te, dea; nec fueras aſpicienda viro.
Sed quæ neſcieram, quorumque errore tenebar,
 Cognita ſunt nullo præcipiente mihi.
Dena quater memorant habuiſse Palilia Romam,
 Cum flammæ cuſtos æde recepta ſua eſt.
Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
 Numinis ingenium terra Sabina tulit.
Quæ nunc ære vides, ſtipula tunc tecta videres:
 Et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus, qui ſuſtinet atria Veſtæ,
 Tunc erat intonſi regia magna Numæ.
Forma tamen templi, quæ nunc manet, ante fuiſſe
 Dicitur: & formæ cauſa probanda ſubeſt.
Veſta eadem eſt, quæ Terra: ſubeſt vigil ignis utri-
 Significant ſedem terra, focuſque ſuam. (que,
Terra pilæ ſimilis, nullo fulcimine nixa,
 Aere ſubjecto tam grave pendet onus.
Ipſa volubilitas libratum ſuſtinet orbem:
 Quique premat partes, angulus omnis abeſt.
Cumque ſit in media rerum regione locata,
 Et tangat nullum pluſve minuſve latus;
Ni convexa foret, parti vicinior eſset:
 Nec medium terram mundus haberet onus.
Arte Siracuſia ſuspenſus in aere clauſo
 Stat globus, immenſi parva figura poli.
Et quantum a ſummis, tantum ſeceſſit ab imis
 Terra, quod ut fiat, forma rotunda facit.
Pars facies templi: nullus procurrit in illo
 Angulus: a pluvio vindicat imbre tholus.
Cur ſit virgineis, quæris, dea culta miniſtris?
 Inveniam cauſas hac quoque parte ſuas.
Ex ope Junonem memorant, Cereremque creatas
 Semina Saturni: tertia Veſta fuit.

Utra-

Utraque nupserunt; ambæ peperisse feruntur:
  De tribus impatiens restitit una viri.
Quid mirum, virgo, si virgine læta ministra
  Admittit castas in sua sacra manus? (mam.
Nec tu aliud Vestam, quam vivam intellige flam-
  Nataque de flamma corpora nulla vides.
Jure igitur virgo est, quæ semina nulla remittit,
  Nec capit: & comites virginitatis habet.
Esse diu stultus Vestæ simulacra putavi;
  Mox didici curvo nulla subesse tholo.
Ignis inexstinctus templo celatur in illo.
  Effigiem nullam Vesta, nec ignis habent.
Stat vi terra sua: vi stando Vesta vocatur.
  Caussaque par Graii nominis esse potest.
At focus a flammis, & quod fovet omnia dictus:
  Qui tamen in primis ædibus ante fuit.
Hinc quoque vestibulum dici reor: inde precando
  Adfamur Vestam, quæ loca prima tenes.
Ante focos olim longis considere scamnis
  Mos erat; & mensæ credere adesse deos.
Nunc quoque, cum fiunt antiquæ sacra Vacunæ,
  Ante Vacunales stantque sedentque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetusto:
  Fert missos Vestæ pura patella cibos.
Ecce, coronatis panis dependet asellis;
  Et velant scabras florida serta molas.
Sola prius furnis torrebant farra coloni;
  Et fornacali sunt sua sacra deæ.
Suppositum cineri panem focus ipse parabat;
  Strataque erat tepido tegula quassa solo.
Inde focum servat pistor, dominamque focorum,
  Et quæ pumiceas versat asella molas.
Prætercam, referamne tuum, rubicunde Priape,
  Dedecus? Est multi fabula plena joci.
Turrigera frontem Cybele redimita corona
  Convocat æternos ad sua festa deos.
Convocat & Satyros, & rustica numina, nymphas,
  Silenus, quamvis nemo vocarat, adest.
Nec licet, & longum est epulas narrare deorum:
  In multo nox est pervigilata mero.

Hi

Hi temere errabant in opacæ vallibus Idæ:
Pars jacet, & molli gramine membra levat.
Hi ludunt, hos somnus habet; pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulsat humum.
Vesta jacet, placidamque capit secura quietem,
Sicut erat positum cespite fulta caput.
At ruber hortorum custos nymphasque, deasque
Captat; & errantes fertque refertque pedes.
Adspicit & Vestam; dubium, nymphamne putarit,
An scierit Vestam: scisse sed ipse negat.
Spem capit obscœnam, furtimque accedere tentat,
Et fert suspensos corde micante, gradus.
Forte senex, quo vectus erat, Silenus asellum
Liquerat ad ripas lene sonantis aquæ.
Ibat, ut inciperet, longi deus Hellesponti,
Intempestivo cum rudit ille sono.
Territa voce gravi surgit dea: convolat omnis
Turba: per infestas effugit ille maus.
(Lampsacos hoc animal solita est mactare Priapo:
Apta asini flammis indicis exta damus).
Quem tu, diva memor, de pane monilibus ornas.
Cessat opus: vacuæ conticuere molæ.
Nomine, quam pretio celebratior, arce Tonantis,
Dicam Pistoris quid velit ara Jovis.
Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis;
Fecerat obsidio jam diuturna famem.
Jupiter ad solium superis regale vocatis,
Incipe, ait Marti: protinus ille refert:
Scilicet ignotum est, quæ sit fortuna meorum,
Et dolor hic animi voce querentis eget?
Si tamen, ut referam breviter mala juncta pudori
Exigis: alpino Roma sub hoste jacet.
Hæc est, cui fuerat promissa potentia rerum,
Juppiter? hanc terris impositurus eras?
Jamque suburbanos, Hetruscaque contudit arma.
Spes erat incursu; nunc Lare pulsa suo est.
Vidimus ornatos, ærata per atria, picta
Veste, triumphales occubuisse senes.
Vidimus Iliacæ transferri pignora Vestæ
Sede putant aliquos scilicet esse deos.

At si respicerent, qua vos habitatis in arce,
Totque domos vestras obsidione premi;
Nil opis in cura scirent supeiesse deorum,
Et data sollicita thura perire manu.
Atque utinam pugnæ pateat locus! arma capessant;
Et, si non poterunt exsuperare, cadant.
Nunc inopes victus, ignavaque fata timentes,
Monte suo clausos barbara turba premit.
Tum Venus, & lituo pulcher, trabeaque Quirinus,
Vestaque pro Latio multa locuta suo.
Publica, respondit, cura est pro mœnibus istis,
Juppiter: & pœnas Gallia victa dabit.
Tu modo, quæ desunt, fruges superesse putentur,
Effice: nec sedes desere, Vesta, tuas. (frangat,
Quodcumqne est Cereris solidæ, cava machina
Mollitamque manu duret in igne focus.
Jusserat, & fratris virgo Saturnia jussis
Adnuit: & mediæ tempora noctis erant.
Jam ducibus somnum dederat labor: increpat illos
Juppiter: & sacro, quid velit, ore docet:
Surgite, & in medios de summis arcibus hostes
Mittite, quam minime tradere vultis, opem.
Somnus habit, quæruntque novis ambagibus acti,
Tradere quam nolint, & jubeantur opem.
Ecce Ceres visa est: jaciunt Cerealia dona.
Jacta super galeas, scutaque longa sonant.
Posse fame vinci spes, excidit. Hoste repulso
Candida Pistori ponitur ara Jovi.
Forte revertebar festis Vestalibus illac,
Qua Nova Romano, nunc via juncta foro est.
Huc pede mattonam vidi descendere nudo:
Obstupui, tacitus sustinuique gradum.
Sensit anus vicina loci: jussumque sedere
Adloquitur, quatiens voce tremente caput.
Hoc, ubi nunc fora sunt, udæ tenuere paludes:
Amne redundatis fossa madebat aquis.
Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras,
Nunc solida est tellus, sed lacus ante fuit.
Qua velabra solent in circum ducere pompas;
Nil præter salices, cassaque canna fuit.

Sæpe

Sæpe suburbanas rediens conviva per undas
  Cantat, & ad nautas ebria verba jacit.
Nondum conveniens diversis iste figuris
  Nomen ab averso ceperat amne deus.
Hic quoque lucus erat, juncis, & arundine densus
  Et pede velato non adeunda palus.
Stagna recesserunt, & aquas sua ripa coercet:
  Siccaque nunc tellus, mos tamen inde manet.
Reddiderat causam. Valeas, anus, optima, dixi,
  Quod superest ævi, molle sit omne tui.
Cetera jam pridem didici puerilibus annis:
  Non tamen idcirco prætereunda mihi.
Mœnia Dardanides nuper nova fecerat Ilus:
  Ilus adhuc Asiæ dives habebat opes.
Creditur armiferæ signum cœleste Minervæ
  Urbis in Iliacæ desiluisse juga.
Cura videre fuit: vidi templumque locumque.
  Hoc superest illi: Pallada Roma tenet.
Consulitur Smintheus: lucoque obscurus opaco
  Hos non mentito reddidit ore sonos:
Æthereum servate deam, servabitis urbem:
  Imperium secum transferet illa loci.
Servat, & inclusam summa tenet Ilus in arce,
  Curaque ad heredem Laomedonta venit.
Sub Priamo servata parum: sic ipsa volebat;
  Ex quo judicio forma revicta suo est.
Seu genus Adrasti, seu furtis aptus Ulysses,
  Seu pius Æneas eripuisse datur.
(Auctor in incerto: res est Romana, tuetur
  Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt.)
Heu quantum timuere patres, quo tempore Vesta
  Arsit, & est aditis obruta pene suis!
Flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes:
  Mixtaque erat flammæ flamma profana piæ.
Attonitæ flebant, demisso crine, ministræ:
  Abstulerat vires corporis ipse timor.
Provolat in medium, & magna succurrite, voce,
  Non est auxilium flere Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis;
  Non ea sunt voto, sed rapienda manu.

Me

Me miserum! dubitatis? ait. Dubitare videbat,
  Et pavidas posito procubuisse genu.
Haurit aquas; tollensque manus, ignoscite, dixit:
  Sacra: vir intrabo non adeunda viro.
Si scelus est; in me commissi pœna redundet.
  Sit capitis damno Roma soluta mei.
Dixit, & irrupit: factum dea rapta probavit,
  Pontificisque sui munere tuta fuit.
Nunc bene lucetis sacræ sub Cæsare flammæ:
  Ignis in Iliacis nunc erit estque focis.
Nullaque dicetur vittas temerasse sacerdos
  Hoc duce: nec viva defodietur humo.
Sic incesta perit; quia quam violavit, in illam
  Conditur: & Tellus Vestaque numen idem est.
Tum sibi Callaico Brutus cognomen in hoste
  Fecit, & Hispaniam sanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miscentur tristia lætis;
  Ne populum toto pectore festa juvent.
Crassus ad Euphraten Aquilas, natumque suosque
  Perdidit: & leto est ultimus ipse datus.
Parthe, quid exultas? dixit dea. Signa remittes:
  Quique necem Crassi vindicet ultor erit.
AT simul auritis violæ demuntur asellis,
  Et Cereris fruges aspera sacra terunt;
Navita puppe sedens, Delphina videbimus, inquit;
  Humida cum pulso nox erit orta die.
JAm, Phryx, a nupta quereris, Tithone, relinqui;
  Et vigil Eois lucifer exit aquis.
Ite, bonæ matres, (vestrum matralia festum)
  Flavaque Thebanæ reddite liba deæ.
Pontibus & magno juncta est celeberrima circo
  Area; quæ posito de bove nomen habet.
Hac ibi luce ferunt Matutæ sacra parenti
  Sceptriferas servi templa dedisse manus.
Quæ dea sit; quare famulas a limine templi
  Arceat, (arcet enim) libaque tosta petat:
Bacche, racimiferos hedera redimite capillos,
  (Si domus illa tua est) dirige navis iter.
Arserat obsequio Semele Jovis: accipit Ino
  Te, puer, & summa sedula nutrit ope.

In

Intumuit Juno, rapta quod pellice natum
  Educet; at sangnis ille sororis erat.
Hinc agitur furiis Athamas, & imagine falsa:
  Tuque cadis patria, parve Learche; manu.
Mœsta Learcheas mater tumulaverat umbras,
  Et dederat miseris omnia justa rogis.
Hæc quoque, funestos ut erat laniata capillos,
  Prosilit, & cunis te, Melicerta, rapit.
Et spatio contracta brevi, freta bina repellit;
  Unaque pulsatur terra duabus aquis.
Huc venit insanis natum complexa lacertis;
  Et secum e celso mittit in alta jugo.
Excipit illæsos Panope centumque sorores;
  Et placido lapsu per sua regna ferunt.
Nondum Leuchothee, nondum puer ille Palæmon
  Verticibus densi Thybridis ora tenent.
Lucus erat; dubium, Semelæ, stimulæne vocetur:
  Mænadas Ausonias incoluisse ferunt.
Quærit ab his Ino, quæ gens foret: Arcadas esse
  Audit; & Evandrum Sceptra tenere loci.
Dissimulata deam Latias Saturnia Bacchas
  Instimulat fictis insidiosa sonis:
O nimium faciles, o toto pectore captæ,
  Non venit hæc nostris hospes amica choris.
Fraude petit: sacrique parat cognoscere ritum:
  Quo possit pœnas pendere, pignus habet.
Vix bene desierat: complent ululatibus auras
  Thyades effusis per sua colla comis:
Injiciuntque manus, puerumque revellere pugnant.
  Quos ignorant adhuc, invocat illa deos:
Dique, deæque loci, miseræ succurrite matri.
  Clamor Aventini saxa propinqua ferit.
Adpulerat ripæ vaccas Oetæus Iberas;
  Audit; & ad vocem concitus urget iter.
Herculis adventu, quæ vim modo ferre parabant.
  Turpia femineæ terga dedere fugæ.
Quid petis hinc, (cognorat enim) matertera Bacchi?
  An numen, quod me, te quoque vexat, ait?
Illa docet partim; partim præsentia nati
  Continet, & furiis in scelus ille pudet.

Rumor (ut est velox) agitatis pervolat alis :
Estque frequens, Ino, nomen in ore tuum.
Hospita Carmentis fidos intrasse penates
Diceris, & longam deposuisse famem.
Liba sua properata manu Tegeæa sacerdos
Traditur in subito cocta dedisse foco.
Nunc quoque liba juvant festis matralibus illam;
Rustica sedulitas gratior arte fuit.
Nunc, ait, o vates, venientia fata resigna,
Qua licet: hospitiis hoc, precor, adde meis.
Parva mora est; cœlum vates, ac numina sentit;
Fitque sui toto pectore plena dei.
Vix illam subito posses cognoscere; tanto
Sanctior & tanto, quam modo, major erat.
Læta canam, gaude defuncta laboribus, Ino.
Dixit: & huic populo dextra semper ades.
Numen eris pelagi: natum quoque pontus habebit,
In vestris aliud sumite nomen aquis.
Leucothee Graiis, Matuta vocabere nostris.
In portus nato jus erit omne tuo.
Quem nos portunum, sua lingua Palæmona licet:
Ite, precor, nostris æquus uterque locis.
Adnuerant: promissa fides: posuere labores.
Nomina mutarunt: hic deus, illa dea est.
Cur vetet ancillas accedere, quæritis? odit.
Principiumque odii, si sinat ipsa, canam.
Una ministrarum solita est, Cadmei, tuarum
Sæpe sub amplexus conjugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illa
Comperit agricolis semina tosta dari.
Ipsa quidem fecisse negat, sed fama recepit.
Hoc est, cur odio sit tibi serva manus.
Non tamen hanc pro stirpe sua pia mater adoret.
Ipsa parum felix visa fuisse parens.
Alterius prolem melius mandabitis illi.
Utilior Baccho, quam fuit ipsa suis.
Hanc tibi, quo properas, memorant dixisse, Rutili?
Luce mea Marso consul ab hoste cades.
Exitus accessit verbis: flumenque Tolenum
Purpureo: mixtis sanguine fluxit aquis.

Pro-

Proximus annus erat: Pallantide cæsus eadem
Didius hostiles ingeminavit opes.
Lux eadem, fortuna, tua est, auctorque, locusque;
Sed superinjectis quis latet æde togis?
Servius est: hoc constat enim: sed caussa latendi
Discrepat; & dubium me quoque mentis habet.
Dum dea furtivos timide profitetur amores;
Cœlestemque homini concubuisse pudet;
(Arsit enim magna correpta cupidine regis,
Cæcaque in hoc uno non fuit illa viro:)
Nocte domum parva solita est intrare fenestra:
Unde Fenestellæ nomina porta tenet.
Nunc pudet, & vultus velamine celat amatos:
Oraque sunt multa regia tecta toga.
An magis est verum, post Tulli funera plebem
Confusam placidi morte fuisse ducis?
Nec modus ullus erat: crescebat imagine luctus;
Donec eam positis occuluere togis.
Tertia caussa mihi spatio majore canenda est:
Nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia, conjugio sceleris mercede peracto,
His solita est dictis extimulare virum:
Quid juvat esse pares, te nostræ cæde sororis,
Meque tui fratris, si pia vita placet?
Vivere debuerant & vir meus, & tua conjux,
Si nullum ausuri majus eramus opus.
Et caput, & regnum facio dotale parentis.
Si vir es, i, dictas exige dotis opes.
Regia res scelus est socero cape regna necato:
Et nostras patrio sanguine tinge manus.
Talibus instinctus solio privatus in alto
Sederat: attonitum vulgus ad arma ruit.
Hinc cruor, hinc cædes; infirmaqe vincitur ætas.
Sceptra gener socero rapta superbus habet.
Ipse sub Esquiliis ubi erat sua regia, cæsus
Concidit in dura sanguinolentus humo.
Filia carpento patrios initura penates
Ibat per medias alta feroxque vias.
Corpus ut adspexit, lacrymis auriga profusis
Restitit: hunc tali corripit illa sono:

Vadis? an exspectas pretium pietatis amarum?
  Duc, inquam, invitas ipsa per ora rotas.
Certa fides facti; dictus sceleratus ab illa
  Vicus, & æterna res ea pressa nota. (rentis,
Post tamen hoc ausa est templum, monumenta pa-
  Tangere: mira quidem, sed tamen acta loquar.
Signum erat in solio residens sub imagine Tulli.
  Dicitur hoc oculis opposuisse manum.
Et vox audita est, vultus abscondite nostros,
  Ne natæ videant ora nefanda meæ.
Veste data tegitur: vetat hanc fortuna moveri:
  Et sic e templo est ipsa locuta suo:
Ore revelato qua primum luce parebit
  Servius, hæc positi prima pudoris erit.
Parcite, matronæ, vetitas attingere vestes:
  Solemnes satis est voce movere preces:
Sitque caput semper Romano tectus amictu;
  Qui rex in nostra septimus urbe fuit.
Arserat hoc templum: signo tamen ille pepercit
  Ignis; opem nato Mulciber ipse tulit.
Namque pater Tulli Vulcanus, Ocresia mater,
  Præsignis facie, corniculana fuit.
Hanc secum Tanaquil, sacris de more paratis,
  Jussit in ornatum fundere vina focum.
Hic inter cineres obscœni forma virilis
  Aut fuit, aut visa est: sed fuit illa magis.
Jussa loco captiva fovet: conceptus ab illa
  Servius a cœlo semina gentis habet.
Signa dedit genitor, tunc cum caput igne corusco
  Contigit, inque coma flammeus arsit apex.
Te quoque magnifica, concordia, dedicat æde
  Livia, quam caro præstitit illa viro.
Disce tamen, veniens ætas, ubi Livia nunc est
  Porticus, immensæ tecta fuisse domus.
Urbis opus domus una fuit: spatiumque tenebat,
  Quo brevius muris oppida multa tenent.
Hæc æquata solo est, nullo sub crimine regni;
  Sed quia luxuria visa nocere sua.

Su-

Sustinuit tantas operum subvertere moles,
 Totque suas heres perdere Cæsar opes.
Sic agitur censura, & sic exempla parantur;
 Cum vindex, alios quod monet, ipse facit.
Nulla nota est veniente die, quam ducere possis.
 Idibus invicto sunt data templa Jovi.
Et jam quinquatrus jubeor narrare minores.
 Nunc ades o cœptis, flava Minerva, meis.
Cur vagus incedit tota tibicen in urbe?
 Quid sibi personæ, quid stola longa, volunt?
Sic ego: sic posita Tritonia cuspide dixit.
 Pace velim doctæ verba referre deæ.
Temporibus veterum tibicinis usus avorum
 Magnus, & in magno semper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis.
 Cantabat mœstis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor: tempusque secutum,
 Quod subito Graje frangeret artis opus.
Adde, quod ædilis, pompam qui funeris irent,
 Artifices solos jusserat esse decem.
Exilio mutant urbem, Tiburque recedunt:
 Exilium quodam tempore Tibur erat:
Quæritur in scena cava tibia: quæritur aris:
 Ducit supremos nænia nulla toros:
Servierat quidam quantolibet ordine dignus
 Tibure; sed longo tempore liber erat.
Rure dapes parat ille suo; turbamque canoram
 Convocat: ad festas convenit illa dapes.
Nox erat, & vinis oculique, animique natabant;
 Cum præcomposito nuntius ore venit.
Atque ita, quid cessas convivia solvere? dixit:
 Auctor vindictæ jam venit ecce tuæ.
Nec mora: convivæ valido titubantia vino (des.
 Membra movent: dubii stantque, labantque pe-
At dominus, discedite, ait, plaustroque morantes
 Sustulit; in plaustro sirpea lata fuit.
Alliciunt somnos tempus, motusque, merumque,
 Potaque se Tibur turba redire putat.

Jamque per Esquilias Romanam intraverat urbem;
Et mane in medio plaustra fuere foro.
Plautius, ut possent specie numeroque senatum
Fallere, personis imperat ora tegi.
Admiscetque alios: &, ut hunc tibicina cœtum
Augeat, in longis vestibus ire jubet.
Sic reduces bene posse tegi: ne forte notentur
Contra collegæ jussa redisse sui.
Res placuit; cultuque novo libet idibus uti;
Et canere ad veteres verba jocosa modos.
Hæc ubi perdocuit, superest mihi discere, dixi,
Cur sit Quinquatrus illa vocata dies.
Martius, inquit, agit tali mea nomine festa:
Estque sub inventis hæc quoque turba meis,
Prima terebrato per rara foramina buxo,
Ut daret effeci tibia longa sonos.
Vox placuit: liquidis faciem referentibus undis
Vidi virgineas intumuisse genas.
Ars mihi non tanti est; valeas, mea tibia, dixit.
Excipit abjectam cespite ripa suo.
Inventam satyrus primum miratur, ad usum
Nescit, & inflatam sentit habere sonum.
Et modo dimittit digitis, modo concipit auras:
Jamque inter nymphas arte superbus erat.
Provocat & Phœbum: Phœbo superante pependit:
Cæsa recesserunt a cute membra sua.
Sum tamen inventrix autorque ego carminis hujus.
Hoc est, cur nostros ars colat ista dies.
TErtia lux veniat, qua tu, Dodoni Thyene,
Stabis, Agenorei fronte videnda bovis.
Hæc est illa dies, qua tu purgamina Vestæ,
Thybri, per Etruscas in mare mittis aquas.
SI qua fides ventis; Zephyro date carbasa, nautæ:
Cras veniet vestris ille secundus aquis.
AT pater Heliadum, radios ubi tinxerit undis,
Et cinget geminos stella serena polos;
(Nam duo sunt: Austris hic est, Aquilonibus ille
Proximus, a vento nomen uterque tenet.)
Tollet humo validos proles Hyriea lacertos:
Continua Delphin nocte videndus erit.

Sci-

Scilicet hic olim Volscos, Æquosque fugatos
Viderat in campis, algida terra, tuis.
Unde suburbano claras, Tuberte, triumpho;
Vectus es in niveis, posthume, victor equis.
JAm sex, & totidem luces de mense supersunt:
Huic unum numero tu tamen adde diem.
Sol abit e geminis, & cancri signa rubescunt:
Cœpit Aventina Pallas in arce coli.
JAm tua, Laomedon, oritur nurus: ortaque noctem
Pellit, & e pratis uda pruina fugit.
Reddita, quisquis est, Summano templa feruntur,
Tum cum Romanis, Pyrre timendus eras.
HAnc quoq; cum patris Galathea receperit undis,
Plenaque securæ terra quietis erit;
Surgit humo juvenis, telis adflatus avitis,
Et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phædræ, nota est injuria Thesei:
Devovit natum credulus ille suum.
(Non impune pius juvenis Trœzena petebat.
Dividit obstantes pectore taurus aquas).
Solliciti terrentur equi; frustraque retenti
Per scopulos dominum, duraque saxa trahunt.
Exciderat curru, lorisque morantibus artus
Hyppolitus lacero corpore raptus erat;
Reddideratq; animam, multum indignante Diana.
Nulla, Coronides, causa doloris, ait.
Namque pio juveni vitam sine vulnere reddam;
Et cedent arti tristia fata meæ.
Gramina continuo loculis depromit eburnis:
Profuerant Glauci manibus illa prius.
(Tunc, cum observatas augur descendit in herbas;
Usus & auxilio est anguis ab angue dato.)
Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit:
Depositum terra sustulit ille caput.
Lucus eum, nemorisque tui Dictinna, recessus
Celat: Aricino Virbius ille lacu.
At Lachesis, Clothoque dolent, hæc fila teneri,
Et fieri regni jura minora sui.
Juppiter exemplum veritus direxit in illum
Fulmina, quæ nimiæ moverat artis opem.

Phœbe querebaris: deus est: placare parenti.
Propter te, fieri quod vetas, ipse facit.
NOn ego te, quamvis properabis vincere, Cæsar,
Si vetet auspicium, signa movere velim.
Sint tibi Flaminius, Thrasymenaque littora testes;
Per volucres æquos multa monere deos.
Tempora si veteris quæris temeraria damni;
Quartus ab extremo mense bis ille dies.
POstera lux melior: superat Masinissa Syphacem;
Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.
TEmpora labuntur, tacitisque senescimus annis;
Et fugiunt, freno non remorante, dies.
Quam cito venerunt Fortunæ fortis honores!
Post septem luces junius actus erit.
Ite, deam læti fortem celebrate, Quirites:
In Tyberis ripa munera regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba.
Nec pudeat potos inde redire domum:
Ferte coronatæ juvenum convivia lintres;
Multaque per medias vina bibantur aquas.
Plebs colit hanc: quia, qui posuit, de plebe fuisse
Fertur, & ex humili sceptra tulisse loco.
Convenit & servis: serva quia Tulius ortus
Constituit dubiæ templa propinqua deæ.
ECce, suburbana rediens male sobrius æde,
Ad stellas aliquis talia verba jacit.
Zona latet tua nunc, & cras fortasse latebit:
Dehinc erit, Orion, adspicienda mihi.
At si non esset potus: dixisset eadem
Venturum tempus solstitiale die.
LUcifero subeunte lares delubra tulerunt,
Hic ubi fit docta multa corona manu.
Tempus idem Stator ædis habet, quam Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.
TOt restant de mense dies, quot nomina Parcis,
Cum data sunt trabeæ templa, Quirine, tuæ.
TEmpus Juleis cras est natale calendis;
Pierides, cœptis addite summa meis.
Dicite Pierides, quis vos adiunxerit isti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.

Sic

Sic ego: sic Clio, clari monumenta Philippi
  Adspicis: unde trahit Marcia casta genus.
Marcia sacrifico deductum nomen ab Anco;
  In qua par facies nobilitate sua.
Pars animo quoque forma suo respondet in illa;
  Et genus, & facies, ingeniumque simul.
Nec quod laudamus formam, tam turpe putaris;
  Laudamus magnas hac quoque parte deas.
Nupta fuit quondam matertera Cæsaris illi.
  O decus, o sacra femina digna domo!
Sic cecinit Clio: doctæ adsensere sorores.
  Adnuit Alcides, increpuitque lyram.

FINIS FASTORUM.

PUBLII OVIDII NASONIS TRISTIUM

LIBER PRIMUS.

ELEGIA I.

ARGUMENTUM.

Per Prosopopæjam exul, & infelix Poeta librum suum admonet, ut e Scythia ad Urbem profecturus, eo habitu accedat, quo exules utuntur: mandatque quid velit responderi sciscitantibus, quid ipse agat. Docet simul quomodo se excuset, si forte carmina hæc minora videbuntur ejus ingenio. Postremo jubet, ut Palatium evitet, unde fulmen emissum in se fuisse commemorat.

Parve (nec invideo) sine me, liber, ibis in Urbem;
  (Hei mihi!) quo domino non licet ire tuo.
Vade, sed incultus qualem decet exulis esse.
  Infelix, habitum temporis hujus habe.
Nec te purpureo velent vaccinia succo:
  Non est conveniens luctibus ille color:
Nec titulus minio, nec cedro charta notetur:
  Candida nec nigra cornua fronte geras.
Felices ornent hæc instrumenta libellos.
  Fortunæ memorem te decet esse meæ.
Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes:
  Hirsutus passis ut videare comis.
Neve liturarum pudeat: qui viderit illas,
  De lacrymis factas sentiet esse meis.
Vade, liber, verbisque meis loca grata saluta.
  Contingam certe quo licet illa pede.
Si quis, ut in populo, nostri non immemor illic,
  Si quis, qui, quid agam, forte requirat, erit;
Vivere me dices: salvum tamen esse negabis.
  Id quoque, quod vivam, munus habere dei.

At-

Atque ita te tacitus quærenti plura legendum,
Ne, quod non opus est, forte loquare, dabis.
Protinus admonitus repetet mea crimina lector,
Et peragar populi publicus ore reus.
Neu cave defendas, quamvis mordebere dictis.
Causa patrocinio non bona pejor erit.
Invenies aliquem, qui me suspiret ademtum,
Carmina nec siccis perlegat ista genis:
Et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet,
Sit mea lenito Cæsare pœna minor.
Nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ille, precamur,
Placatos misero qui volet esse deos.
Quæque volet, rata sint; ablataque principis ira
Sedibus in patriis det mihi posse mori.
Ut peragas mandata, liber, culpabere forsan;
Ingeniique minor laude ferere mei.
Judicis officium est, ut res, ita tempora rerum
Quærere: quæsito tempore tutus eris.
Carmina proveniunt animo deducta sereno:
Nubila sunt subitis tempora nostra malis.
Carmina secessum scribentis, & otia quærunt:
Me mare, me venti, me fera jactat hiems.
Carminibus metus omnis abest; ego perditus ensem
Hæsurum jugulo jam puto jamque meo.
Hæc quoque, quod facio, judex mirabitur æquus;
Scriptaque cum venia qualiacunque leget.
Da mihi Mæoniden, & tot circumspice casus;
Ingenium tantis excidet omne malis.
Denique securus famæ, liber, ire memento;
Nec tibi sit lecto displicuisse pudor.
Non ita se nobis præbet Fortuna secundam,
Ut tibi sit ratio laudis habenda tuæ.
Donec eram sospes, tituli tangebar amore;
Quærendique mihi nominis ardor erat.
Carmina nunc, si non studiumque, quod obfuit, odi,
Sit satis: ingenio sic fuga parta meo.
I tamen, i, pro me tu, cui licet, adspice Romam!
Di facerent, possem nunc meus esse liber.
Nec te, quod venias magnam peregrinus in urbem,
Ignotum populo posse venire puta.

Ut titulo careas, ipso noscere colore:
  Dissimulare velis, te licet esse meum.
Clam tamen intrato; ne te mea carmina lædant.
  Non sunt, ut quondam plena favoris erant.
Si quis erit, qui te, quia sis meus, esse legendum
  Non putet, e gremio reiiciatque suo;
Inspice, dic titulum: non sum præceptor amoris,
  Quas meruit, pœnas jam dedit illud opus.
Forsitan expectes, an in alta palatia missum
  Scandere te jubeam, Cæsareamque domum.
Ignoscant augusta mihi loca, dique locorum.
  Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
Esse quidem memini mitissima sedibus illis
  Numina: sed timeo, qui nocuere deos.
Terretur minimo pennæ stridore columba,
  Unguibus, accipiter, saucia facta tuis.
Nec procul a stabulis audet secedere, si qua
  Excussa est avidi dentibus agna lupi.
Vitaret cœlum Phæton, si viveret; & quos
  Optarat stulte, tangere nollet equos.
Me quoque, quæ sensi, fateor Jovis arma timere:
  Me reor infesto, cum tonat, igne peti.
Quicumque Argolica de classe Capharea fugit;
  Semper ab Euboicis vela retorquet aquis,
Et mea cymba, semel vasta percussa procella,
  Illum, quo læsa est, horret adire locum.
Ergo, care liber, timida circumspice mente;
  Et satis a media sit tibi plebe legi.
Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
  Icarus, Icariis nomina fecit aquis.
Difficile est tamen, hic remis utaris an aura,
  Dicere: consilium, resque, locusque dabunt.
Si poteris vacuo tradi; si cuncta videbis
  Mitia; si vires fregerit ira suas;
Si quis erit, qui te dubitantem, & adire timentem
  Tradat, & ante tamen pauca loquatur; adi.
Luce bona, dominoque tuo felicior ipse
  Pervenias illuc; & mala nostra leves.
Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
  Solus Achilleo tollere more potest.

Tan-

Tantum ne noceas, dum vis prodesse, videto.
Nam spes est animi nostra timòre minor.
Quæque quiescebat, ne mota resæviat ira,
Et pœnæ tu sis altera causa, cave.
Cum tamen in nostrum fueris penetrale receptus,
Contigerisque tuam, scrinia curva, domum;
Adspicies illic positos ex ordine fratres,
Quos studium cunctos evigilavit idem.
Cetera turba palam titulos ostendet apertos;
Et sua detecta nomina fronte geret.
Tres procul obscura latitantes parte videbis.
Hi quoque, quod nemo nescit, amare docent.
Hos tu vel fugias, vel si satis oris habebis,
Oedipodas facito, Telegonosque voces.
Deque tribus, moneo, si quæ tibi cura parentis,
Ne quemquam, quamvis ipse docebit, ames.
Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
Nuper ab exequiis carmina rapta meis:
His mando dicas, inter mutata referri
Fortunæ vultum corpora posse meæ.
Namque ea dissimilis subito est effecta priori:
Flendaque nunc, aliquo tempore læta fuit.
Plura quidem mandare tibi, si quæris, habebam;
Sed vereor tarde causa fuisse moræ:
Quod si, quæ subeunt, tecum, liber, omnia ferres,
Sarcina laturo magna futurus eras.
Longa via est: propera, nobis habitabitur orbis
Ultimus; a terra terra remota mea.

ELE-

ELEGIA II.

ARGUMENTUM.

In exilium proficiscens Poeta, jubente Augusto deprehensusque in medio mari, fluctibusque pena obrutus, Deos precatur, ut ipsi saltem ignoscant, nec cum Cæsare ipsum funditus perdant. Probatque multis exemplis posse eos id facere. Describit deinde tempestatem: Tum Deos precatur, ut se incolumen ad Tomitas perducant.

DI maris, & cœli, (quid enim nisi vota supersunt?)
 Solvere quassatæ parcite membra ratis;
Neve precor, magni subscribite Cæsaris iræ.
 Sæpe premente deo, fert deus alter opem.
Mulciber in Trojam, pro Troja stabat Apollo:
 Æqua Venus Teucris, pallas iniqua fuit.
Oderat Æneam propior Saturnia Turno:
 Ille tamen Veneris numine tutus erat.
Sæpe ferox cautum petiit Neptunus Ulyssem:
 Eripuit patruo sæpe Minerva suo.
Et nobis aliquod, quamvis distamus ab illis,
 Quid vetat irato numen adesse deo?
Verba miser frustra non proficientia perdo:
 Ipsa graves spargunt ora loquentis aquæ.
Terribilisque notus jactat mea dicta, precesque,
 Ad quos mittuntur, non sinit ire deos.
Ergo idem venti, ne caussa lædar in una,
 Velaque nescio quo, votaque nostra ferunt?
Me miserum, quanti montes volvuntur aquarum!
 Jam jam tacturos sidera summa putes.
Quantæ diducto subsidunt æquore valles!
 Jam jam tacturas tartara nigra putes.
Quocumque adspicias, nihil est, nisi pontus, & aer
 Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
Inter utrumque fremunt immani turbine venti:
 Nescit, cui domino pareat, unda maris.
Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu:
 Nunc zephyrus sero vespere missus adest:

Nunc

Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto:
Nunc Notus adversa prælia fronte gerit.
Rector in incerto est: nec, quid fugiatve, petatve,
Invenit, ambiguis ars stupet ipsa malis.
Scilicet occidimus, nec spes, nisi vana salutis:
Dumque loquor, vultus obruit unda meos.
Opprimet hanc animam fluctus: frustraque precanti
Ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud, quam me dolet exule conjux:
Hoc unum nostri scitque, gemitque mali.
Nescit in immenso jactari corpora ponto:
Nescit agi ventis: nescit adesse necem.
Di bene, quod non sum mecum conscendere passus:
Ne mihi mors misero bis patienda foret!
At nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo,
Dimidia certe parte superstes ero.
Hei mihi quam celeri micuerunt nubila flamma!
Quantus ab æthereo presonat axe fragor!
Nec levius laterum tabulæ feriuntur ab undis,
Quam grave balistæ mœnia pulsat onus.
Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes;
Posterior nono est, undecimoque prior.
Nec letum timeo: genus est miserabile leti.
Demite naufragium; mors mihi munus erit.
Est aliquid, fatove suo, ferrove cadentem
In solida moriens ponere corpus humo;
Est mandata suis aliquid sperare sepulcra,
Et non æquoreis piscibus esse cibum.
Fingite me dignum tali nece: non ego solus
Hic vehor, immeritos cur mea pœna trahit?
Proh Superi, viridesque Dei, quibus æquora curæ!
Utraque jam vestras sistite turba minas.
Quamque dedit vitam mitissima Cæsaris ira,
Hanc sinite infelix in loca jussa feram.
Si quam commerui, pœnam me pendere vultis;
Culpa mea est, ipso judice, morte minor.
Mittere me Stygias si jam voluisset ad undas
Cæsar; in hoc vestra non eguisset ope.
Est illi nostri non invidiosa cruoris
Copia, quodque dedit, cum volet, ipse feret.

Vos

Vos modo, quos certe nullo puto crimine læsos,
  Contenti nostris, di, precor, est malis.
Nec tamen, ut cuncti miserum servare velitis,
  Quod periit, salvum jam caput esse potest.
Ut mare considat, ventisque ferentibus utar,
  Ut mihi parcatis; num minus exul ero?
Non ego divitias avidus sine fine parandi,
  Latum mutandis mercibus æquor aro:
Nec peto, quas quondam petii studiosus, Athenas:
  Oppida non Asiæ, non loca visa prius.
Non ut Alexandri claram delatus in urbem,
  Delicias videam, Nile jocose, tuas.
Quod facile est opto ventos, (qui credere posset?)
  Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt.
Obligor, ut tangam lævi fera littora Ponti;
  Quodque sit a patria tam fuga tarda, queror.
Nescio quo videam positos ut in orbe Tomitas,
  Extilem facio per mea vota viam.
Seu me diligitis, tantos compescite fluctus;
  Pronaque sint nostræ numina vestra rati:
Seu magis odistis, jussæ me advertite terræ.
  Supplicii pars est in regione mei.
Ferte (quid hic facio?) rapidi mea carbasa venti.
  Ausonios fines cur mea vela vident?
Noluit hoc Cæsar: quid, quem fugat ille, teneris?
  Aspiciat vultus Pontica terra meos.
Et jubet, & meruit: nec quæ damnaverit ille,
  Crimina defendi fasve, piumve puto.
Si tamen acta deos numquam mortalia fallunt,
  A culpa facinus scitis abesse mea.
Immo ita, vos scitis: si me meus abstulit error.
  Stultaque mens nobis, non scelerata fuit:
Quamlibet e minimis, domui si favimus illi;
  Sint satis Augusti publica jussa mihi;
Hoc duce si dixi felicia secula; proque
  Cæsare thura pius, Cæsaribusque dedi;
Si fuit hic animus nobis; ita parcite, divi.
  Sin minus; alta cadens obruat unda caput.
Fallor? an incipiunt gravidæ evanescere nubes,
  Victaque mutati frangitur ira maris?

Non

Non casus sed vos, sub conditione vocati,
  Fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

ELEGIA III.

ARGUMENTUM.

Miserabiliter exponit Poeta consternationem illam; qua affectus est, posteaquam jussit eum Cæsar in exilium abire; quidque ea nocte etiam egerit, quæ fuit illi in Urbe novissima, declarat. Miserabilius, deinde uxoris, & domesticorum lacrimas describit. Sic se dicit tandem mari concreditum; tantamque in Jonio mari tempestatem coortam, ut ipsi etiam nautæ salutem suam desperaverint.

CUm subit illius tristissima noctis imago,
  Quæ mihi supremum tempus in urbe fuit;
Cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui;
  Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
Jam prope lux aderat, qua me discedere Cæsar
  Finibus extremæ jusserat Ausoniæ.
Nec mens, nec spatium fuerant satis apta paranti:
  Torpuerant longa pectora nostra mora.
Non mihi servorum, comitis non cura legendi;
  Non aptæ profugo vestis, opisve fuit.
Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus
  Vivit; & est vitæ nescius ipse suæ.
Ut tamen hanc animo nubem dolor ipse removit,
  Et tandem sensus convaluere mei;
Adloquor extremum mæstos abiturus amicos,
  Qui modo de multis unus, & alter erant.
Uxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat;
  Imbre per indignas usque cadente genas.
Nata procul Libycis aberat diversa sub oris,
  Nec poterat fati certior esse mei. (bant;
Quocumque adspiceres, luctus, gemitusque sona-
  Formaque non taciti funeris intus erat.
Femina, virque, meo pueri quoque funere mœrent:
  Inque domo lacrymas angulus omnis habet.

Si licet exemplis in parvo grandibus uti :
  Hæc facies Trojæ, cum caperetur, erat.
Jamque quiescebant voces hominumque canumque,
  Lunaque nocturnos alta regebat equos.
Hanc ego suspiciens, & ab hac Capitolia cernens,
  Quæ nostro frustra juncta fuere Lari;
Numina vicinis habitantia sedibus, inquam,
  Jamque oculis numquam templa videnda meis,
Dique relinquendi, quos Urbs habet alta Quirini:
  Este salutati tempus in omne mihi.
Et quamquam sero clypeum post vulnera sumo;
  Attamen hanc odiis exonerate fugam;
Cœlestique viro, quis me deceperit error,
  Dicite; pro culpa ne scelus esse putet.
Ut, quod vos scitis, pœnæ quoque sentiat auctor.
  Placato possum non miser esse Deo.
Hac prece adoravi superos ego: pluribus uxor;
  Singultu medios præpediente sonos.
Illa etiam ante Lares passis prostrata capillis
  Contigit extinctos ore tremente focos:
Multaque in aversos effudit verba Penates,
  Pro deplorato non valitura viro.
Jamque moræ spatium nox præcipitata negabat,
  Versaque ab axe suo Parrhasis Arctos erat.
Quid facerem? blando patriæ retinebat amore:
  Ultima sed jussæ nox erat illa fugæ.
Ah quoties aliquo dixi properante, Quid urges?
  Vel quo festines ire, vel unde, vide.
Ah quoties certam me sum mentitus habere
  Horam, propositæ quæ foret apta viæ.
Ter limen tetigi, ter sum revocatus; & ipse
  Indulgens animo pes mihi tardus erat.
Sæpe, Vale dicto, rursus sum multa locutus;
  Et quasi discedens oscula summa dedi.
Sæpe eadem mandata dedi; meque ipse fefelli,
  Respiciens oculis pignora cara meis.
Denique, Quid propero? Scythia est, quo mittimur, inquam;
  Roma relinquenda est: utraque justa mora est.

Uxor

Uxor in æternum vivo mihi viva negatur:
Et domus, & fidæ dulcia membra domus:
Quosque ego fraterno dilexi more sodales.
O mihi Thesea pectora juncta fide!
Dum licet, amplectar: nunquam fortasse licebit
Amplius; in lucro, quæ datur hora, mihi est.
Nec mora; sermonis verba imperfecta relinquo,
Complectens animo proxima quæque meo.
Dum loquor, & flemus; cœlo nitidissimus alto.
Stella gravis nobis, lucifer ortus erat.
Dividor haud aliter, quam si mea membra relinquam:
Et pars abrumpi corpore visa suo est.
(Sic Priamus doluit, tunc cum in contraria versus
Ultores habuit proditionis equus.)
Tum vero exoritur clamor gemitusque meorum;
Et feriunt mœstæ pectora nuda manus.
Tum vero conjux, humeris abeuntis inhærens,
Miscuit hæc lacrymis tristia dicta suis.
Non potes avelli, simul ah, simul ibimus, inquit:
Te sequar, & conjux exulis exul ero.
Et mihi facta via est: & me capit ultima tellus.
Accedam profugæ sarcina parva rati.
Te jubet e patria discedere Cæsaris ira;
Me pietas: pietas hæc mihi Cæsar erit.
Talia tentabat: sic & tentaverat ante:
Vixque dedit victas utilitate manus.
Egredior (sive illud erat sine funere ferri)
Squalidus immissis hirta per ora comis.
Illa dolore mei tenebris narratur obortis
Semianimis media procubuisse domo.
Ut resurrexit, fœdatis pulvere turpi
Crinibus, & gelida membra levavit humo,
Se modo, desertos modo complorasse Penates;
Nomen & erepti sæpe vocasse viri:
Nec gemuisse minus, quam si natæve meumve
Vidisset structos corpus habere rogos:
Et voluisse mori; & moriendo ponere sensus:
Respectuque tamen non posuisse mei.
Vivat & absentem: quoniam sic fata tulerunt
Vivat, & auxilio sublevet usque suo.

Tia-

Tingitur Oceano custos Erymantidos ursæ,
  Æquoreasque suo sidere turbat aquas:
Nos tamen Jonium non nostra findimus æquor
  Sponte: sed audaces cogimur esse metu.
Me miserum, quantis increscunt æquora ventis;
  Erutaque ex imis fervet arena vadis!
Monte nec inferior proræ, puppique recurvæ
  Insilit, & pictos verberat unda deos.
Pinea texta sonant; pulsi stridore rudentes:
  Aggemit & nostris ipsa carina malis.
Navita, confessus gelido pallore timorem,
  Jam sequitur victus, non regit arte, ratem.
Utque parum validus non proficientia rector
  Cervicis rigidæ frena remittit equo:
Sic, non quo voluit, sed quo rapit impetus undæ,
  Aurigam video vela dedisse rati.
Quod nisi mutatas emiserit Æolus auras;
  In loca jam nobis non adeunda ferar.
Nam procul Illyricis læva de parte relictis,
  Interdicta mihi cernitur Italia.
Desinat in vetitas, quæso, contendere terras,
  Et mecum magno pareat aura deo.
Dum loquor, & cupio pariter timeoque revelli,
  Increpuit quantis viribus unda latus!
Parcite, Cærulei, vos parcite, numina Ponti;
  Infestumque mihi sit satis esse Jovem.
Vos animam sæve fessam subducite morti.
  Si modo, qui periit, non periisse potest.

ELE-

ELEGIA IV.

ARGUMENTUM,

Amici fidem laudat Poeta, quod etiam in adversis eum nunquam deseruerit: quam rem raros admodum ex tam multis fatetur sibi præstitisse. Simul eum hortatur, ut in pristino amore persistat, nec Augustum timeat.

O Mihi post ullos nunquam memorande sodales,
O cui præcipue sors mea visa sua est;
Attonitum qui me, (memini) carissime, primus
Ausus es adloquio sustinuisse tuo;
Qui mihi consilium vivendi mite dedisti,
Cum foret in misero pectore mortis amor;
Scis bene cui dicam, positis pro nomine signis:
Officium nec te fallit, amice, tuum.
Hæc mihi semper erunt imis infixa medullis;
Perpetuusque animæ debitor hujus ero.
Spiritus & vacuas prius hic tenuandus in auras
Ibit, & in tepido deseret ossa rogo;
Quam subeant animo meritorum oblivia nostro:
Et longa pietas excidat ista die.
Di tibi sint faciles, & opis nullius egentem
Fortunam præstent, dissimilemque meæ.
Si tamen hæc navis vento ferretur amico;
Ignoraretur forsitan ista fides.
Thesea Pirithous non tam sensisset amicum,
Si non infernas vivus adisset aquas.
Ut foret exemplum veri Phoceus amoris,
Fecerunt furiæ, tristis Oresta, tuæ.
Si non Eurialus Rutulos cecidisset in hostes;
Hyrtacidæ Niso gloria nulla foret.
Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.
Dum juvat, & vultu ridet fortuna sereno;
Indelibatas cuncta sequuntur opes.

At

At simul intonuit; fugiunt: nec noscitur ulli,
Agminibus comitum qui modo cinctus erat.
Atque hæc exemplis quondam collecta priorum,
Nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
Vix duo, tresve mihi de tot superestis amici.
Cetera fortunæ, non mea, turba fuit.
Quo magis, o pauci rebus succurrite lapsis,
Et date naufragio littora tuta meo:
Neve metu falso nimium trepidate timentes.
Hac offendatur ne pietate Deus.
Sæpe fidem adversis etiam laudavit in armis;
Inque suis amat hanc Cæsar, in hoste probat.
Causa mea est melior, qui non contraria fovi
Arma; sed hanc merui simplicitate fugam.
Invigiles igitur nostris pro casibus oro;
Diminui si qua numinis ira potest.
Scire meos si quis casus desideret omnes;
Plus, quam quod fieri res sinit, ille petat.
Tot mala sum passus, quot in æthere sidera lucent:
Parvaque quot siccus corpora pulvis habet.
Multaque credibili tulimus majora: ratamque,
Quamvis acciderint non habitura fidem.
Pars etiam mecum quædam moriatur oportet;
Meque velim possit dissimulante tegi.
Si vox in fragili mihi pectore firmior ære,
Pluraque cum linguis pluribus ora forent:
Non tamen idcirco complecterer omnia verbis:
Materia vires exuperante meas.
Pro duce Neritio docti mala nostra poetæ
Scribite: Neritio nam mala plura tuli.
Ille brevi spatio multis erravit in annis
Inter Dulichias, Iliacasque domos.
Nos, freta sideribus notis distantia mensos,
Sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.
Ille habuit fidamque manum, sociosque fideles:
Me profugum comites deseruere mei.
Ille suam lætus patriam victorque petebat.
A patria fugio victus, & exul ego,
Nec mihi Dulichium domus est, Ithaceve, Sameve:
Pœna quibus non est grandis abesse locis.

Sed

Sed quæ de ſeptem totum circumſpicit orbem
  Montibus, imperii Roma, Deumque locus.
Illi corpus erat durum, patienſque laborum:
  Invalidæ vires, ingenuæque mihi.
Ille erat adſiduæ ſævis agitatus in armis:
  Adſuetus ſtudiis mollibus ipse fui.
Me Deus oppreſſit, nullo mala noſtra levante:
  Bellatrix illi Diva ferebat opem.
Cúque minor Jove ſit, tumidis qui regnat in undis;
  Illum Neptuni, me Jovis ira premit.
Adde, quod illius pars maxima ficta laborum eſt;
  Ponitur in noſtris fabula nulla malis.
Denique quæſitos tetigit tamen ille Penates;
  Quæque diu periit, contigit arva tamen.
At mihi perpetuo patria tellure carendum eſt;
  Ni fuerit læſi mollior ira Dei.

ELEGIA V.

ARGUMENTUM.

Uxoris fidem, & induſtriam laudat Poeta, quod cum nonnulli inhiarent ejus opibus, ipsa ingenio, & amicorum præſidio integra omnia ſervaverit. Unde Poeta verecunde tantum pollicetur, eam fore ſuis carminibus immortalem.

NEc tantum Clario Lydæ dilecta Poetæ,
  Nec tantum Coo Battis amata ſuo eſt:
Pectoribus quantum tu noſtris, Uxor, inhæres,
  Digna minus miſero, non meliore viro.
Te mea, ſuppoſita veluti trabe, fulta ruina eſt:
  Si quid adhuc ego ſum, muneris omne tui eſt:
Tu facis, ut ſpolium ne ſim, neu nuder ab illis,
  Naufragii tabulas qui petiere mei.
Utque rapax, ſtimulante fame, cupiduſque cruoris
  Incuſtoditum captat ovile lupus:
Aut ut edax vultur corpus circumſpicit ecquod
  Sub nulla poſitum cernere poſſit humo:
Sic mea neſcio quis, rebus malefidus acerbis,
  In bona venturus, ſi paterere, fuit.

Hunc

Hunc tua per sortes virtus submovit amicos,
  Nulla quibus reddi gratia digna potest.
Ergo quam misero, tam vero, teste probaris:
  Hic aliquod pondus si modo testis habet.
Nec probitate tua prior est aut Hectoris uxor,
  Aut comes extincto Laodamia viro.
Tu si Mæonium vatem sortita fuisses;
  Penelopes esset fama secunda tuæ.
Sive tibi hoc debes, nulla pia facta magistra;
  Cumque nova mores sunt tibi luce dati:
Femina seu princeps, omnes tibi culta per annos,
  Te docet exemplum conjugis esse bonæ:
Adsimilemque sui longa adsuetudine fecit:
  Grandia si parvis adsimilare licet.
Hei mihi, non magnas quod habent mea carmina vires,
  Nostraque sunt meritis ora minora tuis!
Si quid & in nobis vivi fuit ante vigoris,
  Extinctum longis occidit omne malis:
Prima locum sanctas heroidas inter haberes:
  Prima bonis animi conspicerere tui.
Quantumcumque tamen præconia nostra valebunt;
  Carminibus vives tempus in omne meis.

ELEGIA VI.

ARGUMENTUM.

Amicum admonet Poeta, ut gemma faciem suam insculptam intuens, ejus exilii recordetur, demat que illi coronam ex hedera: siquidem hujusmodi insignia conveniunt felicibus Poetis. Mandat tamen insculptæ imaginis loco legatur opus Metamorphoseon in quindecim libellos digestum: quos quamvis ipse in exilium proficiscens in ignem conjecerit, tamen eosdem pluribus exemplis conscriptos extare intelligit. Postremo sex versus mandat conscribi in prima libelli fronte, quo lector admoneatur, illud opus inemendatum subita ejus consternatione circumferri.

SI quis habes nostris similes in imagine vultus;
  Deme meis hederas, Bacchica serta, comis.

Ista

Ista decent lætos felicia signa poetas.
  Temporibus non est apta corona meis.
Hæc tibi dissimulas, sentis tamen, optime, dici,
  In digito qui me fersque refersque, tuo.
Effigiemque meam fulvo complexus in auro
  Cara relegati, qna potes, ora vides;
Quæ quoties spectas, subeat tibi dicere forsan,
  Qnam procnl a nobis Naso sodalis abest!
Grata tua est pietas, sed carmina major imago
  Sunt mea; quæ mando qualiacumque legas;
Carmina mutatas hominum dicentia formas:
  Infelix domini quod fuga rupit opus.
Hæc ego discedens, sicut beue multa meorum.
  Ipse mea posui mœstus in igne manu.
Utque cremasse suum fertur sub stipite natum
  Thestias, & melior matre fuisse soror;
Sic ego non meritos, mecum peritura, libellos
  Imposui rapidis, viscera nostra, rogis.
Vel quod eram musas, ut crimina nostra, perosus;
  Vel quod adhuc crescens, & rude carmen erat.
Quæ quoniam non sunt penitus sublata, sed exstant,
  Pluribus exemplis scripta fuisse reor.
Nunc precor ut vivant, & non ignava legentum
  Otia delectent, admoneantque mei.
Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo;
  Nesciet his summam si quis abesse manum.
Ablatum mediis opus est incudibus illud:
  Defuit & scriptis ultima lima meis
Et veniam pro laude peto; laudatus abunde,
  Non fastiditus, si tibi, lector, ero.
Hos quoque sex versus, in prima fronte libelli
  Si præponendos esse putabis, habe.
Orba parente suo quicumque volumina tangis;
  His saltem vestra detur in urbe locus.
Quoque magis faveas, non sunt hæc edita ab ipso,
  Sed quasi de' domini funere rapta sui.
Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
  Emendaturus, si licuisset, eram.

ELEGIA VII.

ARGUMENTUM.

Queritur Poeta eum, quocum diu familiariter vixerat, subita Poetæ consternatione, & exilii ruina fidem mutasse. Mox tamen illum admonet, ut in fide permaneat, quo ejus officium laudare queat.

IN caput alta suum labentur ab æquore retro
  Flumina: conversis solque recurret equis.
Terra feret stellas: cœlum findetur aratro:
  Unda dabit flammas, & dabit ignis aquas.
Omnia naturæ præpostera legibus ibunt:
  Parsque suum mundi nulla tenebit iter.
Omnia jam fient, fieri quæ posse negabam:
  Et nihil est, de quo non sit habenda fides.
Hæc ego vaticinor, quia sum deceptus ab illo,
  Laturum misero quem mihi rebar opem.
Tantane te, fallax, cepere oblivia nostri?
  Adflictumne fuit tantus adire pudor?
Ut neque respiceres, nec solarere jacentem:
  Dure? neque exsequias prosequerere meas?
Illud amicitiæ sanctum, ac venerabile nomen
  Re tibi pro vili sub pedibusque jacet.
Quid fuit, ingenti prostratum mole sodalem
  Visere, & adloquii parte levare tui?
Inque meos si non lacrymam dimittere casus,
  Pauca tamen ficto verba dolore queri?
Idque, quod ignoti faciunt, valedicere saltem:
  Et vocem populi publicaque ora sequi;
Denique lugubres vultus numquamque videndos
  Cernere supremo, dum licuitque die?
Dicendumque semel toto non amplius ævo
  Accipere, & parili reddere voce, vale?
At fecere alii nullo mihi fœdere juncti;
  Et lacrymas animi signa dedere sui,
Quid, nisi convictu caussisque valentibus essem,
  Temporis & longi vinctus amore tibi?

Quid,

Quid, nisi tot lusus, & tot mea seria nosses,
  Tot nossem lusus, seriaque ipse tua?
Quid, si dumtaxat Romæ mihi cognitus esses,
  Adscitus toties in genus omne loci?
Cunctane in æquoreos abieruut irrita ventos?
  Cunctane Letheis mersa feruntur aquis?
Non ego te placida genitum reor urbe Quirini;
  Urbe, meo quæ jam non adeunda pede est.
Sed Scopulis, Ponti quos hæc habet ora finistri:
  Inque feris Scythiæ, Sarmaticisque jugis.
Et tua sunt silicis circum præcordia venæ;
  Et rigidum ferri semina pectus habent.
Quæque tibi quondam, tenero ducenda palato,
  Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.
At mala nostra minus, quam nunc, aliena putasses;
  Duritiæque mihi non agerere reus.
Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
  Ut careant numeris tempora prima suis;
Effice, peccati ne sim memor huius; & illo
  Officium laudem, quo queror, ore tuum.

ELEGIA VIII.

ARGUMENTUM.

Queritur Poeta vulgum sequi fortunam, & secundis tantum rebus adesse amico, at in adversis eum destituere: quod quidem re sibi cognitum fuisse dicit. Siquidem antequam relegaretur ab Augusto, multos habuit amicos: at postquam subita ruina corruit, neminem invenit, in cujus præsidio acquiesceret, quum multis per Cæsaris modestiam id præstare licuisset, quandoquidem ab eo hostilis erga amicum amor etiam probetur. Amico tandem gratulatur, quod studio, & doctrina magnam sibi laudem paraverit gravioribus disciplinis intentus, cum ipse ob lasciviorem Musam gravem in se calamitatem derivarit.

DEtur inoffensæ metam tibi tangere vitæ,
  Qui legis hoc nobis non inimicus opus.

Atque utinam pro te possint mea vota valere,
Quæ pro me duros non tetigere deos!
Donec eris felix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.
Adspicis, ut veniant ad candida tecta columbæ:
Accipiat nullas sordida turris aves.
Horrea formicæ tendunt ad inania nunquam:
Nullus ad amissas ibit amicus opes.
Utque comes radios per solis euntibus umbra est,
Cum latet hic pressus nubibus, illa fugit;
Mobile sic sequitur fortunæ lumina vulgus:
Quæ simul inducta nocte teguntur, abit.
Hæc precor ut semper possint tibi falsa videri:
Sunt tamen eventu vera fatenda meo.
Dum stetimus, turbæ quantum satis esset, habebat
Nota quidem, sed non ambitiosa, domus.
At simul impulsa est; omnes timuere ruinam:
Cautaque communi terga dedere fugæ.
Sæva nec admiror, metuunt si fulmina, quorum
Ignibus adflari proxima quæque vident.
Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
Quamlibet inviso Cæsar in hoste probat.
Nec solet irasci (neque enim moderatior alter)
Cum quis in adversis, si quid amavit, amat.
De comite Argolici postquam cognovit Orestæ,
Narratur Pyladen ipse probasse Thoas.
Quæ fuit Actoridæ cum magno semper Achille,
Laudari solita est Hectoris ore fides.
Quod pius ad manes Theseus comes isset amico,
Tartareum dicunt indoluisse deum.
Euryali, Nisique fide tibi, Turne relata,
Credibile est lacrymis immaduisse genas.
Est etiam miseris pietas, & in hoste probatur.
Hei mihi, quam paucos haec mea dicta movent!
Hic status, hæc rerum nunc est fortuna mearum,
Debeat ut lacrymis nullus adesse modus.
At mea sunt, proprio quamvis mœstissima casu,
Hectora processu facta serena tuo.
Hoc eventurum jam tum, carissime, vidi,
Ferret adhuc istam cum minor aura ratem.

Sive

Sive aliquod morum, seu vitæ labe carentis
Est pretium, nemo pluris habendus erit.
Sive per ingenuas aliquis caput extulit artes;
Quælibet eloquio fit bona caussa tuo.
His ego commotus, dixi tibi protinus ipsi;
Scena manet dotes grandis, amice, tuas.
Hæc mihi non ovium fibræ, tonitrusve sinistri,
Linguave servatæ, pennave dixit avis.
Augurium ratio est, & conjectura futuri.
Hac divinavi, notitiamque tuli.
Quæ quoniam rata sunt; tota mihi mente, tibique
Gratulor, ingenium non latuisse tuum.
At nostrum tenebris utinam latuisset in imis!
Expediit studio lumen abesse meo.
Utque tibi prosunt artes, facunde, severæ;
Dissimiles illis sic nocuere mihi.
Vita tamen tibi nota mea est: scis artibus illis
Auctoris mores abstinuisse sui.
Scis vetus hoc juveni lusum mihi carmen: & istos,
Ut non laudandos sic tamen esse jocos.
Ergo ut defendi nullo mea posse colore,
Sic excusari crimina posse puto.
Qua potes, excusa: nec amici desere caussam.
Quo bene cœpisti, sic pede semper eas.

ELEGIA IX.

ARGUMENTUM.

Laudat navim Ovidius, quam in sinu Corinthiaco accepit: & quum altera navis diu eundem cursum tenuisset, quem navis Poetæ: quumque postea ex Samothracia solverent, utriusque navigationem, & loca describit. Optat deinde, ut incolumis domum navis eum perferat; quod si contigerit, Minervæ se agnam immolaturum pollicetur. Postremo Castorem, & Pollucem precatur, ut utrique navi adsint.

Est mihi, sitque, precor, flavæ tutela Minervæ
Navis; & a picta casside nomen habet.

Sive opus est velis; minimam bene currit ad auram:
  Sive opus est remo, remige carpit iter.
Nec comites volucri contenta est vincere cursu:
  Occupat egressas quamlibet ante rates.
Et patitur fluctus, fertque adsilientia longe
  Æquora, nec sævis icta fatiscit aquis.
Illa Corinthiacis primum mihi cognita cenchris,
  Fida manet trepidæ, duxque, comesque fugæ.
Perque tot eventus, & iniquis concita ventis
  Æquora, Palladio numine tuta fuit.
Nunc quoque tuta, precor, vasti secet ostia Pontis;
  Quasque petit, Getici littoris inter aquas.
Quæ simul Æoliæ mare me deduxit in Helles,
  Et longum tenui limite fecit iter;
Fleximus in lævum cursus: & ab Hectoris urbe
  Venimus ad portus, Imbria terra, tuos.
Inde levi vento Zerinthia littora nactis,
  Threiciam tetigit fessa carina Samon.
Saltus ab hac terra brevis est Tempyra petenti;
  Hac dominum tenus est illa secuta suum.
Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos,
  Hellespontiacas illa relegit aquas.
Dardaniamque petit, auctoris nomen habentem:
  Et te ruricola, Lampsace, tuta deo.
Quaque per angustas vectæ male virginis undas
  Seston Abydena separat urbe fretum.
Hincque Propontiacis hærentem Cyzicon oris,
  Cyzicon, Hæmoniæ nobile gentis opus:
Quaque tenent Ponti Byzantia littora fauces.
  (Hic locus est gemini janua vasta maris).
Hæc, precor, evincat, propulsaque flantibus Austris
  Transeat instabiles strenua Cyaneas:
Thyniacosque sinus, & ab his per Apollinis urbem
  Acta sub Anchiali mœnia tendat iter.
Inde Mesembriacos portus, & Odesson, & arces
  Prætereat dictas nomine, Bacche, tuo:
Et quos Alcathoi memorant a mœnibus ortos
  Sedibus his profugum constituisse larem.
A quibus adveniat Miletida sospes ad urbem,
  Offensi quo me compulit ira dei.

Hanc

Hanc si contigerit, meritæ cadet agnâ Minervæ.
  Non facit ad nostras hostia maior opes.
Vos quoqueTyndaridæ,quos hæc colit insula,fratres,
  Mite precor duplici numen adeste viæ.
Altera namque parat Symplegadas ire per actas,
  Scindere Bistonias altera puppis aquas.
Vos facite, ut ventos, loca cum diversa petamus,
  Illa suos habeat, nec minus ista suos.

ELEGIA X.

ARGUMENTUM.

Excusat se Ovidius, si quid forte in ejus carmine incultum fuerit, & minus elegans, culpamque hujus rei omnem rejicit in tempestatem & fluctus, quibus obstrepentibus se hæc scripsisse narrat.

LIttera quæcumque est toto tibi lecta libello,
  Est mihi sollicitæ tempore facta viæ.
Aut hanc me,gelidi tremerem cum mense decembris
  Scribentem mediis Hadria vidit aquis:
Aut,postquam bimarem cursu superavimus Isthmon,
  Alteraque est nostræ sumta carina fugæ,
Quod facerem versus inter fera murmura Ponti,
  Cycladas Ægæas obstupuisse puto.
Ipse ego nunc miror, tantis animique, marisque
  Fluctibus ingenium non cecidisse meum.
Seu stupor huic studio, sive est insania nomen;
  Omnis ab hac cura mens relevata mea est.
Sæpe ego nimbosis dubius iactabar ab Hædis:
  Sæpe minax Steropes sidere Pontus erat.
Fuscabatque diem custos Erymanthidos Ursæ;
  Aut Hyadas sævis auxerat Auster aquis.
Sæpe maris pars intus erat; tamen ipse trementi
  Carmina ducebam qualiacumque manu.
Nunc quoque contenti stridunt Aquilone rudentes,
  Inque modum tumuli concava surgit aqua.
Ipse gubernator tollens ad sidera palmas
  Exposcit votis, immemor artis, opem.

Quocumque adspicio, nihil est, nisi mortis imago:
Quam dubia timeo mente, timensque precor.
Attigero portum, portu terrebor ab ipso.
Plus habet infesta terra timoris aqua.
Nam simul insidiis hominum, pelagique labro;
Et faciunt geminos ensis, & unda metus.
Ille, meo, vereor, ne speret sanguine prædam:
Hæc titulum nostræ mortis habere velit.
Barbara pars læva est, avidæ substrata rapinæ,
Quam cruor, & cedes, bellaque semper habent.
Cumque sit hibernis agitatum fluctibus æquor;
Pectora sunt ipso turbidiora mari.
Quo magis his debes ignoscere, candide lector,
Si spe sunt, ut sunt, inferiora tua.
Non hæc in nostris, ut quondam, scribimus hortis;
Nec consuete meum, lectule, corpus habes.
Jactor in indomito brumali luce profundo:
Ipsaque cæruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hyems, indignaturque, quod ausim
Scribere, se rigidas incutiente minas.
Vincat Hyems hominem: sed eodem tempore, quæso,
Ipse modum statuam carminis, illa sui.

PU-

PUBLII OVIDII NASONIS TRISTIUM

LIBER SECUNDUS.

AD AUGUSTUM CÆSAREM.

ARGUMENTUM.

Precatur Augustum Ovidius, ut si non Reditum velit, mitius tamen, ac tutius exilium concedat. Dicitque se tentare, si forte carmina, quæ illi antea nocuere, nunc possint salutem reddere, quemadmodum Achillis hasta, quæ Telephum & vulneravit, & sanavit. Longo igitur, & artificioso carmine conatur Cæsarem placare, ostendens se multa de eo scripsisse. Enumeratque Poetas alios quamplurimos, qui nunquam ulla clade affecti sunt quamvis mordacia, aut turpia poemata ediderint.

1: QUid mihi vobiscum est, infelix cura, libelli,
Ingenio perii qui miser ipse meo?
2 Cur modo damnatas repeto, mea crimina, Musas?
An semel est pœnam commeruisse parum?
3: Carmina fecerunt, ut me cognoscere vellent
Omine non fausto femina, virque mea.
4: Carmina fecerunt, ut me, moresque notaret
Jam demum visa Cæsar ab arte meos.
5: Deme mihi studium; vitæ quoque crimina demes.
Acceptum refero versibus, esse nocens.
6. Hoc pretium curæ, vigilatorumque laborum
Cepimus: ingenio pæna reperta meo.
7: Si saperem, doctas odissem jure sorores,
Numina cultori perniciosa suo.

At nunc (tanta meo comes est insania morbo)
Saxa malum refero rursus ad icta pedem:
Scilicet & victus repetit gladiator arenam;
Et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forsitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
Sic mihi res eadem vulnus, opemque feret:
Musaque, quam movit, motam quoque leniet iram:
Exorant magnos carmina sæpe deos.
Ipse quoque Ausonias Cæsar, matresque, nurusque
Carmina turrigeræ dicere jussit Opi.
Jusserat & Phœbo dici: quo tempore ludos
Fecit, quos ætas adspicit una semel.
His precor exemplis tua nunc, mitissime Cæsar,
Fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem justa est, nec me meruisse negabo,
Non adeo nostro fugit ab ore pudor.
Sed, nisi peccassem, quid tu concedere posses?
Materiam veniæ sors tibi nostra dedit.
Si quoties homines peccant, sua fulmina mittat
Juppiter, exiguo tempore inermis erit.
Hic ubi detonuit, strepituque exterruit orbem,
Purum discussis aera reddit aquis.
Jure igitur genitorque deum, rectorque vocatur:
Jure capax mundus nil Jove majus habet.
Tu quoque, cum patriæ rector dicare, paterque;
Utere more dei nomen habentis idem.
Idque facis: nec te quisquam moderatius umquam
Imperii potuit frena tenere sui.
Tu veniam parti superatæ sæpe dedisti,
Non concessurus quam tibi victor erat.
Divitiis etiam multos, & honoribus auctos
Vidi, qui tulerant in caput arma tuum.
Quæque dies bellum, belli tibi sustulit iram:
Parsque simul templis utraque dona tulit.
Utque tuus gaudet miles, quod vicerit hostem;
Sic, victum cur se gaudeat, hostis habet.
Causa mea est melior: qui nec contraria dicor
Arma, nec hostiles esse secutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina juro,
Per te præsentem conspicuumque deum;

Hunc

28 Hunc animum favisse tibi, vir maxime, meque,
Qua sola potui, mente fuisse tuum.
29 Optavi peteres cœlestia sidera tarde;
Parsque fui turbæ parva precantis idem.
30 Et pia thura dedi pro te: cumque omnibus unus
Ipse quoque adjuvi publica vota meis.
31 Quid referam libros illos quoque, crimina nostra,
Mille locis plenos nominis esse tui?
32 Inspice majus opus, quod adhuc sine fine reliqui,
In non credendos corpora versa modos;
33 Invenies vestri præconia nominis illic,
Invenies animi pignora multa mei.
34 Non tua carminibus major fit gloria, nec quo,
Ut major fiat, crescere possit, habet.
35 Fama Jovis superest: tamen hunc sua facta referri,
Et se materiam carminis esse, juvat:
36 Cumque Gigantei memorantur prælia belli;
Credibile est lætum laudibus esse suis.
37 Te celebrant alii quanto decet ore, tuasque
Ingenio laudes uberiore canunt.
38 Sed tamen, ut fuso taurorum sanguine centum,
Sic capitur minimo thuris honore deus.
39 Ah ferus, & nobis nimium crudeliter hostis
Delicias legit qui tibi cumque meas!
40 (Carmina ne nostris sic te venerantia libris
Judicio possint candidiore legi.)
41 Esse sed irato quis te mihi posset amicus?
Vix tunc ipse mihi non inimicus eram.
42 Cum cœpit quassata domus subsidere; partes
In proclinatas omne recumbit onus:
43 Cunctaque, fortuna rimam faciente, dehiscunt;
Ipsa suo quondam pondere tecta ruunt.
44 Ergo hominum quæsitum odium mihi carmine:
Debuit, est vultus turba secuta tuos. (quaque
45 At (memini, vitamque meam, moresque probabas
Illo, quem dederas, prætereuntis equo.
46 (Quod si non prodest, & honesti gratia nulla
Redditur; at nullum crimen adeptus eram.)
47 Nec male commissa est nobis fortuna reorum,
Lisque decem decies inspicienda viris.

Res quoque privatas statui sine crimine judex:
    Deque mea fassa est pars quoque victa fide.
Me miserum! potui, si non extrema nocerent;
    Judicio tutus non semel esse tuo.
Ultima me perdunt: imoque sub æquore mergit
    Incolumem toties una procella ratem.
Nec mihi pars nocuit de gurgite parva: sed omnes
    Pressere hoc fluctus, Oceanusque caput.
Cur aliquid vidi! cur noxia lumina feci?
    Cur imprudenti cognita culpa mihi?
Inscius Actæon vidit sine veste Dianam:
    Præda fuit canibus non minus ille suis.
Scilicet in Superis etiam fortuna luenda est;
    Nec veniam, læso numine, casus habet.
Illa namque die, qua me malus abstulit error,
    Parva quidem periit, sed sine labe, domus.
Sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut ævo
    Clara, nec ullius nobilitate minor;
Et neque divitiis, nec paupertate notanda;
    Unde sit in neutrum conspiciendus eques.
Sit quoque nostra domus vel censu parva, vel ortu;
    Ingenio certe non latet illa meo.
Quo videar quamvis nimium juveniliter usus;
    Grande tamen toto nomen ab orbe fero.
Turbaque doctorum Nasonem novit, & audet
    Non fastiditis adnumerare viris.
Corruit hæc igitur musis accepta, sub uno,
    Sed non exiguo, crimine lapsa domus.
Atque ea sic lapsa est, ut surgere, si modo læsi
    Ematuruerit Cæsaris ira, queat.
Cujus in eventu pœnæ clementia tanta est,
    Ut fuerit nostro lenior illa metu.
Vita data est, citraque necem tua constitit ira,
    O princeps, parce viribus use tuis.
Insuper accedunt, te non adimente, paternæ
    (Tamquam vita parum muneris esset) opes.
Nec mea decreto damnasti facta senatus;
    Nec mea selecto judice jussa fuga est.
Tristibus invectus verbis (ita principe dignum)
    Ultus es offensas, ut decet, ipse tuas.

Tri-

Adde, quod edictum, quamvis immane minasque,
Attamen in pœnæ nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exsul dicor in illo;
Parcaque fortunæ sunt data verba meæ.
Nulla quidem sano gravior mentisque potenti
Pœna est, quam tanto displicuisse viro.
Sed solet interdum fieri placabile numen:
Nube solet pulsa candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus ulmum,
Quæ fuerat sævi fulmine tacta Jovis.
Ipse licet sperare vetes; sperabimus: atque
Hoc unum fieri, te prohibente, potest.
Spes mihi magna subit, cum te, mitissime princeps,
Spes mihi, respicio cum mea fata, cadit.
Ac veluti ventis agitantibus æquora non est
Æqualis rabies, continuusque furor;
Sed modo subsidunt, intermissique silescunt,
Vimque putes illos deposuisse suam;
Sic abeunt, redeuntque mei, variantque timores;
Et spem placandi dantque negantque tui.
Per superos igitur, qui dent tibi longa, dabuntque
Tempora, Romanum si modo nomen amant;
Per patriam, quæ te tuta, & secura patente est;
Cujus, ut in populo, pars ego nuper eram;
Sic tibi, quem semper factis animoque mereris,
Reddatur gratæ debitus urbis amor.
Livia sic tecum sociales compleat annos,
Quæ, nisi te, nullo conjuge digna fuit.
Quæ si non esset, cælebs te vita deceret:
Nullaque, cui posses esse maritus, erat.
Sospite sic te sit natus quoque sospes; & olim
Imperium regat hoc cum seniore senex:
Utque tui faciunt sidus juvenile nepotes,
Per tua, perque sui facta parentis eant.
Sic adsueta tuis semper victoria castris
Nunc quoque se præstet, notaque signa petat.
Ausoniumque ducem solitis circumvolet alis:
Ponat & in nitida laurea serta coma.
Per quem bella geris, cujus nunc corpore pugnas;
Auspicium cui das grande, deosque tuos.

Di-

Dimidioque tui præsens es, & adspicis urbem:
Dimidio procul es, sævaque bella geris.
Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste,
Inque coronatis fulgeat altus equis:
Parce, precor: fulmenque tuum, fera tela, reconde,
Heu nimium misero cognita tela mihi!
Parce, pater patriæ: nec nominis immemor hujus
Olim placandi spem mihi tolle tui.
Nec precor, ut redeam: quamvis majora petitis
Credibile est magnos sæpe dedisse deos.
Mitius exsilium si das, propiusque roganti;
Pars erit e pœna magna levata mea.
Ultima perpetior, medios projectus in hostes:
Nec quisquam patria longius exsul abest.
Solus ad egressus missus septemplicis Istri,
Parrhasiæ gelido virginis axe premor.
Jazyges, & Colchi, Metereaque turba, Getæque,
Danubii mediis vix prohibentur aquis.
Cumque alii caussa tibi sint graviore fugati,
Ulterior nulli, quam mihi, terra data est.
Longius hac nihil est, nisi tantum frigus, & hostis;
Et maris adstricto quæ coit unda gelu.
Hactenus Euxini pars est Romana sinistri:
Proxima Basternæ Sauromatæque tenent.
Hæc est Ausonio sub jure novissima, vixque
Hæret in imperii margine terra tui.
Unde precor supplex, ut nos in tuta releges:
Ne sit cum patria pax quoque adempta mihi.
Ne timeam gentes, quas non bene submovet Ister;
Neve tuus possim civis ab hoste capi.
Fas prohibet Latio quemquam de sanguine natum,
Cæsaribus salvis, barbara vincla pati.
Perdiderint cum me duo crimina, carmen, & error
Alterius facti culpa silenda mihi.
Nam non sum tanti, ut renovem tua vulnera, Cæsar;
Quem nimio plus est indoluisse semel.
Altera pars superest qua turpi crimine tactus,
Arguor obscœni doctor adulterii.
Fas ergo est aliqua cælestia pectora falli;
Et sunt notitia multa minora tua?

Ut-

106 Utque deos, cælumque simul sublime tuenti
Non vacat exiguis rebus adesse Jovi;
109 A te pendentem sic dum circumspicis orbem,
110 Effugiunt curas inferiora tuas.
Scilicet imperii princeps statione relicta
Imparibus legeres carmina facta modis?
111 Non ea te moles Romani nominis urget,
Inque tuis humeris tam leve fertur onus;
112 Lusibus ut possis advertere numen ineptis;
Excutiasque oculis otia nostra tuis.
113 Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda:
Rhætica nunc præbent, Thraciaque arma metum:
114 Nunc petit Armenius pacem: nunc porrigit arcus
Parthus eques, timida captaque signa manu,
115 Nunc te prole tua juvenem Germania sentit,
Bellaque pro magno Cæsare Cæsar obit.
116 Denique, ut in tanto, quantum non exstitit unquam,
Corpore, pars nulla est, quæ labet imperii;
117 Urbs quoque te & legum lassat tutela tuarum;
Et morum, similes quos cupis esse tuis.
118 Nec tibi contingunt, quæ gentibus otia præstas:
Bellaque cum multis irrequieta geris.
119 Miror in hoc igitur tantarum pondere rerum
Numquam te nostros evoluisse jocos?
120 At si (quod mallem) vacuus fortasse fuisses,
Nullum legisses crimen in arte mea.
121 Illa quidem fateor frontis non esse severæ
Scripta, nec a tanto principe digna legi:
122 Non tamen idcirco legum contraria jussis
Sunt ea; Romanas erudiuntque nurus.
123 Neve quibus scribam possis dubitare; libellus
Quatuor hos versus e tribus unus habet:
Este procul, vittæ tenues, insigne pudoris:
Quæque tegis medios instita longa pedes:
Nil, nisi legitimum, concessaque furta, canemus;
Inque meo nullum carmine crimen erit.
Ecquid ab hac omnes rigide submovimus arte,
Quas stola contingi vittaque sumta vetat?
At matrona potest alienis artibus uti;
Quoque trahat, quamvis non doceatur, habet.
Nil

Nil igitur matrona legat: quia carmine ab omni
Ad delinquendum doctior esse potest.
Quodcumque attigerit, si qua est studiosa sinistri,
Ad vitium mores instruet inde suos.
Sumserit annales; (nihil est hirsutius illis)
Facta sit unde parens Ilia, nempe leget.
Sumserit, Æneadum genitrix ubi prima; requiret,
Æneadum genitrix unde sit alma Venus.
Persequar inferius, (modo si licet ordine ferri)
Posse nocere animis carminis omne genus.
Non tamen iccirco crimen liber omnis habebit.
Nil prodest, quod non lædere possit idem.
Igne quid utilius? si quis tamen urere tecta
Comparat, audaces instruit igne manus.
Eripit interdum, modo dat medicina salutem:
Quæque juvans monstrat, quæque sit herba no-(cens.
Et latro, & cautus præcingitur ense viator:
Ille sed insidias, hic sibi portat opem.
Discitur innocuas ut agat facundia caussas:
Protegit hæc sontes, immeritosque premit.
Sic igitur carmen, recta si mente legatur,
Constabit nulli posse nocere meum.
At quiddam vitii quicumque hinc concipit, errat:
Et nimium scriptis abrogat ille meis.
Ut tamen hoc fatear: ludi quoque semina præbent
Nequitiæ: tolli tota theatra jube.
Peccandi caussam quæ multis sæpe dederunt,
Martia cum durum sternit arena solum.
Tollatur Circus: non tuta licentia Circi:
Hic sedet ignoto juncta puella viro.
Cum quædam spatientur in hac, ut amator eadem
Conveniat, quare porticus ulla patet?
Quis locus est templis augustior? hæc quoque vitet,
In culpam si qua est ingeniosa suam.
Cum steterit Jovis æde: Jovis succurret in æde,
Quam multas matres fecerit ille deus.
Proxima adoranti Junonia templa subibit,
Pellicibus multis hanc doluisse deam.
Pallade conspecta, natum de crimine virgo
Sustulerit quare, quæret Erichthonium.

Ve-

Venerit in magni templum, tua munera, Martis;
Stat venus ultori juncta viro ante fores.
Isidis æde sedens, cur hanc Saturnia quæret
Egerit Jonio Bosporioque mari.
In Venere Anchises: in luna Latmius heros,
In Cerere Jasion, qui referatur, erit.
Omnia perversas possunt corrumpere mentes.
Stant tamen illa suis omnia tuta locis.
At procul ab scripta solis meretricibus arte
Submovet ingenuas pagina prima nurus.
Quæcumque irrumpit, quo non finit ire sacerdos:
Protinus hoc vetiti criminis acta rea est.
Nec tamen est facinus molles evolvere versus:
Multa licet caste non facienda legant.
Sæpe supercilii nudas matrona severi,
Et Veneris stantes ad genus omne videt.
Corpora vestales oculi meretricia cernunt:
Nec domino pœnæ res ea caussa fuit.
At cur in nostra nimia est lascivia musa?
Curve meus cuiquam suadet amare liber?
Nil nisi peccatum, manifestaque culpa, fatendum est:
Pœnitet ingenii, judiciique mei.
Cur non Argolicis potius quæ concidit armis,
Vexata est iterum carmine Troja meo?
Cur tacui Thebas, & mutua vulnera fratrum?
Et septem portas sub duce quamque suo?
Nec mihi materiam bellatrix Roma negabat:
Et pius est, patriæ facta referre, labor.
Denique, cum meritis impleveris omnia, Cæsar,
Pars mihi de multis una canenda fuit.
Utque trahunt oculos radiantia lumina solis;
Traxissent animum sic tua facta meum.
Arguor immerito: tenuis mihi campus aratur:
Illud erat magnæ fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago se credere, si qua
Audet in exiguo ludere cymba lacu.
Forsitan & dubitem, numeris levioribus aptus
Sin satis, in parvos sufficiamque modos.
At si me jubeas domitos Jovis igne Gigantas
Dicere; conantem debilitabit onus.

Di-

Divitis ingenii est immania Cæsaris acta
Condere; materia ne superetur opus.
Et tamen ausus eram: sed detrectare videbar,
Quodque nefas, damno viribus esse tuis.
Ad leve rursus opus, juvenilia carmina, veni;
Et falso movi pectus amore meum.
Non equidem vellem: sed me mea fata trahebant,
Inque meas pœnas ingeniosus eram.
Hei mihi, quod didici! quod me docuere parentes,
Literaque est oculos ulla morata meos!
Hæc tibi me invisum lascivia fecit, ob artes,
Quas ratus es vetitos sollicitasse toros.
Sed neque me nuptæ didicerunt furta magistro:
Quodque parum novit, nemo docere potest.
Sic ego delicias, & mollia carmina feci.
Strinxerit ut nomen fabula nulla meum.
Nec quisquam est adeo media de plebe maritus,
Ut dubius vitio sit pater ille meo.
Crede mihi; mores distant a carmine nostri.
Vita verecunda est, musa jocosa mihi.
Magnaque pars operum mendax, & ficta meorum
Plus sibi permisit compositore suo:
Nec liber indicium est animi, sed honesta voluptas,
Plurima mulcendis auribus apta ferens.
Accius esset atrox; conviva Terentius esset;
Essent pugnaces, qui fera bella canunt.
Denique composui teneros non solus amores:
Composito pœnas solus amore dedi.
Quid nisi cum multo Venerem confundere vino,
Præcepit Lyrici Teïa musa senis?
Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare puellas?
Tuta tamen Sappho, tutus & ille fuit.
Nec tibi, Battiade, nocuit, quod sæpe legenti
Delicias versu fassus es ipse tuas.
Fabula jucundi nulla est sine amore Menandri:
Et solet hic pueris, virginibusque legi.
Ilias ipsa quid est, nisi turpis adultera, de qua
Inter amatorem pugna virumque fuit?
Quid prius est illi flamma Chryseidos? utque
Fecerit iratos rapta puella duces?

Aut

Aut quid Odyssea eſt, niſi femina, propter amorem,
Dum vir abeſt, multis una petita Procis!
Quis, niſi Mœonides, Venerem, martemque ligatos
Narrat, in obſcœno corpora prenſa toro?
Unde, niſi indicio magni ſciremus Homeri,
Hoſpitis igne duas incaluiſſe deas?
Omne genus ſcripti gravitate tragœdia vincit:
Hæc quoque materiam ſemper amoris habet.
Nam quid in Hyppolito, niſi cæcæ flamma novercæ?
Nobilis eſt Canace fratris amore ſui.
Quid, non Tantalides, agitante Cupidine currus,
Piſæam phrygiis vexit eburnus equis?
Tingeret ut ferrum natorum ſanguine mater,
Concitus a læſo fecit amore dolor.
Fecit amor ſubitas volucres cum pellice regem,
Quæque ſuum luget nunc quoque mater Ityn.
Si non Æropen frater ſceleratus amaſſet;
Averſos ſolis non legeremus equos.
Impia nec tragicos tetigiſſet Scylla cothurnos:
Ni patrium crinem deſecuiſſet amor.
Qui legis Electran, & egentem mentis Oreſten,
Ægyſti crimen Tyndaridoſque legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimæræ,
Quem leto fallax hoſpita pene dedit?
Quid loquar Hermionem? quid te, Schœneia virgo;
Teque, Micæneo Phœbas amata duci?
Quid Danaen Danaeſque nurum, matremque Lyæi?
Hæmonaque, & noctes cui coiere duæ?
Quid generum Peliæ? quid Theſea? Quidve Pelaſgum,
Iliacam tetigit qui rate primus humum?
Huc Jole, Pyrrhique parens; huc Herculis uxor,
Huc accedat Hylas, Iliadeſque puer.
Tempore deficiar, tragicos ſi perſequar ignes;
Vixque meus capiat nomina nuda liber.
Eſt & in obſcœnos deflexa tragœdia riſus,
Multaque præteriti verba pudoris habet.
Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem,
Infregiſſe ſuis fortia facta modis.
Junxit Ariſtides Mileſia crimina ſecum:
Pulſus Ariſtides nec tamen urbe ſua.

Nec

Nec qui descripsit corrumpi semina matrum,
  Eubius impuræ conditor historiæ.
Nec qui composuit nuper Sybaritida, fugit:
  Nec quæ concubitus non tacuere suos.
Suntque ea doctorum monumentis mixta virorum;
  Muneribusque ducum publica facta patent.
Neve peregrinis tantum defendar ab armis;
  Et Romanus habet multa jocosa liber.
Utque suo martem cecinit gravis Ennius ore;
  Ennius ingenio maximus, arte rudis.
Explicat ut caussas rapidi Lucretius ignis,
  Casurumque triplex vaticinatur opus;
Sic sua lascivo cantata est sæpe Catullo
  Femina, cui falsum Lesbia nomen erat.
Nec contentus ea multos vulgavit amores,
  In quibus ipse suum fassus adulterium est.
Par fuit exigui, similisque licentia Calvi,
  Detexit variis qui sua furta modis. (quos
Quid referam Ticidæ, quid Memmi carmen, apud
  Rebus abest nomen, nominibusque pudor?
Cinna quoque his comes est, Cinnaque procacior
  Et leve Cornifici, parque Catonis opus. (anser?
Et quorum libris, modo dissimulata Perillæ
  Nomine, nunc legitur dicta, Metella, suo.
Is quoque, Phasiacas Argo qui duxit in undas,
  Non potuit Veneris furta tacere suæ.
Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba Servi
  Carmina. Quis dubitet nomina tanta sequi?
Vertit Aristiden Sisenna: nec obfuit illi
  Historiæ turpes inseruisse jocos.
Nec fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo,
  Sed linguam nimio non tenuisse mero.
Credere juranti durum putat esse Tibullus;
  Sic etiam de se quod neget illa viro.
Fallere custodem demum docuisse fatetur;
  Seque sua miserum nunc ait arte premi.
Sæpe velut gemmam dominæ signumve probaret,
  Per caussam meminit se tetigisse manum.
Utque refert, digitis sæpe est nutuque locutus,
  Et tacitam mensæ duxit in orbe notam.

Es

Et quibus e succis abeat de corpore livor,
  Impresso fieri qui solet ore, docet.
Denique ab incauto nimium petit ille marito,
  Se quoque uti servet; peccet ut illa minus.
Scit cui latretur, cum solus obambulat ipse:
  Cur toties clausas excreet ante fores.
Multaque dat talis furti præcepta: docetque,
  Qua nuptæ possint fallere ab arte viros.
Nec fuit hoc illi fraudi; legiturque Tibullus,
  Et placet, & jam te principe notus erat.
Invenies eadem blandi præcepta Properti:
  Districtus minima nec tamen ille nota est.
His ego successi, quoniam præstantia candor
  Nomina vivorum dissimulare jubet.
Non timui, fateor, ne, qua tot jere carinæ,
  Naufraga, servatis omnibus, una foret.
Sunt aliis scriptæ, quibus alea luditur, artes.
  Hæc est ad nostros non leve crimen avos.
Quid valeant tali, quo possis plurima jactu
  Fingere; damnosos effugiasve canes.
Tessera quot numeros habeat: distante vocato
  Mittere quo deceat, quo date missa modo.
Discolor ut recto grassetur limite miles,
  Cum medius gemino calculus hoste perit.
Ut mage velle sequi sciat, & revocare priorem
  Ne tuto fugiens incomitatus eat.
Patvà sed & ternis insttucta tabella lapillis;
  In qua vicisse est, continuasse suos. (omnnes)
Quique alii lusus (neque enim nunc persequar
  Perdere rem caram tempora nostra solent.
Ecce canit formas alius jactusque pilarum.
  Hic attem nandi præcipit, ille trochi.
Composita est aliis fucandi cura coloris:
  Hic epulis leges, hospitioque dedit.
Alter humum, de qua fingantur pocula, monstrat.
  Quæque docet liquido testa sit apta mero.
Talia fumosi luduntur mense decembris;
  Quæ damno nulli composuisse fuit.
His ego deceptus non tristia carmina feci;
  Sed tristis nostros pœna secuta jocos.

De-

Denique nec video de tot scribentibus unum,
Quem sua perdiderit Musa: repertus ego.
Quid si scripsissem mimos obscœna jocantes,
Qui semper vetiti crimen amoris habent?
In quibus adsidue cultus procedit adulter;
Verbaque dat stulto callida nupta viro.
Nubilis hos virgo, matronaque, virque, puerque
Spectat: & e magna parte senatus adest.
Nec satis incestis temerari vocibus aures:
Adsuescunt oculi multa pudenda pati.
Cumque fefellit amans aliqua novitate maritum,
Plauditur: & magno palma favore datur.
Quoque minus prodest, scena est lucrosa poetæ;
Tantaque non parvo crimina prætor emit.
Inspice ludorum sumtus, Auguste, tuorum:
Emta tibi magno talia multa leges.
Hæc tu spectasti, spectandaque sæpe dedisti.
Majestas adeo comis ubique tua est.
Luminibusque tuis, totus quibus utitur orbis,
Scœnica vidisti lentus adulteria.
Scribere si fas est imitantes turpia mimos;
Materiæ minor est debita pœna meæ.
An genus hoc scripti faciunt sua pulpita tutum;
Quodque libet, mimis scœna licere dedit?
Et mea sunt populo saltata poemata sæpe:
Sæpe oculos etiam detinuere tuos.
Scilicet in domibus vestris ut prisca virorum
Artifici fulgent corpora picta manu;
Sic quæ concubitus varios, Venerisque figuras
Exprimat, est aliquo parva tabella loco.
Utque sedet vultu fassus Telamonius iram,
Inque oculis facinus barbara mater habet:
Sic madidos siccat digitis Venus uda capillos:
Et modo maternis tecta videtur aquis.
Bella sonant alii telis instructa cruentis:
Parsque tui generis, pars tua facta canunt.
Invida me spatio natura coercuit arcto,
Ingenio vires, exiguasque dedit.
Et tamen ille tuæ felix Æneidos auctor,
Contulit in Tyrios arma, virumque toros:

Nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
  Quam non legitimo fœdere junctus amor.
Phyllidis hic idem, tenerosque Amaryllidis ignes,
  Bucolicis juvenis luserat ante modis.
Nos quoque jam pridem scripto peccavimus isto.
  Supplicium patitur non nova culpa novum.
Carminaque edideram, cum te delicta notantem
  Præterii toties jure quietus eques.
Ergo quæ juveni mihi non nocitura putavi
  Scripta parum prudens, nunc nocuere seni?
Sera redundavit veteris vindicta libelli;
  Distat & a meriti tempore pœna sui.
Ne tamen omne meum credas opus esse remissum;
  Sæpe dedi nostræ grandia vela rati.
Sex ego, Fastorum scripsi totidemque libellos;
  Cumque suo finem mense volumen habet.
Idque tuo nuper scriptum sub nomine, Cæsar,
  Et tibi sacratum sors mea rupit opus.
Et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis;
  Quæque gravis debet verba cothurnus habet.
Dictaque sunt nobis, quamvis manus ultima cœpto
  Defuit, in facies corpora versa novas.
Atque utinam revoces animum paullisper ab ira,
  Et vacuo jubeas hinc tibi pauca legi!
Pauca, quibus prima surgens ab origine mundi,
  In tua deduxi tempora, Cæsar, opus:
Adspicias, quantum dederis mihi pectoris ipse;
  Quoque favore animi teque, tuosque canam.
Non ego mordaci destrinxi carmine quemquam:
  Nec meus ullius crimina versus habet.
Candidus a salibus suffusis felle refugi;
  Nulla venenato litera mixta joco est.
Inter tot populi, tot scripti millia nostri,
  Quem mea Calliope læserit, unus ego.
Non igitur nostris ullum gaudere Quiritem
  Auguror, at multos indoluisse malis.
Nec mihi credibile est quemquam insultasse jacenti;
  Gratia candori si qua relata meo est.
His precor, atque aliis possint tua numina flecti,
  O pater, o patriæ cura, salusque tuæ.

Non

Non ut in Ausoniam redeam, nisi forsitan olim;
  Cum longo pœnæ tempore victus eris.
Tutius exilium, paulloque quietius oro:
  Ut par delicto sit mea pœna suo.

PUBLII OVIDII
NASONIS
TRISTIUM
LIBER TERTIUS.
ELEGIA I.

ARGUMENTUM.

Librum Romam mittit Poeta, incultum quidem, & sordidum, inducitque illum errare per varia Urbis loca, precarique Augustum, ut patri exuli, & Poetæ det veniam. Sed cum nusquam recipi se videat, rogat manus plebejas, ut eum illæ saltem accipiant, ut habeat ubi possit divertere.

MIssus in hanc venio timidi liber exulis urbem,
  Da placidam fesso, lector amice, manum;
Neve reformida, ne sim tibi forte pudori.
  Nullus in hac charta versus amare docet.
Nec domini fortuna mei est, ut debeat illam
  Infelix ullis dissimulare jocis.
Id quoque, quod viridi quondam male lusit in ævo;
  Heu nimium sero damnat, & odit opus!
Inspice, quid portent: nihil hic nisi triste videbis;
  Carmine temporibus conveniente suis.
Clauda quod alterno subsidunt carmina versu,
  Vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
Quod neque sum cedro flavus, nec pumice lævis;
  Erubui domino cultior esse meo.

Litera suffusas quod habet maculosa lituras;
  Læsit opus lacrymis ipse Poeta suum.
Si qua videbuntur casu non dicta Latine.
  In qua scribebat, barbara terra fuit.
Dicite, lectores, si non grave, qua sit eundum;
  Quasque petam sedes hospes in urbe liber.
Hæc ubi sum lingua furtim titubante locutus;
  Qui mihi monstraret, vix fuit unus, iter.
Di tibi dent, nostro quod non tribuere parenti,
  Molliter in Patria vivere posse tua. (marique
Duc age: namque sequor: quamvis terraque,
  Longinquo referam lassus ab orbe pedem.
Paruit, & ducens, hæc sunt fora Cæsaris, inquit:
  Hæc est a sacris, quæ via nomen habet.
Hic focus est Vestæ; qui Pallada servat, & ignem:
  Hic fuit antiqui regia parva Numæ.
Inde petens dextram, porta est, ait, ista Palati:
  Hic stator: hoc primum condita Roma loco est.
Singula dum miror: video fulgentibus armis
  Conspicuos postes, tectaque digna deo.
At, Jovis hæc: dixi, domus est? Quod ut esse putarem,
  Augurium menti querna corona dabat.
Cujus ut accepi dominum, non fallimur, inquam:
  Et magni verum est hanc Jovis esse domum.
Cur tamen adposita velatur janua lauro;
  Cingit & augustas arbor opaca fores?
Num quia perpetuos meruit domus una triumphos?
  An quia Leucadio semper amata Deo?
Ipsane quod festa est, an quod facit omnia festa?
  Quam tribuit terris, pacis an ista nota est?
Utque viret semper laurus, nec fronde caduca
  Carpitur; æternum sic habet illa decus?
Caussa superpositæ scripto testata coronæ
  Servatos cives indicat hujus ope.
Adiice servatis unum, pater optime, civem;
  Qui procul extremo pulsus in orbe jacet.
In quo pœnarum, quas se meruisse fatetur;
  Non facinus caussam, sed suus error habet.
Me miserum, vereorque locum, vereorque potentem
  Et quatitur trepido litera nostra metu.

Adspicis exsangui chartam pallere colore?
  Adspicis alternos intremuiſſe pedes?
Quandocumque, precor, noſtro placanda parenti
  Iſdem sub dominis adspiciare domus.
Inde tenore pari gradibus ſublimia celſis
  Ducor ad intonſi candida templa dei.
Signa peregrinis ubi sunt alterna columnis
  Belides, & ſtricto barbarus ense pater:
Quæque viri docto veteres cepere, novique
  Pectore, lecturis inspicienda patent.
Quærebam fratres, exceptis scilicet illis;
  Quos suus optaret non genuiſſe parens.
Quærentem fruſtra cuſtos me, sedibus illis
  Præpoſitus, sancto juſſit abire loco.
Altera templa peto, vicino juncta theatro:
  Hæc quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me, quæ doctis patuerunt prima libellis,
  Atria libertas tangere paſſa sua eſt.
In genus auctoris miseri fortuna redundat;
  Et patimur nati, quam tulit ipse, fugam.
Forſitan & nobis olim minus asper, & illi
  Evictus longo tempore Cæsar erit.
Di, precor, atque adeo (neque enim mihi turba roganda eſt)
  Cæsar, ades voto, maxime dive, meo.
Interea, ſtatio quoniam mihi publica clausa eſt;
  Privato liceat delituiſſe loco.
Vos quoque, si fas eſt, confusa pudore repulsæ
  Sumite plebejæ carmina noſtra manus.

ELE-

ELEGIA II.

ARGUMENTUM.

In hac Elegia queritur Poeta quod fata eum in Scythiam compulerint: nec Sacerdoti suo opem tulerint Apollo, aut Pierides. Deinde dicit, se in Scythia in assiduo fletu, & mærore degere. Postremo Deos precatur, ut tandem ei mori liceat.

ERgo erat in fatis Scythiam quoque visere nostris,
  Quæque Lycaonio terra sub axe jacet?
Nec vos, Pierides, nec stirps Latoja, vestro
  Docta sacerdoti turba tulistis opem?
Nec mihi, quo lusi vero sine crimine, prodest;
  Quodque magis vita musa jocosa mea est;
Plurima sed pelago, terraque pericula passum
  Ustus ab assiduo frigore Pontus habet.
Quique fugax rerum, securaque in otia natus,
  Mollis, & impatiens ante laboris eram;
Ultima nunc patior; nec me mare portubus orbum
  Perdere, diversæ nec potuere viæ.
Suffecitque malis animus: nam corpus ab illo
  Accepit vires, vixque ferenda tulit.
Dum tamen & terris dubius jactabar, & undis;
  Fallebat curas, ægraque corda labor.
Ut via finita est, & opus requievit eundi;
  Et pœnæ tellus est mihi tacta meæ;
Nil nisi flere libet: nec nostro parcior imber
  Lumine, de verna quam nive manat aqua.
Roma, domusque subit, desideriumque locorum,
  Quidquid & amissa restat in urbe mei.
Hei mihi, quod nostri toties pulsata sepulcri
  Janua, sed nullo tempore aperta fuit!
Cur ego, tot gladios fugi, totiesque minata
  Obruit infelix nulla procella caput?
Dî, quos experior nimium constanter iniquos,
  Participes iræ, quos deus unus habet;
Exstimulate, precor, cessantia fata; meique
  Interitus clausas esse vetate fores.

ELEGIA III.

ARGUMENTUM.

Ad uxorem scribens ex Scythia se excusat, quod aliena manu scriptam miserit epistolam: quod aliter non potuisse fieri ostendit ob adversam valetudinem, qua conflictabatur, simulque incommoda commemorat. Sed præter cetera illud fatetur esse maximum, quod careat ipsius uxoris aspectu. Mandat, et ejus ossa Romam deferantur in parva urna, & signentur epitaphio ab eo composito.

HÆc mea, si casu miraris, epistola quare
 Alterius digitis scripta sit: æger eram:
Æger in extremis ignoti partibus orbis;
 Incertusque meæ pene salutis eram.
Quid mihi nunc animi dira regione jacenti
 Inter Sauromatas esse Gerasque putes?
Nec cælum patimur, nec aquis adsuevimus istis:
 Terraque nescio quo non placet ipsa modo.
Non domus apta satis: non hic cibus utilis ægro:
 Nullus, Apollinea qui levet arte malum.
Non qui soletur, non qui labentia tarde
 Tempora narrando fallat, amicus adest.
Lassus in extremis jaceo populisque, locisque:
 Et subit adfecto nunc mihi, quidquid abest.
Omnia cum subeant, vincis tamen omnia, conjux:
 Et plus in nostro pectore parte tenes.
Te loquor absentem: te vox mea nominat unam:
 Nulla venit sine te nox mihi, nulla dies.
Quin etiam sic me dicunt aliena locutum,
 Ut foret amenti nomen in ore tuum.
Si jam deficiat suppresso lingua palato,
 Vix instillato restituenda mero,
Nuntiet huc aliquis dominam venisse: resurgam:
 Spesque tui nobis caussa vigoris erit.
Ergo ego sum vitæ dubius: tu forsitan illic
 Jucundum nostri nescia tempus agis?

Non

Non agis, adfirmo: liquet, o cariſſima, nobis,
Tempus agi ſine me non niſi triſte tibi.
Si tamen implevit mea ſors, quos debuit, annos;
Et mihi vivendi tam cito finis adeſt;
Quantum erat, o magni, perituro parcere, divi,
Ut ſaltem patria contumularer humo?
Vel pœna in mortis tempus dilata fuiſſet,
Vel præcepiſſet mors properata fugam.
Integer hanc potui nuper bene reddere lucem:
Exſul ut occiderem, nunc mihi vita data eſt:
Tam procul ignotis igitur moriemur in oris;
Et fient ipſo triſtia fata loco?
Nec mea conſueto langueſcent corpora lecto:
Depoſitum nec me qui fleat, ullus erit?
Nec dominæ lacrymis in noſtra cadentibus ora
Accedent animæ tempora parva meæ?
Nec mandata dabo? nec cum clamore ſupremo
Labentes oculos condet amica manus?
Sed ſine funeribus caput hoc, ſine honore ſepulcri
Indeploratum barbara terra teget?
Ecquid, ut audieris, tota turbabere mente;
Et feries pavida pectora fida manu?
Ecquid, in has fruſtra tendens tua brachia partes,
Clamabis miſeri nomen inane viri?
Parce tamen lacerare genas, nec ſcinde capillos.
Non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
Cum patriam amiſi, tum me periiſſe putato:
Et prior, & gravior mors fuit illa mihi.
Nunc, ſi forte potes, ſed non potes, optima conjux,
Finitis gaude tot mihi morte malis.
Quam potes, extenua forti mala corde ferendo;
Ad quæ jampridem non rude pectus habes
Atque utinam pereant animæ cum corpore noſtræ,
Effugiatque avidos pars mihi nulla rogos!
Nam ſi morte carens vacuam volat altus in auram
Spiritus, & Samii ſunt rata dicta ſenis;
Inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras,
Perque feros Manes hoſpita ſemper erit.
Oſſa tamen facito parva referantur in urna.
Sic ego non etiam mortuus exſul ero.

Nec vetat hoc quisquam: Fratrem Thebana peremtum
Supposuit tumulo, rege vetante, soror.
Atque ea cum foliis, & amomi pulvere misce:
Inque suburbano condita pone solo.
Quosque legat versus oculo properante viator,
Grandibus in tumuli marmore cæde notis.
Hic ego, qui jaceo tenerorum lusor amorum,
Ingenio perii Naso poeta meo.
At tibi, qui transis, ne sit grave, quisquis amasti,
Dicere: Nasonis molliter ossa cubent.
Hoc satis in titulo est: etenim majora libelli,
Et diuturna magis sunt monumenta mei.
Quos ego confido, quamvis nocuere, daturos
Nomen, & auctori tempora longa suo.
Tu tamen exstincto feralia munera ferto;
Deque tuis lacrymis humida serta dato.
Quamvis in cinerem corpus mutaverit ignis;
Sentiet officium mœsta favilla pium.
Scribere plura libet: sed vox mihi fessa loquendo:
Dictandi vires, siccaque lingua negat.
Accipe supremo dictum mihi forsitan ore,
Quod, tibi qui mittit, non habet ipse, vale.

ELEGIA IV.

ARGUMENTUM.

Amicum carissimum, quem propter Augustum non audet nominare, Poeta admonet, ut magna atria, & potentes fugiat, qui quamvis possint plurimum prodesse, non prosunt, sed potius nocent. Laudat deinde amici fidem, quam sibi in adversis rebus nunquam defuisse cognovit, simulque enumerat exilii sui incommoda. Rogat postremo, ut quam possit, illi opem ferat.

O Mihi care quidem semper, sed tempore duro
Cognite, res, postquam procubuere meæ;
Usibus edocto si quidquam credis amico,
Vive tibi, & longe nomina magna fuge.

Vive

Vive tibi, quantumque potes prælustria vita,
Sævum prælustri fulmen ab arce venit.
Nam quamquam soli possunt prodesse potentes:
Non prosit potius, si quis obesse potest.
Effugit hibernas demissa antenna procellas,
Lataque plus parvis vela timoris habent.
Adspicis, ut summa cortex levis innatet unda,
Cum grave nexa simul retia mergat onus.
Hæc ego si monitor monitus prius ipse fuissem,
In qua debueram, forsitan urbe forem.
Dum tecum vixi, dum me levis aura ferebat,
Hæc mea per placidas cymba cucurrit aquas.
Qui cadit in plano (vix hoc tamen evenit ipsum)
Sic cadit, ut tacta surgere possit humo:
At miser Elpenor, tecto delapsus ab alto,
Occurrit regi debilis umbra suo.
Quid fuit, ut tutas agitarit Dædalus Alas;
Icarus immensas nomine signet aquas?
Nempe quod hic alte, demissius ille volabat;
Nam pennas ambo nonne habuere suas?
Crede mihi; bene qui latuit, bene vixit; & intra
Fortunam debet quisque manere suam.
Non foret Eumedes orbus, si filius ejus
Stultus Achilleos non adamasset equos.
Nec natum in flamma vidisset, in arbore natas;
Cepisset genitor si Phaetonta Merops.
Tu quoque formida nimium sublimia semper;
Propositique memor contrahe vela tui.
Nam pede inoffenso spatium decurrere vitæ
Dignus es, & fato candidiore frui.
Quæ pro te ut voveam, miti pietate mereris;
Hæsuraque mihi tempus in omne fide.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem,
Qualem credibile est ore fuisse meo.
Nostra tuis vidi lacrymas super ora cadentes;
Tempore quas uno, fidaque verba, bibi.
Nunc quoque submotum studio defendis amicum;
Et mala, vix ulla parte levanda, levas.
Vive sine invidia; mollesque inglorius annos
Exige: amicitias & tibi junge pares.

Nasonisque tui, quod adhuc non exsulat unum,
  Nomen amat: Scythicus cetera Pontus habet.
Proxima sideribus tellus Erymanthidos Ursæ
  Me tenet; adstricto terra perusta gelu.
Bosporos, & Tanais superant, Scythicæque paludes,
  Vixque satis noti nomina pauca loci.
Ulterius nihil est, nisi non habitabile frigus.
  Heu quam vicina est ultima terra mihi!
At longe patria est, longe carissima conjux;
  Quid & hæc nobis post duo dulce fuit.
Sic tamen hæc absunt, ut quæ contingere non est
  Corpore, sint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos errant domus; urbs & forma locorum;
  Succeduntque suis singula facta locis.
Conjugis ante oculos, sicut præsentis, imago est.
  Illa meos casus ingravat, illa levat.
Ingravat hoc, quod abest; levat hoc, quod præstat amorem:
  Impositumque sibi firma tuetur onus.
Vos quoque pectoribus nostris hæretis amici;
  Dicere quos cupio nomine quemque suo.
Sed timor officium cautus compescit; & ipsos
  In nostro poni carmine nolle puto.
Ante volebatis; gratique erat instar honoris,
  Versibus in nostris nomina vestra legi.
Quod quoniam est anceps, intra mea pectora quemque
  Adloquar; & nulli caussa timoris ero.
Nec meus indicio latitantes versus amicos
  Protrahet: occulte si quis amavit, amet.
(Scite tamen, quamvis longa regione remotus
  Absim, vos animo semper adesse meo).
Et, quam quisque potest, aliqua mala nostra levate:
  Fidam projecto neve negate manum.
Prospera sic vobis maneat fortuna: nec unquam
  Contacti simili sorte rogetis opem.

ELE-

ELEGIA V.

ARGUMENTUM.

Amici fidem perspectam & cognitam in adversis praecipue rebus laudat, quam dicit nunquam abituram ex ejus animo. Deum fatetur, se ali exigua spe ut aliquando Augustus mitior fiat, & magis placidum tribuat exilium.

Usus amicitiæ tecum mihi parvus, ut illam
  Non ægre posses dissimulare, fuit:
Ni me complexus vinclis propioribus esses;
  Nave mea vento forsan eunte suo.
Ut cecidi, cunctique metu fugere ruinæ,
  Versaque amicitiæ terga dedere meæ;
Ausus es igne Jovis percussum tangere corpus,
  Et deploratæ limen adire domus.
Idque recens præstas, nec longo cognitus usu,
  Quod veterum misero vix duo, tresve mihi.
Vidi ego confusos vultus, visosque notavi;
  Osque madens fletu, pallidiusque meo:
Et lacrymas cernens in singula verba cadentes,
  Ore meo lacrymas, auribus illa bibi:
Brachiaque accepi mœsto pendentia collo,
  Et singultatis oscula mixta sonis.
Sum quoque, Care, tuis defensus viribus absens,
  Scis carum veri nominis esse loco.
Multaque præterea manifesti signa favoris
  Pectoribus teneo non abitura meis.
Di tibi, posse tuos, tribuant, defendere semper,
  Quos in materia prosperiore juves.
Si tamen interea quid in his ego perditus oris,
  (Quod te credibile est quærere) quæris, agam?
Spe trahor exigua (quam tu mihi demere noli)
  Tristia leniri numina posse dei.
Seu temere exspecto, sive id contingere fas est;
  Tu mihi, quod cupio, fas (precor) esse proba.
Quæque tibi linguæ est facundia, confer in illud,
  Ut doceas votum posse valere meum.

Quo quis enim major, magis est placabilis iræ:
  Et faciles motus mens generosa capit.
Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni:
  Pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.
At lupus, & turpes instant morientibus ursi;
  Et quæcumque minor nobilitate fera est.
Majus apud Trojam forti quid habemus Achille?
  Dardanii lacrymas non tulit ille senis.
Quæ ducis Emathii fuerit clementia, Poros,
  Præclarique docent funeris exsequiæ;
Neve hominum referam flexas ad mitius iras;
  Junonis gener est qui prius hostis erat.
Denique non possum nullam sperare salutem,
  Cum pœnæ non sit caussa cruenta meæ.
Non mihi quærenti pessumdare cuncta, petitum
  Cæsareum caput est, quod caput orbis erat.
Non aliquid dixi, violentaque lingua locuta est:
  Lapsaque sunt nimio verba profana mero.
Inscia quod crimen viderunt lumina, plector:
  Peccatumque oculos est habuisse meum.
Non equidem totam possum defendere culpam:
  Sed partem nostri criminis error habet.
Spes igitur superest, facturum, ut molliat ipse
  Mutati pœnam conditione loci.
Hunc utinam nitidi solis prænuntius ortum
  Adferat admisso Lucifer albus equo.

ELEGIA VI.

ARGUMENTUM.

Hac etiam Elegia amici fidem laudat, quam etiamsi velit, minime dissimulare posse ostendit: cujus consilio si usus fuisset, fatetur se incolumen semper esse potuisse. Demum illum precatur, ut ei Augustum mitiorem reddat quo is sibi exilii locum mutet: quandoquidem nulli sceleri se obnoxium esse sciat.

FOedus amicitiæ nec vis, carissime, nostræ,
  Nec, si forte velis, dissimulare potes.

Do-

Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
  Nec tibi me tota junctior urbe fuit.
Isque erat usque adeo populo testatus, ut esset
  Pene magis quam tu, quamque ego, notus amor.
Quique erat in caris animi tibi candor amicis,
  Cognitus est illi, quem colis ipse, viro.
Nil ita celabas, ut non ego conscius essem;
  Pectoribusque dabas multa tegenda meis.
Cuique ego narrabam secreti quidquid habebam,
  Excepto quod me perdidit, unus eras.
Id quoque si scisses, salvo fruerere sodali;
  Consilioque forem sospes, amice, tuo.
(Sed mea me in pœnam nimirum fata trahebant:
  Omne bonæ claudunt utilitatis iter).
Sive malum potui tamen hoc vitare cavendo;
  Seu ratio fatum vincere nulla valet;
Tu tamen, o nobis usu junctissime longo,
  Pars desiderii maxima pene mei,
Sis memor: &, si quas fecit tibi gratia vires,
  Illas pro nobis experiare rogo.
Numinis ut læsi fiat mansuetior ira;
  Mutatoque minor sit mea pœna loco.
Idque ita, si nullum scelus est in pectore nostro;
  Principiumque mei criminis error habet.
Nec leve, nec tutum est, quo sint mea, dicere, casu
  Lumina funesti conscia facta mali.
Mensque reformidat, veluti sua vulnera, tempus
  Illud: & admonitu fit novus ipse dolor.
Et quæcumque adeo possunt adferre pudorem,
  Illa tegi cæca condita nocte decet.
Nil igitur referam, nisi me peccasse; sed illo
  Prœmia peccato nulla petita mihi:
Stultitiamque meum crimen debere vocari;
  Numina si facto reddere vera velis.
Quæ si non ita sunt: aliam, quo longius absim,
  Quære suburbana hic sit mihi terra locum.

ELEGIA VII.

ARGUMENTUM.

Ad Filiam Perillam ſcribens Ovidius primo fatetur ſe Muſis vacare, quamvis illæ ſibi nocuerint: eamque hortatur ut idem faciat, quo ſibi immortalitatem comparet; nam ea formæ elegantia, inquit, quæ in ipsa erat, ſenectute & tempore vitiabitur; at ingenii dotes ſemper permanebunt.

Vade ſalutatum ſubito perarata Perillam
  Litera ſermonis fida miniſtra mei.
Aut illam invenies dulci cum matre ſedentem,
  Aut inter libros Pieridaſque ſuas.
Quidquid aget, cum te ſciet venisſe, relinquet:
  Nec mora; quid venias, quidve requiret, agam,
Vivere me dices; ſed ſic, ut vivere nolim:
  Nec mala tam longa noſtra levata mora.
Et tamen ad muſas, quamvis nocuere, reverti,
  Aptaque in alternos cogere verba pedes.
Tu quoque, dic, ſtudiis communibus ecquid inhæres,
  Doctaque non patrio carmina more canis?
Nam tibi cum facie mores natura pudicos,
  Et raras dotes, ingeniumque dedit.
Hoc ego Pegaſidas deduxi primus ad undas,
  Ne male fœcundæ vena periret aquæ.
Primus id adſpexi teneris in virginis annis:
  Utque pater, venæ duxque comeſque fui.
Ergo, ſi remanent ignes tibi pectoris idem,
  Sola tuum vates Lesbia vincet opus.
Sed vereor, ne te mea nunc fortuna retardet:
  Poſtque meos caſus ſit tibi pectus iners.
Dum licuit, tua ſæpe mihi, tibi noſtra legebam;
  Sæpe tui judex; ſæpe magiſter eram.
Aut ego præbebam factis modo verſibus aures,
  Aut ubi ceſſaras, cauſſa ruboris eram.
Forſitan exemplo, quia me læſere libelli,
  Tu quoque ſis pœnæ fata ſecuta meæ.

Po-

Pone, Perilla, metum, tantummodo femina non sit
Devia, nec scriptis discat amare tuis.
Ergo desidiæ remove, doctissima, caussas;
Inque bonas artes, & tua sacra redi.
Ista decens facies longis vitiabitur annis;
Rugaque in antiqua fronte senilis erit.
Iniicietque manum formæ damnosa senectus,
Quæ strepitum passu non faciente venit.
Cumque aliquis dicet: fuit hæc formosa; dolebis;
Et speculum mendax esse querere tuum:
Sunt tibi opes modicæ, cum sis dignissima magnis,
Finge sed immensis censibus esse pares.
Nempe dat id cuicumque libet fortuna, rapitque;
Irus & est subito, qui modo Crœsus erat.
Singula quid referam? nil non mortale tenemus,
Pectoris exceptis ingeniique bonis.
En ego, cum patria caream, vobisque, domoque;
Raptaque sint, adimi quæ potuere mihi;
Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque:
Cæsar in hoc potuit juris habere nihil.
Quilibet hanc sævo vitam mihi finiat ense:
Me tamen exstincto fama superstes erit.
Dumque suis victrix omnem de montibus orbem
Prospiciet domitum Martia Roma, legar.
Tu quoque, quam studii maneat felicior usus,
Effuge venturos, qua potes, usque rogos.

ELEGIA VIII.

ARGUMENTUM.

Desiderio cum patriæ, tum suorum ita se teneri Poeta scribit, ut cupiat celeri aliquo cursu eo se conferre: quam rem sibi solum Augustum præstare posse ostendit: narratque exilii sui incommoda: optatque ut tandem Cæsar iræ modum statuat, & minus præbeat exilium.

(currus
NUnc ego Triptolemi cuperem conscendere
Misit in ignotam qui rude semen humum:
Nunc

Nunc ego Medeæ vellem frenare dracones,
Quos habuit fugiens arce, Corinthe, tua;
Nunc ego jactandas optarem sumere pennas,
Sive tuas, Perseu, Dædale, sive tuas:
Ut, tenera nostris cedente volatibus aura,
Adspicerem patriæ dulce repente solum:
Desertæque domus vultum, memoresque sodales,
Caraque præcipue conjugis ora mihi.
Stulte, quid o frustra votis puerilibus optas,
Quæ non ulla tulit, fertque, feretque dies?
Si semel optandum est, Augustum nomen adora:
Et quem læsisti, rite precare, deum.
Ille tibi pennasque potest currusque volucres
Tradere: det reditum: protinus ales eris.
Si precer hæc, (neque enim possim majora precari)
Ne mea sint timeo vota modesta parum.
Forsitan hoc olim, cum se satiaverit ira,
Tum quoque sollicita mente rogandus erit.
Quod minus interea est, instar mihi muneris ampli,
Ex his me jubeat quolibet ire locis.
Nec cælum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec auræ,
Et mihi perpetuus corpora languor habet.
Seu vitiant artus ægræ contagia mentis;
Sive mei caussa est in regione mali.
Ut tetigi Pontum, vexant insomnia: vixque
Ossa tegit macies: nec juvat ora cibus,
Quique per autumnum percussis frigore primo
Est color in foliis, quæ nova læsit hyems;
Is mea membra tenet; nec viribus adlevor ullis;
Et numquam queruli caussa doloris abest.
Nec melius valeo, quam corpore, mente; sed ægra est
Utraque pars æque, binaque damna fero.
Hæret & ante oculos, veluti spectabile corpus,
Adstat fortunæ forma legenda meæ.
Cumque locum, moresq; hominum, cultusq; sonumq;
Cernimus: & quid sim, quid fuerimque, subit;
Tantus amor necis est, querar, ut de Cæsaris ira.
Quod non offensas vindicet ense suas.
At quoniam semel est odio civiliter usus,
Mutato levior sit fuga nostra loco.

ELE-

ELEGIA IX.

ARGUMENTUM.

Urbes Græcas Geticam oram incoluisse docet, ab iisque etiam Tomitanæ Urbi nomen fuisse impositum ostendit.

Hic quoq; sunt igitur Grajæ (quis crederet?) urbes
Inter inhumanæ nomina barbariæ.
Huc quoque Mileto missi venere coloni,
Inque Getis Grajas constituere domos.
Sed vetus huic nomen, positaque antiquius urbe,
Constat ab Absyrti cæde fuisse, loco.
Nam rate, quæ cura pugnacis facta Minervæ,
Per non tentatas prima cucurrit aquas;
Impia desertum fugiens Medea parentem,
Dicitur his remos adplicuisse vadis.
Quem procul ut vidit tumulo speculator ab alto:
Hospes, ait, nosco Colchide vela, venit.
Dum trepidant Minyæ, dum solvitur aggere funis,
Dum sequitur celeres anchora tracta manus;
Conscia percussit meritorum pectora Colchis,
Ausa, atque ausura multa nefanda manu.
Et, quamquam superest ingens audacia menti,
Pallor in attonito virginis ore sedet.
Ergo ubi prospexit venientia vela, tenemur,
Et pater est aliqua fraude morandus, ait.
Dum, quid agat, quærit, dum versat in omnia vultus,
Ad fratrem casu lumina flexa tulit.
Cujus ut oblata est præsentia, vincimus, inquit.
Hic mihi morte sua caussa salutis erit.
Protinus ignari, nec quidquam tale timentis
Innocuum rigido perforat ense latus.
Atque ita divellit, divulsaque membra per agros
Dissipat, in multis invenienda locis.
Neu pater ignoret, scopulo proponit in alto
Pallentesque manus, sanguineumque caput.
Ut genitor luctuque novo tardetur, & artus
Dum legit exstinctos, triste moretur iter.

In-

Inde Tomis dictus locus hic; quia fertur in illo
Membra soror fratris consecuisse sui.

ELEGIA X.

ARGUMENTUM.

Exilii sui incommoda describit Poeta, sed inter cetera tantam vim frigoris esse asserit, ut flumina, & maria, atque in his etiam pisces congelentur, & eo tempore Scythæ hostes, qui equitatu, & sagittis plurimum pollent, Istrum transeant, atque ea loca depopulentur, ac homines captivos ducant.

Si quis adhuc isthic meminit Nasonis ademti,
Et superest sine me nomen in urbe meum?
Suppositum stellis numquam tangentibus æquor
Me sciat in media vivere barbarie.
Sauromatæ cingunt, fera gens, Bessique, Getæque:
Quam non ingenio nomina digna meo!
Dum tamen aura tepet; medio defendimur Istro.
Ille suis liquidus bella repellit aquis.
At cum tristis hyems squallentia protulit ora,
Terraque marmoreo candida facta gelu est;
(Dum patet & Boreas, & nix injecta sub Arcto;
Tum liquet has gentes axe tremente premi.)
Nix jacet: & jactam nec sol, pluviæve resolvunt:
Indurat Boreas, perpetuamque facit.
Ergo, ubi deliquit nondum prior altera venit:
Et solet in multis bima manere locis.
Tantaque commoti vis est Aquilonis, ut altas
Æquet humo turres, tectaque rapta ferat.
Pellibus, & sutis arcent mala frigora bracchis:
Oraque de toto corpore sola patent.
Sæpe sonant moti glacie pendente capilli,
Et nitet inducto candida barba gelu.
Udaque consistunt formam servantia testæ
Vina: nec hausta meri, sed data frusta bibunt.
Quid loquar, ut vincti concrescant frigore rivi,
Deque lacu fragiles effodiantur aquæ?

Ipse

Ipse papyrifero qui non angustior amne,
Miscetur vasto multa per ora freto,
Cæruleos ventis latices durantibus Ister
Congelat, & tectis in mare serpit aquis.
Quaque rates ierant, pedibus nunc itur: & undas
Frigore concretas ungula pulsat equi.
Perque novos pontes subter labentibus undis
Ducunt Sarmatici barbara plaustra boves.
Vix equidem credat: sed cum sint premia falsi
Nulla, ratam testis debet habere fidem.
Vidimus ingentem glacie consistere Pontum,
Lubricaque immotas testa premebat aquas,
Nec vidisse sat est: durum calcavimus æquor:
Undaque non udo sub pede summa fuit.
Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuisset:
Non foret angustæ mors tua crimen aquæ.
Tum neque se pandi possunt delphines in auras
Tollere: conantes dura coercet hyems.
Et quamvis Boreas jactatis insonet alis,
Fluctus in obsesso gurgite nullus erit.
Inclusæque gelu stabunt, ut marmore, puppes:
Nec poterit rigidas findere remus aquas.
Vidimus in glacie pisces hærere ligatos:
Et pars ex illis tum quoque viva fuit.
Sive igitur nimii Boreæ vis sæva marinas,
Sive redundatas flumine cogit aquas;
Protinus æquato siccis Aquilonibus Istro,
Invehitur celeri barbarus hostis equo:
Hostis equo pollens, longeque volante sagitta,
Vicinam late depopulatur humum.
Diffugiunt alii; nullisque tuentibus agros,
Incustoditæ diripiuntur opes.
Ruris opes parvæ pecus, & stridentia plaustra;
Et quas divitias incola pauper habet.
Pars agitur vinctis post tergum capta lacertis,
Respiciens frustra rura laremque suum.
Pars cadit humatis misere confixa sagittis:
Nam volucri ferro tinctile virus inest.
Quæ nequeunt secum ferre, aut abducere, perdunt:
Et cremat insontes hostica flamma casas

Tum

Tum quoq; , cum pax est, trepidant formidine belli:
Nec quisquam presso vomere sulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt, hostem.
Cessat iners rigido terra relicta situ.
Non hic pampinea dulcis latet uva sub umbra;
Nec cumulant altos fervida musta lacus.
Poma negat regio; nec haberet Acontius, in quo
Scriberet hic domine verba legenda suæ.
Adspicere est nudos sine fronde, sine arbore campos.
Heu loca felici non adeunda viro!
Ergo, tam late pateat cum maximus orbis,
Hæc est in pœnam terra reperta meam?

ELEGIA XI.

ARGUMENTUM.

Crudelissimum quemdam suppresso nomine, accusat Ovidius, quod cum in Scythica regione, orbatus omni re cara, in maximis degat incommodis, ille non his contentus, ei tamen insultet: additque, magnum illi esse dedecus, oppugnare hominum prostratum, & jacentem. Monet postremo, ut memor humanæ sortis nolit amplius commemorare Poetæ crimina, sed ea sinat cicatrice obduci cum præsertim nulla ejus fortuna possit fieri miserior.

SI quis es, insultes qui casibus, improbe nostris,
Meque reum, demto fine, cruentus agas;
Natus es e scopulis, nutritus lacte ferino;
Et dicam silices pectus habere tuum.
Quis gradus ulterior, quo se tua porrigat ira;
Restat? quidve meis cernis abesse malis?
Barbara me tellus, & inospita littora Ponti,
Cumque suo Borea Mænalis ursa videt.
Nulla mihi cum gente fera commercia linguæ:
Omnia sollicitii sunt loca plena metus.
Utque fugax avidis cervus deprehensus ab ursis,
Cinctave montanis ut pavet agna lupis;

Sic

Sic ego belligeris a gentibus undique septus
Terreor, hoste meum pene premente latus.
Utque sit exiguum pœnæ, quod conjuge cara,
Quod patria careo, pignoribusque meis;
Ut mala nulla feram, nisi nudam Cæsaris iram;
Nuda parum nobis Cæsaris ira mali est?
Et tamen est aliquis, qui vulnera cruda retractet,
Solvat & in mores ora diserta meos.
In caussa facili cuivis licet esse diserto:
Et minimæ vires frangere quassa valent.
Subruere est arces, & stantia mœnia virtus:
Quamlibet ignavi præcipitata ruunt. (umbram?
Non sum ego, quod fueram: quid inanem proteris
Quid cinerem saxis, bustaque nostra premis?
Hector erat tunc cum bello certabat: at idem
Vinctus ad Hæmonios non erat Hector equos.
Me quoque, quem noras olim, non esse memento.
Ex illo superant hæc simulacra viro.
Quid simulacra, ferox, dictis incessis amaris?
Parce, precor, manes sollicitare meos.
Omnia vera puta mea crimina: nil sit in illis,
Quod magis errorem, quam scelus, esse putes.
Pendimus en profugi (satia tua pectora) pœnas,
Exsilioque graves, exsiliique loco.
Carnifici fortuna potest mea flenda videri:
Te tamen est uno judice mœsta parum.
Sævior es tristi Busiride; sævior illo,
Qui falsum lento torruit igne bovem.
Quique bovem Siculo fertur donasse tyranno,
Et dictis artes conciliasse suas.
Munere in hoc, rex, est usus, sed imagine major,
Nec sola est operis forma probanda mei.
Adspicis a dextra latus hoc adapertile tauri?
Huc tibi, quem perdes, conjiciendus erit.
Protinus inclusum lentis carbonibus ure.
Mugiet, & veri vox erit illa bovis.
Pro quibus inventis, ut munus munere penses,
Da, precor, ingenio præmia digna meo.
Dixerat: at Phalaris, pœnæ mirandæ repertor,
Ipse tuum præsens imbue, dixit, opus.
Nec

Nec mora; monstratis crudeliter ignibus ustus
Exhibuit querulos ore gemente sonos. (que?
Quid mihi cum Siculis inter Scythiamque Getas-
Ad te, quisquis is es, nostra querela redit.
Utque sitim nostro possis explere cruore;
Quantaque vis, avido gaudia corde feras:
Tot mala sum fugiens tellure, tot æquore passus,
Te quoque ut auditis posse dolere putem.
Crede mihi, si sit nobis collatus Ulysses,
Neptuni minor est, quam Jovis ira fuit.
Ergo quicumque es, rescindere vulnera noli;
Deque gravi duras ulcere tolle manus:
Utque meæ famam tenuent oblivia culpæ,
Fata cicatricem ducere nostra fine.
Humanæque memor sortis, quæ tollit eosdem,
Et premit; incertas ipse verere vices.
Et quoniam, fieri quod nunquam posse putavi,
Est tibi de rebus maxima cura meis;
Non est, quod timeas. Fortuna miserrima nostra est.
Omne trahit secum Cæsaris ira malum.
Quod magis ut liqueat, neve hoc tibi fingere cre-
Ipse velim pœnas experiare meas. (dar;

ELEGIA XII.

ARGUMENTUM.

Frigoribus pulsis adesse vernum tempus, cujus jucunditatem ex loco adjunctorum latius describit: incipiuntque etiam nautæ tunc navigare: qui, si in Scythiam pervenerint, se illis dicit occurrere, ut ab his intelligat de Cæsaris triumphis. Quod si quis aliquid referre potuit, protinus a Poeta domum ducitur, fitque ejus hospes. Precatur demum, ut domus, quam habebat in Scythia, non sit perpetua Poetæ sedes, sed hospitium, ut aliquando in patriam redeat.

FRigora jam Zephyri minuunt: annoque peracto
Longior antiquis visa Mæotis hyems:
Im-

Impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen,
  Tempora nocturnis æqua diurna facit.
Jam violam puerique legunt, hilaresque puellæ;
  Rustica quam nullo terra serente gerit.
Prataque pubescunt variorum flore colorum,
  Indocilique loquax gutture vernat avis.
Utque malæ crimen matris deponat hirundo,
  Sub trabibus cunas parvaque tecta facit.
Herbaque, quæ latuit Cerealibus obruta sulcis,
  Exserit e tepida molle cacumen humo.
Quoque loco est vitis, de palmite gemma movetur:
  Nam procul a Getico littore vitis abest.
Quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus:
  Nam procul a Geticis finibus arbor abest.
Otia nunc isthic: junctisque ex ordine ludis
  Cedunt verbosi garrula bella fori.
Usus equi nunc est, levibus nunc luditur armis:
  Nunc pila, nunc celeri volvitur orbe trochus.
Nunc, ubi perfusa est oleo labente juventus,
  Defessos artus virgine tingit aqua.
Scena viget, studiisque favor distantibus ardet:
  Proque tribus resonant terna theatra Foris.
O quater, & quoties non est numerare, beatum,
  Non interdicta cui licet urbe frui!
At mihi sentitur nix verno sole soluta,
  Quæque lacu duro non fodiantur aquæ.
Nec mare concrescit glacie: nec, ut ante, per Istrum
  Stridula Sauromates plaustra bubulcus agit.
Incipient aliquæ tamen huc adnare carinæ,
  Hospitaque in Ponti littore puppis erit.
Sedulus occurram nautæ: dictaque salute,
  Quid veniat, quæram, quisve, quibusve locis.
Ille quidem mirum, ni de regione propinqua
  Non nisi vicinas cautus ararit aquas.
Rarus ab Italia tantum mare navita transit:
  Littora rarus in hæc portubus orba venit.
Sive tamen Graja scierit, sive ille Latina
  Voce loqui; certe gratior hujus erit.
Fas quoq; ab ore freti, longæq; Propontidos undis
  Huc aliquem certo vela dedisse noto.

Quis,

Quisquis is est, memori rumorem voce referre,
Et fieri famæ parsque, gradusque potest.
Is precor auditos possit narrare triumphos
Cæsaris, & Latio reddita vota Jovi:
Teque, rebellatrix tandem Germania, magni
Triste caput pedibus supposuisse ducis.
Hæc mihi qui referet, quæ non vidisse dolebo,
Ille meæ domui protinus hospes erit.
Hei mihi! jamne domus Scithico Nasonis in orbe?
(Jamque suum mihi dat pro lare pœna locum?)
Di faciant, Cæsar non hic penetrale domumque,
Hospitium pœnæ sed velit esse meæ.

ELEGIA XIII.

ARGUMENTUM.

Cum natalis Poetæ adesset, superfluum fuisse dicit in ea loca eum venisse, ubi non licet illi ex more solemnia sacra exhibere: monetque, ne amplius redeat, dum erit in Scythia.

Ecce supervacuus (quid enim fuit utile gigni?)
Ad sua natalis tempora noster adest.
Dure, quid ad miseros veniebas exulis annos?
Debueras illis imposuisse modum.
Si tibi cura mei, vel si pudor ullus inesset:
Non ultra patriam me sequerere meam.
Quoque loco primum tibi sum male cognitus infans,
Illo tentasses ultimus esse mihi.
Jamque relinquenda (quod idem fecere sodales)
Tu quoque dixisses tristis in urbe, vale.
Quid tibi cum Ponto? num te quoque Cæsaris ira
Extremam gelidi misit in orbis humum?
Scilicet exspectas soliti tibi moris honorem,
Pendeat ex humeris vestis ut alba meis?
Fumida cingatur florentibus ara coronis?
Micaque solemni thuris in igne sonet?
Libaque dem pro te genitale notantia tempus?
Concipiamque bonas ore favente preces?

Non

Non ita sum positus nec sunt ea tempora nobis,
Adventu possim lætus ut esse tuo.
Funeris ara mihi, ferali cincta cupresso,
Convenit, & structis flamma parata rogis.
Nec dare thura libet, nihil exorantia divos:
In tantis subeunt nec bona verba malis.
Si tamen est aliquid nobis hac luce petendum,
In loca ne redeas amplius ista, precor:
Dum me, terrarum pars pene novissima, Pontus,
Euxini falso nomine dictus, habet.

ELEGIA XIV.

ARGUMENTUM.

Amici colligentis ejus scripta fidem, & amorem laudat Poeta hortaturque, ut quoad potest, ejus nomen in Urbe retineat: simulque exponit Metamorphosis opus inemendatum e manibus exiisse. Postremo dicit, quicquid exilii tempore compositum a se fuit in Scythia, excusandum esse.

Cultor & antistes doctorum sancte virorum,
Qui facis ingenio semper amice meo:
Ecquid, ut incolumem quondam celebrare solebas,
Nunc quoque, ne videar totus abesse, caves?
Colligis exceptis ecquid mea carmina solis
Artibus, artifici quæ nocuere suo?
Imo ita fac, vatum, quæso, studiose novorum:
Quaque potes, retine corpus in urbe meum.
Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis,
Qui domini pœnam non meruere sui.
Sæpe per extremas profugus pater exsulat oras;
Urbe tamen natis exsulis esse licet.
Palladis exemplo, de me sine matre creata
Carmina sunt: stirps hæc progeniesque mea est.
Hanc tibi commendo: quæ quo magis orba parente,
Hoc tibi tutori sarcina major erit.
Tres mihi sunt nati contagia nostra secuti:
Cetera fac curæ sit tibi turba palam.

Sunt

Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
Carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
Certius a summa nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi pervenit in ora:
In populi quidquam si tamen ore meum est.
Hoc quoque nescio quid nostris adpone libellis,
Diverso missum quod tibi ab orbe venit.
Quod quicumq; leget, (si quis leget), æstimet ante,
Compositum quo sit tempore, quoque loco.
Æquus erit scriptis; quorum cognoverit esse
Exilium tempus, barbariemque locum.
Inque tot adversis carmen mirabitur ullum
Ducere me tristi sustinuisse manu.
Ingenium fregere meum mala: cujus & ante
Fons infœcundus, parvaque vena fuit.
Sed quæcumque fuit, nullo exercente refugit,
Et longo periit arida facta situ.
Non hic librorum, per quos inviter, alarque,
Copia: pro libris arcus, & arma sonant.
Nullus in hac terra, recitem si carmina, cujus
Intellecturis auribus, utar adest.
Nec, quo secedam, locus est: custodia muri
Submovet infestos, clausaque porta Getas.
(Sæpe aliquod verbum quæro, nomenque, locumque;
Nec quisquam est, a quo certior esse queam.)
Dicere sæpe aliquid conanti (turpe fateri)
Verba mihi desunt, dedidicique loqui.
Threicio Scythicoque fere circumsonor ore:
Et videor Geticis scribere posse modis.
Crede mihi; timeo, ne sint immixta Latinis,
Inque meis scriptis Pontica verba legas.
Qualemcumque igitur venia dignare libellum:
Sortis & excusa conditione meæ.

PUBLII OVIDII
NASONIS
TRISTIUM
LIBER QUARTUS.
ELEGIA I.
ARGUMENTUM.

Excusandos esse dicit Poeta suos libellos, siquid fuerit in his reprehendendum: siquidem exul hæc scribebat, non gloriæ cupiditate, sed ut requiem peteret, & dolorem exilii carminibus consolaretur. Enumerat postremo mala, quæ patitur in Scythia.

SI qua meis fuerint, ut erunt, vitiosa libellis;
  Excusata suo tempore, lector, habe.
Exsul eram; requiesque mihi, non fama petita est;
  Mens intenta suis ne foret usque malis.
Hoc est, cur canet vinctus quoque compede fossor,
  Indocili numero cum grave mollit opus:
Cantet & innitens limosæ pronus arenæ,
  Adverso tardam qui trahit amne ratem.
Quique ferens pariter lentos ad pectora remos,
  In numerum pulsa brachia versat aqua.
Fessus ut incubuit baculo, saxoque resedit
  Pastor; arundineo carmine mulcet oves.
Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
  Fallitur ancillæ, decipiturque labor.
Fertur, & abducta Lyrnesside tristis Achilles
  Hæmonia curas attenuasse lyra.
Cum traheret silvas Orpheus & dura canendo
  Saxa: bis amissa conjuge mœstus erat.
Me quoque musa levat Ponti loca jussa petentem,
  Sola comes nostræ perstitit illa fugæ.

Sola nec insidias, Threci nec militis ensem,
Nec mare, nec ventos, barbariemque timet.
Scit quoque, cum perii, quis me deceperit error,
Et culpam in facto, non scelus esse meo.
Scilicet hoc ipso nunc æqua, quod obfuit ante,
Cum mecum juncti criminis acta rea est.
Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt,
Pieridum sacris imposuisse manum.
Sed nunc quid faciam? vis me tenet ipsa sororum:
Et carmen demens carmine læsus amo.
Sic nova Dulichio lotos gustata palato,
Illo, quo nocuit, grata sapore fuit.
Sentit amans sua damna fere: tamen hæret in illis:
Materiam culpæ persequiturque suæ.
Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli:
Quodque mihi telum vulnera fecit, amo.
Forsitan hoc studium possit furor esse videri:
Sed quiddam furor hic utilitatis habet.
Semper in obtutu mentem vetat esse malorum:
Præsentis casus immemoremque facit.
Utque suum Bacchis non sentit saucia vulnus,
Dum stupet Edonis exululata jugis;
Sic, ubi mota calent viridi mea pectora thyrso,
Altior humano spiritus ille malo est.
Ille nec exsilium, Scythici nec littora Ponti,
Ille nec iratos sentit habere deos.
Utque soporiferæ biberem si pocula Lethes,
Temporis adversi sic mihi sensus hebet.
Jure deas igitur veneror, mala nostra levantes;
Sollicitæ comites ex Helicone fugæ:
Et partim pelago, partim vestigia terra;
Vel rate dignatas; vel pede nostra sequi.
Sint precor hæ saltem faciles mihi: namq; deorum
Cetera cum magno Cæsare turba facit.
Meque tot adversis cumulant, quot litus arenas,
Quotque fretum pisces, ovaque piscis habet.
Vere prius flores, æstu numerabis aristas,
Poma per autumnum, frigoribusque nives;
Quam mala, quæ toto patior jactatus in orbe,
Dum miser Euxini littora læva peto.

Nec

Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum est:
Huc quoque sunt nostras fata secuta vias.
Hic quoque cognosco natalis stamina nostri;
Stamina de nigro vellere facta mihi.
Utque nec insidias, capitisque pericula narrem,
Vera quidem, vera sed graviora fide;
Vivere quam miserum est inter Bessosque, Getasque
Illi, qui populi semper in ore fuit!
Quam miserum, porta vitam muroque tueri,
Vixque sui tutum viribus esse loci!
Aspera militiæ juvenis certamina fugi,
Nec nisi lusura movimus arma manu.
Nunc senior gladioque latus, scutoque sinistram,
Canitiem galeæ subjicioque meam.
Nam dedit e specula custos ubi signa tumultus;
Induimus trepida protinus arma manu.
Hostis, habens arcus, imbutaque tela veneno,
Sævus anhelanti mœnia lustrat equo.
Utque rapax pecudem, quæ se non texit ovili,
Per sata, per silvas, fertque, trahitque lupus:
Sic, si quem nondum portarum sæpe receptum
Barbarus in campis repperit hostis, agit.
Aut sequitur captus, conjectaque vincula collo
Accipit; aut telo virus habente cadit.
Hic ego sollicitæ jaceo novus incola sedis.
Heu nimium fati tempora longa mei!
Et tamen ad numeros antiquaque sacra reverti
Sustinet in tantis hospita musa malis.
Sed neque cui recitem quisquam est mea carmina; nec qui
Auribus accipiat verba Latina suis.
Ipse mihi (quid enim faciam?) scriboque, legoque:
Tutaque judicio littera nostra suo est.
Sæpe tamen dixi: cui nunc hæc cura laborat?
An mea Sauromatæ scripta, Getæque legent?
Sæpe etiam lacrymæ me sunt scribente profusæ;
Humidaque est fletu litera facta meo.
Corque vetusta meum, tamquam nova, vulnera sentit;
Inque sinum mœstæ labitur imber aquæ.

Cum vice mutata quid sim, fuerimque, recordor,
  Et tulerit quo me casus, & unde, subit;
Sæpe manus demens, studiis irata malignis,
  Misit in arsuros carmina nostra focos.
Atque ita de multis, quoniam non multa supersunt,
  Cum venia facito, quisquis es, ista legas.
Tu quoque non melius, quam sunt mea tempora, carmen.
  Interdicta mihi consule Roma boni.

ELEGIA II.

ARGUMENTUM.

Tiberium Germanicam expeditionem suscepisse, in Scythiam ad Poetam fama pertulerat: Dicit ergo, victoriam ab eo fortasse partam fuisse, cum hæc scriberet. Ejus autem triumpho dicit se mente interesse, quandoquidem corpore non possit. Quod si quis ei triumphi formam retulerit, quamvis sero, tamen ostendit se auditurum tanta lætitia, ut proprium incommodum sit posthabiturus tantæ lætitiæ.

JAm fera Cæsaribus Germania, totus ut orbis;
  Victa potes flexo procubuisse genu;
Altaque velentur fortasse Palatia sertis;
  Thuraque in igne sonent, inficiantque diem;
Candidaque adducta collum percussa securi
  Victima purpureo sanguine tingat humum:
Donaque amicorum templis promissa deorum,
  Reddere victores Cæsar uterque parent:
Et qui Cæsareo juvenes sub nomine crescunt,
  Perpetuo terras ut domus ista regat:
Cumque bonis nuribus pro sospite Livia nato
  Munera det meritis, sæpe datura, deis:
Et pariter matres, & quæ sine crimine castos
  Perpetua servant virginitate focos.
Plebs pia, cumque pia lætentur plebe senatus;
  Parvaque cujus eram pars ego nuper, eques.
Nos procul expulsos communia gaudia fallunt:
  Famaque tam longe non nisi parva venit.

Ergo

Ergo omnis poterit populus spectare triumphos;
Cumque ducum titulis oppida capta leget:
Vinclaque captiva reges cervice gerentes
Ante coronatos ire videbit equos:
Et cernet vultus aliis pro tempore versos.
Terribiles aliis, immemoresque sui.
Quorum pars caussas, & res, & nomina quæret:
Pars referet, quamvis noverit ipsa parum:
Is, qui Sidonio fulget sublimis in ostro,
Dux fuerat belli: proximus ille duci.
Hic, qui nunc in humo lumen miserabile figit,
Non isto vultu, cum tulit arma, fuit.
Ille ferox, oculis & adhuc hostilibus ardens,
Hortator pugnæ, consiliumque fuit.
Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
Squallida promissis qui tegit ora comis.
Illo, qui sequitur, dicunt mactata ministro
Sæpe recusanti corpora capta deo.
Hic lacus, hi montes, hæc tot castella, tot amnes,
Plena feræ cædis, plena cruoris erant.
Drusus in his quondam meruit cognomina terris,
Quæ bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis viridi male tectus ab ulva,
Decolor ipse suo sanguine Rhenus erit.
Crinibus en etiam fertur Germania passis,
Et ducis invicti sub pede mœsta sedet.
Collaque Romanæ præbens animosa securi
Vincula fert illa, qua tulit arma, manu.
Hos super in curru, Cæsar, victore veheris
Purpureus populi rite per ora tui:
Quaque ibis, manibus circumplaudere tuorum;
Undique jactato flore tegente vias.
Tempora Phœbea lauro cingetur; ioque,
Miles, io, magna voce, triumphe, canet.
Ipse sono, plausuque simul, fremituque canentum
Quadrijugos cernes sæpe resistere equos.
Inde petes arcem, & delubra faventia votis:
Et dabitur merito laurea vota Jovi.
Hæc ego submotus, qua possum, mente videbo:
Erepti nobis jus habet illa loci,

Illa per immensas spatiatur libera terras;
  In cœlum celeri pervenit illa via.
Illa meos oculos mediam deducit in urbem;
  Immunes tanti nec sinit esse boni.
Invenietque viam, qua currus spectet eburnos.
  Sic certe in patria per breve tempus ero.
Vera tamen populus capiet spectacula felix:
  Lætaque erit præsens cum duce turba suo.
At mihi fingenti tantum, longeque remoto,
  Auribus hic fructus percipiendus erit.
Atque procul Latio diversum missus in orbem
  Qui narret cupido, vix erit, ista mihi.
Is quoq; jam serum referet, veteremq; triumphum,
  Quo tamen audiero tempore lætus ero.
Illa dies veniet, mea qua lugubria ponam;
  Caussaque privata publica major erit.

ELEGIA III.

ARGUMENTUM.

Utramque Ursam precatur, ut Romanam Urbem, ac uxorem aspiciat; sibique referant sitne ea mariti memor, an non. Postmodum se ipsum arguit, quod dubitet de uxoris fide, a qua se amari intelligat. Tum eam laudat, doletque quod sua caussa in assiduo luctu versetur. Demum hortatur, ut in fide permaneat.

(jas,
MAgna, minorq; feræ, quarum regis altera Gra-
  Altera Sidonias, utraque sicca, rates:
Omnia cum summo positæ videatis in axe,
  Et maris occiduas non subeatis aquas.
Æthereamque suis cingens amplexibus arcem
  Vester ab intacta circulus exstet humo;
Adspicite illa, precor, quæ non bene mœnia quon-
  Dicitur Iliades transiluisse Remus. (dam
Inque meam nitidos dominam convertite vultus:
  Sitque memor nostri necne, referte mihi. (ro?
Hei mihi! cur, nimium quæ sunt manifesta, requi-
  Cur labat ambiguo spes mihi mixta metu?

Crede, quod est, quod vis; ac desine tutà vereri:
Deque fide certa sit tibi certa fides.
Quodque polo fixæ nequeunt tibi dicere flammæ,
Non mentitura tu tibi voce refer:
Esse tui memorem, de qua tibi maxima cura est;
Quodque potest, secum nomen habere tuum.
Vultibus illa tuis tamquam præsentis inhæret,
Teque remota procul, si modo vivit, amat.
Ecquid, ut incubuit justo mens ægra dolori,
Lenis ab admonito pectore somnus abit?
Tunc subeunt curæ, dum te lectusque, locusque
Tangit, & oblitam non sinit esse mei.
Et veniunt æstus, & nox immensa videtur;
Fessaque jactati corporis ossa dolent.
Non equidem dubito, quin hæc, & cetera fiant;
Detque tuus casti signa doloris amor:
Nec cruciere minus, quam cum Thebana cruentum
Hectora Thessalico vidit ab axe rapi.
Quid tamen ipse precer dubito; nec dicere possum,
Adfectum quem te mentis habere velim.
Tristis es? indignor, quod sum tibi caussa doloris:
Non es? ut amisso conjuge digna fores.
Tu vero tua damna dole, mitissima conjux;
Tempus & a nostris exige triste malis:
Fleque meos casus: est quædam flere voluptas.
Expletur lacrimis egeriturque dolor.
Atque utinam lugenda tibi non vita, sed esset
Mors mea: morte fores sola relicta mea?
Spiritus hic per te patrias exisset in auras!
Sparsissent lacrimæ pectora nostra piæ!
Supremoque die notum spectantia cœlum
Texissent digiti lumina nostra tui!
Et cinis in tumulo positus jacuisset avito!
Tactaque nascenti corpus haberet humus!
Denique &, ut vixi, sine crimine mortuus essem!
Nunc mea supplicio vita pudenda suo est.
Me miserum, si tu, cum diceris exsulis uxor,
Avertis vultus, & subit ora rubor;
Me miserum, si turpe putas mihi nupta videri,
Me miserum, si te jam pudet esse meam;

Tempus ubi est illud, quo me jactare solebas
  Conjuge, nec nomen dissimulare viri?
Tempus ubi est, quo te (nisi si fugis illa referre)
  Et dici memini juvit & esse meam?
Utque probæ dignum est, omni tibi dote placebam.
  Addebat veris multa faventis amor.
Nec quem præferres, (ita res tibi magna videbar)
  Quemve tuum malles esse, vir alter erat.
Nunc quoq; ne pudeat, quod sis mihi nupta, tuusq;
  Non dolor hinc debet: debet abesse pudor.
Cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu;
  Num legis Evadnen erubuisse viro?
Nec, quia rex mundi compescuit ignibus ignes;
  Ipse tuis, Phaeton, inficiandus eras.
Nec Semele Cadmo facta est aliena parenti,
  Quod precibus periit ambitiosa suis.
Nec tibi quod sævis ego sum Jovis ignibus ictus,
  Purpureus molli fiat in ore rubor:
Sed magis in nostri curam consurge tuendi;
  Exemplumque mihi conjugis esto bonæ;
Materiamque tuis tristem virtutibus imple.
  Ardua per preces gloria vadat iter.
Hectora quis nosset, si felix Troja fuisset?
  Publica virtuti per mala facta via est.
Ars tua, Tiphi, jacet, si non sit in æquore fluctus
  Si valeant homines, ars tua, Phœbe, jacet.
Quæ latet, inque bonis cessat non cognita rebus
  Adparet virtus arguiturque malis.
Dat tibi nostra locum tituli fortuna: caputque,
  Conspicuum pietas, qua tua tollat, habet.
Utere temporibus, quorum nunc munere freta
  En patet in laudes area lata tuas.

ELE-

ELEGIA IV.

ARGUMENTUM.

Amicum laudat, exponitque Tomitani exilii incommoda; precaturque eum latenter, ut ab Augusto mitius, & paullo propinquius exilium petat; quod facile impetrari posse docet, quum magna sit ipsius clementia. Postremo narrat quemadmodum e locis non nimium longinquis fugerit Orestes cum Iphigenia sorore, ablata etiam inde Diana ad meliora loca.

O Qui, nominibus cum sis generosus avitis,
Exsuperas morum nobilitate genus;
Cujus inest animo patrii candoris imago,
Non careat nervis candor ut iste suis;
Cujus in ingenio est patriæ facundia linguæ,
Qua prior in Latio non fuit ulla foro;
Quod minime volui, positis pro nomine signis,
Dictus es: ignoscas laudibus ista tuis.
Nil ego peccavi: tua te bona cognita produnt:
Si, quod es, adpares, culpa soluta mea est.
Nec tamen officium nostro tibi carmine factum,
Principe tam justo, posse nocere puta.
Ipse pater patriæ, (quid enim civilius illo?)
Sustinet in nostro carmine sæpe legi.
Nec prohibere potest, quia res est publica, Cæsar;
Et de communi pars quoque nostra bono est.
Juppiter ingeniis præbet sua numina vatum;
Seque celebrari quolibet ore sinit.
Caussa tua exemplo superorum tuta duorum est:
Quorum hic aspicitur, creditur ille deus.
Ut non debuerim, tamen hoc ego crimen amabo:
Non fuit arbitrii littera nostra tui.
(Nec nova, quod tecum loquor, est injuria nostra;)
Incolumis cum quo sæpe locutus eram.
Quo vereare minus, ne sim tibi crimen amicus,
Invidiam, si qua est, auctor habere potest.
Nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis
(Hoc certe noli dissimulare) pater:

 In-

Ingeniumq; meum (potes hoc meminisse) probabat:
  Plus etiam, quam me judice dignus eram.
Deque meis illo referebat versibus ore,
  In quo pars altæ nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc, quod me domus ista recepit;
  Sed prius auctori sunt data verba tuo. (actis;
Nec data sunt, mihi crede, tamen: sed in omnibus
  Ultima si demas, vita tuenda mea est.
Hanc quoque, qua perii, culpam scelus esse nega-
  Si tanti series sit tibi nota mali. (bis;
Aut timor, aut error, nobis prius obfuit error.
  Ah sine me fati non meminisse mei;
Neve retractando nondum coeuntia rumpam
  Vulnera, vix illis proderit ipsa quies.
Ergo ut jure damus pœnas; sic abfuit omne
  Peccato facinus consiliumque meo:
Idque deus sentit: pro quo nec lumen ademtum est,
  Nec mihi detractas possidet alter opes.
Forsitan hanc ipsam (vivat modo) finiet olim,
  Tempore cum fuerit lenior ira, fugam.
Nunc precor hinc alio jubeat discedere: si non
  Nostra verecundo vota pudore carent.
Mitius exsilium, paulloque propinquius opto,
  Quique sit a sævo longius hoste, locum.
Quantaque in Augusto est clementia; si quis ab illo
  Hoc peteret pro me, forsitan ille daret.
Frigida me cohibent Euxini littora Ponti:
  Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.
Nam neque jactantur moderatis æquora ventis;
  Nec placidos portus hospita navis adit,
Sunt circa gentes, quæ prædam sanguine quærant,
  Nec minus infida terra timetur aqua.
Illi, quos audis hominum gaudere cruore,
  Pene sub ejusdem sideris axe jacent.
Nec procul a nobis locus est, ubi Taurica dira
  Cæde Pharetratæ pascitur ara deæ.
Hæc prius (ut memorant) non invidiosa nefandis,
  Nec cupienda bonis regna Thoantis erant.
Hic pro supposita virgo Pelopeja cerva
  Sacra deæ coluit qualiacumque suæ.

Quo

Quo postquam, dubium pius, an sceleratus Orestes
  Exactus furiis venerat ipse suis,
Et comes exemplum veri Phocæus amoris;
  Qui duo corporibus, mentibus unus erant;
Protinus evincti Triviæ ducuntur ad aram,
  Quæ stabat geminas ante cruenta fores. (lum:
Nec tamen hunc sua mors, nec mors sua terruit il-
  Alter ob alterius funera mœstus erat.
Et jam constiterat stricto mucrone sacerdos,
  Cinxerat & Grajas barbara vitta comas:
Cum vice sermonis fratrem cognovit, & illi
  Pro nece complexus Iphigenia dedit.
Læta deæ signum, crudelia sacra perosæ,
  Transtulit ex illis in meliora locis.
Hæc igitur regio, magni pars ultima mundi,
  Quam fugere homines, dique, propinqua mihi est.
Atque meam terram prope sunt funebria sacra,
  Si modo Nasoni barbara terra sua est.
O utinam venti, quibus est ablatus Orestes,
  Placato referant & mea vela deo?

ELEGIA V.

ARGUMENTUM.

Amicum laudat Poeta, eumque monet, ut constanter munus amicitiæ exequatur, eique apud Augustum opem ferat. Ostendit deinde multis exemplis, tempora omnia molliri præter suas curas: & ostendit se ita deficere, ut non diu credat se superventurum tantis malis, quam rem dicit sibi solatio relictam esse.

O Mihi dilectos inter sors prima sodales,
  Unica fortunis ara reperta meis.
Cujus ab alloquiis anima hæc moribunda revixit;
  Ut vigil infusa Pallade flamma solet:
Qui veritus non es portus aperire fideles,
  Fulmine percussæ confugiumque rati:
Cujus eram censu non me sensurus egentem,
  Si Cæsar patrias eripuisset opes.

Temporis oblitum dum me rapit impetus hujus,
  Excidit heu nomen quam mihi pene tuum!
Te tamen agnoscis: tactusque cupidine laudis,
  Ille ego sum, cuperes dicere posse palam.
Certe ego, si fineres, titulum tibi reddere vellem,
  Et raram famæ conciliare fidem.
Ne noceam grato, vereor, tibi carmine; neve
  Intempestivus nominis obstet honos.
Quod licet, & tutum est, intra tua pectora gaude;
  Meque tui memorem, teque fuisse mei.
Utque facis, remis ad opem luctare ferendam,
  Dum veniat placido mollior aura deo:
Et tutare caput nulli servabile; si non
  Qui mersit Stygia, sublevet illud, aqua.
Teque (quod est rarum) præsta constanter ad omne
  Indeclinatæ munus amicitiæ.
Sic tua processus habeat fortuna perennes;
  Sic ope non egeas ipse, juvesque tuos.
Sic æquet tua nupta virum bonitate perenni:
  Incidat & vestro rara querela toro.
Diligat & semper socius te sanguinis illo,
  Quo pius adfectu Castora frater amat.
Sic juvenis, similisque tibi sit natus, & illum
  Moribus agnoscat quilibet esse tuum.
Sic socerum faciat tæda te nata jugali;
  Nec tardum juveni det tibi nomen avi.

ELEGIA VI.

ARGUMENTUM.

Hæc inconsideratius cum superioribus conjunguntur, cum unius separatæ Elegiæ argumentum videantur exequi. Tractatur locus communis de vi temporis, seu consuetudinis, qua cum mitigentur, & tolerabiliora evadant omnia, non tamen mitigari curas, & angores suos; mala sua ipsa mora ingravescere, & exasperari queritur Poeta.

TEmpore ruricolæ patiens fit taurus aratri,
  Præbet & incurvo colla premenda jugo.

Tem-

Tempore paret equus lentis animosus habenis,
  Et placido duros accipit ore lupos.
Tempore Pœnorum compescitur ira leonum:
  Nec feritas animo, quæ fuit ante, manet.
Quæque sui monitis obtemperat Inda magistri
  Bellua, servitium tempore victa subit.
Tempus, ut extentis tumeat, facit, uva racemis,
  Vixque merum capiant grana, quod intus habent.
Tempus & in canas semen producit aristas,
  Et, ne sint tristi poma sapore, facit.
Hoc tenuat dentem terram renovantis aratri,
  Hoc rigidas silices, hoc adamanta terit.
Hoc etiam sævas paullatim mitigat iras:
  Hoc minuit luctus, mæstaque corda levat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas
  Præterquam curas attenuare meas.
Ut patria careo, bis frugibus area trita est:
  Dissiluit nudo pressa bis uva pede.
Nec quæsita tamen spatio patientia longo est;
  Mensque mali sensum nostra recentis habet.
Scilicet & veteres fugiunt juga curva juvenci:
  Et domitus fræno sæpe repugnat equus.
Tristior est etiam præsens ærumna priore:
  Ut sit enim sibi par, crevit, & aucta mora est.
Nec tam nota mihi, quam sunt, mala nostra fuere:
  Sed magis hoc, quo sunt cognitiora, gravant.
Est quoque non minimum, vires afferre recentes,
  Nec præconsumtum temporis esse malis.
Fortior in fulva novus est luctator arena,
  Quam cui sunt tarda brachia fessa mora.
Integer est nitidis melior gladiator in armis,
  Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
Fert bene præcipites navis modo facta procellas:
  Quamlibet exiguo solvitur imbre vetus.
Nos quoque, quæ ferimus, tulimus patientius ante,
  Et mala sunt longo multiplicata die.
Credite, deficio nostroque a corpore, quantum
  Auguror, accedunt tempora parva malis:
Nam neque sunt vires, neque qui color esse solebat;
  Vixque habeo tenuem, quæ tegat ossa, cutem.

Corpore sed mens est ægro magis ægra, malique
  In circumspectu stat sine fine sui.
Urbis abest facies, absunt, mea cura, sodales:
  Et, qua nulla mihi carior, uxor abest.
Vulgus adest Scyticum, braccataque turba Getarum:
  Sic mala, quæ video, non videoque, nocent.
Una tamen spes est, quæ me soletur in istis;
  Hæc fore morte mea non diuturna mala.

ELEGIA VII.

ARGUMENTUM.

Miratur Poeta, quod, biennio jam exacto, nullas ab Amico acceperit litteras: quum hi præsertim ad eum scripserint, quibuscum amicitiæ usus non fuerat jam probatus. Subjungit tamen malle se omnia credere, quam illum nullas ad eum dedisse litteras, quas interceptas fuisse existimat. Admonet postremo, ut ad eum scribat, ne semper excusandus sit.

Bis me sol adiit gelidæ post frigora brumæ,
  Bisque suum tacto pisce peregit iter.
Tempore tam longo cur non tua dextera versus
  Quamlibet in paucos officiosa fuit?
Cur tua cessavit pietas, scribentibus illis,
  Exiguus nobis cum quibus usus erat?
Cur, quoties alicui chartæ sua vincula demsi,
  Illam speravi nomen habere tuum?
Di faciant, ut sæpe tua sit epistola dextra
  Scripta, sed e multis reddita nulla mihi!
Quod precor, esse liquet: credam prius ora Medusæ
  Gorgonis anguineis cincta fuisse comis:
Esse canes utero sub virginis: esse Chimæram,
  A truce, quæ flammis separet angue leam: (ctos:
Quadrupedesque hominum cum pectore pectora jun-
  Tergeminumque virum, tergeminumque canem:
Sphingaque, & Harpias, serpentidesque Gigantas:
  Centimanumque Gygen, semibovemque virum.
Hæc ego cuncta prius, quam te, carissime, credam
  Mutatum curam deposuisse mei.

In-

Innumeri montes inter me teque, viæque,
Fluminaque & campi, nec freta pauca, jacent.
Mille potest caussis, a te quæ littera sæpe
Missa sit, in nostras nulla venire manus.
Mille tamen caussas scribendo vince frequenter:
Excusem ne te semper, amice, mihi.

ELEGIA VIII.

ARGUMENTUM.

Quinquagenarius Poeta queritur, se jam canescere in infelicissima regione, eo tempore, quo frui debuisset patria, carissima conjuge, amicis, & ceteris: quæ si olim a Delphico oraculo, aut Dodonæa columba futura accepisset, vana dicit se ea responsa existimaturum fuisse: Clarissimaque sententia docet, nihil tam validum esse, quod non subjaceat divinæ voluntati ac potentiæ. Postremo ceteros admonet, ut ejus casibus moniti, Augustum, cujus potentia par est Diis immortalibus, demereantur.

JAm mea cygneas imitantur tempora plumas,
Inficit & nigras alba senecta comas:
Jam subeunt anni fragiles, & inertior ætas:
Jamque parum firmo me mihi ferre grave est.
Nunc erat ut posito deberem fine laborum
Vivere, me nullo sollicitante metu:
Quæque meæ semper placuerunt otia menti,
Carpere, & in studiis molliter esse meis:
Et parvam celebrare domum, veteresque penates;
Et quæ nunc domino rura paterna carent:
Inque sinu dominæ, carisque nepotibus inque
Securus patria consenuisse mea.
Hæc mea sic quondam peragi speraverat ætas:
Hos ego sic annos ponere dignus eram.
Non ita dis visum: qui me terraque marique
Actum Sarmaticis exposuere locis.
In cava ducuntur quassæ navalia puppes,
Ne temere in mediis dissoluantur aquis.

Ne cadat, & multas palmas inhonestet adeptas,
  Languidus in pratis gramina carpit equus.
Miles, ut emeritis non est satis utilis annis,
  Ponit ad antiquos, quæ tulit arma, lares
Sic igitur, tarda vires minuente senecta,
  Me quoque donari jam rude tempus erat.
Tempus erat, nec me peregrinum ducere cœlum,
  Nec siccam Getico fonte levare sitim;
Sed modo, quos habui, vacuos secedere in hortos;
  Nunc hominum visu rursus, et urbe frui.
Sic animo quondam non divinante futura
  Optabam placide vivere posse senex.
Fata repugnarunt: quæ, cum mihi tempora prima
  Mollia præbuerint, posteriora gravant.
Jamque, decem lustris omni sine labe peractis,
  Parte premor vitæ deteriore meæ.
Nec procul a metis, quas pene tenere videbar;
  Curriculo gravis est facta ruina meo.
Ergo illum demens in me sævire coegi,
  Mitius immensus quo nihil orbis habet;
Ipsaque delictis victa est clementia nostris:
  Nec tamen errori vita negata meo?
Vita procul patria peragenda sub axe Boreo,
  Qua maris Euxini terra sinistra jacet.
Hoc mihi si Delphi, Dodonaque diceret ipsa;
  Esse viderentur vanus uterque locus.
Nil adeo validum est, adamas licet adliget illud,
  Ut maneat rapido firmius igne Jovis.
Nil ita sublime est, supraque pericula tendit,
  Non sit ut inferius, suppositumque deo.
Nam quamquam vitio pars est contracta malorum,
  Plus tamen exitii numinis ira dedit.
At vos admoniti nostris quoque casibus este,
  Æquantem superos emeruisse virum.

ELE-

ELEGIA XI.

ARGUMENTUM.

Inimico minatur Poeta, se in eum scripturum, nisi pœnituerit inimicitiarum.

SI licet, & pateris, nomen facinusque tacebo,
Et tua Lethæis acta dabuntur aquis:
Nostraque vincetur lacrimis clementia seris.
Fac modo te pateat pœnituisse tui.
Fac modo te damnes, cupiasque eradere vitæ
Tempora, si possis, Tisiphonea tuæ.
Sin minus. & flagrant odio tua pectora nostro;
Induet infelix arma coacta dolor.
Sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem;
Nostra suas isthuc porriget ira manus.
Omnia, si nescis, Cæsar mihi jura reliquit;
Et sola est patria pœna carere mea.
Et patriam, modo sit sospes, speramus ab illo:
Sæpe Jovis telo quercus adusta viret.
Denique vindictæ si sit mihi nulla facultas;
Pierides vires, & sua tela dabunt.
Ut Scythicis habitem longe submotus in oris,
Siccaque sint oculis proxima signa meis:
Nostra per immensas ibunt præconia gentes;
Quodque querar, notum, qua patet orbis, erit.
Ibit ad occasum, quidquid dicemus, ab ortu:
Testis & hesperiæ vocis Eous erit.
Trans ego tellurem, trans latas audiar undas:
Et gemitus vox est magna futura mei.
Nec tua te fontem tantummodo secula norint:
Perpetuæ crimen posteritatis eris.
Jam feror in pugnas, & nondum cornua sumsi;
Nec mihi sumendi caussa sit ulla velim.
Circus adhuc cessit: spargit tamen acer arenam
Taurus, & infesto jam pede pulsat humum.
Hoc quoque, quam volui, plus est. Cane, Musa, receptus
Dum licet huic nomen dissimulare suum:

ELE-

ELEGIA X.

ARGUMENTUM.

Lectorem docet, qua patria, quibus Consulibus natus sit. Deinde totam suam vitam paucis describit. Postremo exilii mala commemorat, quorum magnitudinem dicit se Musis consolari, & illis acquiescere.

ILle ego, qui fueram tenerorum lusor amorum,
  Quem legis, ut noris, accipe, posteritas.
Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
  Millia qui novies distat ab urbe decem.
Editus hinc ego sum: nec non, ut tempora noris,
  Cum cecidit fato consul uterque pari.
Si quid & id, a proavis usque & vetus ordinis heres
  Non modo fortunæ munere factus eques.
Nec stirps prima fui; genito jam fratre creatus;
  Qui tribus ante quater mensibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus adfuit idem:
  Una celebrata est per duo liba dies.
Hæc est armiseræ festis, de quinque Minervæ,
  Quæ fieri pugna prima cruenta solet.
Protinus excolimur teneri, curaque parentis
  Imus ad insignes urbis ab arte viros.
Frater ad eloquium viridi tendebat ab ævo;
  Fortia verbosi natus ad arma fori.
At mihi jam puero cælestia sacra placebant,
  Inque suum furtim Musa trahebat opus.
Sæpe pater dixit, studium quid inutile tentas?
  Mœonides nullas ipse reliquit opes.
Motus eram dictis: totoque Helicone relicto,
  Scribere conabar verba soluta modis.
Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos,
  Et, quod tentabam dicere, versus erat.
Interea, tacito passu labentibus annis,
  Liberior fratri sumta, mihique toga est:
Induiturque humeris cum lato purpura clavo:
  Et studium nobis, quod fui ante, manet.

Jam-

Jamque decem vitæ frater geminaverat annos,
Cum perit; & cœpi parte carere mei.
Cœpimus & teneræ primos ætatis honores,
Eque viris quondam pars tribus una fui.
Curia restabat: clavi mensura coacta est.
Majus erat nostris viribus illud onus.
Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori:
Sollicitæque fugax ambitionis eram.
Et petere Aoniæ suadebant tuta sorores
Otia, judicio semper amata meo.
Temporis illius colui, fovique poetas;
Quotque aderant vates, rebar adesse deos.
Sæpe suas volucres legit mihi grandior ævo,
Quæque necet serpens, quæ juvet herba, Macer.
Sæpe suos solitus recitare Propertius ignes;
Jure sodalitii qui mihi junctus erat.
Ponticus Heroo, Bassus quoque clarus Jambo
Dulcia convictus membra fuere mei.
Et tenuit nostras numerosus Horatius aures;
Dum ferit Ausonia carmina culta lyra.
Virgilium vidi tantum: nec avara Tibullo
Tempus amicitiæ fata dedere meæ.
Successor fuit hic tibi, Galle; Propertius illi:
Quartus ab his serie temporis ipse fui.
Utque ego majores, sic me coluere minores:
Notaque non tarde, facta Thalia mea est.
Carmina cum primum populo juvenilia legi,
Barba resecta mihi bisve semelve fuit.
Moverat ingenium totam cantata per urbem
Nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem scripsi; sed quæ vitiosa putavi,
Emendaturis ignibus ipse dedi.
Tum quoque, cum fugerem, quædam placitura cremavi,
Iratus studio, carminibusque meis.
Molle, cupidineis nec inexpugnabile telis
Cor mihi, quodque levis caussa moveret, erat
Cum tamen hoc essem, minimoque accenderet igni;
Nomine sub nostro fabula nulla fuit.
Pene mihi puero nec digna, nec utilis uxor
Est data: quæ tempus per breve nupta fuit.

Illi successit, quamvis sine crimine, conjux:
  Non tamen in nostro firma futura toro.
Ultima, quæ mecum seros permansit in annos,
  Sustinuit conjux exsulis esse viri.
Filia bis prima mea me fæcunda juventa,
  Sed non ex uno conjuge, fecit avum.
Et jam complerat genitor sua fata: novemque
  Addiderat lustris altera lustra novem.
Non aliter flevi, quam me fleturus ademtum
  Ille fuit: matri proxima justa tuli.
Felices ambo, tempestiveque sepultos,
  Ante diem pœnæ quod periere meæ!
Me quoque felicem, quod non viventibus illis
  Sum miser; & de me quod doluere nihil;
Si tamen extinctis aliquid, nisi nomina, restat,
  Et gracilis structos effugit umbra rogos:
Fama, parentales, si vos mea contigit, umbræ:
  Et sunt in Stygio crimina nostra foro;
Scire, precor, caussam (nec vos mihi fallere fas est)
  Errorem jusse, non scelus, esse fugæ.
Manibus id satis est: ad vos studiosa revertor
  Pectora, qui vitæ quæritis acta meæ.
Jam mihi canities, pulsis melioribus annis,
  Venerat, antiquas miscueratque comas:
Postque meos ortus Pisæa vinctus oliva
  Abstulerat decies prœmia victor eques:
Cum maris Euxini positos ad læva Tomitas
  Quærere me læsi principis ira jubet.
Caussa meæ cunctis nimium quoque nota ruinæ
  Indicio non est testificanda meo.
Quid referam comitumque nefas,famulosq;nocentes
  Ipsa multa tuli non leviora fuga.
Indignata malis mens est succumbere, seque
  Præstitit invictam viribus usa suis:
Oblitusque mei, ductæque per otia vitæ,
  Insolita cæpi temporis arma manu,
Totque tuli terra casus Pelagoque: quot inter
  Occultum stellæ, conspicuumque polum.
Tacta mihi tandem, longis erroribus acto,
  Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.

Hic

Hic ego, finitimis quamvis circumsonet armis,
Tristia, quo possum, carmine fata levo.
Quod quamvis nemo est, cujus referatur ad aures;
Sic tamen absumo, decipioque diem.
Ergo, quod vivo, durisque laboribus obsto,
Nec me sollicitæ tædia lucis habent,
Gratia, Musa, tibi; nam tu solatia præbes;
Tu curæ requies, tu medicina mali:
Tu dux, tu comes es; tu nos abducis ab Istro;
In medioque mihi das Helicone locum.
Tu mihi (quod rarum) vivo sublime dedisti
Nomen; ab exequiis quod dare fama solet.
Nec, qui detrectat præsentia, livor iniquo
Ullum de nostris dente momordit opus.
Nam tulerint magnos cum secula nostra poetas;
Non fugit ingenio fama maligna meo.
Cumque ego præponam multos mihi; non minor illis
Dicor: & in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum præsagia veri:
Protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
Sive favore tuli, sive hanc ego carmine famam,
Jure tibi grates, candide lector, ago.

PU-

PUBLII OVIDII NASONIS TRISTIUM

LIBER QUINTUS.

ELEGIA I.

ARGUMENTUM.

Mittens Romam e Scythia hunc ultimum librum Ovidius sui studiosos monet, ut quatuor prioribus libellis illinc quoque ab eo missis hunc etiam addant. Excusatque se non potuisse materiam aliam, quam tristem, ejusque rebus miseris & perditis convenientem sumere. Quod si in patriam revocetur, scripturum se jocosa & læta profitetur: simulque veniam petit, si quid sit, quod lectorem offendat.

HUnc quoque de Getico, nostri studiose, libellum
 Littore præmissis quatuor adde meis.
Hic quoque talis erit, qualis fortuna Poetæ:
 Invenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis ut noster status est, ita flebile carmen,
 Materiæ scripto conveniente suæ.
Integer & lætus læta, & juvenilia lusi:
 Illa tamen nunc me composuisse piget.
Ut cecidi subiti perago præconia casus;
 Sumque argumenti Conditor ipse mei.
Utque jacens ripa deflere Caystrius ales
 Dicitur ore suam deficiente necem:
Sic ego Sarmaticas longe projectus in oras,
 Efficio tacitum ne mihi funus eat.
Delicias si quis, lascivaque carmina quærit;
 (Præmoneo numquam scripta quod ista legat.)
Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris,

Ap-

Aptior, ingenium come. Tibullus erit.
Atque utinam numero ne nos essemus in isto;
Hei mihi! cur unquam musa jocata mea est;
Sed dedimus pœnas: Scythicique in finibus Istri.
Ille pharetrati lusor amoris abest.
Quod superest, animos ad publica carmina flexi;
Et memores jussi nominis esse sui.
Si tamen e vobis aliquis tam multa requiret,
Unde dolenda canam: multa dolenda tuli.
Non hæc ingenio, non hæc componimus arte.
Materia est propriis ingeniosa malis.
Et quota fortunæ pars est in carmine nostræ?
Felix, qui patitur, quæ numerare valet!
Quot frutices silvæ, quot flavas Tybris arenas,
Mollia quot Martis gramina campus habet,
Tot mala pertulimus: quorum medicina, quiesque
Nulla nisi in studio, Pieridumque mora est.
Quis tibi, Naso, modus lacrimosi carminis! inquis.
Idem, fortunæ qui modus hujus erit.
Quod quærar, illa mihi pleno de fonte ministrat:
Nec mea sunt, fati verba sed ista mei.
At mihi si cara patriam cum conjuge reddas;
Sint vultus hilares, simque, quod ante fui.
Lenior invicti si sit mihi Cæsaris ira;
Carmina lætitiæ jam tibi plena dabo.
Nec tamen ut lusit, rursus mea littera ludet:
Sit semel illa joco luxuriata suo.
Quod probet ipse, canam pœnæ modo parte levata,
Barbariem, rigidos effugiamque Getas.
Interea nostri quid agant, nisi triste, libelli?
Tibia funeribus convenit ista meis.
At poteras, inquis, melius mala ferre silendo;
Et tacitus casus dissimulare tuos.
Exigis, ut nulli gemitus tormenta sequantur.
Acceptoque gravi vulnere flere vetas.
Ipse Perilleo Phalaris permisit in ære
Edere mugitus, & bovis ore queri.
Cum Priami lacrymis offensus non sit Achilles,
Tu fletus inhibes durior hoste meos?

Non

Cum fecerat Nioben orbam Latonia proles,
Non tamen & ficcas jussit habere genas.
Est aliquid, fatale malum per verba levari;
Hoc querulam Prognen, Halcyonemque facit.
Hoc erat, in gelido quare Pæantius antro
Voce fatigaret Lemnia saxa sua.
Strangulat inclusus dolor, atque exæstuat intus,
Cogitur & vires multiplicare suas.
Da veniam potius, vel totos tolle libellos,
Si mihi quod prodest, hoc tibi, lector, obest,
Sed nec obesse potest: ulli nec scripta fuerunt
Nostra, nisi auctori perniciosa suo.
At mala sunt, fateor: quis te mala sumere cogit;
Aut quis deceptum ponere sumta vetat?
Ipse nec emendo: sed ut hic deducta legantur,
Non sunt illa suo barbariora loco.
Nec me Roma suis debet conferre Poetis,
Inter Sauromatas ingeniosus ero.
Denique nulla mihi captatur gloria, quæque
Ingenio stimulos subdere fama solet.
Nolumus assiduis animum tabescere curis;
Quæ tamen irrumpunt, quoque vetantur, eunt:
Cur scribam, docui: cur mittam, quæritis, istos?
Vobiscum cupiam quolibet esse modo.

ELEGIA II.

ARGUMENTUM.

Ad uxorem scribens, dicit se corpore bene valere, quamvis mente langueat: Ostenditque dolorem eundem esse qui primo fuit, quum relegatus est ab Augusto. Postea commemorat incommoda, quibus fine fine conficitur. Et quandoquidem levis sit exilii caussa, & magna Cæsaris clementia, pro marito roget, hortatur; nec ullam sibi spem relictam, quam Augusti clementiam.

ECquid, ut e Ponto nova venit epistola, palles;
Et tibi sollicita solvitur illa manu?

Pone

Pone metum; valeo : corpusq; quod ante laborũ
Impatiens nobis, invalidumque fuit,
Sufficit; atque ipso vexatum induruit usu.
An magis infirmo non vacat esse mihi? (sit:
Mens tamen ægra iacet, nec tẽpore robora sum-
Affectusque animi, qui fuit ante, manet.
Quæque mora, spatioque suo coitura putavi
Vulnera, non aliter, quã modo facta, dolent.
Scilicet exiguis prodest annosa vetustas.
Grandibus accedunt tempore damna malis.
Pene decem totis aluit Pæantius annis
Pestiferum tumido vulnus ab angue datum.
Telephus æterna consumtus tabe perisset,
Si non, quæ nocuit, dextra tulisset opem.
Et mea, si facinus nullum commisimus, opto,
Vulnera qui fecit, facta levare velit.
Contentusque mei jam tandem parte laboris,
Exiguum pleno de mare demat aquæ.
Detrahat ut multum, multum restabit acerbi:
Parsque meæ pænæ totius instar erit.
Littora quot conchas, quot amœna rosaria flores,
Quotve soporiferum grana papaver habet.
Silva feras quot alit, quot piscibus unda natatur;
Quot tenerum pennis aera pulsat avis; (ner,
Tot premor adversis, quæ si comprehendere co-
Icariæ numerum dicere coner aquæ.
Vtque viæ casus, ut amara pericula Ponti,
Vt taceam strictas in mea fata manus.
Barbara me tellus, orbisque novissima magni.
Sustinet;& sævo cinctus ab hoste locus. (est)
Hinc ego trajicerer (neq; enĩ mea culpa cruenta
Esse, quæ debet, si tibi cura mei.
Ille deus, bene quo Romana potentia nixa est,
Sæpe suo victor lenis in hoste fuit.
Quid dubitas? quid tuta times? accede, rogaq;
Cæsare nil ingens mitius orbis habet: (quãnt?
Me miserũ! quid agã, si proxima quæq; relin-
Subtrahis effracto tu quoque colla jugo?
Quo ferar? unde petam lapsis solatia rebus?
Anchora jam nostram non tenet ulla ratem.

Viderit: ipse sacram, quamvis invisus, ad aram
Confugiam: nullas submovet ara manus.
Alloquor en absens præsentia numina supplex:
Si fas est homini cum Jove posse loqui.
Arbiter imperii, quo certum est sospite cunctos
Ausoniæ curam gentis habere deos:
O decus, o patriæ per te florentis imago;
O vir non ipso, quem regis, orbe minor;
Sic habites terras, sic te desideret æther!
Sic ad pacta tibi sidera tardus eas!
Parce, precor: minimamq; tuo de fulmine partem
Deme: satis pœnæ, quod superabit, erit.
Ira quidem moderata tua est; vitamque dedisti:
Nec mihi jus civis, nec mihi nomen abest.
Nec mea concessa est aliis fortuna: nec exsul
Edicti verbis nominor ipse tui.
Omniaq; hæc timui, quia me meruisse videbam:
Sed tua peccato lenior ira meo est,
Arva relegatum jussisti visere Ponti,
Et Scythicum profuga findere puppe fretum.
Jussus ad Euxini deformia littora veni
Æquoris: hæc gelido terra sub axe jacet.
Nec me tam cruciat numquam sine frigore cælũ,
Glebaque canenti semper obusta gelu;
Nesciaque est vocis quod barbara lingua Latinæ;
Grajaque quod Getico victa loquela sono;
Quã quod finitimo cinctus premior undiq; Marte;
Vixque brevis tutum murus ab hoste facit.
Pax tamen interdum, pacis fiducia numquam est,
Sic nunc hic patitur, nunc timet arma, locus.
Hic ego dum muter; vel me Zanclæa Carybdis
Devoret, atque suis ad Styga mittat aquis:
Vel rapidæ flammis urar patienter in Ætnæ:
Vel freta Leucadii mittat in alta dei.
Quod petitur, pœna est: neq; enim miser esse recuso:
Sed precor, ut possim tutius esse miser.

ELE-

ELEGIA III.

ARGUMENTUM.

Queritur Ovidius, quod quum Bacchi festum celebretur, sibi una cum ceteris Poetis Romæ esse non liceat, ut antea solebat: miraturque illum sibi uni ex ejus cultoribus non opem tulisse. Deum illum, studiique consortes Poetas precatur, ut a Cæsare reditum impetrent.

ILla dies hæc est, qua te celebrare Poetæ,
(Si modo non fallunt tempora) Bacche, solent;
Festaq; odoratis innectunt tempora sertis,
Et dicunt laudes ad tua vina tuas.
Inter quos memini, dum me mea fata sinebant,
Non invisa tibi pars ego sæpe fui.
Quem nunc suppositum stellis Erymantidos ursæ
Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.
Quique prius mollem, vacuamque laboribus egi
In studiis vitam, Pieridumque choro;
Nunc procul a patria Geticis circumsonor armis,
Multa prius pelago, multaque passus humo.
Sive mihi casus, sive hoc dedit ira deorum;
Nubila nascenti seu mihi parca fuit:
Tu tamen e sacris hederæ cultoribus unum
Numine debueras sustinuisse tuo.
An dominæ fati quidquid cecinere sorores;
Omne sub arbitrio desinit esse deum?
Ipse quoque æthereas meritis invectus es arces:
Qua non exiguo facta labore via est.
Nec patria est habitata tibi; sed ad usque nivosum
Strymona venisti, Marticolamque Geten:
Perfidaque, & lato spatiantem flumine Gangen,
Et quascumque bibit discolor Indus aquas.
Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcæ.
Stamina bis genito bis cecinere tibi.
Me quoque, si fas est exemplis ire deorum,
Ferrea sors vitæ, difficilisque premit.

Illo nec levius cecidi; quem magna locutum
Reppulit a Thebis Iuppiter igne suo.
Vt tamen audisti percussum fulmine vatem,
Admonitu matris condoluisse potes.
Et potes, aspiciens circum tua sacra Poetas,
Nescio quis nostri, dicere, cultor abest.
Fer, bone Liber, opem: sic altam degravet ulmum
Vitis, & incluso plena sit uva mero.
Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnava juventus
Adsit, & attonito non taceare sono.
Ossa bipenniferi sic sint male pressa Lycurgi,
Impia nec pœna Pentheos umbra vacet.
Sic micet æternum, vicinaque sidera vincat
Conjugis in Coelo Cressa corona tuæ.
Huc ades, & casus releves, pulcherrime, nostros,
Vnum de numero me memor esse tuo.
Sunt Dis inter se commercia, flectere tenta
Cæsareum numen numine, Bacche, tuo.
Vos quoque, consortes studii pia turba, Poetæ,
Hæc eadem sumto quisque rogate mero:
Atque aliquis vestrum, Nasonis nomine dicto,
Deponat lacrymis pocula mista suis:
Admonitusque mei, cum circumspexerit omnes,
Dicat, ubi est nostri pars modo Naso chori?
Idque ita, si vestrum merui candore favorem.
Nullaque judicio littera læsa meo est.
Si veterum digne veneror cum scripta virorum,
Proxima non illis esse minore reor.
Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen:
Quod licet, inter vos nomen habete meum.

ELEGIA IV.

ARGUMENTUM.

Epistola ab Euxino littore Romam venisse, coramque laudare amici fidem, inducit Ovidius. Eum postremo precatur, ut se constanter tueatur.

Littore ab Euxino Nasonis epistola veni,
Lassaque facta mari, lassaque facta via.

Qui

Qui mihi flens dixit: tu, cui licet, adspice Romā.
Heu quanto melior sors tua sorte mea! (est
Flens quoq; me scripsit: nec qua signabar ad os
Ante, sed ad madidas gemma relata genas.
Tristitiæ caussam si quis cognoscere quærit,
Ostendi solem postulat ille sibi.
Nec frondem in silvis, nec aperto mollia prato
Gramina, nec pleno flumine cernit aquas.
Quid Priamus doleat, mirabitur, Hectore rapto;
Quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.
Di facerent utinam, talis status esset in illo,
Vt non tristitiæ caussa dolenda foret.
Fert tamen, ut debet casus patienter amoros;
More nec indomiti fræna recusat equi.
Nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram,
Conscius in culpa non scelus esse sua.
Sæpe refert, sit quanta dei clementia: cujus
Se quoque in exemplis annumerare solet.
Nā quod opes teneat patrias, quod nomina civis:
Denique quod vivat, munus habere dei.
Te tamen, o, si quid credis mihi cariu s, ille,
Omnibus, in toto pectore semper habet.
Teque Menœtiaden, te, qui, comitatus Oresten,
Te vocat Ægyden, Euryalumque suum.
Nec patriam magis ille suam desiderat, & quæ
Plurima cum patria sentit abesse sua;
Quam vultus, oculosque tuos, o dulcior illo
Melle, quod in ceris Attica ponit apis!
Sæpe etiam mœrens tempus reminiscitur illud,
Quod non præventum morte fuisse dolet.
Cumque alii fugerent subitæ contagia cladis,
Nec vellent ictæ limen adire domus;
Te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem;
Si paucos aliquis tresve duosve vocat.
Quamvis attonitus, sensit tamen omnia: nec te
Se minus adversis indoluisse suis.
Verba solet, vultumque tuum, gemitusq; referre;
Et te flente suos immaduisse sinus.
Quam sibi præstiteris, qua consolatus amicum
Sis ope; solandus cum simul ipse fores.

Pro quibus adfirmat fore sememoremque piumq;
Sive diem videat, sive tegatur humo.
Per caput ipse suum solitus jurare tuumque,
Quod scio, non illi, vilius esse suo.
Plena tot, ac tantis, referetur gratia factis:
Nec sinet ille tuos litus arare boves.
Fac modo constanter profugũ tueare, quod ille
Qui bene te novit, non rogat, ipse rogo.

ELEGIA V.

ARGUMENTUM.

Se ipsum hortatur ad celebrandum uxoris natalem, pro qua bene precatur, diemq; laudat, qui eam elegantissimis moribus in lucem protulit: & quamvis digna esset feliciori fortuna, eam tamen hortatur, ut omnia æquo animo ferat: siquidem ejus virtus nonnisi in adversis perspici possit. Demum Deos precatur, ut si nolint sibi parcere, saltem uxori innocenti ignoscant.

ANnuus adsuetum dominæ natalis honorem
Exigit ite manus ad pia sacra meæ.
Sic quondam festum Laertius egerit heros.
Forsan in extremo coniugis orbe diem.
Lingua favens adsit, longorum oblita malorum:
Quæ (puto) dedidicit jam bona verba loqui.
Quæque semel toto vestris mihi sumitur anno,
Sumatur fatis discolor alba meis.
Araque gramineo viridis de cespite fiat:
Et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi thura, puer, pingues facientia flañas:
Quodque pio fusum stridat in igne merum.
Optime natalis, quamvis procul absumus, opto
Candidus huc venias, dissimilisque meo.
Sique quod instabat dominæ miserabile vulnus,
Sit perfuncta meis tempus in omne malis.
Quæque gravi nuper plus quam quassata procella est,
Quod superest, tutum per mare navis eat.

Illa

Illa domo, nataque sua, patriaque fruatur:
  Erepta hæc uni sit satis esse mihi.
Quatenus & non est in caro coniuge felix;
  Pars vitæ tristi cetera nube vacet.
Vivat, ametq; virũ, quoniã sic cogitur, absens:
  Consumatque annos, sed diuturna, suos.
Adjicerem & nostros: sed ne contagia fati
  Corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
Nil homini certum est: fieri quis posse putaret,
  Ut facerem in mediis hæc ego sacra Getis?
Adspice, ut aura tamen fumos e thure coortos
  In partes italas, & loca dextra ferat.
Sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis:
  Consilium fugiunt cetera pene meum.
Consilio commune sacrum cum fiat in ara
  Fratribus, alterna qui periere manu,
Ipsa sibi discors, tamquam mandetur ab illis,
  Scinditur in partes atra favilla duas.
Hoc (memini) quondam fieri non posse loquebar:
  Et me Battiades judice falsus erat.
Omnia nunc credo: cum tu consultus ab Arcto
  Terga vapor dederis, Ausoniamque petas.
Hæc igitur lux est: quæ si non orta fuisset,
  Nulla fuit misero festa videnda mihi.
Edidit hæc mores illis heroisin equos,
  Queis erat Eetion, Icariusque pater.
Nata pudicitia est: mores, probitasque, fidesq;
  At non sunt ista gaudia nata die.
Sed labor, & curæ, fortunaque moribus impar:
  Justaque de viduo pene querela toro.
Scilicet adversus probitas exercita rebus
  Tristi materiam tempore laudis habet.
Si nihil infesti durus vidisset Ulysses;
  Penelope felix, sed sine laude, foret.
Victor Echionias si vir penetrasset in arces,
  Forsitan Evadnen vix sua nosset humus.
Cum Pelia tot sint genitæ; cur nobilis una est?
  Nupta fuit misero nempe quod una viro.
Effice, ut Iliacas tangat prior alter arenas;
  Laodamia nihil cur referatur erit.

Et tua, quod mallem, pietas ignota maneret,
Implessent venti si mea vela sui.
Di tamen, & Cæsar dis accessure, sed olim
Æquarint Pylios cum tua fata dies;
Non mihi, qui pœnam fateor meruisse, sed illi
Parcite, quæ nullo digna dolore dolet.

ELEGIA VI.

ARGUMENTUM.

Quæritur se ab amico destitui: hortaturque illum ut costanter in amicitia persistat, quam primo coluerat.

TU quoque nostrarum quondam fiducia rerũ.
Qui mihi confugium, qui mihi portus eras,
Tu quoque suscepti curam dimittis amici;
Officiique pium tam cito ponis onus?
Sarcina sum, fateor, quam si tu tempore duro
Depositurus eras, non subeunda fuit.
Fluctibus in mediis navem, Palinure relinquis?
Ne fuge; neve tua sit minor arte fides.
Numquid Achilleos inter fera prælia fidi
Deseruit levitas Automedontis equos?
Quem semel excepit, numquam Podalirius ægro
Promissam medicæ non tulit artis opem?
Turpius eiicitur: quam non admittitur hospes:
Quæ patuit, dextræ firma sit ara meæ.
Nil, nisi me solum, primo tutatus es; at nunc
Me pariter serva, judiciumque tuum.
Si modo non aliqua est in me nova culpa:tuamq;
Mutarunt subito crimina nostra fidem.
Spiritus hic,Scithica quẽ non bene ducimus aura
Quod cupio, membris exeat ante meis;
Quam tua delicto stringantur pectora nostro;
Et videar merito vilior esse tibi,
Non adeo toti fatis urgemur iniquis;
Vt mea sit longis mens quoque mota malis.
Finge tamen moram:quoties Agamemnone natũ
Di-

Dixisse in Pyladen verba proterva putas?
Nec procul a vero est, quod vel pulsarit amicũ,
Mansit in officiis non minus ille suis.
(Hoc est cum miseris solum commune beatis,
Ambobus tribui quod solet obsequium.)
Ceditur & cæcis, & quos prætexta verendos,
Virgaque cum verbis imperiosa facit.
Si mihi non parcis, fortunæ parcere debes.
Non habet in nobis ullius ira locum.
Elige nostrorum minimum de parte laborum;
Isto, quo reris, grandius illud erit.
Quã multa madidæ celebrantur arundine fossæ,
Florida quam multas Hybla tuetur apes.
Quam multæ gracili terrena sub horrea ferre
Limite formicæ grana reperta solent;
Tam me circumstat densorum turba malorum.
Crede mihi: vero est nostra querela minor.
His qui contentus non est, in littus arenas,
In segetem spicas in mare fundat aquas.
Intempestivos igitur compesce timores:
Vela nec in medio desere nostra mari.

ELEGIA VII.

ARGUMENTUM.

Amico quærenti quid ageret in Scythia, respondet breviter Ovidius, se miserum esse. Postmodum Tomitanæ regionis incolarum mores describit. Deinde dicit studiis poeticis animum detineri, ac pasci, & se carminibus mala sua oblivisci.

QUam legis, ex illa tibi venit epistola terra,
Latus ubi æquoreis additur Ister aquis.
Si tibi contingit cum dulci vita salute:
Candida fortunæ pars manet una meæ.
Scilicet, ut semper, quid agam, carissime, quæris:
Quamvis hoc vel me scire tacente potes.
Sum miser: hæc brevis est nostrorũ summa malorum:
Quisquis & offenso Cæsare vivet, erit.

Tur-

Turba Tomitanæ quæ sit regionis, & inter
Quos habitem mores, discere cura tibi est?
Mista sit hæc quavis inter Grajosque Getasque?
A male pacatis plus trahit ora Getis.
Sarmaticæ major Geticæque freqentia gentis
Per medias in equis itque reditque vias.
In quibus est nemo, qui non coryton, & arcum,
Telaque vipereo lurida felle gerat.
Vox fera, trux vultus, verissima Martis imago:
Non coma, non ulla barba resecta manu.
Dextera non segnis fixo dare vulnera cultro,
Quem vinctum lateri barbarus omnis habet.
Vivit in his heu teneror um oblitus amorum;
Hos videt, hos vates audit, amice, tuus!
Atque utinam vivas, & non moriaris in illis!
Absit ab invisis & tamen umbra locis!
Carmina quod pleno saltari nostra theatro,
Versibus & plaudi scribis amice, meis:
Nil equidem feci (tu scis hoc ipse) theatris:
Musa nec in plausus ambitiosa mea est.
Nec tamen ingratũ est, quodcumq; oblivia nostri
Impedit, & profugi nomen in ora refert.
Quamvis interdum, quæ me læsisse recordor,
Carmina devoveo, Pieridasque meas;
Cùm bene devovi, nequeo tamen esse sine illis,
Vulneribusque meis tela cruenta sequor.
Quæq; modo Euboicis lacerata est fluctibus, audet
Graja Caphaream currere puppis aquam.
Nec tamen ut lauder vigilo: curamque futuri
Nominis utilius quod latuisset, ago.
Detineo studiis animum, falloque dolores;
Experior curis & dare verba meis.
Quid potius faciam desertis solus in oris;
Quamve malis aliam quærere coner opem?
Sive locum specto; locus est inamabilis, & quo
Esse nihil toto tristius orbe potest. (gni:
Sive homines, vix sunt homines hoc nomine di-
Quamque lupi, sævæ plus feritatis habent:
Non metuunt leges; sed cedit viribus æquum,
Victaque pugnaci jura sub ense jacent.
Pel-

Pellibus, & laxis arcent male frigora braccis;
Oraque sunt longis horrida tecta comis.
In paucis remanent Grajæ vestigia linguæ,
Hæc quoque jam Getico barbara facta sono.
Ullus in hoc vix est populo, qui forte Latine
Quælibet e medio reddere verba queat.
Ille ego Romanus vates (ignoscite, Musæ)
Sarmatico cogor plurima more loqui.
En pudet, & fateor; jam desuetudine longa
Vix subeunt ipsi verba latina mihi.
Nec dubito, quin sint & in hoc non pauca libello
Barbara, non hominis culpa, sed ista loci.
Ne tamen Ausoniæ perdam commercia linguæ,
Et fiat patrio vox mea muta sono:
Ipse loquor mecum, desuetaque verba retracto,
Et studii repeto signa sinistra mei. (duco.
Sic animum, tempusque traho: meque ipse re-
A contemplatu submoveoque mali.
Carminibus quæro miserarum oblivia rerum,
Præmia si studio consequor ista, sat est.

ELEGIA VIII.

ARGUMENTM.

Inimicum sibi insultantem monet, ut memor fortunæ variæ minime lætetur ejus exilio, & ruina: quandoquidem possit accidere, ut in patriam redeat, illumque videat graviore aliqua caussa fugatum.

NON adeo cecidi, quamvis abjectus, ut infra
Te quoq; sim: inferius quo nihil esse potest.
Quæ tibi res animos in me facit, improbe? curve
Casibus insultas, quos potes ipse pati?
Nec mala te reddunt mitem, placidumve jacenti
Nostra, quibus possint illacrymare feræ?
Nec metuis dubio Fortunæ stantis in orbe
Numen & exosa verba superba deæ?
Exiget ah! dignas ultrix Rhamnusia poenas!
Imposito calcas quid mea fata pede?

Vidi ego navifragum qui riserat, æquore mergi:
  Et, numquam, dixi, justior unda fuit.
Vilia qui quondam miseris alimenta negarat,
  Nunc mendicato pascitur ipse cibo.
Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
  Et manet in nullo certa, tenaxque loco.
Sed modo læta favet, vultus modo sumit acerbos,
  Et tantum costans in levitate sua est.
Nos quoque floruimus, sed flos erat ille caducus:
  Flammaque de stipula nostra brevisque fuit.
Neve tamen tota capias fera gaudia mente,
  Non est placandi spes mihi nulla dei.
Vel quia peccavi citra scelus, utque pudore
  Non caret invidia sic mea culpa caret:
Vel quia nil ingens ad finem solis ab ortu,
  Illo, cui paret, mitius orbis habet.
Scilicet ut non est per vim superabilis ulli,
  Molle cor ad timidas sic habet ille preces.
Exemploque deum, quibus accessurus & ipse est,
  Cum pœnæ venia plura roganda petam.
Si numeres anno soles, & nubila toto,
  Invenies nitidum sæpius isse diem.
Ergo ne nostra nimium lætere ruina.
  Restitui quondam me quoque posse puta.
Posse puta fieri, lenito principe vultus
  Ut videas media tristis in urbe meos:
Utque ego te videam caussa graviore fugatum:
  Hæc sunt a primis proxima vota mihi:

ELEGIA IX.

ARGUMENTUM.

Laudat amici fidem, fateturque ejus beneficio se vitam ducere, simulque gratias agit. Postremo dicit se libenter ejus beneficia nota omnibus facturum fuisse, si ille suis se scriptis nominari pateretur.

O Tua si sineres in nostris nomina poni
  Carminibus: positus quam mihi sæpe fores!

Te

Te solum meriti canerem memor: inque libellis
Crevisset sine te pagina nulla meis.
Quid tibi deberem, tota sciretur in urbe:
Exul in amissa si tamen urbe legor.
Te præsens mitem, te nosset serior ætas:
Scripta vetustatem si modo nostra ferent.
Nec tibi cessaret doctus bene dicere lector:
Hic tibi servato vate maneret honor.
Cæsaris est primum munus, quod ducimus auras:
Gratia post magnos est tibi habenda deos.
Ille dedit vitam; tu, quam dedit ille, tueris:
Et facis accepto munere posse frui.
Cumque perhorruerit casus pars maxima nostros:
Pars etiam credi pertimuisse velit:
Naufragiumque meum tumulo spectarit ab alto,
Nec dederit nanti per freta sæva manum:
Seminecem Stygia revocasti solus ab unda.
Hoc quoque, quod memores possumus esse, tuum est.
Di tibi se tribuant cum Cæsare semper amicos:
Non potuit votum plenius esse meum.
Hæc meus argutis, si tu paterere, libellis
Poneret in multa luce videnda labor.
Se quoque nunc, quamvis est jussa quiescere, quin te
Nominet invitum, vix mea musa tenet.
Utque canem pavidæ nactum vestigia cervæ,
Luctantem frustra copula dura tenet.
Utque fores nondum reserati carceris acer
Nunc pede, nunc ipsa fronte lacessit equus:
Sic mea, lege data vincta atque inclusa, Thalia
Per titulum vetiti nominis ire cupit.
Ne tamen officio memoris lædaris amici,
Parebo jussis (parce timere) tuis.
At non parerem, nisi si meminisse putares.
Hoc quod non prohibet vox tua, gratus ero.
Dumque (quod o breve sit!) lumen solare videbo,
Serviet officio spiritus iste tuo.

ELEGIA X.

ARGUMENTUM.

Tres annos se egisse Poeta scribit, eos tamen sibi decem videri, idque loci asperitate, & difficultatibus, quas deinde subjungit.

UT sumus in Ponto ter frigore constitit Ister:
  Facta est Euxini dura ter unda maris.
At mihi jam videor patria procul esse tot annis,
  Dardana quot Grajo Troja sub hoste fuit.
Stare putes; adeo procedunt tempora tarde:
  Et peragit lentis passibus annus iter.
Nec mihi solstitium quidquam de noctibus aufert
  Efficit angustos nec mihi bruma dies.
Scilicet in nobis rerum natura novata est;
  Cumque meis curis omnia longa facit.
Num peragunt solitos communia tempora motus,
  Suntque magis vitæ tempora dura meæ?
Quem tenet Euxini mendax cognomine litus,
  Et Scythici vere terra sinistra freti.
Innumeræ circa gentes fera bella minantur;
  Quæ sibi non rapto vivere turpe putant.
Nil extra tutum est: tumulus defenditur ægre
  Mœnibus exiguis, ingenioque loci.
Cum minime credas, ut aves, densissimus hostis
  Advolat, & prædam vix bene visus agit.
Sæpe intra muros clausis venientia portis
  Per medias legimus noxia tela vias.
Est igitur rarus, qui rus colere audeat: isque
  Hac arat infelix, hac tenet arma manu.
Sub galea pastor junctis pice cantat avenis:
  Proque lupo pavidæ bella verentur oves.
Vix ope castelli defendimur: & tamen intus
  Mixta facit Graiis barbara turba metum.
Quippe simul nobis habitat discrimine nullo
  Barbarus: & tecti plus quoque parte tenet.
Quos ut non timeas, possis odisse videndo

Pellibus, & longa tempora tecta coma.
Hos quoque, qui geniti Graia creduntur ab urbe,
Pro patrio cultu Persica bracca tegit.
Exercent illi sociæ commercia linguæ:
Per gestum res est significanda mihi.
Barbarus hic ego sum: quia non intelligor ulli,
Et rident stolidi verba Latina Getæ.
Meque palam de me tuto mala sæpe loquuntur:
Forsitan obiiciunt exsiliumque mihi.
(Utque fit, in me aliquid, si quid dicentibus illis
Abnuerim, quoties adnuerimque, putant.)
Adde, quod injustum rigido jus dicitur ense:
Dantur & in medio vulnera sæpe foro.
O duram Lachesin, quæ tam grave sidus habenti
Fila dedit vitæ non breviora meæ!
Quod patriæ vultu, vestroque caremus, amici;
Quodque hic in Scythicis finibus esse queror;
Utraque pœna gravis. Merui tamen urbe carere;
Non merui tali forsitan esse loco. (vitam
Quid loquor ah demens? ipsam quoque perdere
Cæsaris offenso numine dignus eram.

ELERGIA XI.

ARGUMENTUM.

Dolet poeta uxorem ab inimico jurgiis lacessitam, exulisque uxorem appellatam: eamque hortatur, ut omnia patiatur; quandoquidem Augustus se non exulem, sed relegatum nominavit.

QUod te nescio quis per jurgia dixerit esse
Exsulis uxorem, litera questa tua est:
Indolui; non tam mea quod fortuna male audit,
Qui jam consuevi fortiter esse miser:
Quam quia, cui minime vellem, sim caussa pudoris;
Teque reas nostris erubuisse malis.
Perfer, & obdura; multo graviora tulisti,
Cum me surripuit principis ira tibi.
Fallitur iste tamen, quo judice nominor exsul:
Mol-

Mollior est culpam poena secuta meam.
Maxima poena mihi est, ipsum offendisse: prius-
Venisset mallem funeris hora mihi. (que
Quassa tamen nostra est, non fracta, nec obruta puppis:
Utque caret portu: sic tamen exstat aquis.
Nec vitam, nec opes, nec jus mihi civis ademit,
Quæ merui vitio perdere cuncta meo.
Sed quia peccato facinus non adfuit illi,
Nil nisi me patriis jussit abesse focis. (est.
Utque aliis, numerum quorum comprendere non
Cæsareum numen, sic mihi mite fuit.
Ipse relegati, non exulis, utitur in me
Nomine: tuta suo judice caussa mea est.
Jure igitur laudes, Cæsar, pro parte virili
Carmina nostra tuas qualiacumque canunt.
Jure deos, ut adhuc cæli tibi limina claudant,
Teque velint sine se, comprecor, esse deum.
Optat idem populus, sed ut in mare flumina va-
Sic solet exiguæ currere rivus aquæ. (stum,
Aut tu fortunam, cujus vocor exsul ab ore,
Nomine mendaci parce gravare meam.

ELEGIA XII.
ARGUMENTUM.

Amico hortanti ut aliquid scriberet, respondet Poeta: caussasque assignat, cur id sibi facere non liceat. Demum ostendit se non posse teneri, quin semper aliquid componat: composita vero igni comburat.

SCribis, ut oblectem studio lacrymabile tem-
Ne pereant turpi pectora nostra situ. (pus,
Difficile est quod, amice, mones: quia carmina lætum
Sunt opus, & pacem mentis habere volunt.
Nostra per adversas agitur fortuna procellas:
Sorte nec ulla mea tristior esse potest.
Exigis, ut Priamus natorum funere plaudat,
Et Niobe festos ducat ut orba choros.

Lu-

Luctibus an studio videor debere teneri,
  Solus in extremos jussus abire Getas?
Des licet hic valido pectus mihi robore fultum,
  Fama refert Anyti quale fuisse reo;
Fracta cadet tantæ sapientia mole ruinæ.
  Plus valet humanis viribus ira dei.
Ille senex dictus sapiens ab Apolline, nullum
  Scribere in hoc casu sustinuisset opus.
(Ut patriæ veniant, veniant oblivia nostri:
  Omnis ut admissi sensus abesse queat:
At timor officio fungi vetat ipse quieto.
  Cinctus ab innumero me tenet hoste locus.
Adde, quod ingenium longa rubigine læsum
  Torpet: & est multo, quam fuit ante, minus.
Fertilis, assiduo si non renovetur aratro,
  Nil, nisi cum spinis gramen, habebit ager.
Tempore qui longo steterit, male curret, & inter
  Carceribus missos ultimus ibit equos.
Vertitur in teneram cariem, rimisque dehiscit,
  Si qua diu solitis cymba vacavit aquis.
Me quoque despero, fuerim cum parvus & ante,
  Illi, qui fueram, posse redire parem,
Contudit ingenium patientia longa laborum:
  Et pars antiqui magna vigoris abest. (est,
Sæpe tamen nobis, ut nunc quoque, sumta tabella
  Inque suos volui cogere verba pedes: (nis:
Carmina scripta mihi sunt nulla, aut qualia cer-
  Digna sui domini tempore digna loco.
Denique non parvas animo dat gloria vires:
  Et fœcunda facit pectora laudis amor.
Nominis, & famæ quondam fulgore trahebar,
  Dum tulit antennas aura secunda meas.
Non adeo est bene nunc, ut sit mihi gloria curæ:
  Si liceat, nulli cognitus esse velim.
An, quia cesserunt primo bene carmina, suades
  Scribere, successus ut sequar ipse meos?
Pace novem vestra liceat dixisse sorores:
  Vos estis nostræ maxima caussa fugæ.
Utque dedit justas tauri fabricator aheni,
  Sic ego do pœnas artibus ipse meis.

Nil

Nil mihi debuerat cum versibus amplius esse;
  Sed fugerem merito naufragus omne fretum.
At puto, si demens studium fatale retentem,
  Hic mihi præbebit carminis arma locus.
Non liber hic ullus, non qui mihi comodet aurem,
  Verbaque significent quid mea norit, adest.
Omnia barbariæ loca sunt, vocisque ferinæ,
  Omnia sunt Getici plena timore soni.
Ipse mihi videor jam dedicisse Latinæ:
  Jam didici Getice, Sarmaticeque loqui.
Nec tamen, ut verum fatear tibi, nostra teneri
  A componendo carmine Musa potest.
Scribimus, & scriptos absumimus igne libellos,
  Exitus est studii parva favilla mei.
(Nec possum, & cupio non ullos ducere versus:
  Ponitur idcirco noster in igne labor.)
Nec nisi pars casu flammis erepta, dolove,
  Ad vos ingenii pervenit ulla mei.
Sic utinam, quæ nil metuentem tale magistrum
  Perdidit, in cineres ars mea versa foret.

ELEGIA XIII.

ARGUMENTUM.

Amicum hortatur, ut quandoquidem amoris multa olim pignora sibi dederit, nunc verbis, & litteris ne parcat. Quod si emendarit, aicit nihil ab ejus amicitia amplius desiderandum esse.

HAnc tuus e Getico mittit tibi naso salutem:
  Mittere rem si quis, qua caret ipse, potest
Æger enim traxi contagia corpore mentis,
  Libera tormento pars mihi ne qua vacet.
Perque dies multos lateris cruciatibus uror,
  Sed quod non modico frigore læsit hyems.
Si tamen ipse vales, aliqua nos parte valemus:
  Quippe mea est humeris fulta ruina tuis.
Qui mihi cum dederis ingentia pignora; cumque
  Per numeros omnes hoc tueare caput;
Quod tua me raro solatur epistola, peccas:
  Remque piam præstas, ni mihi verba neges.

Hoc,

Hoc precor, emenda: quod si correxeris unum,
  Nullus in egregio corpore nævus erit.
Pluribus accusem; fieri nisi possit, ut ad me
  Litera non veniat; missa sit illa tamen.
Di faciant, ut sit temeraria nostra querela;
  Teque putem falso non meminisse mei.
Quod precor, esse liquet: neque enim mutabile
  Credere me fas est pectoris esse tui. (robur
Cana prius gelido desint absinthia Ponto,
  Et careat dulci Trinacris Hybla thymo;
Immemorē quam te quisquam convincat amici.
  Non ita sunt fati stamine nigra mei.
Tu tamen, ut falsæ possis quoque pellere culpæ
  Crimina; quod non es, ne videare, cave:
Utque solebamus consumere longa loquendo
  Tempora, sermonem deficiente die;
Sic ferat, ac referat tacitas nunc litera voces;
  Et peragant linguæ charta, manusque vices:
Quod fore ne nimium videar diffidere, sitque
  Versibus hic paucis admonuisse satis:
Accipe, quo semper finitur epistola verbo,
  Atque meis distent ut tua fata vale.

ELEGIA XIV.

ARGUMENTUM.

In hac ultima Elegia uxori immortalitatem pollicetur Poeta: dicitque multas fore, quæ quamvis eam miseram esse existiment, illi tamen invideant, & felicem appellent. Simulque ostendit, nihil a se majus præstari potuisse. Quod cum ita sit, eam hortatur, ut in fide permaneat, ne a quoquam jure accusari queat. Exemplisque etiam probat, ejusmodi fidem erga maritos nullo unquam ævo taceri solitam.

(belli

QUanta tibi dederint nostri monumenta li-
  O mihi me conjux carior, ipsa vides.
Detrahat auctori multum fortuna licebit;
  Tu tamen ingenio clara ferere meo.
Dumque legar, mecum pariter tua fama legetur:
  Nec potes in mœstos omnis abire rogos.

Cum-

Cumque viri casu possis miseranda videri :
  Invenies aliquas , quæ , quod es , esse velint :
Quæ te , nostrorum cum sis in parte malorum,
  Felicem dicant , invideantque tibi .
(Non ego divitias dando tibi plura dedissem .
  Nil feret ad manes divitis umbra suos .)
Perpetui fructum donavi nominis : idque ,
  Quo dare nil potui munere majus , habes .
Adde , quod , ut rerum sola es tutela mearum .
  Ad te non parvi venit honoris onus .
Quod nunquam vox est de te mea muta , tuique
  Judiciis debes esse superba viri .
Quæ ne quis possit temeraria dicere , persta :
  Et pariter serva meque piamque fidem . (sit,
Nã tua, dum stetimus , turpi sine crimine man-
  Et laudem probitas irreprehensa tulit .
Par eadem nostra nunc est sibi facta ruina .
  Conspicuum virtus hic tua ponat opus . (est
Esse bonã facile est,ubi,quod vetet esse remotũ
  Et nihil officio nupta quod obstet , habet .
Cum deus intonuit , non se subducere nimbo ,
  Id demum pietas , id socialis amor .
Rara quidem virtus, quam non fortuna gubernet,
  Quæ maneat stabili , cum fugit illa , pede .
Si qua tamen pretii sibi merces ipsa petiti ,
  Inque parum lætis ardua rebus adest :
(Ut tempus numeres , per secula nulla tacetur,
  Et loca mirantur , qua patet orbis iter .)
Aspicis , ut longo maneat laudabilis ævo
  Nomen inexstinctum , Penelopæa fides ?
Cernis , ut Admeti cantetur , ut Hectoris uxor,
  Ausaque in accensos Iphias ire rogos ?
Vt vivat fama conjux Philaceja , cujus
  Iliacam celeri vir pede pressit humum ?
Nil opus est letho pro me ; sed amore , fideque .
  Non ex difficili fama petenda tibi est .
Nec te credideris , quia non facis , ista moneri.
  Vela damus , quamvis remige puppis eat .
Qui monet,ut facias,quod jam facis,ille monendo
  Laudat , & hortatu comprobat acta suo .

PUBLII OVIDII NASONIS DE PONTO

LIBER PRIMUS.

Epistola I. *Ad* Brutum.

ARGVMENTVM.

Ad Brutum Romanum scribens Ovidius e Tomitana Vrbe, & Pontica regione, ubi exulabat, a qua opus de Ponto appellavit, primo rogat, ut librum suum excipiat, deinde quid ibi contineatur, exponit.

NAso Tomitanæ jam non novus incola terræ
Hoc tibi de Getico litore mittit opus.
Si vacat, hospitio peregrinos, Brute, libellos
Excipe: dumque aliquo, quolibet abde loco.
Publica non audent inter monumenta venire,
Nec suus hoc illis clauserit auctor iter.
Ah quoties dixi: certe nil turpe docetis!
Ite: patet castis versibus ille locus.
Non tamen accedunt: sed, ut adspicis ipse, latere
Sub lare privato tutius esse putant.
Quæris, ubi hos possis nullo componere læso?
Qua steterant artes, pars vacat illa tibi.
Quid veniat, novitate roges fortasse sub ipsa.
Accipe, quodcumq; est, dummodo non sit amor.
Invenies, quamvis non est miserabilis index,
Non minus hoc illo triste, quod ante dedi.
Rebus idem, titulo differt: & epistola cui sit
Non

Non occultato nomine missa docet.
Nec vos hoc vultis, sed nec prohibere potestis:
Musaque ad invitos officiosa venit.
Quidquid id est, adjunge meis: nihil impedit ortos
Exsule, servatis legibus, urbe frui.
Quod metuas, non est. Antoni scripta leguntur;
Doctus & in promtu scrinia Brutus habet.
Nec me nominibus furiosus confero tantis,
Sæva deos contra non tamen arma tuli.
Denique Cæsarea, quod non desiderat ipse,
Non caret e nostris ullus honore liber.
Si dubitas de me; laudes admitte deorum
Et carmen, demto nomine, sume meum;
Adjuvat in bello pacatæ ramus olivæ:
Proderit auctorem pacis habere nihil?
Cum foret Æneæ cervix subjecta parenti,
Dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.
Fert liber Æneaden, & non iter omne patebit?
At patriæ pater hic, ipsius ille fuit.
Ecquis ita est audax, ut limine cogat abire
Jactantem Pharia tinnula sistra manu?
Ante deum matrem cornu tibicen adunco
Cum canit, exiguæ quis stipis ara neget?
Scimus ab imperio fieri nil tale Dianæ:
Unde tamen vivat, vaticinator habet.
Ipsa movent animos superorum numina nostros;
Turpe nec est tali credulitate capi.
En ego, pro sistro, Phrygiique foramine buxi,
Gentis Juleæ nomina sancta fero.
Vaticinor, moneoque, locum date sacra ferenti:
Non mihi, sed magno poscitur ille deo.
Nec, quia vel merui, vel sensi principis iram,
A nobis ipsum nolle putate coli.
Vidi ego linigeræ numen violasse fatentem
Isidis, Isiacos ante sedere focos.
Alter, ob huic similem privatus lumine culpam,
Clamabat media se meruisse via.
Talia cælestes fieri præconia gaudent;
Ut, sua quid valeant numina, teste probent.

Sæpe levant pœnas, ereptaque lumina reddunt:
 Cum bene peccati pœnituisse vident.
Pœnitet oh! (si quid miserorum creditur ulli)
 Pœniter, & facto torqueor ipse meo!
Cumque sit exilium, magis est mihi culpa dolori:
 Estque pati pœnas, quam meruisse, minus.
Ut mihi Di faveant, quibus est manifestior ipse;
 Pœna potest demi, culpa perennis erit.
Mors faciet certe, ne sim, cum venerit, exsul:
 (Ne non peccarim, mors quoque non faciet.)
Nil igitur mirum, si mens mihi tabida facta
 De nive manantis more liquescit aquæ.
Estur ut occulta vitiata teredine navis:
 Æquorei scopulos ut cavat unda salis:
Roditur ut scabra positum rubigine ferrum:
 Conditus ut tineæ carpitur ore liber:
Sic mea perpetuos curarum pectora morsus,
 Fine quibus nullo conficiantur, habent.
Nec prius hi mentem stimuli, quam vita, relinquent:
 Quique dolet citius, quam dolor, ipse cadet.
Hoc mihi si superi, quorũ sumus omnia, credent,
 Forsitan exigua dignus habebor ope.
Inque locum Scythico vacuum mutabor ab arcu:
 Plus isto, duri, si precer, oris ero.

Epistola II. *Ad Maximum*.

ARGUMENTUM.

In hac Epistola primo captat benevolentiam à Fabii persona, eum laudando. Deinde illum attentum reddit, cum docet ea de quibus dicturus sit: hoc est velle propria mala ingemiscere, & exponere quæ multa esse narrat, hostium scilicet periculum, faciem loci, dolorem ex his rebus maximum, adeo ut cupiat mutari in aliquam aliam formam. Colligit postremo, se clementiæ Cæsaris confidere, ut exilii locum mutare liceat: Petitque a Maximo, ut id solum, nec aliud tentet.

MAxime, qui tanti mensurā nominis imples,
Et geminas animi nobilitate genus:
Qui nasci ut posses, quamvis cecidere trecenti:
Non omnes Fabios abstulit una dies;
Forsitan, hæc a quo mittatur epistola, quæras:
Quique loquar tecum, certior esse velis.
Hei mihi! quid faciam? vereor, ne nomine lector
Durus, & aversa cætera mente legas.
Viderit hæc si quis; tibi me scripsisse fateri
Audebo, & propriis ingemuisse malis.
Viderit; audebo tibi me scripsisse fateri,
(Atque modum culpæ notificare meæ.)
Qui, cum me pœna dignum graviore fuisse
Confitear; possum vix graviora pati.
Hostibus in mediis interque pericula versor:
Tamquam cum patria pax sit ademta mihi.
Qui; mortis sevo geminent ut vulnere caussas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.
His eques instructus perterrita mœnia lustrat,
More lupi clausas circumeuntis oves.
At semel intentus nervo levis arcus equino,
Vincula semper habens irresoluta manet,
Tecta rigent fixis veluti vallata sagittis,

Por-

Portaque vix firma submovet arma sera.
Adde loci faciem nec fronde, nec arbore tecti,
Et quod iners hyemi continuatur hyems.
Hic me pugnantem cum frigore, cumq; sagittis,
Cumque meo fato, quarta fatigat hyems.
Fine carent lacrymæ, nisi cũ stupor obstitit illis:
Et similis morti pectora torpor habet.
Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit,
Quæ posuit sensum saxea facta mali!
Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice velavit populus ora novo.
Ille ego sum, lignum qui non admittar in ullum:
Ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.
Ipsa Medusa oculis veniat licet obvia nostris,
Amittat vires ipsa Medusa suas.
Vivimus, ut sensu numquam careamus amaro:
Et gravior longa fit mea pœna mora.
Sic inconsumtum Tity semperque renascens
Non perit, ut possit sæpe perire, jecur.
At puto, cum requies, medicinaq; publica, curæ
Somnus adest, solitis nox venit orba malis.
Somnia me terrent, veros imitantia casus:
Et vigilant sensus in mea damna mei.
Aut ego Sarmaticas videor vitare sagittas:
Aut dare captivas ad fera vincla manus.
Aut, ubi decipior melioris imagine somni,
Adspicio patriæ tecta relicta meæ.
Et modo vobiscum, quos sum veneratus amici,
Et modo cum cara conjuge multa loquor.
Sic, ubi percepta est brevis, & non vera voluptas,
Pejor ab admonitu fit status iste boni.
Sive dies igitur caput hoc miserabile cernit,
Sive pruinosi noctis aguntur equi:
Sic mea perpetuis liquefiunt pectora curis,
Ignibus admotis ut nova cera solet.
Sæpe precor mortẽ, mortẽ quoq; deprecor idẽ;
Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.
Cum subit, Augusti quæ sit clementia; credo
Mollia naufragiis littora posse dari.

Cum video, quam sint mea fata tenacia, frangor;
  Spesque levis magno victa timore cadit.
Nec tamen ulterius quidquam sperove, precorve,
  Quam male mutato posse carere loco.
Aut hoc, aut nihil est, pro me tentare modeste
  Gratia quod salvo vestra pudore queat.

Epistola III. *Ad Maximum*.

ARGUMENTUM.

Persequitur superioris Epistolæ argumentum, & Patrocinium Maximi implorat ob affinitatem.

SUscipe, Romanæ facundia, Maxime, linguæ,
  Difficilis caussæ mite patrocinium.
Est mala, confiteor, sed te bona fiet agente.
  Lenia pro misera fac modo verba fuga.
Nescit enim Cæsar, quamvis deus omnia norit,
  Vltimus hic qua sit conditione locus.
Magna tenent illud rerum molimina numen:
  Hæc est cælesti pectore cura minor.
Nec vacat, in qua sint positi regione Tomitæ
  Quærere, finitimo vix loca nota Getæ.
Aut quid Sauromatæ faciant, quid Jazyges acres,
  Cultaque Oresteæ taurica terra deæ.
Quæque aliæ gentes, ubi frigore constitit Ister,
  Dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominũ nec te pulcherrima curant
  Roma, nec Ausonii militis arma timent.
Dant animos arcus illis, plenæque pharetræ,
  Quamque libet longis cursibus aptus equus:
Quodque sitim didicere diu tolerare, famemque
  Quodque sequens nullas hostis habebit aquas.
Ira dei mitis non me misisset in istam,
  Si satis hæc illi nota fuisset humum.
Nec me nec quemquam Romanũ gaudet ab hoste
  Meque minus, vitam cui dedit ipse, premi.
Noluit, ut poterat, minimo me perdere nutu.

Nil

Nil opus est ullis in mea fata Getis. (etum
Sed neq;cur morerer,quidquam mihi comperit a-
Nec minus infestus, quam fuit, esse potest.
Tum quoque nil fecit,nisi quod facere ipse coegi
Poene etiam merito parcior ira meo.
Di faciant igitur, quorum mitissimus ipse est,
Alma nihil majus Cæsare terra ferat.
Utque diu sub eo sit publica sarcina rerum;
Perque manus hujus tradita gentis eat.
At tu tam placido,quam nos quoq; sensimus illũ:
Judice pro lacrymis ora resolve meis.
Non petito,ut bene sit,sed uti male tutius; utque
Exilium sævo distet ab hoste meum.
Quamque dedere mihi præsentia numina vitam,
Non adimat stricto squallidus ense Getes.
Denique, si moriar, subeant pacatius arvum,
Ossa nec a Scythica nostra premantur humo.
Nec male compositos, ut scilicet exule dignũ,
Bistonii cineres ungula pulset equi.
Et ne, si superest aliquid post funera sensus,
Terreat hic manes Sarmatis umbra meos.
Cæsaris hæc animum poterant audita movere,
Maxime; movissent si tamen ante tuum.
Vox, precor, augustas pro me tua molliat aures,
Auxilio trepidis quæ solet esse reis:
Adsuetaque tibi doctæ dulcedine linguæ
Æquandi superis pectora flecte viri. (treus;
Non tibi Theromedon, crudusve rogabitur A-
Quique suis homines pabula fecit equis;
Sed piger ad pœnas princeps, ad præmia velox,
Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.
Qui vicit semper, victis ut parcere possit;
Clausit & æterna civica bella sera.
Multa metu pœnæ, pœna qui pauca coercet;
Et jacit invita fulmina rara manu.
Ergo tam placidas orator missus ad aures,
Ut propior patriæ sit fuga nostra, roga.
Ille ego sum, qui te colui, quem festa solebat
Inter convivas mensa videre tuos.

Ille ego, qui duxi vestros Hymenæon ad ignes;
Et cecini fausto carmina digna toro.
Cujus te solitum memini laudare libellos,
Exceptis, domino, qui nocuere suo.
Cui tua nonnunquam miranti scripta legebas,
Ille ego, de vestra cui data nupta domo.
Hanc probat, & primo dilectam semper ab ævo,
Est inter comites Marcia censa suas.
Inque suis habuit matertera Cæsaris ante:
Quarum judicio si qua probata, proba est.
Ipsa sua melior fama, laudantibus istis,
Claudia divina non eguisset ope.
Nos quoq; præteritos sine labe peregimus annos.
Proxima pars vitæ transilienda meæ. (est.
Sed de me ut sileam], conjux mea sarcina vestra
Non potes hanc salva dissimulare fide.
Confugit hæc ad vos: vestras amplectitur aras,
(Jure venit cultos ad sibi quisque deo)
Flensque rogat, precibus lenito Cæsare vestris,
Busta sui fiant ut propiora viri.

Epistola IV. *Ad Rufinum*.

ARGUMENTUM.

Rufini litteris magnâ se cepisse voluptatem, & spem fatetur Poeta: nec tamen eas, quamvis eloquentes, tatam vim habuisse docet, ut dolorem potuerint amovere. Caussam deinde assignat. Tum refellit eorum exempla, quos ipse dixerat forti animo tulisse exilium, ea ratione, quod illi tam longe a patria non exulassent. Fatetur tamen postremo, si posset ejus animus leniri, ipsius præcepta, & litteras elegantissimas id facturas fuisse; quas loco mgni muneris se accepisse dicit.

HAnc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem,
Qui miser est, ulli si suus esse potest:
Reddita confusæ nuper solatia menti

Au-

Auxilium nostris, spemque tulere malis.
Utque Machaoniis Pæantius artibus heros
Lenito medicam vulnere sensit opem:
Sic ego mente jacens, & acerbo saucius ictu,
Admonitu cœpi fortior esse tuo.
Et jam deficiens sic ad tua verba revixi,
Ut solet infuso vena redire mero.
Non tamen exhibuit tantas facundia vires,
Vt mea sint dictis pectora sana tuis.
Ut multum nostræ demas de gurgite curæ;
Non minus exhausto, quod superabit, erit.
Tempore ducetur longo fortasse cicatrix,
Horrent admotas vulnera cruda manus,
Non est in medico semper, relevetur ut æger:
Interdum docta plus valet arte malum.
Cernis, ut e molli sanguis pulmone remissus.
Ad Stygias certo limite ducat aquas.
Adferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
Sanabit nulla vulnera cordis ope.
Tollere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.
Cura quoque interdum nulla medicabilis arte;
Aut ut sit, longa est extenuanda mora.
Cum bene firmarunt animum præcepta jacentẽ,
Sumtaque sunt nobis pectoris arma tui.
Rursus amor patriæ, ratione valentior omni,
Quod tua texuerunt scripta, retexit opus.
Sive pium vis hoc, sive hoc muliebre vocari,
Confiteor misero molle cor esse mihi.
Non dubia est Ithaci prudentia: sed tamen optat
Fumum de patriis posse videre focis.
Nescio qua natale solum dulcedine captos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.
Quid melius Roma? Scythico quid littore pejus?
Huc tamen ex illa barbarus urbe fugit.
Cum bene sit clausæ cavea Pandione natæ;
Nititur in sylvas illa redire suas
Adsuetos tauri saltus, adsueta leones
(Nec feritas illos impedit) antra petunt.

Tu tamen exilii morsus e pectore nostro
Fomentis speras cedere posse tuis.
Effice, vos ipsi ne tam mihi sitis amandi,
Talibus ut levius sit caruisse malum.
At, puto, qua fueram genitus, tellure carenti,
In tamen humano contigit esse loco.
Orbis in extremi jaceo desertus arenis:
Fert ubi perpetuas obruta terra nives.
Non ager hic pomum, non dulces educat uvas:
Non salices ripa, robora monte virent.
Neve fretum terra laudes magis; æquora semper
Ventorum rabie, solibus orba, tument.
Quocumque adspicias, campi cultore carentes,
Vastaque, quæ nemo vindicet, arva jacent.
Hostis adest, dextra lævaque a parte timendus;
Vicinoque metu terret utrumque latus.
Altera Bistonias pars est sensura sarissas,
Altera Sarmatica spicula missa manu.
I nunc, & veterum nobis exempla virorum,
Qui forti casum mente tulere, refer.
Et grave magnanimi robur mirare Rutili,
Non usi reditus conditione dati. (lus:
Smyrna virum tenuit, non Pontus & hostica tel-
Pene minus nullo Smyrna petenda loco.
Non doluit patria Cynicus procul esse Sinopeus:
Legit enim sedes, Attica terra, tuas.
Arma Neoclides qui Persica contudit armis,
Argolica primam sensit in urbe fugam.
Pulsus Aristides patria Lacedæmona fugit:
Inter quas dubium, quæ prior esset, erat.
Cæde puer facta Patroclus Opunta reliquit,
Thessalicamque adiit hospes Achillis humum.
Exsul ab Hæmonia Pirenida cessit ad undam,
Quo duce trabs Colchas sacra cucurrit aquas.
Liquit Agenorides Sidonia moenia Cadmus,
Poneret ut murus in meliore loco.
Venit ad Adrastum Tydeus, Calydone fugatus:
Et Teucrum Veneri grata recepit humus.
Quid referam veteres Romanæ gentis, apud quos
Exu-

Exulibus tellus ultima Tybur erat?
Persequar ut cunctos; nulli datus omnibus ævis
Tam procul a patria est, horridiorve locus.
Quo magis ignoscat sapientia vestra dolenti,
Qui facit ex dictis non ita multa tuis.
Nec tamen inficior, si possint nostra coire
Vulnera, præceptis posse coire tuis.
Sed vereor, ne me frustra servare labores:
Neu juver admota perditus æger ope.
Nec loquor hæc, quia sit major prudentia nobis,
Sed sim, quam medico, notior ipse mihi.
Ut tamen hoc ita sit, munus tua grande voluntas
Ad me pervenit, consuliturque boni.

Epistola V. *Ad Uxorem.*

ARGUMENTUM.

Ad uxorem scribens Poeta, canum se, & languidum factum esse designat: hujusque rei caussas duas esse colligit: Senectutem scilicet, & dolorem, quo assidue conficitur. Deinde facta collatione Jasonis expeditionis qui in ea loca pervenit, & sui exilii, docet suum malum majus fuisse illius opere, & peregrinatione. Postremo optat, ut possit in patriam redire, fruique dulcissimæ conjugis amplexu, & colloquio, Cæsaribusque sacrificare.

JAm mihi deterior canis adspergitur ætas;
Jamque meos vultus ruga senilis arat:
Jam vigor, & quasso languent in corpore vires:
Nec, juveni lusus qui placuere, placent.
Nec si me subito videas, agnoscere possis.
Ætatis facta est tanta ruina meæ. (est,
Confiteor facere hæc annos: sed & altera caussa
Anxietas animi, continuusque labor.
Non mea per longos si quis mala digerat annos,
(Crede mihi) Pylio Nestore major ero.
Cernis ut in duris (& quid bove firmius?) arvis

Fortia taurorum corpora frangat opus.
Quæ nunquam vacuo solita est cessare novali,
Fructibus adsiduis lassa senescit humus.
Occidet, ad Circi si quis certamina semper,
Non intermissis cursibus, ibit equus.
Firma sit illa licet, solvetur in æquore navis.
Quæ nunquam liquidis sicca carebit aquis.
Me quoque debilitat series immensa malorum,
Ante meum tempus cogit & esse senem.
Otia corpus alunt; animus quoque pascitur illis.
Immodicus contra carpit utrumque labor.
Adspice, in has partes quod venerit Æsone natus,
Quam laudem a sera posteritate ferat.
At labor illius nostro leviorque minorque:
Si modo non verum nomina magna premunt.
Ille est in Pontum, Pelia mittente, profectus,
Qui vix Thessaliæ fine timendus erat.
Cæsaris ira mihi nocuit; quem solis ab ortu
Solis ad occasus utraque terra tremit.
Junctior Hæmonia est Ponto, quā Roma sit Istro:
Et brevius, quam nos, ille peregit iter.
Ille habuit comites primos telluris Achivæ:
At nostram cuncti destituere fugam.
Nos fragili vastum ligno sulcavimus æquor:
Quæ tulit Æsonidem, firma carina fuit.
Nec Tiphys mihi rector erat: nec Agenore natus
Quas sequerer, docuit, quas fugeremque vias.
Illum tutata est cum Pallade regia Juno:
Defendere meum numina nulla caput.
Illum furtivæ juvere Cupidinis artes;
Quas a me vellem non didicisset amor.
Ille domum rediit: nos his moriemur in arvis,
Perstiterit læsi si gravis ira dei.
Durius est igitur nostrum, fidissima conjux,
Illo, quod subiit Æsone natus, onus.
Te quoque, quam juvenem discedens urbe reliqui,
Credibile est nostris insenuisse malis.
O ego, di faciant, talem te cernere possim,
Caraque mutatis oscula ferre genis;

Am-

Amplectique meis corpus non pingue lacertis;
Et, gracile hoc fecit, dicere, cura mei:
Et narrare meos flenti flens ipse labores;
Sperato nunquam colloquioque frui:
Thuraque Cæsaribus cum conjuge Cæsare digna,
Dis veris, memori debita ferre manu!
Memnonis hanc utinam, lenito principe, mater
Quam primum roseo provocet ore diem!

Epistola VI. *Ad Maximum*.

ARGUMENTUM.

Ad Maximum scribens Poeta, illum admonet, ne miretur, si carmen minus elegans, & incultum offenderit: siquidem tot malis & situ ingenium oppressum, non possit eo calore insurgere, quo prius. Deinde docet, cur, quamvis sibi carmina nocuerint, tamen adhuc scribat. Postremo consilium exponit, cur non conetur facere optimum carmen, & illud polire.

ILle tuos quondam non ultimus inter amicos,
Ut sua verba legas, Maxime, Naso rogat.
In quibus ingenium desiste requirere nostrum,
Nescius exilii ne videare mei.
Cernis, ut ignavum corrumpant otia corpus:
Ut capiant vitium, ni moveantur, aquæ.
Et mihi; si quis erat, ducendi carminis usus
Deficit; estque minor factus inerte situ.
Hæc quoq; quæ legitis, (si quid mihi, Maxime, credis)
Scribimus invita, vixque coacta manu.
Non libet in tales animum contendere curas;
Nec venit ad duros musa vocata Getas.
Ut tamen ipse vides, luctor deducere versum,
Sed non fit fato mollior ille meo.
Cum relego, scripsisse pudet: quia plurima cerno;
Me quoque, qui feci, judice digna lini.
Nec tamen emendo, labor hic, quam scribere major,

Tem-

Mensque pati durum sustinet ægra nihil.
Scilicet incipiam lima mordacius uti,
Et sub judicium singula verba vocem? (brum
Torquet enim fortuna parum, nisi Nilus in He-
Confluat? & frondes alpibus addat Athos?
Parcendum est animo miserabile vulnus habenti,
Subducant oneri colla perusta boves.
At, puto, fructus adest, justissima caussa laborum:
Et sata cum multo fœnore reddit ager.
Tēpus ad hoc nobis (repetas licet omnia) nullum
Profuit (atque utinam non nocuisset!) opus.
Cur igitur scribam, miraris? miror & ipse:
Et mecum quæro sæpe, quid inde feram.
An populus vere sanos negat esse poetas:
Sumque fides hujus maxima vocis ego?
Qui, sterili toties cum sim deceptus ab arvo,
Damnosa perstat condere semen humo.
Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum,
Tempus & adsueta ponere in arte juvat.
Saucius ejurat pugnam gladiator, & idem
Immemor antiqui vulneris arma capit.
Nil sibi cum Pelagi dicit fore naufragus undis:
Et ducit remos, qua modo navit, aqua.
Sic ego constanter studium non utile carpo,
Et repeto, nollem quas coluissse, deas.
Quid potius faciam? non sum, qui segnia ducam
Otia. Mors nobis tempus habetur iners.
Nec juvat in lucem nimio marcescere vino:
Nec tenet incertas alea blanda manus.
Cum dedimus somno, quas corpus postulat, horas,
Quo ponam vigilans tempora longa modo?
Moris an oblitus patrii contendere discam
Sarmaticos arcus, & trahar arte loci? (res:
Hoc quoque me studium prohibent adsumere vi-
Mensque magis gracili corpore nostra valet.
Cum bene quesieris, quid agam: magis utile nil
Artibus his, quæ nil utilitatis habent. (est
Consequor ex illis casus oblivia nostri.
Hanc satis est messem si mea reddit humus.

Gloria vos acuat: vos ut recitata probentur
  Carmina, Pieriis invigilate choris.
Quod venit ex facili, satis est componere nobis:
  Et nimis intenti caussa laboris abest.
Cur ego sollicita poliam mea carmina cura?
  An verear, ne non approbet illa Getes?
Forsitan audacter faciam, sed glorior, Istrum
  Ingenio nullum majus habere meo.
Hoc (ubi vivendum) satis est, si consequar arvo,
  Inter inhumanos esse poeta Getas.
Quo mihi diversum fama contendere in orbem?
  Quem fortuna dedit, Roma sit ille locus.
Hoc mea contenta est infelix Musa theatro.
  Sic merui; magni sic voluere dei.
Nec reor hinc istuc nostris iter esse libellis,
  Quo Boreas penna deficiente venit.
Dividimur cælo; quæque est procul urbe Quirini,
  Adspicit hirsutos cominus ursa Getas.
Per tantum terræ, tot aquas vix credere possim
  Indicium studii transiluisse mei.
Finge legi, quodque est mirabile, finge placere:
  Auctorem certe res juvet ista nihil.
Quo tibi, si calida positus laudere Syene:
  Aut ubi Taprobanen Indica cingit aqua?
Altius ire libet? si te distantia longe
  Pleiadum laudent signa, quid inde feras?
Sed neque pervenio scriptis mediocribus istuc:
  Famaque cum domino fugit ab urbe suo.
Vosque, quibus perii, tunc cum mea fama sepulta est.
  Nunc quoque de nostra morte tacere reor.

Epistola VII. *Ad Graecinum.*

ARGUMENTUM.

Ad Graecinum scribens dolet Poeta eum non adfuisse eo tempore, quo ab Augusto est relegatus: quem arbitratur magnum cepisse dolorem, cum primum rem omnem acceperit. Secundo eum rogat, ut alloquio suo & litteris saltem consoletur: nec scire cupiat quam ob caussam exularit, ne recrudescant vulnera jam occlusa. Postmodum docet, non prorsus sibi ademptam esse spem reditus: Fateturque simul in Caesaris clementia plurimum se sperare, quem ut sibi reconcilietur, precatur. Demum dicit omnia impossibilia potius fieri posse, quam credere se a Grecino fido & veteri amico posse destitui.

ECquid ut audisti (nam te diversa tenebat
  Terra) meos casus, cor tibi triste fuit?
Dissimules, metuasque licet, Graecine, fateri
  Si bene te novi; triste fuisse liquet.
Non cadit in mores feritas inamabilis istos;
  Nec minus a studiis dissidet illa tuis.
Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura est,
  Pectora mollescunt, asperitasque fugit.
Nec quisquam meliore fide complectitur illas,
  Qua sinit officium, militiaeque labor.
Certe, ego cum primum potui sentire quid essem,
  (Nam fuit attonito mens mihi nulla diu)
Hoc quoque fortunae sensi, quod amicus abesses:
  Qui mihi praesidium grande futurus eras.
Tecum tunc aberant aegrae solatia mentis,
  Magnaque pars animae, consiliique mei.
At nunc, quod superest, fer opem, precor, eminus unam,
  Alloquioque juva pectora nostra tuo.
Quae (non mendaci si quidquam credis amico)
  Stulta magis dici, quam scelerata, decet.

Nec leve, nec tutum, peccati quæ sit origo,
Scribere tractari vulnera nostra timent.
Qualicumque modo mihi sint ea facta, rogare
Desine. Non agites, si qua coire velis.
Quidquid id est, ut non facinus, sic culpa vocandum.
Omnis an in magnos culpa deos, scelus est?
Spes igitur menti pœnæ, Græcine, levandæ
Non est ex toto nulla relicta meæ.
Hæc dea, cum fugerent sceleratas numina terras,
In dis invisa sola remansit humo. (sor;
Hæc facit, ut vivat vinctus quoque compede fos-
Liberaque a ferro crura futura putet.
Hæc facit, ut, videat cum terras undique nullas,
Naufragus in mediis brachia jactet aquis.
Sæpe aliquem solers medicorum cura reliquit,
Nec spes huic vena deficiente cadit.
Carcere dicuntur clausi sperare salutem:
Atque aliquis pendens in cruce vota facit.
Hæc dea quam multos laqueo sua colla ligantes
Non est proposita passa perire nece!
Me quoque conantem gladio finire dolorem
Arcuit, injecta continuitque manu. (dixit:
Quidque facis? lacrymis opus est, non sanguine,
Sæpe per has flecti principis ira solet.
Quamvis est igitur meritis indebita nostris,
Magna tamen spes est in bonitate dei.
Qui ne difficilis mihi sit, Græcine, precare:
Confer & in votum tu quoque verba meum.
Inque Tomitana jaceam tumulatus arena,
Si te non nobis ista vovere liquet.
Nam prius incipiant turres vitare columbæ,
Antra feræ, pecudes gramina, mergus aquas:
Quam male se præstet veteri Græcinus amico.
Non ita sunt fatis omnia versa meis.

Epistola VIII. *Ad Messalinum.*

ARGVMENTVM.

E Ponto ad Messalinum hanc scripsit Epistolam Ovidius, docetque simul ejus patris, fratrisque amorem. Loquitur deinde de pœna, qua eum affecit Augustus: cujus caussa se ab eo minime rejiciendum esse colligit. Ostendit postremo, se officiosum semper fuisse in ejus domum.

Litera pro verbis tibi, Messaline, salutem,
 Quam legis, a sævis attulit usque Getis.
Indicat auctorem locus? an, nisi nomine lecto,
 Hæc me Nasonem scribere verba latet?
Ecquis in extremo positus jacet orbe tuorum,
 Me tamen excepto, qui precor esse tuus?
Dî procul a cunctis, qui te venerantur, amantq;
 Hujus notitiam gentes abesse velint.
Nos satis est inter glaciē, Scythicasque sagittas
 Vivere: si vita est mortis habenda genus.
Nos premat aut bello tellus, aut frigore cœlum:
 Truxque Getes armis, grandine pulset hyems:
Nos habeat regio, nec pomo fœta, nec uvis:
 Et cujus nullum cesset ab hoste latus.
Cætera sit sospes cultorum turba tuorum:
 In quibus, ut populo pars ego parva fui.
Me miserum, si tu verbis offenderis istis:
 Nosque negas ulla parte fuisse tuos!
Idque sit ut verum, mentito ignoscere debes.
 Nil demit laudi gloria nostra tuæ.
(Quis se Cæsaribus notus non fingit amicum?
 Da veniam fasso, tu mihi Cæsar eris).
Nec tamen irrumpo, quo non licet ire: satisq; est,
 Atria si nobis non patuisse negas.
Utque tibi fuerit mecum nihil amplius: uno
 Nempe salutaris, quam prius, ore minus.
Nec tuus est genitor nos inficiatus amicos,
 Hor-

Hortator studii caussaque, faxque mei.
Cui nos & lacrymas, supremũ in funere munus,
Et dedimus medio script acanenda foro.
Adde, quod est frater tanto tibi junctus amore,
Quantus in Atridis Tyndaridisque fuit.
Is me nec comitem, nec dedignatus amicum est,
Si tamen, hæc illi non nocitura putas.
Si minus, hac quoque me mendacē parte fatebor,
Clausa mihi potius tota sit ista domus.
Sed neque claudenda est: & nulla potentia vires
Præstandi, ne quid peccet amicus, habet.
Et tamen ut cuperē, culpā quoque posse negari,
Sic facinus nemo nescit abesse mihi.
Quod nisi delicti pars excusabilis esset:
Parva relegari pæna futura fuit.
Ipse sed hoc vidit, qui pervidet omnia Cæsar:
Stultitiam dici crimina posse mea.
Quaque ego permisi, quaq; est res passa pepercit,
Vsus & est modice fulminis igne sui.
Nec vitam, nec opes, nec ademit posse reverti,
Si sua per vestras, victa sit ira preces.
At graviter cecidi. Quid enim mirabile, si quis
A Jove percussus non leve vulnus habet?
Ipse suas ut jam vires inhiberet Achilles,
Missa graves ictus Pelias hasta tulit.
Judicium nobis igitur cum vindicis adsit,
Non est, cur tua me janua nosse neget.
Culta quidem (fateor) citra, quam debuit illa:
Sed fuit in fatis hoc quoque, credo, meis.
Nec tamen officium sensit magis altera nostrum,
Hic illic vestro sub lare semper eram.
Quæque tua est pietas, ut te non excolat ipsum,
Jus aliquid tecum fratris amicus habet. (per
Quid, quod, ut emeritis referenda est gratia sem-
Sic est fortunæ promeruisse tuæ?
Quod si permittis nobis suadere, quid optes:
Ut des, quam reddas, plura, precare deos.
Idque facis, quantumq; licet meminisse, solebas
Officii caussa pluribus esse dati.

Quo-

Quolibet in numero me, Messaline, repone:
Sim modo pars vestræ non aliena domus.
Et mala Nasonem (quoniam meruisse videtur)
Si non ferre doles, at meruisse dole.

Epistola IX. *Ad Severum*.

ARGUMENTUM.

Severo amico exponit se cinctum hostibus in assiduis semper prœliis versari, miroque amicorum, conjugis, filiæ, & patriæ desiderio teneri. Simul dolet, quod cum careat prædiolo & hortis, arando, & seminando curas imminuat. Colligit tamen pro hostium multitudinæ, quæ Tomitanam civitatem semper infestat, non posse id sibi præstari. Postremo lætatur quod contra in Severo sint omnia secunda monetque, ut impetret locum aliquem magis propinquum dari sibi ab Augusto.

A Tibi dilecto missam Nasone salutem
Accipe, pars animæ magna, Severe, meæ.
Neve roga, quid agam: si persequar omnia, flebis;
Summa satis nostri si tibi nota mali.
Vivimus assiduis expertes pacis in armis,
Dira pharetrato bella movente Geta.
Deque tot expulsis sum miles in exule solus:
Tuta (nec invideo) cætera turba jacet.
Quoque magis nostros venia dignere libellos,
Hæc in procinctu carmina facta leges.
Stat vetus urbs, ripæ vicina binominis Istri,
Mœnibus & positu vix adeunda loci.
Caspius Ægipsos (de se si credimus ipsis)
Condidit; & proprio nomine dixit opus.
Hanc ferus Odrysiis inopino Marte peremtis
Cepit, & in regem sustulit arma Getes.
Ille memor magni generis, virtute quod auget
Protinus innumero milite cinctus adest.
Nec prius abscessit, merita quam cede nocentũ
Se

Se nimis ulciscens exstitit ipse nocens.
At tibi, rex ævo, detur, fortissime nostro,
Semper honorata septra tenere manu.
Teque quod & præstat (quid enim tibi plenius optem?)
Martia cum magno Cæsare Roma probet.
Sed memor unde abii, queror, o jucunde sodalis,
Accedant nostris sæva quod arma malis.
Ut careo vobis Stygias detrusus in oras,
Qattuor autumnos Plejas orta facit:
Nec tu credideris urbanæ commoda vitæ
Quarere Nasonem. Quærit & illa tamen.
Nam modo vos animo dulces reminiscor amici;
Nunc mihi cum cara conjuge nata subit:
Eque domo rursus pulcræ loca vertor ad urbis,
Cunctaque mens oculis pervidet illa suis.
Nunc fora, nunc ædes, nunc marmore tecta theatra,
Nunc subit æquata porticus omnis humo.
Gramina nunc cāpi pulcros spectantis in hortos,
Stagnaque & Euripi, virgineusque liquor.
At, puto, sic urbis misero est erepta voluptas,
Quolibet ut saltem rure frui liceat.
Non meus amissos animus desiderat agros,
Ruraque Peligno conspicienda solo:
Nec quos piniferis positos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Clodia juncta viæ.
Quis ego nescio cui colui, quibus ipse solebam
Ad sata fontanas (nec pudet) addere aquas.
Sunt ibi, si vivunt, nostra quoq; consita quondã,
Sed non & nostra poma legenda manu.
Pro quibus amissis utinam contingere possit
Hic saltem profugo gleba colenda mihi!
Ipse ego pendentes (liceat modo) rupe capellas,
Ipse velim baculo pascere nixus oves.
Ipse ego, ne solitis insistant pectora curis,
Ducam ruricolas sub juga panda boves:
Et discam Getici quæ norint verba juvenci:
Adsuetas illis adiiciamque minas.
Ipse manu capulum prensi moderatus aratri
Experiar mota spargere semen humo. Nec

Nec dubitem longis purgare ligonibus arva,
Et dare, jam sitiens quasbibat hortus, aquas.
Unde sed hoc nobis, minimũ quos inter & hostẼ
Discrimen murus, clausaque porta facit?
At tibi nascenti (quod toto pectore lætor)
Nerunt fatales fortia fila Deæ. (bra,
Te modo campus habet, densa modo porticus um-
Nunc, in quo ponis tempora rara, forum.
Umbria nunc revocat, necnon Albana petentem
Appia ferventi ducit in arva rota.
Forsitan hic optes, ut justam supprimat iram
Cæsar, & hospitium sit tua villa meum.
Ah nimiũ est quod amice petis! moderatius opta,
Et voti (quæso) contrahe vela tui.
Terra velim propior, nullique obnoxia bello
Detur: erit nostris pars bona dempta malis.

Epistola X. *Ad Maximum*.

ARGUMENTUM.

Factus certior Poeta litteris Maximi de obitu Celsi amici, a quo unice amabatur, sperabatque ejus precibus Maximum daturum operam, ut reduceretur in patriam, dicit se eam Epistolam lacrymis madefecisse, nec acerbius sibi quicquam ea re contigisse eo tempore toto, quo fuit in Ponto. Simul ejus erga se, ac etiam Maximi fidem, & amorem exponit; Quam ob caussam fatetur velle se quoquo potest modo ejus funus decorare; sibi quoque haud secus ac mortuo, ut opem ferat, precatur.

QUæ mihi de rapto tua venit epistola Celso,
Protinus est lacrymis humida facta meis.
Quodque nefas dictu, fieri nec posse putavi,
Invitis oculis littera lecta tua est.
Nec quicquam ad nostras pervenit acerbius aures
Ut sumus in Ponto, perveniatque, precor.

Ante

Ante meos oculos tamquam præsentis imago
Hæret & exstinctum vivere fingit amor.
Sæpe refert animus lusus gravitate carentes:
Seria cum liquida sæpe peracta fide.
Nulla tamen subeunt mihi tempore densius illis,
Quæ vellem vitæ summa fuisse meæ.
Cum domus ingenti subito mea lapsa ruina
Concidit, in domini procubuitque caput.
Adfuit ille mihi, cum pars me magna reliquit,
Maxime; fortunæ nec fuit ille comes.
Illum ego non aliter flentem mea funera vidi,
Ponendus quam si frater in igne foret.
Hæsit in amplexu, consolatusque jacentem est,
Cumque meis lacrymis miscuit usque suas.
O quoties vitae custos invisus amaræ
Continuit promptas in mea fata manus!
O quoties dixit, placabilis ira deorum est:
Vive, nec ignosci tu tibi posse nega!
Vox tamen illa fuit celeberrima, respice, quantũ
Debeat auxilii Maximus esse tibi.
Maximus incumbet; quaque est pietate, rogabit,
Ne sit ad extremum Cæsaris ira tenax.
Cumque suis fratribus vires adhibebit, & omnem,
Quo levius doleas, experietur opem.
Hæc mihi verba malæ minuerunt tædia vitæ,
Quæ tu, ne fuerint, Maxime, vaca, cave.
Huc quoque venturum mihi se jurare solebat;
Non nisi te longæ jus sibi dante viae.
Nam tua non alio coluit penetralia ritu,
Terrarum dominos quam colis ipse deos.
Crede mihi: multos habeas cum dignus amicos
Non fuit e multis quolibet ille minor.
Si modo nec census, nec clarum nomen avorum.
Sed probitas magnos, ingeniumque facit.
Jure igitur lacrymas Celso libamus ademto:
Cum fugerem, vivo quas dedit ille mihi.
Carmina jure damus raros testantia mores;
Vt tua venturi nomina, Celse, legant.
Hoc est, quod possũ Geticis tibi mittere ab arvis;
Hoc

Hoc solum est istic, quod liquet esse meum.
Funera nec potui comitare, nec ungere corpus:
Atque tuis toto dividor orbe rogis.
Qui potuit, quem tu pro numine vivus habebas,
Præstitit officium Maximus omne tibi.
Ille tibi exsequias, & magni funus honoris
Fecit; & in gelidos fudit amoma sinus.
Diluit, & lacrimis moerens unguenta profusis;
Ossaque vicina condita texit humo.
Qui quoniā exstinctis, quæ debet, præstat amicis,
Et nos exstinctis adnumerare potest.

Epistola XI. *Ad Flaccum.*

ARGUMENTUM.

Ad Flaccum scribens Poeta, corporis languorem, ejusque rei caussam exponit: eumque rogat cum fratre ut sibi opem ferat, Augustumque ei mitiorem reddat.

NAso suo profugus mittit tibi, Flacce, salutem:
Mittere rem si quis, qua caret ille, potest.
Longus enim curis vitiatum corpus amaris
Non patitur vires languor habere suas.
Nec dolor ullus adest, nec febribus uror anhelis;
Et peragit soliti vena tenoris iter.
Os hebes est, positæque movent fastidia mensæ:
Et queror invisi cum venit hora cibi.
Quod mare, quod tellus, appone, quod educat aer;
Nil ibi, quod nobis esuriatur, erit.
Nectar, & Ambrosiam, latices, epulasque Deorum
Det mihi formosa gnava Juventa manu;
Non tamen exacuet torpens sapor ille palatum:
Stabit & in stomacho pondus inerte diu.
Hæc ego non ausim, cum sint verissima, cuivis
Scribere, delicias ne mala nostra vocent.
Scilicet is status est, ea rerum forma mearum,
Deliciis etiam possit ut esse locus?

De-

Delicias illi precor, has contingere, si quis,
  Ne mihi sit levior Cæsaris ira, timet.
Is quoq; qui gracili cibus est in corpore, somnus
  Non alit officio corpus inane suo.
Sed vigilo, vigilantque mei sine fine dolores;
  Quorum materiam dat locus ipse mihi.
Vix igitur possis visos agnoscere vultus:
  Quoque ierit, quæras, qui fuit ante, color.
Parvus in exiles succus mih pervenit artus,
  Membraque sunt cera pallidiora nova.
Non hæc immodico contraxi damna Lyæo:
  Scis mihi quam solæ pene bibantur aquæ.
Non epulis oneror: quarum si tangar amore,
  Est tamen in Geticis copia nulla locis.
Nec vires adimit Veneris damnosa voluptas:
  Non solet in mœstos illa venire toros.
Unda locusque nocent, & caussa valentior istis
  Anxietas animi, quæ mihi semper adest.
Hanc nisi tu pariter simili cum fratre levares,
  Vix mens tristitiæ mœsta tulisset onus.
Vos estis fragili tellus non dura phaselo:
  Quamque negant multi, vos mihi fertis opem.
Ferte, precor, semper, quia semper egebimus illa;
  Cæsaris offensum dum mihi numen erit.
Qui meritam nobis minuat, non finiat iram,
  Suppliciter vestros quisque rogate deos.

PUBLII OVIDII NASONIS DE PONTO

LIBER SECUNDUS

Epistola I. *Ad Germanicum Cæsarem.*

ARGVMENTVM.

Tiberii Neronis Ovationem, quam hic digniori nomine triumphum *appellat Poeta, ad se in Scythiam fama pertulerat, quam dicit sibi magnam lætitiam attulisse: ejusque formam describens, Cæsaris clementiam laudat; qui cum hostibus in bello captis vitam concesserit: sperat quoque majorem in modum illum usurum in se eadem clementia. Deinde Deos precatur, ut Tiberio longiorem vitam concedant.*

HUc quoq; Cæsarei pervenit fama triumphi:
Languida quo fessi vix venit aura noti.
Nil fore dulce mihi Scythica regione putavi:
Jam minus hic odio est, quam fuit ante, locus.
Tandem aliquid pulsa curarum nube serenum
Vidi: fortunæ verba dedique meæ.
Nolit ut ulla mihi contingere gaudia Cæsar,
Velle potest cuivis hæc tamen una dari.
Di quoque, ut a cunctis hilari pietate colantur,
Tristitiam poni per sua festa jubent.
Denique, quod certus furor est audere fateri,
Hac ego lætitia, si vetet ipse, fruar.
Jupiter utilibus, quoties juvat imbribus agros,
Mixta tenax segeti crescere lappa solet.
Nos quoque frugiferum sentimus inutilis herba
Numen; & invita sæpe juvamur ope.

Gaudia Cæsareæ mentis pro parte virili
  Sunt mea: privati nil habet illa domus.
Gratia, fama tibi, per quam spectata triumphi
  Incluso mediis est mihi pompa Getis.
Indice te didici, nuper visenda coisse
  Innumeras gentes ad ducis ora sui.
Quæque capit vastis immensum mœnibus orbem
  Hospitiis Romam vix habuisse locum.
Tu mihi narrasti, cum multis lucibus ante
  Fuderit assiduas nubilus auster aquas,
Lumine cælesti solem fulsisse serenum,
  Cum populi vultu conveniente die.
Atque ita victorem, cum magno vocis honore,
  Bellica laudatis dona dedisse viris:
Claraque sumturum pictas insignia vestes,
  Thura prius sanctis imposuisse focis:
Justitiamque sui caste placasse parentis;
  Illo quo templum pectore semper habet.
Quaque ierit, felix adiectum plausibus omen,
  Saxaque roratis erubuisse rosis.
Protinus argento versos imitantia muros,
  Barbara cum victis oppida lata viris.
Fluminaque, & montes, & in altis pascua silvis,
  Armaque cum telis in strue mista suis.
Deque triumphato, quod sol incenderit, auro
  Aurea Romani tecta fuisse fori.
Totque tulisse duces captivis addita collis
  Vincula, pene hostes quot satis esse fuit.
Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt;
  In quibus & belli summa caputque fuit.
Cur ego posse negem minui mihi numinis iram
  Cum videam mites hostibus esse deos?
Pertulit huc idem nobis, Germanice, rumor,
  Oppida sub titulo nominis isse tui.
Atque ea te contra, nec muri mole, nec armis,
  Nec satis ingenio tuta fuisse loci.
Di tibi dent annos! a te nam cetera sumes,
  Sint modo virtuti tempora longa tuæ.
Quod precor, eveniet: sunt quiddā oracula vatum.

Nam

Nam deus optanti prospera signa dedit.
Te quoque victorem Tarpejas scendere in arces
Læta coronatis Roma videbit equis;
Maturosque pater nati spectabit honores,
Gaudia percipiens, quæ dedit ipse suis.
Jam nunc hæc a me, juvenum belloque, togaque
Maxime, dicta tibi vaticinante, nota.
Hunc quoq; carminibus referam fortasse trium-
Sufficiet nostris si modo vita malis. (phum.
Imbuero Scythicas si non prius ipse sagittas,
Abstuleritque ferox hoc caput ense Getes;
Quod si, me salvo, dabitur tibi laurea templis
Omnia bis dices vera fuisse mea.

Epistola II, *Ad Messalinum.*

ARGUMENTUM.

Messalinum rogat, ut eo quo solebat vultu, salutem accipiat missam vel ab ipso mari Euxino, ubi Poeta exulabat: Eumque monet, ut lecto ejus nomine, non dubitet etiam legere totam Epistolam: quandoquidem non perpetravit tot ac tanta mala, ut ejus carmina non possint ab eo legi. Deinde illum artificiose precatur, ut quum tempus ad id idoneum extet, sibi Augustum reconciliet. Postremo monet, ut hoc tentet ea lege, si viderit sibi id minime nociturum.

Ille domus vestræ primis venerator ab annis,
Pulsus ad Euxini Naso sinistra freti;
Mittit ab indomitis hanc, Messaline, salutem,
Quam solitus præsens est tibi ferre, Getis.
Hei mihi, si lecto vultus tibi nomine non est.
Qui fuit, & dubitas cætera perlegere!
Perlege, nec mecum pariter mea verba relega:
Urbe licet vestra versibus esse meis.
Non ego concepi, si Pelion ossa tulisset,
Clara mea tangi sidera posse manu.
Nec nos, Enceladi dementia castra secuti,
In

In rerum dominos movimus arma deos:
Nec, quod Tydidæ temeraria dextera fecit,
Numina sunt telis ulla petita meis.
Est mea culpa gravis, sed quæ me perdere solum
Ausa sit, & nullum majus adorsa nefas.
Nil nisi non sapiens possum timidusque vocari:
Hæc duo sunt animi nomina vera mei.
Esse quidem fateor, meritam post Cæsaris iram,
Difficilem precibus te quoque jure meis.
Quæque tua est pietas in totum nomen Juli,
Te lædi, cum quis læditur inde, putas.
Sed licet arma feras, & vulnera sæva mineris,
Non tamen efficies, ut timeare mihi.
Puppis Achæmenidem Grajum Trojana recepit:
Profuit & Myso Pelias hasta duci.
Confugit interdum templi violator ad aram,
Nec petere offensi numinis horret opem.
Dixerit hoc aliquis tutum non esse; fatemur:
Sed non per placidas it mea puppis aquas.
Tuta petant alii: fortuna miserrima tuta est:
Nam timor eventus deterioris abest.
Qui rapitur fatis quid præter fata requirit?
Sæpe creat molles aspera spina rosas.
Qui rapitur spumante salo sua brachia cauti
Porrigit, & spinas, duraque saxa capit).
Accipitrem metuens, pennis trepidantibus ales
Audet humanos fessa venire sinus.
Nec se vicino dubitat committere tecto,
Quæ fugit infestos territa cerva canes.
Da, precor, accessum lacrymis, mitissime, nostris:
Nec rigidam timidis vocibus obde forem.
Verbaque nostra favens Romana ad Numina per-
Non tibi Tarpejo culta Tonante minus: (fer,
Mandatique mei legatus suscipe caussam,
Nulla meo quamvis nomine caussa bona est.
Jam prope depositus, certe jam frigidus æger,
Servatus per te, si modo server, ero.
Nunc tua pro lapsis nitatur gratia rebus.
Principis æterni quam tibi præstat amor.

Nunc tibi & eloquii niter ille domesticus adsit
Quo poteras trepidis utilis esse reis.
Vivit enim in vobis facundi lingua parentis,
Et res heredem repperit illa suum.
Hanc ego, non ut me defendere tentet, adoro,
Non est confessi caussa tuenda rei.
Num tamen excuses erroris imagine factum,
An nihil expediat tale movere, vide.
Vulneris id genus est, quod cum sanabile non sit,
Non contrectari tutius esse putem.
Lingua, sile: non est ultra narrabile quicquam,
Posse velim cineres obruere ipse meos.
Sic igitur, quasi me nullus deceperit error,
Verba face, ut vita, quam dedit ipse, fruar.
Cumque serenus erit, vultusque remiserit illos,
Qui secum terras, imperiumque movent;
Exiguam ne me prædam sinat esse Getarum,
Det solum miseræ mite, precare, fugæ.
Tempus adest aptū precibus; valet ipse videtque
Quas fecit vires, Roma, valere tuas.
Incolumis conjux sua pulvinaria servat:
Premovet imperium filius Ausonium.
Præterit ipse suos animo Germanicus annos,
Nec vigor est Drusi nobilitate minor.
Adde nurus, neptesque pias, natosque, nepotes,
Ceteraque Augustæ membra valere domus.
Adde triumphatos modo pæonas, adde quieti
Subdita montanæ brachia Dalmatiæ.
Nec dedignata est abjectis Illyris armis
Cæsareum famulo vertice ferre pedem.
Ipse super currum placido spectabilis ore,
Tempora Phœbea virgine nexa tulit.
Quem pia vobiscum proles comitavit euntem,
Digna parente suo, nominibusque datis.
Fratribus adsimilis, quos proxima templa tenen-
Divus ab excelsa Julius æde videt: (tes,
His Messalinus, quibus omnia cedere debent,
Primum lætitiæ non negat esse locum. (ris.
Quicquid ab his superest, venit in certamen amo-
Hac

Hac hominum nulli parte secundus eris. (ri:
Hunc colis ante diem, per quem decreta merenti
Venit honoratis laurea digna comis.
Felices, quibus hos licuit spectare triumphos,
Et ducis ore Deos æquiparante frui.
At mihi Sauromatæ pro Cæsaris ore videndi,
Terraque pacis inops, undaque vincta gelu.
Si tamen hæc audis, & vox mea pervenit istuc,
Sit tua mutando gratia blanda loco:
Hoc pater ille tuus, primo mihi cultus ab ævo,
Si quid habet sensus umbra diserta, petit.
Hoc petit & frater, quamvis fortasse veretur,
Servandi noceat ne tibi cura mei.
Tota domus petit hoc; nec tu potes ipse negare,
Et nos in turbæ parte fuisse tuæ.
Ingenii certe, quos nos male sensimus usos,
Artibus exceptis, sæpe probator eras.
Nec mea, si tantum peccata novissima demas,
Esse potest domui vita pudenda tuæ.
Sic igitur vestræ vigeant penetralia gentis,
Curaque sit Superis, Cæsaribusque tui.
Mite, sed iratum merito mihi Numen, adora:
Eximat ut Scythici me feritate loci.
Difficile est, fateor, sed tendit in ardua virtus,
Et talis meriti gratia major erit.
Nec tamen Ætnæus vasto Polyphemus in antro
Accipiet voces Antiphaterve tuas:
Sed placidus, facilisque parens, veniæque paratus;
Et qui fulmineo sæpe sine igne tonat.
Qui cum triste aliquid statuit, sit tristis & ipse;
Cuique fere pœnam sumere pœna sua est.
Victa tamen vitio est hujus clementia nostro:
Venit & ad vires ira coacta suas.
Qui quoniam patria toto sumus Orbe remoti:
Nec licet ante ipsos procubuisse Deos.
Quos colis ad Superos hæc fer mandata Sacerdos:
Adde sed & proprias in mea verba preces.
Sic tamen hæc tenta, si non nocitura putabis:
Ignoscas; timeo naufragus omne fretum.

Epistola III. *Ad Maximum*.

ARGUMENTUM.

Maximi fidem, & constantiam in rebus suis miseris, & perditis laudat Poeta, qui non utilitate, ut vulgus ignobile, sed honestate, & virtute eos probat, quos semel amandos suscepit; hortaturque illum, ut in fide perstet, & sibi quantum potest opem ferat.

MAxime, qui claris nomen virtutibus æquas,
Nec sinis ingenium nobilitate premi:
Culte mihi (quid enim status hic a funere differt?)
Supremum vitæ tempus ad usque meæ.
Rem facis, adflictum non aversatus amicum,
Qua non est ævo rarior ulla tuo.
Turpe quidem dictu, sed (si modo vera fatemur)
Vulgus amicitias utilitate probat.
Cura quid expediat, prius est, quam si quid honestum:
Et cum fortuna statque, caditque fides.
Nec facile invenias multis e millibus unum,
Virtutem pretium qui putet esse sui.
Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non movet, & gratis pœnitet esse probum.
Nil, nisi quod prodest, carum est: i, detrahe menti
Spem fructus avidæ, nemo petendus erit.
At reditus jam quisque suos amat, & sibi quid sit
Utile, sollicitis, supputat articulis.
Illud amicitiæ quondam venerabile nomen
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.
Quo magis admiror, non, ut torrentibus undis,
Communis vitii te quoque labe trahi.
Diligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est;
Quæ, simul intonuit, proxima quæque fugat.
En ego, non paucis quondam munitus amicis,
Dum flavit velis aura secunda meis;

Ut

Ut fera nimboso tumuerunt æquora vento,
In mediis lacera nave relinquor aquis:
Cumque alii nolint etiam me nosse videri,
Vix duo projecto, tresve tulistis opem. (ctor,
Quorum tu princeps: nec enim comes esse, sed au-
Nec petere exemplum, sed dare dignus eras.
Te nihil exacto, nisi nos peccasse fatentem,
Sponte tua probitas, officiumque juvant.
Judice te mercede caret, per seque petenda est
Externis virtus incomitata bonis.
Turpe putas abigi, quia sit miserandus, amicum?
Quodque sit infelix, desinere esse tuum.
Mitius est lapso digitum supponere mento;
Mergere quam liquidis ora natantis aquis.
Cerne quid Æacides post mortem præstet amico:
Instar & hanc vitam mortis habere puta.
Pirithoum Theseus, Stygias comitavit ad undas:
A Stygiis quantum sors mea distat aquis?
Adfuit insano juvenis Phocæus Orestæ:
Et mea non minimum culpa furoris habet.
Tu quoque magnorum laudes admitte virorum;
Ut facis, & lapso, quam potes, affer opem;
Si bene te novi, si quod prius esse solebas,
Nunc quoque es, atque animi non cecidere tui,
Quo fortuna magis sævit, magis ipse resistis:
Utque decet, ne te vicerit illa, caves.
Et bene uti pugnes, bene pugnans efficit hostis
Sic eadem prodest caussa, nocetque mihi.
Scilicet indignum, juvenis rarissime, ducis
Te fieri comitem stantis in Orbe Deæ.
Firmus es, & quoniam non sunt hæc, qualia velles;
Vela regis quassæ qualiacumque ratis.
Quæque ita concussa est, ut jam casura putetur,
Restat adhuc humeris fulta ruina tuis.
Ira quidem primo fuerat tua justa, nec ipso
Lenior, offensus qui mihi jure fuit:
Quique dolor pectus tetigisset Cæsaris alti,
Illum jurabis protinus esse tuum.
Ut tamen audita est nostræ tibi cladis origo,

Diceris erratis ingemuisse meis.
Tum tua me primum solari littera cœpit,
Et læsum flecti spem dare posse deum.
Movit amicitiæ tum te constantia longæ,
Ante tuos ortus quæ mihi cœpta fuit:
Et quod eras aliis factus, mihi natus amicus;
Quodque tibi in cunis oscula prima dedi:
Quod cum vestra domus teneris mihi semper ab
Culta sit, esse vetus nunc tibi cogor onus. (annis
Me tuus ille pater, Latiæ facundia linguæ,
Quæ non inferior nobilitate fuit;
Primus, ut auderem committere carmina famæ,
Impulit: ingenii dux fuit ille mei.
Nec, quo sit primum nobis a tempore cultus,
Contendo fratrem posse referre tuum.
Te tamen ante omnes ita sum complexus, ut unus
Quolibet in casu gratia nostra fores.
Ultima me tecum vidit: mœstisque cadentes
Excepit lacrymas Ætalis Ilva genis.
Cum tibi quærenti, num verus nuntius esset;
Abstulerat culpæ quem mala fama meæ;
Inter confessum dubia, dubieque negantem
Hærebam, pavidas dante timore notas:
Exemploque nivis, quam solvit aquaticus Auster;
Gutta per attonitas ibat oborta genas.
Hæc igitur referens, & quod mea crimina primi
Erroris venia posse latere vides.
Respicis antiquum lapsis in rebus amicum,
Fomentisque juvas vulnera nostra tuis.
Pro quibus optandi si nobis copia fiat,
Tam bene pro merito commoda mille precer,
Sed si sola mihi dentur tua vota, precabor,
Ut tibi sit, salvo Cæsare, salva parens.
Hæc ego, cum faceres altaria pinguia thure,
Te solitum memini prima rogare deos.

Epi-

Epistola IV. *Ad Atticum*.

ARGUMENTUM.

Attico veterem amicitiam, ejusq; fructus ultro citroque jucundiores commemorat: quibus fretus dicit sibi persuadere, illum quamvis absente n adhuc in fide permanere: quod ut faciat, hortatur.

Accipe colloquium gelido Nasonis ab Istro,
  Attice, judicio non dubitande meo.
Ecquid adhuc remanes memor infelicis amici?
  Deserit an partes languida cura suas?
Non ita Di tristes mihi sunt, ut credere possim,
  Fasque putem jam te non meminisse mei.
Ante meos oculos tua stat, tua semper imago est:
  Et videor vultus mente videre tuos.
Seria multa mihi tecum collata recordor,
  Nec data jucundis tempora pauca jocis.
Sæpe citæ longis visæ sermonibus horæ;
  Sæpe fuit brevior, quam mea verba, dies:
Sæpe tuas venit factum modo carmen ad aures,
  Et nova judicio subdita Musa tuo est.
Quod tu laudaras, Populo placuisse putabam:
  Hoc pretium curæ dulce recentis erat.
Utque meus lima rasus liber esset amici,
  Non semel admonitu facta litura tuo est.
Nos fora viderunt pariter, nos porticus omnis,
  Nos via, nos junctis curva theatra locis.
Denique tantus amor nobis, carissime, semper,
  Quantus in Æacide, Nestorideque fuit.
Non ego, si biberes securæ pocula Lethes,
  Excidere hæc credam pectore posse tuo.
Longa dies citius brumali sidere, noxque
  Tardior hiberna solstitialis erit;
Nec Babylon æstus, nec frigora Pontus habebit,
  Calthaque Pæstanas vincet odore rosas;
Quam tibi nostrarum veniant oblivia rerum,

Non ita pars fati candida nulla mei.
Ne tamen hæc dici possit fiducia mendax,
Stultaque credulitas nostra fuisse, cave:
Constantique fide veterem tutare sodalem,
Qua licet, & quantum non onerosus ero.

Epistola V. *Ad Solanum*.

ARGUMENTUM.

Ad Solanum, scribit, agitque illi gratias, quando quidem tam moleste tulerit relegationem suam, quamvis modico amicitiæ usu illi junctus fuerit: Dicitque sibi gratum fuisse, carmina sua a se laudata fuisse; eum deinde rogat, ut si adejus aures liber de triumpho Germanici pervenerit, ejus tutelam suscipiat. Postremo docet quandam esse conjunctionem ingeniorum.

Condita disparibus numeris ego Naso Solano
Præposita misi verba salute meo.
Quæ rata sit, cupio, rebusq; ut comprobet omen,
Te precor a salvo possit, amice, legi.
Candor, in hoc ævo res intermortua pene,
Exigit, ut faciam talia vota, tuus.
Nam fuerim quamvis modico tibi cognitus usu;
Diceris exiliis ingemuisse meis:
Missaq; ab extremo legeres cum carmina Ponto;
Illa tuus juvit qualiacumque favor:
Optastique brevem fieri mihi Cæsaris iram;
Quod tamen optari, si sciat, ipse sinat.
Moribus ista tuis tam mitia vota dedisti;
Nec minus idcirco sunt ea grata mihi.
Quodq; magis moveare malis doctissime, nostris,
Credibile est fieri conditione loci.
Vix hac invenias totum (mihi crede) per Orbem,
Quæ minus Augusta pace fruatur, humum.
Tu tamen hic structos inter fera prælia versus
Et legis, & lectos ore favente probas.

In;

Ingenioque meo, vena quod paupere manat,
  Plaudis, & e rivo flumina magna facis.
Grata quidem sunt hæc animo suffragia nostro;
  Vix sibi cum miseros posse placere putes.
Dum tamen in rebus tentamus carmina parvis,
  Materiæ gracili sufficit ingenium.
Nuper ut huc magni pervenit fama triumphi:
  Ausus sum tantæ sumere molis onus.
Obruit audentem rerum gravitasque nitorque,
  Nec potui cæpti pondera ferre mei.
Illic, quam laudes, erit officiosa voluntas:
  Cætera materia debilitata jacent.
Quod si forte liber vestras pervenit ad aures,
  Tutelam mando sentiat ille tuam.
Hoc tibi facturo, vel si non ipse rogarem,
  Accedat cumulus gratia nostra levis.
Non ego laudandus, sed sunt tua pectora lacte,
  Et non calcata candidiora nive;
Mirarisque alios, cum sis mirabilis ipse;
  Nec lateant artes, eloquiumque tuum.
Te juvenum Princeps, cui dat Germania nomen,
  Participem studii Cæsar habere solet.
Tu comes antiquus, tu primis junctus ab annis,
  Ingenio mores æquiparante places.
Te dicente prius, sit protinus impetus illi;
  Teque habet, elicias qui sua verba tuis.
Cum tu desistis, mortaliaque ora quierunt,
  Clausaque non longa conticuere mora,
Surgit, Juleo juvenis cognomine dignus,
  Qualis ab Eois Lucifer ortus aquis.
Dumq; silens adstat, status est, vultusque diserti,
  Spemque decens doctæ vocis amictus habet.
Mox, ubi pulsa mora est, atq;os cœleste solutum;
  Hoc superos jures more solere loqui.
Atque, hæc est, dicas facundia Principe digna:
  Eloquio tantum nobilitatis inest.
Huic tu cum placeas, & vertice sidera tangas,
  Scripta tamen profugi Vatis habenda putas.
Scilicet ingeniis aliqua est concordia junctis,

Quam mea debuerit currere cymba viam?
Brachia da lasso potius prendenda natanti,
Nec pigeat mento supposuisse manum.
Idque facis, faciasq; precor; sic mater, & uxor,
Sic tibi sint fratres, totaque salva domus.
Quodque soles animo, quod, semper voce precari
Omnia Cæsaribus sic tua facta probes.
Turpe erit in miseris veteri tibi rebus amico
Auxilium nulla parte tulisse tuum.
Turpe referre pedem, nec passu stare tenaci;
Turpe laborantem deseruisse ratem.
(Turpe sequi casum, & fortunæ cedere amicum
Et, nisi sit felix, esse negare suum.)
Non ita vixeruntStrophio,atq;Agamemnone nati
Non hæc Ægidæ, Pirithoique fides.
Quos prior est mirata, sequens mirabitur ætas:
In quorum plausus tota theatra sonant.
Tu quoque, per durum servato tempus amico,
Dignus es in tantis nomen habere viris.
Dignus es: & quoniam laudem pietate mereris;
Non erit officii gratia surda tui.
Crede mihi (nostrum si non mortale futurum
Carmen) in ore frequens posteritatis eris.
Fac modo permaneas lapso, Græcine, fidelis;
Duret & in longas impetus iste moras.
Quæ tu cum præstes, remo tamen utor in aura.
Nil nocet admisso subdere calcar equo.

Et quot aves motis nitantur in aera pennis,
Quotque natent pisces æquore, certus eris;
Quam tibi nostrorum statuatur summa laborum,
Quos ego sum terra, quos ego passus aqua.
Nulla Getis toto gens est truculentior orbe:
Sed tamen hi nostris ingemuere malis.
Quæ tibi si memori coner perscribere versu;
Ilias est fatis longa futura meis.
Non igitur vereor, quod te rear esse verendum,
Cujus amor nobis pignora mille dedit.
Sed quia res timida est omnis miser, & quia longo
Tempore lætitiæ janua clausa meæ est.
Jam dolor in morem venit meus, utque caducis
Percussu crebro saxa cavantur aquis;
Sic ego continuo fortunæ vulneror ictu,
Vixque habet in nobis jam nova plaga locum.
Nec magis assiduo vomer tenuatur ab usu,
Nec magis est curvis Appia trita rotis.
Pectora quam mea sunt serie cæcata laborum,
Et nihil inveni, quod mihi ferret opem.
Artibus ingenuis quæsita est gloria multis;
Infelix perii dotibus ipse meis.
Vita prior vitio caret, & sine labe peracta:
Auxilii misero nil tulit illa mihi.
Culpa gravis precibus donatur sæpe suorum:
Omnis pro nobis gratia muta fuit.
Adjuvat in duris alios præsentia rebus:
Obruit hoc absens vasta procella caput.
Quæ non horruerint tacitam quoque Cæsaris (irã?
Addita sunt pœnis aspera verba meis.
Fit fuga temporibus levior: projectus in æquor
Arcturum subii, Plejadumque minas.
Sæpe solent hyemem placidam sentire carinæ:
Non Ithacæ puppi sævior unda fuit.
Recta fides comitum poterat mala nostra levare:
Ditata est spoliis perfida turba meis.
Mitius exilium faciunt loca: tristior ista
Terra sub ambobus non jacet ulla polis.
Est aliquid patriis vicinum finibus esse:

Ul-

Ultima me tellus, ultimus orbis habet.
Præstat & exulibus pacem tua laurea, Cæsar;
Pontica finitimo terra sub hoste jacet.
Tempus in agrorum cultu consumere dulce est:
Non patitur verti barbarus hostis humum.
Temperie cæli corpusque animusque juvantur:
Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.
Est in aqua dulci non invidiosa voluptas;
Æquoreo bibitur cum sale mixta palus.
Omnia deficiunt: animus tamen omnia vincit:
Ille etiam vires corpus habere facit.
Sustineas ut onus, nitendum vertice pleno est;
At flecti nervos si patiare, cadet:
Spes quoque posse mora mitescere Principis irã,
Vivere ne nolim, deficiamque cavet.
Nec vos parva datis pauci solatia nobis,
Quorum spectata est per mala nostra fides.
Cœpta tene quæso, nec in æquore desere navem,
Meque simul serva, judiciumque tuum.

Epistola VIII. *ad Cottam*.

ARGUMENTUM.

Hanc Epistolam scribit ad Cottam, eique gratias agit, quod ad se miserit Augusti, Cesaris, Liviæ, ac etiam Tiberii imagines; quos quoniam præsentes & aliter videre non poterat, pro Diis venerabatur. Rogat deinde eos ut sibi mitius exilium concedant, nec patiantur eorum imagines, quas habet semper secum, esse in hostili & inviso loco.

REdditus est nobis Cæsar cum Cæsare nuper,
Quos mihi misisti, maxime Cotta, deos.
Utque tuum munus numerũ, quẽ debet, haberet,
Et ibi Cæsaribus Livia juncta suis.
Argentum felix, omnique beatius auro,
Quod fuerit pretium cum rude, numen habet!
Non

Non mihi divitias dando majora dedisses,
Coelitibus missis nostra sub ora tribus.
Est aliquid spectare Deos, & adesse putare,
Et quasi cum vero numine posse loqui.
Præmia quanta, dei! nec me tenet ultima tellus,
Utque prius media sospes in Urbe moror.
Cæsareos video vultus, velut ante videbam;
Vix hujus voti spes fuit ulla mihi.
Utque salutabam, numen cæleste saluto.
Quod reduci tribuas, nil (puto) majus habes.
Quid nostris oculis, nisi sola Palatia desunt?
Qui locus ablato Cæsare vilis erit. (mam;
Hunc ego cum spectem, videor mihi cernere Ro-
Nam faciem patriæ sustinet ille suæ.
Fallor? an irati mihi sunt in imagine vultus,
Torvaque nescio quid forma minantis habet?
Parce, vir immenso major virtutibus Orbe,
Justaque vindictæ supprime ora tuæ.
Parce precor sæcli decus indelebile nostri;
Terrarum dominum quem sua cura facit.
Per patriæ nomen, quæ te tibi carior ipso est;
Per numquam surdos in tua vota Deos;
Perque tori sociam, quæ par tibi sola reperta est,
Et cui majestas non onerosa tua est:
Perque tibi similem virtutis imagine natum,
Moribus agnosci, qui tuus esse, potest;
Perque tuos, vel avo dignos, vel patre nepotes,
Qui veniunt magno per tua vota gradu;
Parte leva minima nostras, & contrahe poenas:
Daque locum, Scythico qui sit ab hoste procul.
Et tua (si fas est) a Cæsare, proxime Cæsar
Numina sint precibus non inimica meis.
Sic fera quam primum pavido Germania vultu
Ante triumphantes serva feratur equos.
Sic pater in Pylios, Cumæos mater in annos
Vivant, & possis filius esse diu.
Tu quoque, conveniens ingenti nupta marito,
Accipe non dura supplicis aure preces.
Sic tibi vir sospes, sic sint cum prole nepotes,
Cum-

Cumque bonis nuribus quas peperere nurus.
Sic, quem dira tibi rapuit Germania, Drusus
Pars fuerit partus sola caduca tui.
Sic tibi mature fraterni funeris ultor
Purpureus niveis filius instet equis.
Annuite o timidis mitissima Numina votis.
Præsentes aliquid prosit habere Deos.
Cæsaris adventu tota gladiator arena
Exit, & auxilium non leve vulnus habet.
Nos quoq;vestra juvet quod,qua licet,ora videmus,
Facta quod est superis jam domus una tribus.
Felices illi, qui non simulacra, sed ipsos;
Quique Deûm coram corpora vera vident.
Quod quoniam nobis invidit inutile fatum,
Quos dedit ars votis, effigiemque colo.
Sic homines novere Deos, quos arduus æther
Occulit; & colitur pro Jove forma Jovis.
Denique quæ mecum est,& erit sine fine,cavete,
Ne sit in inviso vestra figura loco.
Nam caput e nostra citius cervice recidi,
Et patiar fossis lumen abire genis:
Quam caream raptis, o publica Numina, vobis.
Vos eritis nostræ portus, & ara fugæ.
Vos ego complectar,Geticis si cingar ab armis;
Vosque meas aquilas, vos mea signa sequar.
Aut ego me fallo, nimiaque cupidine ludor,
Aut spes exilii commodioris adest.
Nam minus,& minus est facies in imagine tristis
Visaque sunt dictis annuere ora meis.
Vera precor, fiant timidæ præsagia mentis;
Justaque quamvis est, sit minor ira Dei.

Epi-

Epistola IX. *Ad Cotym*.

ARGUMENTUM.

Ad Cotym filium Cotyi Regis Thraciæ hanc Epistolam scribit, laudatque illum a generis origine: monetque regium ac divinum esse miseris succurrere, & sibi potissimum, ob studia Poeticæ facultatis: siquidem illa quasi quoddam amicitiæ vinculum habet. Postremo eum rogat, ut oranti terra sua bellicosa, in qua exulabat, sit & fida, & amica.

Regia progenies, cui nobilitatis origo
  Nomen in Eumolpi pervenit usque Coty;
Fama loquax vestras si jam pervenit ad aures,
  Me tibi finitimi parte jacere soli.
Supplicis exaudi, juvenum mitissime, vocem:
  Quamq;potes profugo, (nam potes) adfer opē.
Me Fortuna tibi (de qua ne conquerar, hoc est)
  Tradidit, hoc uno non inimica mihi.
Excipe naufragium non duro littore nostrum,
  Ne fuerit terra tutior unda tua.
Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis,
  Convenit & tanto, quantus es ipse, viro.
Fortunam decet hoc istam;quæ maxima cum sit,
  Esse potest animo vix tamen æqua tuo.
Conspicitur numquam meliore potentia caussa,
  Quam quoties vanas non sinit esse preces.
Hoc nitor ille tui generis desiderat; hoc est
  A Superis ortæ nobilitatis opus.
Hoc tibi & Eumolpus,generis clarissimus auctor,
  Et prior Eumolpus suadet Erichthonius.
Hoc tecum commune Deo. quod uterque rogati
  Supplicibus vestris ferre soletis opem.
Nam quid erit, quare solito dignemur honore
  Numina, si demas velle juvare Deos?
Juppiter oranti surdas si præbeat aures,

Vi-

Victima pro templo cur cadat icta Jovis ?
Si pacem nullam Pontus mihi præstet eunti ,
Irrita Neptuno cur ego thura feram ?
Vana laborantis si fallat vota coloni ,
Accipiat gravidæ cur suis exta Ceres ?
Nec dabit intonso jugulum caper hostia Baccho,
Musta sub adducto si pede nulla fluant .
Cæsar ut imperii moderetur fræna , precamur .
Tam bene quod patriæ consulit ille suæ .
Utilitas igitur magnos hominesque , Deosque
Efficit ; auxiliis quoque favente suis .
Tu quoque fac prosis intra tua castra jacenti ,
O Coty , progenies digna parente tuo .
Conveniens homini est,hominẽ servare voluptas;
Et melius nulla quæritur arte favor . (quis
Quis non Antiphaten Læstrigona devovet , aut
Munifici mores improbat Alcinoi ?
Non tibi Cassandreus pater est,gentisvePhereæ;
Quive repertorem torruit arte sua :
Sed quam Marte ferox , & vinci nescius armis ,
Tam numquam facta pace cruoris amans .
Adde , quod ingenuas didicisse fideliter artes ,
Emollit mores , nec sinit esse feros .
Nec Regum quisquã magis est instructus ab illis,
Mitibus aut studiis tempora plura dedit .
Carmina testantur , quæ si tua nomina demas ,
Threicium juvenem composuisse negem .
Neve sub hoc tractu vates foret unicus Orpheus :
Bistonis ingenio terra superba tuo est .
Utque tibi est animus,cum res ita postulat,arma
Sumere , & hostili tingere cæde manum ;
Atque ut es excusso jaculum torquere lacerto ,
Collaque velocis flectere doctus equi ;
Tempora sic data sunt studiis ubi justa paternis,
Utque suis humeris forte quievit opus ;
Ne tua marcescant per inertes otia somnos ,
Lucida Pieria tendis in astra via .
Hæc quoq;res aliquid tecum mihi fœderis adfert;
Ejusdem sacri cultor uterque sumus ;

Ad

Ad vatem vates orantia brachia tendo,
 Terra sit exiliis ut tua fida meis.
Non ego cæde nocens in Pontica littora veni,
 Mistave sunt nostra dira venena manu:
Nec mea subjecta convicta est gemma tabella,
 Mendacem linis imposuisse notam,
Nec quicquam,quod lege veter committere,feci:
 Et tamen his gravior noxa fatenda mihi est,
Neve roges quæ sit, stultam scripsimus Artem,
 Innocuas nobis hæc vetat esse manus.
E quid præterea peccarim, quærere noli,
 Ut pateat sola culpa sub Arte mea.
Quicquid id est,habui moderatam vindicis iram:
 Qui, nisi natalem, nil mihi dempsit, humum:
Hac quoniam careo, tua nunc vicinia præstet,
 Inviso possim tutus ut esse loco.

Epistola X. *Ad Macrum*.

ARGUMENTUM.

Ad Macrum Poetam scribens, multis indiciis ostendit debere eum esse memorem sui, & pristinæ amicitiæ, cujus fructus & amoris signa si illi in mentem venerint, dicit se absentem futurum illi tamquam præsentem semper ante oculos: quod ut ipse quoque efficiat, impense precatur Poeta.

Ecquid ab impressæ cognoscis imagine ceræ,
 Hæc tibi Nasonem scribere verba, Macer?
Auctorisque sui si non est annulus index,
 Cognitane est nostra littera facta manu?
An tibi notitiam mora temporis eripit horum?
 Nec repetunt oculi signa vetusta tui?
Sis licet oblitus pariter gemmæque, manusque,
 Exciderit tantum ne tibi cura mei.
Quam tu vel longi debes convictibus ævi,
 Vel mea quod conjux non aliena tibi;

Vel

Vel studiis, quibus es, quam nos, sapientius usus;
Utque decet, nulla factus es arte nocens,
Tu canis æterno quidquid restabat Homero,
Ne careant summa Troica bella manu.
Naso parum prudens Artem dum tradit amandi,
Doctrinæ pretium triste magister habet.
Sunt tamen inter se communia sacra Poëtis:
Diversum quamvis quisque sequamur iter,
Quorũ te memorẽ quamquã procul absumus esse)
Suspicor, & casus velle levare meos.
Te duce, magnificas Asiæ perspeximus urbes:
Trinacris est oculis, te duce, nota meis.
Vidimus Ætnea cœlum splendescere flammâ;
Suppositus monti quam vomit ore Gigas:
Ennæosque lacus, & olentia stagna Palici,
Quaq; suis Cyanen miscet Anapus aqnis.
Nec procul hanc Nymphen, quæ, dũ fugit Elidis ãnem
Tecta sua æquorea nunc quoque currit aqua.
Hic mihi labentis pars anni magna peracta est.
Heu, quantum dispar est locus ille Getis!
Et quota pars hæc sunt rerũ, quas vidimus ambo
Te mihi jucundas efficiente vias!
Seu rate cæruleas picta sulcavimus undas,
Esseda nos agili sive tulere rota.
Sæpe brevis nobis vicibus via visa loquendi,
Pluraque, si numeres, verba fuere gradu.
Sæpe dies sermone minor fuit; inque loquendum
Tarda per æstivo defuit hora dies.
Est aliquid casus pariter timuisse marinos,
Junctaque æ ad æquoreos vota tulisse Deos.
Et modo res egisse simul: modo rursus ab illis,
Quorum non pudeat, posse referre jocos.
Hæc tibi si subeant, (absim) omnibus oris
Ante tuos oculos, ut modo visus ero.
Ipsi quidẽ extremi cum sim sub cardine Mundi,
Qui semper liquidis altior extat aquis;
Te tamen intueor, quo solo pectore possum,
Et tecum gelido sæpe sub axe loquor.
Hic es, & ignoras; & ades celeberrimus absens;

Inque Getas media missus ab Urbe venis.
Redde vicem: & quoniam regia felicior ista est;
Illic me memori pectore semper habe.

Epistola XI. *Ad Rufum.*

ARGUMENTUM.

Ad Rufum Fundanum uxoris suæ avunculum hanc Epistolam scribit Poeta; cujus merita dicit se habere in memoria, quamvis sit longissimo intervallo remotus. Demum Deos precatur, ut illi meritas gratias referant.

Hoc tibi, Rufe, brevi properatũ tẽpore mittit
Naso parum faustæ conditor Artis, opus:
Ut quamquam longe toto sumus Orbe remoti,
Scire tamen possis nos meminisse tui.
Nominis ante mei veniant oblivia nobis,
Pectore quam pietas sit tua pulsa meo.
Et prius hanc animam vacuas reddemus in auras,
Quam fiat meriti gratia vana tui.
Grande voco meritũ lacrymas, quibus ora rigabas,
Cum mea concreto sicca dolore forent.
Grande voco meritum, mœstæ solatia mentis,
Cum pariter nobis illa tibique dares.
Sponte quidẽ, per seque mea est laudabilis uxor,
Admonitu melior fit tamen illa tuo.
Namque quod Hermiones Castor fuit, Hector Juli,
Hoc ego te lætos conjugis esse meæ.
Quæ ne dissimilis tibi sit probitate laborat;
Seque tui vita sanguinis esse probat.
Ergo quod fuerat stimulis factura sine ullis,
Plenius auctorem te quoque nacta facit.
Acer & ad palmæ per se cursurus honores,
Si tamen horteris, fortius ibit equus.
Adde quod absentis cura mandata fideli
Perficis, & nullum ferre gravaris onus.
O referant grates, quoniam non possumus ipsi,
Dî tibi, qui referent, si pia facta vident.
Sufficiatque diu corpus quoque moribus istis,
Maxima Fundani gloria, Rufe, soli.

PUBLII OVIDII NASONIS DE PONTO

LIBER TERTIUS.

Epistola I. *Ad Conjugem.*

ARGUMENTUM.

Hanc hujus libri primamEpistolam ad uxorem mittit, cui Ponticæ regionis, ubi exulabat, incommoda narrat: quibus dicit debere illi minime mirum videri, si mitioris soli exilium petit: qua in re ipsa pro marito debet præ ceteris laborare, si vult bonæ uxoris officio fungi. Decet deinde id sibi prestari posse, si ad Liviæ Augusti uxoris præsidiũ confugerit: cujus clementiam, ac benignitatem exponit, ad quam rem peragendam, eligendum esse tempus idoneum admonet: quo pacto autem id agendum, quidve petendum sit, elegantissime colligit Poeta.

AEquor Jasonio pulsatum remige primum,
Quæq. nec hoste fero nec nive terra cares,
Ecquod erit tempus,quo vos ego Naso relinquam
In minus hostilem jussus abire locum?
An mihi Barbaria vivendum semper in ista?
Inque Tomitana condar oportet humo?
Pace tua, si pax ulla est tibi, Pontica tellus.
Finitimus rapido quam terit hostis equo;
Pace tua dixisse velim; tu pessima duro
Pars es in exilio, tu mala nostra gravas.

Pu-

Tu neque ver sentis cinctum florente corona :
Tu neque messorum corpora nuda vides.
Nec tibi pampineas autumnus porrigit uvas:
Cuncta sed immodicũ tempora frigus habent.
Tu glacies freta victa tenes,& in æquore piscis,
Inclusus tecta sæpe natavit aqua.
Nec tibi sunt fontes, laticis nisi pene marini:
Qui potus dubium sistat, alatne sitim.
Rara, neque hæc felix, in apertis eminet arvis
Arbor; & in terra est altera forma maris.
Non avis obloquitur: sylvis nisi siqua remotis
Æquoreas rauco getture potat aquas.
Tristia per vacuos horrent absinthia campos,
Conveniensque suo messis amara loco.
Adde metus, & quod murus pulsatur ab hoste,
Tinctaque mortifera tabe sagitta madet.
Quod procul hæc regio est,& ab õni devia cursu,
Nec pede quo quisquam, nec rate tutus eat.
Non igitur mirum, finem quærentibus horum
Alrera si nobis usque rogatur humus.
Te magis est mirum non hoc evincere, conjux;
Inque meis lacrymas posse tenere malis.
Quid facias, quæris? quæras hoc scilicet ipsum;
Invenies, vere si reperire voles.
Velle parum est: cupias, ut re potiaris, oportet
Et faciat somnos hæc tibi cura breves.
Velle reor multos:quis enim mihi tã sit iniquus;
Optet ut exilium pace carere meum?
Pectore te toto, cunctisque incumbere nervis,
Et niti pro me nocte dieque decet.
Utque juvent alii, tu debes, vincere amicos,
Uxor; & ad partes prima venire tuas
Magna tibi imposita est nostris persona libellis,
Conjugis exemplum diceris esse bonæ.
Hanc cave degeneres: ut sint præconia nostra
Vera vide; famæ quotuearis opus.
Ut nihil ipse querar, tacito me fama queretur
Quæ debet, fuerit ni tibi cura mei.
Exposuit mea me Populo fortuna videndum;

Et plus notitiæ, quam fuit ante, dedit.
Notior est factus Capaneus de fulminis ictu:
Notus humo mersis Amphiaraus equis.
Si minus errasset, notus minus esset Ulysses;
Magna Philoctetæ vulnere fama suo est.
Si locus est aliquis tanta inter nomina parvis;
Nos quoque cospicuos nostra ruina facit.
Nec te ne sciri patitur mea pagina, qua non
Inferius Coa Battide nomen habes.
Quicquid ages igitur, scena spectabere magna,
Et pia non parvis testibus uxor eris.
Crede mihi, quoties laudaris carmine nostro,
Qui legit has laudes, an mereare, rogat.
Utque favere reor plures virtutibus istis,
Sic tua non paucæ carpere facta volent.
Quare tu præsta, ne livor dicere possit;
Hæc est pro miseri lenta salute viri.
Cumque ego deficiam, nec possim ducere currum;
Fac tu sustineas debile sola jugum.
Ad medicum specto venis fugientibus æger:
Ultima pars animæ dum mihi restat, ades.
Quodque ego præstarẽ, si te magis ipse valerẽ.
Id mihi cum valeas fortius, ipsa refer.
Exigit hoc socialis amor, fœdusque maritum;
Moribus hoc, conjux, exigis ipsa tuis.
Hoc domui debes, de qua censeris, ut illam
Non magis officiis, quam probitate colas.
Cuncta licet facias, nisi sis laudabilis uxor.
Non poterit credi Marcia culta tibi.
Nec sumus indigni; nec (si vis vera fateri)
Debetur meritis gratia nulla meis.
Redditur illa quidem grandi cum fœnore nobis.
Nec te, si cupiat lædere, livor habet.
Sed tamen hoc factis adjunge prioribus unum.
Pro nostris ut sis ambitiosa malis,
Ut minus infesta jaceam regione labora:
Clauda nec officii pars erit ulla tui:
Magna peto, sed non tamen invidiosa roganti,
Utque ea non teneas, tuta repulsa tua est.
Nec

Nec mihi succense, toties si carmine nostro,
Quod facis, ut facias, teque imitere, rogo.
Fortibus assuevit tubicen prodesse; suoque
Dux bene pugnantes incitat ore viros.
Nota tua est probitas, testataq; tempus in omne;
(Sit virtus etiam non probitate minor).
Non tibi Amazonia est pro me sumenda securis,
Aut excisa levi pelta gerenda manu.
Numen adorandum est; non ut mihi fiat amicum,
Sed sit ut iratum, quam fuit ante, minus.
Gratia si nulla est, lacrymæ tibi gratia fient.
Hac potes, aut nulla, parte movere Deos.
Quæ tibi ne desint,bene per mala nostra cavetur;
Deque viro flendi copia dives adest.
Utq; meæ res sunt, omni (puto) tempore flebis.
Has fortuna tibi nostra ministrat opes.
S imea mors redimēda tua(quod abominor)esset:
Admeti conjux, quam sequereris, erat.
Æmula Penelopes fieres, si fraude pudica
Instantes velles fallere nupta procos.
Si comes extincti manes sequerere mariti,
Esset dux facti Laodamia tui.
Iphias ante oculos tibi erat ponenda, volenti
Corpus in accensos mittere forte rogos.
Nil opus est letho, nil Icariotide tela.
Cæsaris at conjux ore precanda tuo.
Quæ præstat virtute sua, ne prisca vetustas
Laude pudicitiæ sæcula nostra premat.
Quæ Veneris formam, mores Junonis habendo,
Sola est cœlesti digna reperta toro.
Quid trepidas,& adire times? non impia Progne;
Filiave Æetæ voce movenda tua est:
Nec nurus Ægypti,nec sevæ Agamemnonis uxor;
Scyllaque, quæ Siculas inguine terret aquas,
Telegonive parens vertendis nata figuris;
Nexaque nodosas angue Medusa comas.
Femina sed Princeps, in qua fortuna videre
Se probat, & cæcæ crimina falsa tulit.
Qua nihil in terris, ad finem solis ab ortu

Epistola II. *Ad Cottam.*

ARGUMENTUM.

AdCottamRomanum scribens, ejus fidem laudat Poeta, quod cum alii amicum in rebus adversis deseruerint, ipse semper in amicitia firma òpinione permanserit; cujus merita dicit futura sibi semper in memoria, quoad vixerit, ac etiam post ejus mortem, si modo ejus scripta ad posteros pervenerint.

QUam legis a nobis missā tibi, Cotta, salutem,
 Missa sit ut vere, perveniatque, precor.
Namq;meis sospes multū cruciatibus aufers;
 Utque sit e nobis pars bona salva, facis.
Cumque labent alii, jactataque vela relinquant;
 Tu laceræ remanes anchora sola rati.
Grata tua est igitur pietas: ignoscimus illis,
 Qui cum fortuna terga dedere fugæ.
Cum feriant unum, non unum fulmina terrent
 Junctaque percusso turba pavere solet.
Cumque dedit paries venturæ signa ruinæ,
 Sollicito vacuus fit locus ille metu.
Quis non e timidis ægri contagia vitat?
 Vicinum metuens ne trahat inde malum?
Me quoque amicorum nimio terrore metuque,
 Non odio, quidam destituere mei.
Non illis pietas, non officiosa voluntas
 Defuit: adversos extimuere Deos.
Utque magis cauti possunt, timidique videri,
 Sic appellari non meruere mali.
At meus excusat caros ita candor amicos;
 Utque habeant de me crimina nulla, favet.
Sint hac contenti venia, signentque licebit
 Purgari factum me quoque teste suum.
Pars estis, pauci probior, qui rebus in arctis.
 Ferre mihi nullam turpe putastis opem.
Tunc igitur meriti morietur gloria vestri,
 Cum cinis absunto corpore factus ero,
Fallor, & illa meæ superabis tempore vitæ:

Par fuit his ætas, & amor: quorum alter Orestes,
Alter erat Pylades: nomina fama tenet.
Protinus immitem Triviæ ducuntur ad aram,
Evincti geminas ad sua terga manus.
Spargit aqua captos lustrali Graja sacerdos,
Ambiat ut fulvas infula longa comas.
Dumque parat sacrum, dum velat tempora vittis;
Dum tardæ caussas invenit usque moræ;
Non ego crudelis, juvenes ignoscite, dixit;
Sacra suo facio barbariora loco.
Ritus is est gentis: qua vos tamen urbe venitis?
Quodve parum fausta puppe petistis iter?
Dixit, & audito patriæ pia nomine virgo,
Consortes Urbis comperit esse suæ.
Alteruter votis, inquit, cadat hostia sacris;
Ad patrias sedes nuntius alter eat.
Ire jubet Pylades carum periturus Oresten,
Hic negat: inque vicem pugnat uterque mori.
Extitit hoc unum, quod non convenerit illis,
Cetera pars concors, & sine lite fuit.
Dum peragunt juvenes pulchri certamen amoris,
Ad fratrem scriptas exarat illa notas.
Ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
(Humanos casus aspice) frater erat.
Nec mora; de templo rapiunt simulacra Dianæ;
Clamque per immensas puppe feruntur aquas.
Mirus amor juvenum, quamvis abiere tot anni,
In Scytia magnum nunc quoque nomen habet.
Fabula narrata est postquam vulgaris ab illo:
Laudarunt omnes facta, piamque fidem.
Scilicet hac etiam (qua nulla ferocior) ora
Nomen amicitiæ barbara corda movet.
Quid facere Ausonia geniti debetis in Urbe,
Cum tangant diros talia facta Getas?
Adde quod est animus semper tibi mitis, & altæ
Indicium mores nobilitatis habet;
Quos Volesus patrii cognoscat nominis auctor;
Quos Numa maternus non neget esse suos:
Adjectique probent genitiva ad nomina Cottæ,

Si tu non esses, interitura domus.
Digne vir hac serie, lapso succurrere amico
Convenies istis moribus esse puta.

Epistola III. *Ad Maximum*.

ARGUMENTUM.

Ad Fabium Maximum scribens, fingit sibi in lecto cubanti se se obtulisse Cupidinem, Poetamque de illo questum; ut, quum ejus caussa in exilium abjectus sit, velit etiam efficere, ut Augustus placatus mitius exilium concedat. Postremo inducit etiam Cupidinem ad ea respondentem.

SI vacat exiguum profugo dare tempus amico.
O sidus Fabiæ Maxime gentis, ades:
Dum tibi, quæ vidi referam; seu corporis umbra
Seu veri species, seu fuit ille sopor.
Nox erat: & bifores intrabat luna fenestras,
Mense fere medio quanta nitere solet.
Publica me requies curarum somnus habebat,
Fusaque erant toto languida membra toro
Cum subito pennis agitatus inhorruit aer;
Et gemuit parvo mota fenestra sono.
Territus in cubitũ relevo mea membra sinistrũ:
Pulsus & e trepido pectore somnus abit.
Stabat amor vultu, non quo prius esse solebat,
Fulcra tenens læva tristis acerna manu.
Nec torquem collo, nec habens crinale capillis,
Nec bene compositas comptus, ut ante, comas.
Horrida pendebant molles super ora capilli,
Et visa est oculis horrida penna meis:
Qualis in aëriæ tergo solet esse columbæ,
Tractantum multæ quam tetigere manus.
Hunc simul agnovi, (neque enĩ mihi notior alter
Talibus adfata est libera lingua sonis:
O puer, exilii decepto caussa magistro,
Quem fuit utilius non docuisse mihi;

Huc quoque venisti, pax est ubi tempore nullo,
Et coit adstrictis barbarus Ister aquis?
Quæ tibi caussa viæ (nisi uti mala nostra vide-
Quæ sunt, si nescis, invidiosa tibi. (res?)
Tu mihi dictasti juvenilia carmina primus:
Apposui senis te duce quinque pedes.
Nec me Mæonio consurgere carmine, nec me
Dicere magnorum passus es acta ducum.
Forsitan exiguas, aliquas tamen, arcus & ignis
Ingenii vires comminuere mei. (tis,
Namque ego dum canto tua regna, tuæque paren-
In nullum mea mens grande vacavit opus,
Nec satis id fuerat; stultus quoque carmina feci,
Artibus ut posses non rudis esse meis.
Pro quibus exilium misero mihi reddita merces,
Id quoque in extremis, & sine pace locis.
At non Chionides Eumolpus in Orphea talis;
In Pryga nec Satyrum talis Olympus erat.
Præmia nec Chiron ab Achilli talia cœpit,
Pythagoræque ferunt non nocuisse Numam.
Numina neu referam longum collecta per ævum,
Discipulo perii solus ab ipse meo.
Dum damus arma tibi, dum te, lascive, docemus:
Hæc te discipulo dona magister habet.
Scis tamen; ut liquido juratus dicere posses,
Non me legitimos sollicitasse toros.
Scripsimus hæc istis, quarum nec vitta pudicos
Contingit crines, nec stola longa pedes.
Dic, præcor, ecquando didicisti fallere nuptas;
Et facere incertum per mea jussa genus?
An sit ab his omnis rigide submota libellis,
Quam lex furtivos arcet habere viros?
Quid tamen hoc prodest, vetiti si lege severa
Credor adulterii composuisse notas?
At tu sic habeas ferientes cuncta sagittas;
Sit nunquam rapido lampades igne vacent;
Sic regat imperium, terrasque coërceat omnes
Cæsar, ab Ænea qui tibi fratre nepos;
Effice, sit nobis non implacabilis ira?

Meque loco plecti commodiore velit.
Hæc ego visus eram puero dixisse volucri:
Hos visus nobis ille dedisse sonos.
Per mea tela faces, & per mea tela sagittas,
Per matrem juro, Cæsareumque caput;
Nil, nisi concessum, nos te didicisse magistro;
Artibus & nullum crimen inesse tuis.
Utque hoc, sic utinam defendere cætera posses!
Scis aliud, quod te læserit, esse magis.
Quidquid id est;neque enim debet dolor ille refer-
Non potes a culpa dicere abesse tua. (ri
Tu licet erroris sub imagine crimen obumbres;
Non gravior merito vindicis ira fuit.
Ut tamen aspicerem, consolarerque jacentem.
Lapsa per immensas est mihi penna vias.
Hæc loca tum primum vidi,cum matre rogante
Phasias est telis fixa puella meis.
Quæ nunc cur iterum post sæcula longa revisam
Tu facis, o castris miles amice meis.
Pone metus igitur; mitescet Cæsaris ira:
Et veniet votis mollior hora tuis. (instat:
Neve moram timeas, tempus, quod quærimus,
Cunctaque lætitiæ plena triumphus habet.
Dum domus, & nati, dum mater Livia gaudet:
Dum gaudet patriæ magne Ducisque Pater:
Dum tibi gratatur Populus,totamque per Urbem,
Omnis odoratis ignibus ara calet:
Dum faciles aditus præbet venerabile templum;
Sperandum nostras posse valere preces.
Dixit; & aut ille est tenues dilapsus in auras,
Coeperunt sensus aut vigilare mei.
Si dubitem, quin his faveas, o Maxime, dictis,
Memnonio cygnos esse colore putem.
Sed neque mutatur nigra pice lacteus humor;
Nec quod erat candens, fit terebinthus, ebur.
Conveniens animo genus est tibi nobile, namque
Pectus, & Herculeæ simplicitatis habes.
Livor, iners vitium, mores non exit in istos;
Utque latens ima vipera serpit humo.
Mens

Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum:
  Grandius ingenio nec tibi nomen inest.
Ergo alii noceant miseris, optentque timeri:
  Tinctaque mordaci spicula felle gerant.
At tua supplicibus domus est assueta juvandis:
  In quorum numero me precor esse velis.

Epistola IV. *Ad Rufinum*.

ARGUMENTUM.

Tiberii ovationem, seu triumphum de Germania, vel potius de Illyrico, Romam mittens Poeta Rufino amico, & doctissimo viro commendat, excusatque se multis rationibus, quod non ita elegater materiam istam absolvat, ut æquum fuerat. Postremo vertit sermonem ad Liviam Cæsaris matrem, vaticinaturque fore, ut brevi alterum etiam triumphum de Germania ipse consequatur, ut inferius dicemus.

HÆc tibi non vanam portantia verba salutē,
  Naso Tomitana mittit ab Urbe tuus;
Utque suo faveas mandat, Rufine, Triumpho;
  In vestras venit si tamen ille manus.
Est opus exiguum, vastisque paratibus impar.
  Quale tamen cumque est, ut tueare, rogo.
Firma valent per se nullumq; Machaona quærunt:
  Ad medicam dubius confugit æger opem.
Non opus est magnis placido lectore Poetis:
  Quamlibet invitum, difficilemque tenent.
Nos, quibus ingenium longi minuere labores,
  Aut etiam nullam forsitan ante fuit,
Viribus infirmi vestro candore valemus.
  Quem mihi si demas, omnia rapta putem.
Cunctaque cum mea sint propenso nixa favore,
  Præcipuum veniæ jus habet ille liber.
Spectatum Vates alii scripsere triumphum.
  Est aliquid memori visa notare manu.
Nos ea vix avidam vulgo captata per aurem

Scripsimus: atque oculi fama tuere mei.
Scilicet affectus similes, aut impetus idem
Rebus ab auditis conspicuisque venit?
Nec nitor argenti, quem vos vidistis, & auri,
Quod mihi defuerit, purpuraque illa, queror.
Sed loca, sed gentes formatæ mille figuris
Nutrissent carmen, prœliaque ipsa meum.
Et Regum vultus, certissima pignora mentis,
Juvissent aliqua forsitan illud opus.
Plausibus ex ipsis Populi, lætoque favore
Ingenium quodvis incaluisse potest.
Tamque ego sumpsissem tali clangore vigorem,
Quam rudis audita miles ad arma tuba.
Pectora sint nobis nivibus, glacieque licebit,
Atque hoc, quem patior, frigidiora loco:
Illa Ducis facies in cursu stantis eburno
Excuteret frigus sensibus omne meis.
His ego defectus, dubiisque auctoribus usus,
Ad vestri venio jure favoris opem. (corum.
Nec mihi nota ducum, nec sunt mihi nota lo-
Nomina: materiam vix habuere manus.
Pars quota de tantis rebus, quam fama referre,
Aut aliquis nobis scribere posset, erat?
Quo magis, o lector, debes ignoscere, si quid
Erratum est illi: præteritumve mihi.
Adde, quod assiduam domini meditata querelam
Ad lætum carmen vix mea versa lyra est.
Vix bona post tanto quærenti verba subibant:
Et gaudere aliquid; res mihi visa nova est.
Utque reformidant insuetum lumina Solem,
Sic ad lætitiam mens mea segnis erat.
Est quoque cunctarum novitas gratissima rerum:
Gratiaque officio, quod mora tardat, abest.
Cætera certamina de magno scripta triumpho
Jampridem Populi suspicor ore legi.
Illa bibit sitiens lector, mea pocula plenus:
Illa recens pota est, nostra tepescit aqua.
Non ego cessavi, nec fecit inertia rerum.
Ultima me vasti sustinet ora freti.

Dum

Dum venit huc rumor, properataque carmina fiunt
  Factaque eunt ad vos, annus abisse potest.
Nec minimum refert, intacta rosaria primus,
  An sera carpas pene relicta manu.
Quid mirum, lectis exhausto floribus horto,
  Si duce non facta est digna corona suo?
Deprecor, hæc vatũ contra sua carmina nequis
  Dicta putet: pro se musa locuta mea est.
Sunt mihi vobiscum communia sacra, Poetæ;
  In vestro miseris si licet esse choro.
Magnaque pars animi (mecum vixistis, amici:
  Hac ego vos absens nunc quoque parte colo.
Sint igitur vestro mea commendanda favore,
  Carmina, non possum pro quibus ipse loqui.
Scripta placent a morte fere: quia lædere vivos
  Livor, & injusto carpere dente solet.
Si genus est mortis male vivere, terra moratur,
  Et desunt fatis sola sepulchra meis.
Denique locus nostræ culpetur, ut undique curæ,
  Officium nemo qui reprehendat, erit.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.
  Hac ego contentos auguror esse Deos.
Hæc facit, ut veniat pauper quoque gratus ad aras
  Et placeat cæso non minus agna bove.
Res quoque tanta fuit, quantæ subsistere summo
  Æneidos Vati grande fuisset humus.
Ferre etiam molles Elegi tam vasta triumphi.
  Pondera disparibus non potuere rotis.
Quo pede nunc utar dubia est sententia nobis.
  Alter enim de te, Rhene, triumphus adest.
Irrita verorum non sunt præsagia Vatum.
  Danda Jovi laurus, dum prior illa viret.
Nec mea verba legis, qui sums ubmotus ad Istrum,
  Non bene pacatis flumina pota Getis:
Ista Dei vox est: Deus est in pectore nostro.
  Hæc duce prædico, vaticinorque Deo.
Quid cessas currum, pompamque parare triũphis
  Livia? dant nullas jam tibi bella moras.
Perfida damnatas Germanias projicit hastas.

Jam pondus dices omen habere meum.
Crede, brevique fides aderit; geminabit honorem
Filius, & junctis, ut prius, ibit equis.
Prome, quod injicias humeris victoribus, ostrum.
Ipsa potest solitum nosse corona caput.
Scuta sed, & galeæ gemmis radientur, & auro,
Stentque super victos trunca trophæa viros.
Oppida turritis cingantur eburnea muris:
Fictaque res vero more putetur agi.
Squallidus immissos fracta sub arundine crines
Rhenus, & infectas sanguine portet aquas.
Barbara jam capti poscunt insignia Reges,
Textaque fortuna divitiora sua.
Et quæ præterea virtus invicta tuorum
Sæpe parata tibi, sæpe paranda facit.
Dî, quorum monitu sumus eventura locuti,
Verba (præcor) celeri nostra probate fide.

Epistola V. *Ad Cottam.*

ARGUMENTUM.

Ad Maximum Cottam hanc Epistolam mittit, ad quem etiam superius scripserat: laudatque ejus Orationem, quam Romæ in foro judiciali habitam legendā miserat: precaturque ut crebro studii sui hujusmodi pignora mittat. Deinde dicit se absentem illum tamquam præsentem intueri: viderique cum eo Romæ esse, tamquam in Cælo, cum vero meminit se esse in Scythia, dicit videri se ad inferos reverti.

QUam legis unde tibi mittatur Epistola, quæris?
Hinc, ubi cæruleis jungitur Ister aquis.
Ut regio dicta est, succurrere debet & auctor,
Læsus ab ingenio Naso Poeta suo.
Qui tibi, quam mallet præsens adferre salutem,
Mittit ab hirsutis, Maxime Cotta, Getis.
Legimus, o juvenis, patrii non degener oris.
Di-

Dicta tibi pleno verba diserta foro : (horas
iæ,quamquam lingua mihi sunt properante per
Lecta satis multas, pauca fuisse queror.
ura sed hæc feci relegendo sæpe;nec umquam
Non mihi, quam primo, grata fuere magis.
mque nihil toties lecta e dulcedine perdant,
Viribus illa suis, non novitate placent.
lices, quibus hæc ipso cognoscere in actu,
Et tam facundo contigit ore frui!
n,quamquam sapor est ablata dulcis in unda,
Gratius ex ipso fonte bibuntur aquæ.
magis adducto pomum decerpere ramo,
uam de cælata sumere lance juvat.
nisi peccassem, nisi me mea Musa fugasset,
Quod legi, tua vox exhibuisset opus.
que fui solitus, sedissem forsitan unus
De centum judex in tua verba, viris.
jor & implesset præcordia nostra voluptas,
um traherer dictis, annueremque tuis.
quoniam fatum, patria vobisque relictis,
nter inhumanos maluit esse Getas:
d licet, ut videar tecum magis esse,legendo
epe, precor, studii pignora mitte tui.
mploque meo, nisi dedignaris id ipsum,
tere : quod nobis rectius ipse dares.
que ego,qui perii jampridem,Maxime,vobis,
genio nitor non periisse meo.
de vicem : nec rara tui monumenta laboris
ccipiant nostræ, grata futura manus.
tamen, o juvenis studiorum plene meorum;
quid ab his ipsis admoneare mei?
ibus ut recitas factum modo carmen amicis,
ut, quod sæpe soles, exigis ut recitent?
lum queritur tua mens, oblita quid absit?
nescio quid certe sentit abesse sui.)
e loqui de me multum præsente solebas,
nc quoque Nasonis nomen in ore tuo est?
quidem Getico peream violatus ab arcu,
t sit perjurij quam prope pœna vides.)

Te

Et quam sim denso cinctus ab hoste, queri
O quam de multis vitium reprehenditur unum!
Hoc peccat solum si mea Musa, bene est.
Ipse ego librorum video delicta meorum,
Cum sua plus justo carmina quisque probet.
Auctor opus laudat: sic forsitan Agrius olim
Thersiten facie dixerit esse bona.
Judicium tamen hic nostrum non decipit error;
Nec, quicquid genui, protinus illud amo.
Cur igitur, si me videam delinquere, peccem,
Et patiar scripto crimen inesse, rogas?
Non eadem ratio est sentire, & demere morbos:
Sensus inest cunctis: tollitur arte malum.
Sæpe aliquod cupiens verbum mutare relinquo;
Judicium vires destituuntque meum.
Sæpe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)
Corrigere, & longi ferre laboris onus.
Scribentem juvat ipse favor, minuitque laborem,
Cumque suo crescens pectore fervet opus.
Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto
Magnus Aristarcho major Homerus erat.
Sic animum lento curarum frigore lædit,
Ut cupidi cursor fræna retentat equi.
Atque ita Di mites minuant mihi Cæsaris iram,
Ossaque pacata nostra tegantur humo:
Ut mihi conanti nonnumquam intendere curas,
Fortunæ species obstat acerba meæ.
Vixque mihi videor, faciam quod carmina, sanus,
Inque feris curem corrigere illa Getis.
Nil tamen est scriptis magis excusabile nostris,
Quam sensus cunctis, pene quod unus inest.
Læta fere lætus cecini, cano tristia tristis,
Conveniens operi tempus utrumque suo est.
Quid, nisi de vitio scribam regionis amaræ?
Utque solo moriar commodiore, precer?
Cum toties eadem dicam, vix audior ulli,
Verbaque profectu dissimulata carent.
Et tamen hæc eadem cum sint, non scribimus isdem.
Unaque per plures vox mea tentat opem.

An,

An, ne bis sensum lector reperiret eumdem.
  Unus amicorum, Brute, rogandus erat?
Non fuit hoc tanti: confesso ignoscite docti.
  Vilior est operis fama salute mea.
Denique materiæ, quam quis sibi finxerit ipse;
  Arbitrio variat multa Poëta suo.
Musa mea est index nimium quoq; vera malorum:
  Atque incorruptæ pondera testis habet.
Nec liber ut fieret, sed uti sua cuique daretur,
  Littera, propositum curaque nostra fuit,
Postmodo collectas utcumque sine ordine junxi;
  Hoc opus electum ne mihi forte putes.
Da veniam scriptis, quorum non gloria nobis
  Caussa, sed utilitas, officiumque fuit.

PU-

Ductus ab armento taurus detrectat aratrum :
Subtrahit & duro colla novella jugo .
Nos, quibus assuevit fatum crudeliter uti,
Ad mala jam pridem non sumus ulla rudes .
Venimus in Geticos fines ; moriamur in illis .
Parcaque ad extremum, qua mea cœpit, eat.
Spem juvet amplecti, quæ non juvat irrita sem-
Et fieri cupias si qua , futura putes . (per ;
Proximus huic gradus est, bene desperare salu-
Seque semel vera scire perisse fide . (tem,
Curando fieri quædam majora videmus
Vulnera , quæ melius non tetigisse fuit .
Mitius ille perit, subita qui mergitur unda ;
Quam sua qui tumidis brachia lassat aquis .
Cur ego concepi Scythicis me posse carere
Finibus , & terra prosperiore frui ?
Cur aliquid de me speravi lenius umquam ?
An fortuna mihi sic mea nota fuit ?
Torqueor en gravius;repetitaque forma locorum
Exilium renovat triste, recensque facit .
Est tamen utilius, studium cessasse meorum :
Quam, quas admorint, non valuisse preces.
Magna quidem res est, quam non audetis amici:
Sed si quis peteret, qui dare vellet, erat.
Dummodo non vobis hoc Cæsaris ira negarit,
Fortiter Euxinis immoriemur aquis .

Epistola VIII. *Ad Maximum.*

ARGUMENTUM.

Ad Maximum Poeta pharetram cum sagittis e Scythia mittens , ostendit se nullum aliud munus habere , rogans eum , ut id accipiat , & qualecumque boni consulat .

Quæ tibi quærebã memorem testantia curã
Dona Tomitanus mittere posset ager .
Dignus es argento , fulvo quoque dignior auro ,
Sed

Sed te, cum donas, ista juvare solent.
Nec tamen hæc loca sunt ullo pretiosa metallo.
Hostis ab agricola vix sinit illa fodi.
Purpura sæpe tuos fulgens protexit amictus:
Sed non Sarmatico tingitur illa mari.
Vellera dura ferunt pecudes, & Palladis uti
Arte Tomitanæ non dedicere nurus.
Femina pro lana Cerealia munera frangit,
Suppositoque gravem vertice portat aquam.
Non hic pampineis amicitur vitibus ulmus:
Nulla premunt ramos pondere poma suo.
Tristia deformes pariunt absinthia campi,
Terraque de fructu quam sit amara docet.
Nil igitur tota Ponti regione sinistri,
Quod mea sedulitas mittere posset, erat.
Clausa tamen misi Scythica tibi tela pharetra:
Hoste precor fiant illa cruenta tuo. (los.
Hos habet hæc calamos, hos hæc habet ora libel-
Hæc viget in nostris, Maxime, Musa locis.
Quæ quãquã misisse pudet, quia parva videntur,
Tu tamen hæc, quæso, consule missa boni.

Epistola IX. *Ad Brutum.*

ARGUMENTUM.

Ad Ovidium scripserat Brutus, quemdam carpere ejus carmina, quod in his nil allud contineretur, quam querela locorum, in quibus exulabat, rogaretque ut frueretur propiore terra: Cui Poeta respondet dicens in suis carminibus plura esse vitia: foreque bene, si unum tantum vitium in eis deprehenderetur. Cur autem ea non emendat caussas assignat. Postremo respondens ad ea, quœ Brutus scripserat, ratione refert quare idem sæpius scripserit.

QUod sit in his eadẽ sententia, Brute, libellis,
Carmĩa nescio quẽ carpere nostra refers,
Nil nisi me terra fruar ut propiore rogare,
Et

Mollibus & verbis aspera fata leves.
Cur, dum tuta times, facis, ut reverentia talis
Fiat in Augustos invidiosa Deos?
Fulminis afflatos interdum vivere telis
Vidimus, & refici non prohibente Jove.
Nec quia Neptunus navem lacerarat Ulyssis,
Leucothoe nanti ferre negavit opem.
Crede mihi, miseris cœlestia numina parcunt;
Nec semper læsos, & sine fine premunt.
Principe nec nostro Deus est moderatior ullus,
Justitia vires temperat ille suas.
Nuper eam Cæsar, facto de marmore templo,
Jampridem posuit mentis in æde suæ.
Juppiter in multos temeraria fulmina torquet,
Qui pœnam culpa non meruere pari.
Obruerit sævis cum tot Deus æquoris undis,
Ex illis mergi pars quota digna fuit?
Cum pereant acie fortissima quæque, vel ipso
Judice, delectus Martis iniquus erit.
At si forte velis in nos inquirere, nemo est
Qui se, quod patitur, commeruisse neget.
Adde quod extinctos vel aqua, vel Marte, vel igni
Nulla potest iterum restituisse dies.
Restituit multos, aut pœnæ parte levavit
Cæsar, & in multis me velit esse precor.
An tu, cum tali Populus sub principe simus,
Alloquio profugi credit inesse metum?
Forsitan hæc domino Busiride jure timeres,
Aut solito clausos urere in ære viros.
Desine mitem animum vano infamare timore:
Sæva quid in placidis saxa vereris aquis?
Ipse ego, quod primo scripsi sine nomine vobis,
Vix excusari posse mihi videor.
Sed pavor attonito rationis demerat usum:
Cesserat omne novis consiliumque malis.
Fortunamque meam metuens non vindicis iram,
Terrebar titulo nominis ipse mei.
Hactenus admonitus memori concede Poëtæ,
Ponat ut in chartis nomina cara suis.

Tur-

PUBLII OVIDII NASONIS DE PONTO

LIBER QUARTUS

Epistola I. *Ad Sextum Pompejum.*

ARGUMENTUM.

Ad Sextum Pompejum scribens Poëta impium esse dicit, quod nusquam illum in suis scriptis nominaverit, quandoquidem ejus erga se beneficio tanta sint, ut nulli oblivioni tradi debeant. Postremo fatetur se servatum esse ejus opera, ejusque munere se vivere.

ACcipe, Pompei, deductum carmen ab illo,
Debitor est vitæ qui tibi, Sexte, suæ.
Qui seu non prohibes a me tua nomina poni.
Accedet meritis hæc quoque summa tuis.
Sive trahis vultus; equidem peccasse fatebor.
Delicti tamen est caussa probanda mei.
Non potuit mea mens, quin esset grata, teneri.
Sit, precor, officio non gravis ira pio.
O quoties ego sum libris mihi visus in istis
Impius, in nullo quod legerere loco!
O quoties, ali vellem cum scribere, nomen
Rettulit in ceras inscia dextra tuum!
Ipse mihi placuit mendis in talibus error:
Et vix invita facta litura manu est.
Videri, ad summum dixi; licet ipse queratur;
Ah pudet offensam non meruisse prius! (then
Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Le-
Oblitus potero non tamen esse tui.

Id-

Idque sinas oro; nec fastidita repellas
  Verba: nec officio crimen inesse putes.
Et levis hæc meritis referatur gratia tantis:
  Sin minus; invito te quoque gratus ero.
Numquam pigra fuit nostris tua gratia rebus,
  Nec mihi munificas arca negavit opes.
Nunc quoque nil subitis clementia territa satis
  Auxilium vitæ fertque feretque meæ.
Unde, roges forsan, fiducia tanta futuri
  Sit mihi: quod fecit, quisque tuetur opus.
Ut Venus artificis labor est, & gloria Coi,
  Æquoreo madidas quæ premit imbre comas:
Arcis ut Actææ vel eburna, vel ænea custos
  Bellica Phidiaca stat Dea facta manu:
Vindicat ut Calamis laudem, quos fecit, equorum,
  Ut similis veræ vacca, Myronis opus:
Sic ego pars rerum non ultima, Sexte, tuarum;
  Tutelæque feror munus opusque tuæ.

Epistola II. *Ad Severum.*

ARGUMENTUM.

Ad Severum Poetam hanc epistolam scribit Ovidius, se multis rationibus excusans, quod nondum ejus nomen suis scriptis celebrarit, quamvis tamen numquam cessaverit ad eum epistolas soluta oratione scriptas mittere.

QUod legis Vates magnorum maxime Regum,
  Venit ab intonsis usque, Severe, Getis.
Cujus adhuc nomen nostros tacuisse libellos,
  Si modo permittis dicere vera, pudet.
Orba tamen numeris cessavit epistola numquam
  Ire per alternas officiosa vices.
Carmina sola tibi, memorem testantia curam,
  Non data sunt; quid enim quæ facis ipse dare?
Quis mei Aristæo, quis Baccho vina Falerno,
  Triptolemo fruges, poma det Alcinoo?
Fertile pectus habes, interque Helicona colentes
Ube-

Uberius nulli provenit ista seges.
Mittere carmẽ ad hunc, frõdes erat addere sylvis
Hæc mihi cunctandi caussa, Severe, fuit.
Nec tamen ingenium nobis respondet, ut ante:
Sed siccum sterili vomere littus aro.
Scilicet ut limus venas excæcat in undis,
Læsaque suppresso fonte resistit aqua;
Pectora sic mea sunt limo vitiata malorum:
Et carmen vena pauperiore fluit.
Si quis in hac ipsum terra posuisset Homerum;
Esset, crede mihi, factus & ille Getes.
Da veniam fasso, studiis quoque fræna remisi;
Ducitur & digitis littera rara meis.
Impetus ille sacer, qui vatum pectora nutrit,
Qui prius in nobis esse solebat, abest.
Vix venit ad partes, vix sumptæ Musa tabellæ
Imponit pigras pene coacta manus.
Parvaque, ne dicam scribendi nulla voluptas
Est mihi: nec numeris nectere verba juvat:
Sive quod hinc fructus adeo non cepimus ullos,
Principium nostri res sit ut ista mali:
Sive quod in tenebris numerosos ponere gressus,
Quodque legas nulli, scribere carmen, idem est,
Excitat auditor studium, laudataque virtus
Crescit; & immensum gloria calcar habet.
Hic mea cui recitem, nisi flavis scripta Corallis,
Quasque alias gentes barbarus Ister habet?
Sed quid solus agam? quaque infelicia perdam
Otia materia, surripiamque diem?
Nam quia nec vinum, nec me tenet alea fallax,
Per quæ clam tacitum tempus abire solet.
Nec me, quod cuperem, si per fera bella liceret.
Oblectat cultu terra novata suo.
Quid nisi Pierides, solatia frigida, restat
Non bene de nobis quæ meruere Deæ?
At tu, cui bibitur felicius Aonius fons,
Utiliter studium quod tibi cedit, ama.
Sacraque Musarum merito cole; quodque legamus,
Huc aliquod curæ mitte recentis opus.

Epi-

Epistola III. *Ad Amicum instabilem.*

ARGUMENTUM.

Amicum suppresso nomine taxat, ejusque perfidiam, ac levitatem ostendit, quod cum antea a teneris annis secum conjunctissime semper vixerit, tandem in adversa ejus fortuna non modo eum deserat, sed etiam simulet se non cognoscere. Postremo illum monet, ut fortunæ variantis vicissitudines, & levitatem ante oculos ponat.

Conquerar, an taceam? ponam sine nomine crimen?
An notum, qui sis omnibus esse velim?
Nomine non utar, ne commendere querela;
Quæraturque tibi carmine fama meo.
Dum mea puppis erat valida fundata carina,
Qui mecum velles currere, primus eras.
Nunc, quia contraxit vultum fortuna, recedis,
Auxilio postquam scis opus esse tuo.
Dissimulas etiam, nec me vis nosse videri;
Quique sit, audito nomine, Naso, rogas.
Ille ego sum, quamquam non vis audire, vetusta
Pene puer puero junctus amicitia.
Ille ego, qui primus tua seria nosse solebam,
Qui tibi jucundis primus adesse jocis.
Ille ego convictor, densoque domesticus usu,
Ille ego judiciis unica Musa tuis.
Idem ego sum, qui nunc an vivam, perfide, nescis:
Cura tibi de quo quærere nulla fuit.
Sive fui numquam carus, simulasse fateris:
Seu non fingebas, inveniere levis.
Eja age dic aliquam, quæ te mutaverit, iram:
Nam nisi justa tua est, justa querela mea est.
Quæ te consimilem res nunc vetat esse priori?
An crimen, coepi quod miser esse, vocas?
Si mihi rebus opem nullam, factisque ferebas;
Venisset verbis charta notata tribus.

Vix

Vix equidem credo, sed & insultare jacenti
 Te mihi, nec verbis parcere, Fama refert.
Quid facis ah demens? cur si fortuna recedat,
 Naufragio lacrymas eripis ipse tuo?
Hæc Dea non stabili quam sit levis orbe fatetur,
 Quem summum dubio sub pede semper habet.
Quolibet est solio, quavis incertior aura.
 Par illi levitas, improbe, sola tua est.
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo;
 Et subito casu quæ valuere, ruunt.
Divitis audita est cui non opulentia Crœsi?
 Nempe tamen vitam captus ab hoste tulit.
Ille Syracusia modo formidatus in Urbe,
 Vix humili duram reppulit arte famem.
Quid fuerat Magno majus? tamen ille rogavit
 Submissa fugiens voce clientis opem.
(Cuique viro totus terrarum paruit Orbis.
 Indigus effectus omnibus ipse magis.)
Ille Jugurthino clarus, Cimbroque triumpho,
 Quo victrix toties Consule Roma fuit;
In cœno latuit Marius, cannaque palustri:
 Pertulit & tanto multa pudenda viro.
Ludit in humanis divina potentia rebus;
 Et certamen præsens vix habet hora fidem.
Littus ad Euxinum, si quis mihi diceret, ibis,
 Et metues, arcu ne feriare Getæ;
I, bibe, dixissem, purgantes pectora succos:
 Quicquid & in tota nascitur Anticyra.
Sum tamen hæc passus: nec si mortalia possem,
 Et summi poteram tela cavere Dei.
Tu quoque fac timeas; & quæ tibi læta videntur,
 Dum loqueris, fieri tristia posse puta.

Epistola IV. *Ad Sextum Pompejum.*

ARGUMENTUM.

Ad Sextum Pompejum scribens Poeta, nullam rem tam tristem esse ostendit, quæ non habeat aliquando aliquid lætitiæ: quod sibi contigisse ostendit. Quum enim tristis in littore Pontico spatiaretur, Fama ei nuntiavit, Sextum Pompejum Consulem designatum esse. Quam rem dicit maximam sibi lætitiam attulisse. Postmodo dolet non posse, cum Magistratum iuibit Pompejus, illi interesse. Postremo illum precatur, ut aliquando sui recordetur.

(bis,
NUlla dies adeo est Australibus humida nim-
Non intermissis ut fluat imber aquis.
Nec sterilis locus ullus ita est, ut non sit in illo
Mixta fere duris utilis herba rubis.
Nil adeo Fortuna gravis miserabile fecit,
Ut minuant nulla gaudia parte malum.
Ecce domo, patriaque carens, oculisque meorum,
Naufragus in Getici littoris actus aquas;
Qua tamen inveni vultum diffundere caussa
Possem, fortunæ nec meminisse meæ.
Nam mihi, cum fulva tristis spatiarer arena,
Visa est a tergo penna dedisse sonum.
Respicio: nec corpus erat, quod cernere possem:
Verba tamen sunt hæc aure recepta mea:
En ego lætarum venio tibi nuncia rerum,
Fama per immensas aere lapsa vias.
Consule Pompejo, quo non tibi charior alter,
Candidus, & felix proximus annus erit.
Dixit: &, ut læto Pontum rumore replevit,
Ad gentes alias hinc Dea vertit iter.
At mihi, dilapsis inter nova gaudia curis,
Excidit asperitas hujus iniqua loci.
Ergo ubi, Jane biceps, longũ reseraveris annum,
Pulsus & a sacro mense December erit;

Purpura Pompejum summi velabit honoris :
  Ne titulis quicquam debeat ille suis.
Cernere jam videor rumpi penetralia turba ;
  Et Populum lædi deficiente loco.
Templaque Tarpejæ primum tibi sedis adiri ;
  Et fieri faciles in tua vota Deos.
Colla boves niveos certæ præbere securi,
  Quos aluit campis herba Falisca suis.
Cumque Deos omnes, tum quos impensius æquos:
  Esse tibi cupias, cum Jove Cæsar erit.
Curia te excipiet, Patresque e more vocati
  Intendent aures ad tua verba suas.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore :
  Utque solet, tulerit prospera verba dies;
Egeris, & meritas Superis cum Cæsare grates :
  Qui caussam, facias cur ita sæpe, dabit;
Inde domum repetas, toto comitante Senatu ;
  Officium Populi vix capiente domo.
Me miserum, turba quod non ego cernor in illa;
  Nec poterunt istis lumina nostra frui!
Quamlibet absentem, qua possum mente videbo:
  Aspiciet vultus Consulis illa sui.
Dî faciant, aliquo subeat tibi tempore nostrum
  Nomen, &, Heu, dicas, quid miser ille facit?
Hæc tua pertulerit si quis mihi verba, fatebor
  Protinus exilium mollius esse meum.

Epistola V. *Ad eundem jam Consulem.*

ARGUMENTUM.

Alloquitur per Prosopopejam carmen suum Poeta: illudque Romam mittit ad Pompejum, ad quem etiam scripsit superiorem Epistolam, mandataque exponit: & perbelle fatetur primo se illi summopere devinctum, declarans se propter ejus beneficia fore semper illius mancipium. Postremo precatur, ut se donatum vita ejus opera, etiam servet in præsentia.

I Te, leves elegi, doctas ad Consulis aures;
  Verbaque honorato ferte legenda viro.
Longa via est, nec vos pedibus proceditis æquis:
  Tectaque brumali sub nive terra latet.
Cum gelidā Thracen, & opertū nubibus Æmon:
  Et maris Jonii transieritis aquas.
Luce minus decima dominam venietis in Urbē,
  Ut festinatum non faciatis iter.
Protinus inde domus vobis Pompeja petatur.
  Non est Augusto junctior ulla Foro.
Si quis, ut in Populo qui sitis, & unde, requiret:
  Nomina decepta quælibet aure ferat.
Ut sit enim tutum, sicut reor esse, fateri;
  Verba minus certe ficta timoris habent.
Copia nec vobis ullo prohibente videndi.
  Consulis, ut limen contigeritis, erit.
Aut reget ille suos dicendo jura Quirites;
  Conspicuum signis cum premet altus ebur:
Aut Populi reditus positam componet ad hastā,
  Et minui magnæ non sinet Urbis opes.
Aut, ut erunt Patres in Julia templa vocati,
  De tanto dignis Consule rebus aget.
Aut feret Augusto solitam natoque salutem;
  Deque parum noto consulet officio.
Tempus ab his vacuum Cæsar Germanicus omne
  Auferet: a magnis hunc colit ille Deis.

Cum

Cum tamen a turba rerum requieverit harum;
Ad vos mansuetas porriget ille manus:
Quidque parens ego vester agam fortasse requi-
Talia vos illi reddere verba velim. (ret.
Vivit adhuc, vitamque tibi debere fatetur,
Quam prius a miti Cæsare munus habet.
Te sibi, cùm fugeret, memori solet ore referre,
Barbariæ tutas exhibuisse vias.
Sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem,
Effectum cura pectoris esse tui.
Addita præterea vitæ quoque multa tuendæ
Munera, ne proprias attenuaret opes.
Pro quibus ut meritis referetur gratia, jurat,
Se fore mancipii tempus in omne tui.
Nam prius umbrosa carituros arbore montes,
Et freta velivolas non habitura rates,
Fluminaque in fontes cursu reditura supino;
Gratia quam meriti possit abire tui.
Hæc ubi dixeritis, servet sua dona, rogate.
Sic fuerit vestræ caussa peracta viæ.

Epistola VI. *Ad Brutum*.

ARGUMENTUM.

Ad Brutum Romanũ scribens, narrat se quinquennium egisse in Ponto, & cum maxime reditum speraret precibus Fabii Maximi, in quo spem habebat, eum periisse docet. Fatetur tamen Brutum nihilo inferiorem amore erga se esse. Postremo ejus amorem, & virtutes peculiares exponit: profiteturque numquam se fore ingratum meritorum, quæ apud se ab amicis collocata sunt.

QUam legis, ex illis tibi venit Epistola, Brute,
Nasonem nolles in quibus esse locis.
Sed, tu quod nolles, voluit miserabile fatum.
Hei mihi, plus illud, quam tua vota, valet!
In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est:

Jam tempus lustri transit in alterius.
Perstat enim Fortuna tenax, votisque malignum
Opponit nostris insidiosa pedem.
Certus eras pro me, Fabiæ laus Maxime gentis,
Numen ad Augustum supplice voce loqui.
Occidis ante preces; caussamq; ego, Maxime, mor-
(Nec fueram tanti) me reor esse tuæ. (tis
Jam timeo nostram cuiquam mandare salutem:
Ipsum morte tua concidit auxilium.
Cœperat Augustus deceptæ ignoscere culpæ;
Spem nostram, terras deseruitque simul.
Quale tamen potui de cœlite, Brute, recenti
Vestra procul positus carmen in ora dedi.
Quæ prosit pietas utinam mihi: sitque malorum
Jam modus, & sacræ mitior ira domus!
Te quoque idem, liquido possum jurare, precari,
O mihi non dubia, cognite Brute, nota.
Nam cum præstiteris verum mihi semper amo-
Hic tamen adverso tempore crevit amor. (rē;
Quique tuas pariter lacrymas nostrasq; videret;
Passuros pœnam crederet esse duos.
Lenem te miseris genuit natura, nec ulli
Mitius ingenium, quam tibi, Brute, dedit.
Ut quicquid valeas, ignoret Marte forensi,
Posse tuo peragi vix putet ore reos.
Scilicet ejusdem est, quamvis pugnare videtur,
Supplicibus facilem, fontibus esse trucem.
Cum tibi suscepta est legis vindicta severæ;
Verba velut tinctum singula virus habent.
Hostibus eveniat, quam sis violentus in armis,
Sentire, & linguæ tela subire tuæ.
Quæ tibi tam tenui cura limantur, ut omnes
Istius ingenium corporis esse negent.
At si quem lædi fortuna cernis iniqua,
Mollior est animo fæmina nulla tuo.
Hoc ego præcipue sensi, cum magna meorum
Notitiam pars est inficiata mei.
Immemor illorum, vestri non immemor umquam
Qui mala solliciti nostra levastis, ero.

Et

Et prius (heu nobis nimium conterminus!) Ister
In caput Euxino de mare vertet iter:
Utque Thyesteæ redeant si tempora mensæ,
Solis ad Eoas currus agetur aquas:
Quam quisquā vestrum, qui me doluistis ademto
Arguat ingratum non meminisse sui.

Epistola VII. *Ad Vestalem.*

ARGUMENTUM.

Ad Vestalem scribens, cui ora Pontica regenda delata fuerat, eum testem facit incommodorum, quæ sunt in ea regione: post ejus virtutem laudat, quam pollicetur suo carmine testatam fore in omne tempus.

MIssus es Euxinas quoniā, Vestalis, ad undas,
Ut positis reddas jura sub axe locis;
Aspicis en Præses quali jaceamus in arvo:
Nec me testis eris falsa solere queri.
Accedet voci per te non irrita nostræ,
Alpinis juvenis Regibus orte, fides.
Ipse vides certe glacie concrescere Pontum.
Ipse vides gelido stantia vina gelu.
Ipse vides, onerata ferox ut ducat Jazyx
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.
Aspicis & mitti sub adunco toxica ferro,
Et telum caussas mortis habere duas.
Atque utinam pars hæc tantum spectata fuisset,
Non etiam proprio cognita Marte tibi!
Tenditis ad primum per densa pericula pilum:
Contigit ex merito qui tibi nuper honos.
Sit licet hic titulus plenis tibi fructibus ingens,
Ipsa tamen virtus ordine major erit.
Non negat hoc Ister: cujus tua dextera quondam
Puniceam Getico sanguine fecit aquam.
Non negat Ægypsos, quæ te subeunte recepta
Sensit in ingenio nil opis esse loci.

Nam dubium, positu melius defensa, manuve,
Urbs erat in summo nubibus æqua jugo.
Sithonio Regi ferus interceperat illam
Hostis, & ereptas victor habebat opes.
Donec fluminea devecta Vitellius unda
Intulit exposito milite signa Getis.
At tibi., progenies alti fortissima Dauni,
Venit in adversos impetus ire viros.
Nec mora; conspicuus longe fulgentibus armis,
Fortia ne possint facta latere, caves;
Ingentique gradu contra ferrumque locumque,
Saxaque brumali grandine plura subis.
Nec te missa super jaculorum turba moratur,
Nec quæ vipereo tela cruore madent.
Spicula cum pictis hærent in casside pennis;
Parsque fere scuti vulnere nulla vacat.
Nec corpus cunctos feliciter effugit ictus:
Sed minor est acri laudis amore dolor.
Talis apud Trojam Danais pro navibus Ajax
Dicitur Hectorea sustinuisse faces.
Ut propius ventum est,admotaq;dextera dextræ,
Resque fero potuit cominus ense geri:
Dicere difficile est, quid Mars tuus egerit illic,
Quotque neci dederis, quosque, quibusque modis.
Ense tuo factos calcabas victor acervos;
Impositoque Getes sub pede multus erat,
Pugnat ad exemplum Primi minor ordine Pili.
Multaque fert miles vulnera, multa facit.
Sed tantum virtus alios tua præterit omnes,
Ante citos quantum Pegasus ibat equos.
Vincitur Ægypsos: testataque tempus in omne
Sunt tua, Vestalis, carmine facta meo.

Epi-

Epistola VIII. *Ad Suillium.*

ARGUMENTUM.

Mortuo Augusto, hanc Epistolam mittit Ovidius ad Suillium uxoris suæ generum, agitque ei gratias pro ejus Epistola ad se scripta: quam etsi sero perlatam, gratissimam tamen fuisse dicit. Postmodum eum rogat, ut Germanicum juniorem sibi reconciliet: Pollicitur que se in hujus rei gratiam non erecturum ei templa de marmore, sed carmine complexurum ejus laudes: ostenditque nihil esse posse Principibus aptius, quam carmine officiosum se præstare. Tum nactus occasionem Poeta, carminis excellentiam extollit: precaturque, ut sibi carmina prosint: & si non possit reditum in patriam obtinere, saltem Urbi propinquius exilium, quo possit Cæsaris gesta intelligere, & carmine celebrare.

Littera sera quidem, studiis exculte Suilli,
  Huc tua pervenit, sed mihi grata tamen.
Qua, pia si possit superos lenire rogando
  Gratia, laturum te mihi dicis opem.
Ut jam nil præstes, animi sum factus amici
  Debitor; & meritum, velle juvare, voco.
Impetus iste tuus longum modo duret in ævum;
  Neve malis pietas sit tua lassa meis.
Jus aliquod faciunt affinia vincula nobis,
  Quæ semper maneant illabefacta precor.
Nam tibi quæ conjux, eadem mihi filia pæne est:
  Et quæ te generum, me vocat illa virum.
Hei mihi, si lectis vultum tu versibus istis
  Ducis, & affinem te pudet esse meum!
At nihil hic dignum poteris reperire pudore,
  Præter Fortunam, quæ mihi cæca fuit.
Seu genus excutias; Equites, ab origine prima,
  Usque per innumeros inveniemur avos,
Sive velis, qui sint, mores inquirere nostros;

Errorem misero detrahe, labe carent.
Tu modo, si quid agi sperabis posse precando,
Quos colis, exora supplice voce Deos.
Dî tibi sunt Cæsar juvenis : tua numina placa.
Hac certe nulla est notior ara tibi.
Non sinit illa sui vanas antistitis umquam
Esse preces : nostris hinc pete rebus opem.
Quamlibet exigua si nos ea juverit aura,
Obruta de mediis cymba resurget aquis.
Tunc ego thura feram rapidis solemnia flammis;
Et, valeant quantum numina, testis ero.
Nec tibi de Pario statuam, Germanice, templum
Marmore : carpsit opes illa ruina meas.
Templa domus vobis faciant, urbesque beatæ;
Naso suis opibus, carmine gratus erit.
Parva quidem fateor pro magnis munera reddi,
Cum pro concessa verba salute damus.
Sed qui, quam potuit, dat maxima, gratus abunde (est;
Et finem pietas contigit illa suum.
Nec, quæ de parva Dis pauper libat acerra,
Thura minus, grandi, quam data lance, valent.
Agnaq; tam lactens, quam gramine pasta Falisco,
Victima Tarpejos inficit icta focos.
Nec tamen, officio Vatum per carmina facto,
Principibus res est gratior ulla viris.
Carmina vestrarum peragunt præconia laudum:
Neve sit actorum fama caduca cavent.
Carmine sit vivax virtus; expersque sepulchri,
Notitiam seræ posteritatis habet.
Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas;
Nullaque res majus tempore robur habet.
Scripta ferunt annos: scriptis Agamēnona nosti;
Et quisquis contra, vel simul arma tulit.
Quis Thebas, septemq; duces sine carmine nosset,
Et quicquid post hæc, quicquid & ante fuit?
Dî quoque carminibus (si fas est dicere) fiunt:
Tantaque majestas ore canentis eget.
Sic Chaos, ex illa naturæ mole prioris,
Digestum partes scimus habere suas:

Sic

Sic affectantes cœlestia regna Gigantas.
Ad Styga nimbifero vindicis igne datos.
Sic victor laudem superatis Liber ab Indis,
Alcides capta traxit ab Oechalia,
Etmodo, Cæsar, Avum quem virtus addidit astris,
Sacrarunt aliqua carmina parte tuum,
Si quid adhuc igitur vivi, Germanice, nostro
Restat in ingenio, serviet omne tibi.
Non potes officium Vatis contemnere Vates:
Judicio pretium res habet ista tuo.
Quod nisi te nomen tantum ad majora vocasset,
Gloria Pieridum summa futurus eras.
Sed dare materiam nobis, quam carmina, mavis;
Nec tamen ex toto deserere illa potes.
Nam modo bella geris, numeris modo verba coerces,
Quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit.
Utque nec ad citharam, nec ad arcum segnis Apollo est;
Sed venit ad sacras nervus uterque manus;
Sic tibi nec docti, nec desunt principis artes;
Mista sed est animo cum Jove Musa tuo.
Quæ quoniam nec nos unda submovit ab illa;
Ungula Gorgonei quam cava fecit equi;
Prosit opemque ferat communia sacra tueri:
Atque iisdem studiis imposuisse manum.
Littora pellitis nimium subjecta Corallis
Ut tandem sævos effugiamque Getas.
Clausaque si misero patria est, ut ponar in ullo,
Qui minus Ausonia distet ab Urbe, loco.
Unde tuas possim laudes celebrare recentes,
Magnaque quam minima tacta referre mora.
Tangat ut hoc votum cœlestia, care Suilli,
Numina, pro socero pene precare tuo.

Epistola IX. *Ad Græcinum.*

ARGUMENTUM.

Factus certior Poeta, quod Græcinus Consul designatus sit, dolet quod absit, nec possit lætitiam conceptam coram exponere, fruique spectaculis; quare cum aliter nequeat, jubet hanc Epistolam partes suas obire. Deinde eum rogat, ut pro se precetur, ac reditum impetret. Postremo dicit se non minus gaudere, quod illi in consulatu successurus sit ejus frater; quos ambos precatur ut sibi opem ferant: exponens exilii sui incommoda.

UNde licet, non unde juvat, Græcine, salutem
  Mittit ab Euxinis hanc tibi Naso vadis.
Missaque Dî faciant auroram occurrat ad illam,
  Bis senos fasces quæ tibi prima dabit.
Ut quoniam sine me tanges Capitolia Consul,
  Et fiam turbæ pars ego nulla tuæ.
In domini subeat partes, & præstet amici
  Officium jusso littera nostra die.
Atque ego si fatis genitus melioribus essem,
  Et mea sincero curreret axe rota; (esset
Quo nunc nostra manus per scriptum fungitur,
  Lingua salutandi munere functa tui.
Gratatusque darem cum dulcibus oscula verbis:
  Nec minus ille meus, quam tuus esset honor.
Illa (confiteor) sic essem luce superbus.
  Ut caperet fastus vix domus ulla meos.
Dumque latus sancti cingit tibi turba Senatus,
  Consulis ante pedes ire viderer eques. (ses;
Et quamquam cuperem semper tibi proximus es-
  Gauderem lateri non habuisse locum.
Nec querulus, turba quamvis eliderer, essem:
  Sed foret a Populo tum mihi dulce premi.
Prospicerem gaudens, quātus foret agminis ordo
  Densaque quam longum turba teneret iter.

Quo-

(Quoque magis nol is, quā me vulgaria tangant,
Spectarem, qualis purpura te tegeret.)
Signa quoque in sella nossem formata curuli;
Et totum Nomidæ sculptile dentis opus.
At cum Tarpejas esses deductus in arces,
Dum caderet jussu victima sacra tuo;
Me quoque secreto grates sibi magnus agentem
Audisset, media qui sedet æde, Deus.
Thuraque mente magis, plena quā lance dedissē
Ter quater, imperii lætus honore tui.
Hic ego præsentes inter numerarer amicos;
Mitia jus Urbis si modo fata darent.
Quæque mihi sola capitur nunc mente voluptas,
Tunc oculis etiam percipienda foret.
Non ita cælitibus visum est, & forsitan æquis;
Nam quid me pœnæ caussa negata juvet?
Mente tamen, quæ sola loco non exulat, utar;
Prætextam, fasces aspiciamque tuos.
Hæc modo te Populo reddentem jura videbit:
Et se secretis finget adesse locis.
Nunc longi reditus hastæ supponere lustri
Cernet, & exacta cuncta locare fide.
Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
Publica quærentem quid petat utilitas.
Nunc pro Cæsaribus, Superis decernere grates;
Albave opimorum colla ferire boum.
Atque utinam, cum jam fueris potiora precatus,
Ut mihi placetur Numinis ira, roges!
Surgat ad hanc vocem plena pius ignis ab ara;
Detque bonum voto lucidus omen apex.
Interea, qua parte licet, ne cuncta queramur,
Hic quoque te festum Consule tempus agam
Altera lætitiæ, nec cedens caussa priori,
Successor tanti frater honoris, erit.
Nam tibi finitum summo, Græcine, Decembri
Imperium, Jani suscipit ille die.
Quæque est in vobis pietas, alterna feretis
Gaudia, tu fratris fascibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris Consul, bis Consul & ille;
In-

Inque domo bimus cospicietur honor.
Qui quamquam est ingens,& nullũ Martia summo
Altius imperium Consule Roma, videt;
Multiplicat tamẽ hunc gravitas auctoris honorẽ:
Et majestatem res data dantis habet.
Judiciis igitur liceat Flaccoque, tibique
Talibus Augusti tempus in omne frui.
Ut tamen a rerum cura propiore vacabit;
Vota precor votis addite vestra meis.
Et, si quem dabit aura sinum, laxata rudentes;
Exeat e Stygiis ut mea navis aquis.
Præfuit his,Græcine,locis modo Flaccus; & illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tennit Mysas gentes in pace fideli:
Hic arcu fisos terruit ense Getas.
Hic captam Trosmin celeri virtute recepit,
Infecitque fero sanguine Danubium.
Quære loci faciẽ Scythicique incommoda cœli;
Et quam vicino terrear hoste, roga.
Sintne litæ tenues serpentis fellæ sagittæ:
Fiat an humanum victima dira caput.
Mentiar, an coeat duratus frigore Pontus;
Et teneat glacies jugera multa freti.
Hæc ubi narrarit, quæ sit mea fama, require;
Quoquo modo peragam tempora dura, roga.
Nec sumus hic odio, nec scilicet esse meremur:
Nec cum fortuna mens quoque versa mea est.
Illa quies animo, quam tu laudare solebas,
Ille vetus solito perstat in ore pudor.
Sic ego sum longe, sic hic, ubi barbarus hostis,
Ut fera plus valeant legibus arma, facit;
Re queat ut nullam tot jam, Græcine,per annos
Femina de nobis, virve, puerve queri.
Hoc facit, ut misero faveant, adsintque Tomitæ;
Hæc quoniam tellus testificanda mihi est.
Illi me quia velle vident, discedere malunt:
Respectu cupiunt hic tamen esse sui.
Nec mihi credideris: extant decreta, quibus nos
Laudat, & immunes publica cera facit.
Con-

Convenies miseris hæc quamquã gloria non est,
 Proxima dant nobis oppida munus idem;
Nec pietas ignota mea est: videt hospita tellus
 In nostra sacrum Cæsaris esse domo.
Stant pariter natusq; pius, conjuxque Sacerdos,
 Numina jam facto non leviora Deo.
Neu desit pars ulla domus: stat uterque nepotum:
 Hic aviæ lateri proximus, ille patris.
His ego do toties cum thure precantia verba,
 Eoo quoties surgit ab Orbe dies.
Tota, licet quæras, hoc me non fingere dicet,
 Officii testis Pontica terra mei.
Pontica me tellus, quantis hac possumus ora,
 Natalem ludis scit celebrare Dei.
Nec minus hospitibus pietas est cognita talis,
 Misit in has si quos longa Propontis aquas.
Is quoque, quo lævus fuerat sub Præside Pontus,
 Audierit frater forsitan ista tuus.
Fortuna est impar animo, talique libenter
 Exiguas carpo munere pauper opes.
Nec vestris damus hæc oculis procul Urbe remoti
 Contenti tacita sed pietate sumus.
Et tamen hæc tangent aliquando Cæsaris aures,
 Nil illum, toto quod fit in Orbe, latet.
Tu certe scis hoc, Superis adscite, videsque
 Cæsar; ut est oculis subdita terra tuis.
Tu nostras audis, inter convexa locatus
 Sidera, sollicito quas damus ore preces.
Perveniant istuc & carmina forsitan illa,
 Quæ de te misi coelite facta novo.
Auguror his igitur flecti tua numina: nec tu
 Immerito nomen mite parentis habes.

Epi-

Epistola X. *Ad Albinovanum*

ARGUMENTUM.

Ad Pedonem Albinovanum amicum, & Poetam scribens Ovidius, tempus exprimit, quo, ipse in Pontica ora vitam egerit inter Getas pellitos: malaque sua, quæ commemorat, malis Ulyssis majora esse colligit. Postremo illum rogat ut fidem sibi servet in adversis; imiteturque Theseum, cujus gesta ipse carmine complectebatur.

Hic mihi Cimmerio bis tertia ducitur æstas
  Littore, pellitos inter agenda Getas.
Ecquos tu silices, ecquod, carissime, ferrum
  Duritiæ confers, Albinovane, meæ?
Gutta cavat lapidem; consumitur annulus usu;
  Et teritur pressa vomer aduncus humo.
Tempus edax igitur, præter nos, omnia perdet?
  Cessat duritia mors quoque victa mea.
Exemplum est animi nimium patientis Ulysses,
  Jactatus dubio per duo lustra mari.
Tempora solliciti, sed non tamen omnia fati
  Pertulit; & placidæ sæpe fuere moræ.
An grave sex annis pulchram fovisse Calypso,
  Æquoreæque fuit concubuisse Deæ?
Excipit Hyppotades; qui dat pro munere ventos,
  Curvet ut impulsos utilis aura sinus.
Nec bene cantantes labor est audisse puellas;
  Nec degustanti Lotos amara fuit.
Hos ego, qui patriæ faciant oblivia, succos
  Parte meæ vitæ, si modo dentur, emam.
Nec tu contuleris urbem Læstrygonis umquam
  Gentibus, obliqua quas obit Ister aqua.
Nec vincet sævum Cyclops feritate Phyacen:
  Qui quota terroris pars solet esse mei!
Scylla feris trunco quod latrat ab inguine mõstris
  Heniochæ nautis plus nocuere rates.
Nec potes infestis conferre Charybdin Achæis:
  Ter licet epotum, ter vomat illa fretum.

Qui

Qui quamquam dextra regione licentius errant;
  Securum latus hoc non tamen esse sinunt.
Hic agri infrondes, hic spicula tincta venenis.
  Hic freta vel pediti pervia reddit hyems:
Ut qua remus iter pulsis modo fecerat undis,
  Siccus contempta nave viator eat:
Qui veniunt isthinc, vix vos ea credere dicunt,
  Qua miser est, qui fert asperiora fide!
Crede tamen; nec te caussas nescire sinemus,
  Horrida Sarmaticum cur mare duret hyems.
Proxima sunt nobis plaustri præbentia formam,
  Et quæ præcipuum sidera frigus habent.
Hinc oritur Boreas, oræque domesticus huic est;
  Et sumit vires a propiore loco.
At Notus, adverso tepidum qui spirat ab axe,
  Est procul; & rarus, languidiorque venit.
Adde, quod hic clauso miscentur flumina Ponto,
  Vimq;fretum multo perdit ab amne suam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque Hyspanisque Cratesque
  Influit, & crebro vortice tortus Halys:
Partheniusque rapax, & volvens saxa Cynapes
  Labitur; & nullo tardior amne Tyras.
Et tu femineæ Thermodon cognitæ turmæ;
  Et quondam Graiis Phasi petite viris. (spes,
Cumque Borysthenio liquidissimus amne Dyra-
  Et tacite peragens lene Melanthus iter.
Quique duas terras Asiam, Cadmique sororem
  Separat, & cursus inter utramque facit.
Innumerique alii, quos inter maximus omnes
  Cedere Danubius se tibi, Nile, negat.
Copia tot liticum, quas auget, adulterat undas,
  Nec patitur vires æquor habere suas.
Quin etiam stagno similis, pigræque paludi
  Cæruleus vix est, diluiturque color.
Innatat unda freto dulcis, leviorque marina est;
  Quæ proprium mixto de sale pondus habet.
Si roget hæc aliquis, cur sint narrata Pedoni,
  Quidve loqui certis juverit ista modis:
Detinui,dicam,tempus curasq;fefelli. Hunc

Hunc fructum præsens attulit hora mihi.
Abfuimus solito, dum scribimus ista, dolori:
In mediis nec nos sensimus esse Getis.
At tu non dubito, cum Thesea carmine laudes,
Materiæ titulos quin tueare tuæ; (cto
Quemque refers, imitere virum: vetat ille profe-
Tranquilli comitem temporis esse fidem.
Qui quamquam est factis ingens, & conditur a te,
Vir tanto, quanto debuit ore cani;
Est tamen ex illo nobis imitabile quiddam,
Inque fide Theseus quilibet esse potest.
Non tibi sunt hostes ferro, clavaque domandi,
Per quos vix ulli pervius Isthmos erat,
Sed præstandus amor, res non operosa volenti.
Quis labor est puram non temerasse fidem?
Hæc tibi, qui perstas indeclinatus amico,
Non est quod lingua dicta querente putes.

Epistola XI. *Ad Gallionem*.

ARGUMENTUM.

Factus Poeta certior Gallionis amici litteris de obitu uxoris, primo dicit se nefas ducere non celebrare illum suis carminibus, quandoquidem ille casum suum lacrymis, & dolore semper prosecutus sit, quod itidem dicit se fecisse audita uxoris ejus morte. Deinde exponit minime audere eum consolari, propterea quod ipse prudentior optime novit ea, quæ sunt in eam rem ab auctoribus scripta. Additque fore ut toto intervallo illo temporis, quo ejus litteras accepit, quoque ipse suas ad eum mitteret, propter locorum distantiam, dolor ejus jam imminutus sit. Tertiam etiam rationem subjungit, cur nolit ullo consolationis genere uti, quia fortasse alia ducta uxore nova, hujusmodi litteræ intempestive accederent.

Gallio, crimen erit vix excusabile nobis,
Carmine te nomen non habuisse meo:
Tu quoque enim (memini) coelesti cuspide facta
Fo-

Fovisti lacrymis vulnera nostra tuis.
Atque utinam rapti jactura læsus amici,
Sensisses ultra, quod quererere, nihil!
Non ita Dîs placuit, qui te spoliare pudica
Conjuge crudeles non habuere nefas.
Nuntia nam luctus mihi nuper Epistola venit:
Lectaque cum lacrymis sunt tua damna meis.
Sed neque prudentem solari stultior ausim
Verbaque doctorum nota referre tibi:
Finitumque tuum si non ratione, dolorem
Ipsa jampridem suspicor esse mora.
Dum tua pervenit, dum littora nostra recurrens
Tot maria ac terras permeat, annus abit.
Temporis officium solatia dicere certi est:
Dum dolor in cursu est, dum petit æger opem.
At cum longa dies sedavit vulnera mentis;
Intempestive qui fovet illa, novat.
Adde quod (atq; utinã verum tibi venerit omen!)
Conjugio felix jam potes esse novo.

Epistola XII. *Ad Tuticanum.*

ARGUMENTUM.

Ad Tuticanũ scribens Poeta, caussam assignat, cur nullam ejus mentionẽ fecerit in libris suis. Deinde commemorat amicitiam, quæ sibi cum illo fuit a puero semper arctissima. Postremo illum rogat, ut apud Principem tueatur partes suas.

Quo minus in nostris, ponaris, amice, libellis,
Nominis efficitur conditione tui.
Ast ego non aliũ prius hoc dignarer honore;
Est aliquis nostrum si modo carmen honos.
Lex pedis officio, naturaque nominis obstant:
Quaque meos adeas, est via nulla, modos.
Nam pudet in geminos ita nomen findere versus,
Desinat ut prior hoc, incipiatque minor:
Et pudeat, si te, qua syllaba parte moratur,
Arctius appellem, Tuticanumque vocem.
Nec potes in versum Tuticani more venire;

Fiat

Fiat ut e longa syllaba prima brevis.
Aut producatur, quæ nunc correptius exit;
Et sit porrecta longa secunda mora.
His ego si vitiis ausim corrumpere nomen,
Ridear, & merito pectus habere neger.
Hæc mihi caussa fuit dilati muneris hujus,
Quod meus adjecto fœnore reddet ager.
Teque canam quacumq;nota:tibi carmina mittā,
Pene mihi puero cognite paene puer.
Perque tot annorum seriem, quot habemus uterq;
Non mihi, quam fratri frater amate minus.
Tu bonus hortator, tu duxque, comesque fuisti,
Cum regerem tenera fræna novella manu.
Sæpe ego correxi sub te censore libellos;
Sæpe tibi admonitu facta litura meo est:
Dignam Mæoniis Phæacida condere chartis
Cum te Pierides perdocuere tuæ.
Hic tenor, hæc viridi concordia cœpta juventa
Venit ad albentes illabefacta comas.
Quæ nisi te moveant, duro tibi pectora ferro
Esse, vel inducto clausa adamante putem.
Sed prius huic desint & bellum, & frigora terræ,
Invisus nobis quæ duo Pontus habet;
Et tepidus Boreas, & sit præfrigidus Auster,
Et possit fatum mollius esse meum;
Quam tua sunt lapso præcordia dura sodali.
Hic cumulus nostris absit, abestque, malis,
Tu modo per Superos, quorū certissimus ille est,
Quo tuus assidue Principe crevit honor;
Effici, constanti profugum pietate tuendo,
Ne sperata meam deserat aura ratem.
Quid mandē, quæris? pereā, nisi dicere vix est.
Si modo, qui periit, ille perire potest. (ve:
Nec quid agam invenio,nec quid nolimve,velim-
Nec satis utilitas est mea nota mihi.
Crede mihi; miseros prudentia prima relinquit:
Et sensus cum re, consiliumque fugit.
Ipse,precor, quæras, qua sim tibi parte juvandus:
Quoque viam facias ad mea vota vado.
Epi-

Epistola XIII. *Ad Carum*.

ARGUMENTUM.

Ad amicum nomine Carum, & Cæsarum præceptorem scribens, primo dicit eum posse intelligere ex chartæ colore, & carminis structura, unde hæc Epistola veniat: postea subdit se carmen etiam composuisse lingua Getica in laudem Augusti, Liviæ, & ejus liberorum: postremo eum per amicitiam rogat, ut quum jam agatur sextus annus, quo exulat, velit procurare, ut saltem in locum faciliorem traducatur.

O Mihi non dubios inter memorande sodales,
Qui, quod es, id vere, Care, vocaris: ave.
Unde saluteris, color hic tibi protinus index,
Et structura mei carminis esse potest.
Non quia mirifica est, sed quod nec publica certe
Qualis enim cumque est, non latet esse meã:
Ipse quoque, ut chartæ titulũ de fronte revellas,
Quod sit opus, videor dicere posse, tuum.
Quamlibet in multis positus noscere libellis;
Perque observatas inveniere notas.
Prodent auctorem vires, quas Hercule dignas.
Novimus, atque illi, quem canis, esse pares.
Et mea Musa potest proprio deprensa colore,
Insignis vitiis forsitan esse suis.
Tam mala Thersiten prohibebat forma latere,
Quam pulchra Nireus conspiciendus erat.
Nec te mirari, si sint vitiosa, decebit
Carmina, quæ faciam pene Poëta Getes.
Ah pudet! & Geticos scripsi sermone libellum;
Structaque sunt nostris barbara verba modis.
Er placuit (gratare mihi) cœpique Poetæ.
Inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quæris? laudes de Cæsare dixi.
Adjuta est novitas numine nostra Dei.

Nam

Nam patris Augusti docui mortale fuisse
Corpus; in æthereas numen abisse domos:
Esse parem virtute patri, qui frena coactus
Sæpe recusati ceperit imperii.
Esse pudicarum te Vestam, Livia, matrum,
Ambiguum nato dignior, anne viro.
Esse duos juvenes firma adjumenta parentis,
Qui dederint animi pignora certa sui.
Hæc ubi non patria perlegi scripta Camœna,
Venit & ad digitos ultima charta meos;
Et caput, & plenas omnes movere pharetras,
Et longum Getico murmur in ore fuit.
Atque aliquis. *Scribas hæc cum de Cæsare*, dixit,
Cæsaris imperio restituendus eras.
Ille quidem dixit, sed me jam, Care, nivali
Sexta relegatum bruma sub axe videt.
Carmina nil prosunt; nocuerunt carmina quondã;
Primaque tam miseræ caussa fuere fugæ.
At tu per studii communia fœdera sacri,
Per non vile tibi nomen amicitiæ;
Sic capto Latiis Germanicus hoste catenis,
Materiam vestris afferat ingeniis;
Sic valeant pueri votum commune duorum;
Quos laus formandos est tibi magna datos,
Quanta potes præbe nostræ monumenta saluti;
Quæ nisi mutato nulla futura loco est.

Epistola XIV. *Ad Tuticanum.*

ARGUMENTUM.

Ad eundem Tuticanum, ad quem superius scripserat, hanc etiam Epistolam mittit Poeta; dicitque, se quemcumque locum, vel incommodissimum, magis optare tibi exulet, quam Tomitanam Urbem. Deinde se excusat quod non debent Tomitæ id ægre ferre; siquidem locum, non homines vituperat. Postremo fatetur se ab eis affectum fuisse beneficiis.

HÆc tibi mittuntur, quem sum modo carmine questus
Non aptum numeris nomen habere meis.

In

In quibus, excepto quod adhuc utcumq; valemus,
Nil te præterea quod juvet, invenies.
Ipsa quoque est invisa salus: suntq; ultima vota;
Quolibet ex istis scilicet ire locis.
Nulla mihi cura est, terra quam muter ut ista;
Hac quia, quam video, gratior omnis erit.
In medias Syrtes, media mea vela Carybdin
Mittit, præsenti dum careamus humo.
Styx quoq; si quid ea est bene commutabitur istro:
Siquid & inferius, quam Styga, mundus habet.
Gramina cultus ager, frigus minus odit hirundo;
Proxima Marticolis quam loca Naso Getis.
Talia succensent propter mihi verba Tomitæ,
Iraque carminibus publica mota meis.
Ergo ego cessabo nunquam per carmina lædi,
Plectar & incauto semper ab ingenio?
Ergo ego ne scribam, digitos incidere cunctor:
Telaque adhuc demens, quæ nocuere, sequor?
Ad veteres scopulos iterum devertor, & illas,
In quibus offendit naufraga puppis, aquas.
Sed nihil admisi: nulla est mea culpa, Tomitæ;
Quos ego, cum loca sim vestra perosus, amo.
Quilibet excutiat nostri monumenta laboris;
Littera de vobis est mea questa nihil.
Frigus, & incursus omni de parte timendos;
Et quod pulsetur murus ab hoste queror.
In loca, non homines, verissima crimina dixi,
Culpatis vestrum vos quoque sæpe solum.
Esset perpetuo sua quam vitabilis Ascra,
Ausa est Agricolæ Musa docere senis.
At fuerat terra genitus, qui scripsit, in illa;
Intumuit Vati nec tamen Ascra suo.
Quis patriam solerte magis dilexit Ulisse?
Hoc tamen asperitas indice nota loci est.
Non loca, sed mores scriptis vexavit amaris
Scepsius Ausonios, actaque Roma rea est.
Falsa tamen passa est æqua convicia mente,
Obfuit auctori nec fera lingua suo.
At malus interpres Populi mihi concitat iram,
In

Inque novum crimen carmina nostra vocat.
Tam felix utinam, quā pectore candidus, essē,
Extat adhuc nemo saucius ore meo.
Adde, quod Illyrica si jam pice nigrior essem,
Non mordenda mihi turba fidelis erat.
Molliter a vobis mea sors excepta, Tomitæ,
Tam mites Grajos indicat esse viros.
Gens mea Peligni, regioque domestica Sulmo
Non potuit nostris lenior esse malis.
Quem vix incolumi cuiquam, salvoque daretis,
Is datus a vobis est mihi nuper honor.
Solus adhuc ego sum vestris immunis in oris;
Exceptis, si qui munera legis habent.
Tempora sacrata mea sunt velata corona,
Publicus invito quam favor imposuit.
Quam grata est igitur Latonæ Delia tellus,
Erranti tutum quæ dedit una locum;
Tam mihi cara Tomis; patria quæ sede fugatis
Tempus ad hoc nobis hospita fida manet.
Dî modo fecissent, placidæ spem posset habere
Pacis, & a gelido longius axe foret.

Epistola XV. *Ad Sextum Pompejum.*

ARGUMENTUM.

Ad Sextum Pompejum scribens Poeta, profitetur se illi ante omnes debere, Cæsare tamen excepto, cui debet vitam. Deinde eum precatur, ut ab Imperatore, quem summa colit pietate, impetret sibi mitius exilium: excusatqe se invitum hæc eadem sæpius petere, sed præ nimia, & immoderata cupidine se excusandum esse.

Si quis adhuc usquam nostri non immemor (extat,
Quidve relegatus Naso, requirit, agam;
Cæsaribus vitam, Sexto debere salutem
Me sciat: a Superis hic mihi primus erit.
Tempora nam miseræ complectar ut omnia vitę;

A me

A meritis ejus pars mihi nulla vacat.
Quæ numero tot sunt; quot in horto fertilis arvi
Punica sub lento cortice grana rubent
Africa quot segetes, quot Tmolia terra racemos,
Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos.
Confiteor: testere licet: signate Quirites.
Nil opus est legum viribus: ipse loquor.
Inter opes & me, rem parvam, pone paternas.
Pars ego sum census quantulacumque tui.
Quā tua Trinacria est, regnataq; terra Philippo,
Quam domus Augusto continuata foro:
Quam tua, rus oculis domini, Campania gratum,
Quæque relicta tibi, Sexte, vel empta tenes;
Tam tuus en ego sum; cujus te munere tristi
Non potes in Ponto dicere habere nihil.
Atque utinam possis, & detur amicius arvum:
Remque tuam ponas in meliore loco!
Quod quoniam in Dis est, tenta lenire precando
Numina, perpetua quæ pietate colis.
Erroris nam tu, vix est discernere, nostri
Sis argumentum majus, an auxilium.
Nec dubitans oro: sed flumine sæpe secundo
Augetur remis cursus euntis aquæ.
Et pudet, & metuo semperque, eademq; precari,
Ne subeant animo tædia justa tuo.
Verum quid faciam? res immoderata cupido est.
Da veniam vitio, mitis amice, meo.
Scribere sæpe aliud cupiens, delabor eodem;
Ipsa locum per se littera nostra rogat.
Seu tamen effectus habitura est gratia; seu me
Dura jubet gelido Parca sub axe mori;
Semper inoblita repetam tua munera mente:
Et mea me tellus audiet esse tuum.
Audiet & Cœlo posita est quæcumque sub ullo,
Transit nostra feros si modo Musa Getas.
Teque meæ caussam, servatoremque salutis;
Meque tuum libra norit, & ære minus.

Epistola XVI. *Ad Invidum.*

ARGUMENTUM.

Admonet in hac ultima Epistola Poeta invidum, ne carmen suum laceret, ostendens se exulem esse tanquam mortuum: affirmatq; solere livorē pasci tantum in vivis, post cineres vero quiescere, & hac ratione dicit eū debere non ulterius in carmen suū distringere invidiæ stimulos ac dentes, cū sint multi alii celebres Poetæ, quos enumerat: docetque eos posse commodius reprehendi.

INvide, quid laceras Nasonis carmina rapti?
Non solet ingenii summa nocere dies.
Famaq, post cineres major venit: & mihi nomen
Tunc quoque, cum vivis annumerarer, erat.
Cum foret & Marsus, magnique Rabirius oris;
Iliacusque Macer, sidereusque Pedo:
Et, qui Junonem læsisset in Hercule, Carus;
Junonis si non jam gener ille foret.
Quique dedit Latio carmen regale Severus;
Et cum subtili Priscus uterque Numa.
Quiq;vel imparibus numeris, Montane, vel æquis
Sufficis; & gemino carmine nomen habes.
Et qui Penelopæ rescribere jussit Ulyssen,
Errantem sævo per duo lustra mari:
Quique suam Trœzena, imperfectumque dierum
Deseruit celeri morte Sabinus opus.
Ingeniique sui dictus cognomine Largus,
Gallica qui Phrygium duxit in arva senem.
Quiq;canit domitā Camerinus ab Hercule Trojā;
Quique sua nomen Phyllide Thuscus habet.
Velivolique maris Vates, cui credere possis
Carmina cæruleos composuisse Deos.
Quique acies Libycas, Romanaque prælia dixit:
Et Marius, scripti dexter in omne genus.
Trinacriusque suæ Perseidos auctor, & auctor
Tan-

Tantalidæ reducis, Tyndaridosque Lupus.
Et qui Mæoniam Phæacida vertit, & una
Pindaricæ fidicen tu quoque, Rufe, lyræ.
Musaque Turrani tragicis innixa cothurnis;
Et tua cum socco Musa, Melisse, levis.
Cum Varus, Gracchusq; darent fera dicta tyrañi,
Callimachi Proculus molle teneret iter:
Tityrus antiquas & erat qui pasceret herbas,
Aptaque venanti Gratius arma daret.
Naidas a Satyris caneret Fontanus amatas,
Clauderet imparibus verba Capella modis.
Cumque forent alii, quorum mihi cuncta referre
Nomina longa mora est, carmina vulgus habet.
Essent & juvenes, quorum quod inedita cura est,
Appellandorum nil mihi juris adest:
Te tamen in turba non ausim, Cotta, silere;
Pieridum lumen, præsidiumque fori.
Maternos Cottas cui, Messallasque paternos,
Maxima nobilitas ingeminata dedit.
Dicere si fas est, claro mea nomine Musa,
Atque inter tantos, quæ legeretur, erat.
Ergo submotum patria proscindere, livor,
Desine, neu cineres sparge, cruente, meos.
Omnia perdidimus: tantummodo vita relicta est,
Præbeat ut sensum, materiamque malis.
Quid juvat extinctos ferrum demittere in artus?
Non habet in nobis jam nova plaga locum.

PUBLII OVIDII NASONIS LIBELLUS IN IBIN.

Ex Editione Andreæ Naugerii

ARGUMENTUM.

Ibis Ovidii nomen maledictis ubique lacerabat, atque ipsum falsis criminationibus in invidiam atque odium vocabat. Tum ejus uxorem perpetuis flagitationibus sollicitabat. Denique tamquam vulturius fortunis ejus inhians, quas naufragii sui tabulas appellat, ipsum ad extremam inopiam redigere conabatur. Et ptofitetur se Callimachum imitari, a quo Appollonius Rhodius, Ibidis nomine ornatus, diris & execrationibus devotus est. Salvagnius suspicatur Higynum esse, quem Ovidius Ibin appellat; illum, inquam, de quo Svetonius meminit lib. de claris Grammaticis; is autem est, cujus mythologici libri, omnium manibus triti, supersunt.

TEmpus ad hoc, lustris jam bis mihi quinque peractis,
Omne fuit Musæ carmen inerme meæ:
Nullaque, quæ possit, scriptis tot millibus, exstat
Littera Nasonis sanguinolenta legi.
Nec quemquam nostri, nisi nos, læsere libelli:
Artificis periit cum caput Arte sua.
Unus (& hoc ipsum est injuria magna) perennem
Candoris titulum non sinit esse mei.

Quis-

Quisquis is est, (nam nomen adhuc utcumq;tace-
Cogit inassuetas sumere tela manus. (bo)
Ille relegatum gelidos Aquilonis ad ortus
Non sinit exilio delituisse suo.
Vulneraque immitis requiem quærentia vexat;
Jactat & in toto verba canina foro:
Perpetuoque mihi sociatam fœdere lecti
Non patitur miseri funera flere viri. (rinæ;
Cumque ego quassa meæ complectar membra ca-
Naufragii tabulas pugnat habere mei.
Et qui debuerat subitas extinguere flammas;
Is prædam medio raptor ab igne petit.
Nititur ut profugæ desint alimenta senectæ;
Heu quanto nostris dignior ipse malis!
Dî melius! quorum longe mihi maximus ille,
Qui nostras inopes noluit esse vias.
Huic igitur meritas grates, ubicumque licebit,
Pro tam mansueto pectore semper agam.
Audiet hæc Pontus: faciat quoque forsitan idem,
Terra sit ut proprior testificanda mihi.
At tibi, calcasti qui me, violente, jacentem,
Quamlibet & misero debitus hostis ero.
Desinet esse prius contrarius ignibus humor;
Junctaque cum Luna lumina Solis erunt;
Parsque eadem cœli Zephyros emittet, & Euros;
Et tepidus gelido flabit ab axe Notus;
Et nova fraterno veniet concordia fumo,
Quem vetus accensa separat ira pyra;
Et ver Autumno, Brunæ miscebitur Æstas;
Atque eadem regio Vesper, & Ortus erunt;
Quam mihi sit tecum positis, quæ sumpsimus, ar-
Gratia,commissis,improbe,rupta tuis. (mis
Quam dolor hic unquam spatio evanescere possit
Leniat aut odium tempus, & hora meum.
Pax erit hæc nobis, donec mihi vita manebit,
Cum pecore infirmo quæ solet esse lupis.
Prima quidem cœpto committam prælia versu:
Non soleant quamvis hoc pede bella geri.
Utque petit primo plenum flaventis arenæ

Nondum calfacti velitis hasta solum;
Sic ego te ferro nondum jaculabor acuto;
Protinus invisum nec petet hasta caput.
Et neque nomen in hoc, nec dicam facta libello:
Teque brevi, qui sis dissimulare sinam.
Postmodo si perges, in te mihi liber Jambus
Tincta Lycambeo sanguine tela dabit.
Nunc, quo Battiades inimicum devovet Ibin,
Hoc ego devoveo teque tuosque modo.
Utque ille, historiis involvam carmina cæcis:
Non soleam quamvis hoc genus ipse sequi.
Illius ambages imitatus in Ibide dicar;
Oblitus moris, judiciique mei.
Et quoniam qui sis, nondum quærentibus edo;
Ibidis interea tu quoque nomen habe.
Utque mei versus aliquantum noctis habebunt;
Sic vitæ series tota sit atra tuæ.
Hæc tibi natali faxo, Janique Kalendis
Non mentituro quilibet ore legat.
Di maris, & terræ, quique his meliora tenetis
Inter diversos cum Jove regna polos:
Huc precor, huc vestras omnes advertite mentes,
Et sinite optatis pondus inesse meis.
Ipsaque tu Tellus, ipsum cum fluctibus Æquor,
Ipse meas Æther accipe summe preces:
Sideraque, & radiis circumdata Solis imago;
Lunaq; quæ nunquam, quo prius, Orbe micas:
Noxque tenebrarum specie reverenda tuarum;
Quæque ratum triplici pollice netis opus;
Quique per infernas horrendo murmore valles
Imperjuratæ laberis amnis aquæ:
Quasque ferunt torto vittatis angue capillis
Carceris obscuras ante sedere fores; (resque,
Vos quoq, plebs Superum Fauni, Satyriq; La-
Fluminaque, & Nymphæ, Semideumq; genus;
Denique ab antiquo Divi veteresque, novique,
In nostrum cuncti tempus adeste, Chao.
Carmina dum capiti malefido dira canuntur,
Et peragunt partes, ira dolorque suas:
An-

Annuite optatis omnes ex ordine nostris ;
Et pars sit voti nulla caduca mei.
Quæque precor, fiant: ut non mea dicta, sed illa
Pasiphaes generi verba fuisse putet.
Quasque ego transiero pœnas patiatur & istas.
Plenus ingenio sit miser ille meo.
Neve minus valeant fictum execrantia nomen
Vota, minus magnos commoveantve Deos:
Illum ego devoveo, quem mens intelligit, Ibin;
Qui se scit factis has meruisse preces.
Nulla mora est in me:peragam rata vota Sacer-
Quisquis ades sacris, ore favete meis. (dos.
Quisquis ades sacris, lugubria dicite verba,
Et fletu madidis Ibin adite genis:
Ominibusque malis, pedibusque occurrite lævis;
Et nigræ vestes corpora vestra tegant.
Tu quoque, quid dubitas ferales sumere vittas ?
Jam stat (ut ipse vides) funeris ara tui.
Pompa parata tibi est:votis mora tristibus absit,
Da jugulum cultris, hostia dira, meis.
Terra tibi fruges, amnis tibi deneget undas:
Deneget afflatus ventus, & aura suos.
Nec tibi Sol clarus, nec sit tibi lucida Phœbe;
Destituant oculos sidera cuncta tuos.
Nec se Vulcanus, nec se tibi præbeat aer:
Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter.
Exul inops erres, alienaque limina lustres;
Exiguumque petas ore tremente cibum.
Nec corpus querulo,nec mens vacet ægra dolore.
Noxque die gravior sit tibi, nocte dies.
Sisque miser semper; nec sis miserabilis ulli.
Gaudeat adversis fœmina virque tuis.
Accedat lacrymis odium, dignusque putere,
Qui mala, cum tuleris plurima, plura feras.
Sitque (quod est rarum(solito defecta favore
Ærumnæ facies invidiosa tuæ.
Caussaque non desit, desit tibi copia mortis.
Optatam fugiat vita coacta necem.
Luctatusque diu cruciatos spiritus artus

Deserat; & longa torqueat ante mora.
Evenient: dedit ipse mihi modo signa futuri
Phoebus: & a laeva moesta volavit avis.
Certe ego, quae voveo, Superos motura putabo:
Speque tuae mortis, perfide, semper alar.
(Finiet illa dies, quae te mihi subtrahet olim;
Finiet illa dies, quae mihi tarda venit.)
Et prius hanc animã, nimium tibi saepe petitam,
Auferet illa dies, quae mihi sera venit;
Quam dolor hic unquam spatio evanescere possit,
Leniat aut odium tempus, & hora meum.
Pugnabunt jaculis dum Thraces, Jazyges arcu,
Dum tepidus Ganges, frigidus Ister erit;
Robora dum montes, dum pabula mollia campi,
Dum Tiberis flavas Tuscus habebit aquas;
Bella geram tecum: nec mors mihi finiet iras;
Saeva sed in manes manibus arma dabit.
Tum quoque, cum vacuas fuero dilapsus in auras,
Exanimis mores oderit umbra tuos. (rum
Tum quoque factorum veniam memor umbra tuo-
Insequar & vultus ossea larva tuos.
Sive ego, quod nolim, longis consumptus ab annis;
Sive manu facta morte solutus ero:
Sive per immensas jactabor naufragus undas
Nostraque longinquus viscera piscis edet:;
Sive peregrinae carpent mea membra volucres;
Sive meo tingent sanguine rostra lupi:
Sive aliquis dignatus erit supponere terrae,
Et dare plebejo corpus inane rogo.
Quidquid ero, Stygiis erumpere nitar ab oris,
Et tendam gelidas ultor in ora manus.
Me vigilans cernes: tacitis ego noctis in umbris
Excutiam somnos, visus adesse, tuos.
Denique quicquid ages, ante os, oculosque volabo;
Et querar, & nulla sede quietus eris.
Verbera torta dabunt sonitum; nexaeque colubris
Conscia fumabunt semper ad ora faces.
His vivus furiis agitabere: mortuus isdem.
Et brevior poena vita futura tua est.

Nec

Nec tibi continget funus, lacrymæque tuorum,
  Indeploratum projicere caput.
Carnificisque manu Populo plaudente traheris;
  Infixusque tuis ossibus uncus erit.
Ipse te fugient, que carpunt omnia, flammæ;
  Respuet invisum justa cadaver humus.
Unguibus, & rostro tardus trahet ilia vultur;
  Et scindent avidæ perfida corda canes.
Deque tuo fiet (licet hac sis laude superbus)
  Insatiabilibus corpore rixa lupis.
In loca ab Elysiis diversa fugabere campis;
  Quasque tenet sedes noxia turba, coles.
Sisyphus est illic saxum volvensque petensque;
  Quique agitur rapidæ vinctus ab orbe rotæ:
Quæque gerunt humeris perituras Belides undas,
  Exulis Ægysti turba cruenta nurus.
Poma pater Pelopis præsentia quærit, & idem
  Semper eget, liquidis semper abundat aquis:
Jugeribusque novem qui summus distat ab imo,
  Visceraque assidue debita præbet avi.
Hic tibi de Furiis scindet latus una flagello,
  Ut sceleris numeros confiteare tui;
Altera Tartareis sectos dabit anguibus artus:
  Tertia fumantes incoquet igne genas.
Noxia mille modis lacerabitur umbra; tuasque
  Æacus in pœnas ingeniosus erit.
In te transcribet veterum tormenta reorum:
  Manibus antiquis caussa quietis eris.
Sisyphe, cui tradas revolubile pondus, habebis:
  Versabunt celeres nunc nova membra rotæ.
Hic erit, & ramos frustra qui captet, & undas;
  Hic inconsumpto viscere pascet avem.
Nec mortis pœnas mors altera finiet hujus;
  Horaque erit tantis ultima nulla malis.
Inde ego pauca canam; frondes ut si quis ab Ida,
  Aut summam Libyco de mare carpat aquam.
Nam neque quot flores Sicula nascantur in Hybla,
  Quotve ferat dicam terra Cilissa crocos.
Nec cum tristis hyems Aquilonis inhorruit alis,

Quam multa fiat grandine canus Athos.
Nec mala voce mea possint tua cuncta referri:
Ora licet tribuas multiplicata mihi.
Tot tibi væ misero venient talesque ruinæ,
Ut cogi in lacrymas me quoque posse putem.
Illæ me lacrymæ facient sine fine beatum:
Dulcior hic risu tum mihi fletus erit.
Natus es infelix, (ita Di voluere); nec ulla
Commoda nascenti stella, levisque fuit.
Non Venus affulsit, non illa Juppiter hora;
Lunave non apto, Solve fuere loco.
Nec satis utiliter positos tibi præbuit ignes,
Quem peperit magno lucida Maja Jovi.
Te fera, nec quicquam placidum spondentia
Sidera presserunt, falciferique senis. (Martis
Lux quoque natalis (ne quid nisi triste videres,)
Turpis, & inductis nubibus atra fuit,
Hæc est, in Fastis cui dat gravis Allia nomen;
Quæque dies Ibin, publica damna tulit.
Qui simul impuræ matris prolapsus ab alvo
Cinyphiam fœdo corpore pressit humum;
Sedit in adverso nocturnus culmine bubo,
Funereoque graves edidit ore sonos.
Protinus Eumenides lavere palustribus ulvis,
Qua cava de Stygiis fluxerat unda vadis:
Pectoraque unxerunt Erebeæ felle colubræ:
Terque cruentatas increpuere manus:
Gutturaque imbuerunt infantia lacte canino.
Hic primus pueri venit in ora cibus,
Perbibit inde suæ rabiem nutricis alumnus;
Latrat & in toto verba canina foro.
Membraq; vinxerunt tinctis ferrugine pannis,
A male deserto quos rapuere rogo.
Et, ne non fultum nuda tellure jaceret.
Molle super silices imposuere caput.
Jamque recessuræ viridi de stipite factas
Admorunt oculis usque sub ora faces.
Flebat, ut est infans fumis contactus amaris;
De tribus est cum sic una locuta soror:

Tem-

Tempus in immensum lacrymas tibi movimus
Quæ semper caussa sufficiente cadant. (istas.
Dixerat, at Clotho jussit promissa valere:
Nevit & infausta stamina pulla manu.
Et ne longa suæ præsagia diceret horæ;
Fata canet vates qui tua, dixit erit.
Ille ego sum vates, ex me tua vulnera disces.
Di modo dent vires in mea verba suas.
Carminibusque meis accedant pondera rerum,
Quæ rata per luctus experiare tuos.
Neve sine exemplis ævi cruciere prioris;
Sint tua Trojanis non leviora malis.
Quantaque clavigeri Pæantius Herculis hæres,
Tanta venenato vulnera crure geras.
Nec levius doleas, quam qui bibit ubera cervæ,
Armatusque tulit vulnus, inermis opem.
Quique ab equo præceps in Aleia decidit arva;
Exitio facies cui sua pene fuit. (nistro
Id, quod Amyntorides, videas; trepidumque mi-
Prætentes baculo luminis orbus iter.
Nec plus aspicias, quam quem sua filia rexit;
Expertus scelus est cujus uterque parens.
Qualis erat, postquam est judex de lite jocosa
Sumptus, Appollinea clarus in arte senex.
Qualis & ille fuit, quo præcipiente, columba
Est data Palladiæ prævia duxque rati.
Quique oculis caruit, per quos male viderat aurũ:
Inferias nato quos dedit orba parens.
Pastor ut Ætnæus, cui casus ante futuros
Telemus Eurymedes vaticinatus erat.
Ut duo Phinidæ, quibus idem lumen ademit,
Qui dedit; ut Thamyræ, Demodocique caput.
Sic aliquis tua membra secet; Saturnus ut illas
Subsecuit partes, unde creatus erat.
Nec tibi sit melior tumidis Neptunus in undis,
Quam cui sunt subitæ frater, & uxor aves.
Solertique viro, laceræ quem fracta tenentem
Membra ratis Semeles est miserata soror.
Vel tua, ne poenæ genus hoc cognoverit unus;

Viscera diversis scissa ferantur equis.
Vel quæ, qui redimi Romano turpe putavit,
A duce Puniceo pertulit, ipse feras.
Nec tibi subsidio sit præsens numen, ut illi,
Cui nihil Hercei profuit ara Jovis.
Utque dedit saltus de summo Thessalus Ossa;
Tu quoque saxoso præcipitere jugo.
Aut velut Euryali, qui sceptrum cœpit ab illo,
Sint artus avidis anguibus esca tui.
Vel tua maturet, sicut Minoja fata,
Per caput infusæ fervidus humor aquæ:
Utq; parum miti, sed non impune, Prometheus,
Aerias volucres sanguine fixus alas. (tus,
Aut velut Etracides, magno ter ab Hercule quin-
Cæsus in immensum projiciare fretum.
Aut, ut Amyntiaden, turpi dilectus amore
Oderit, & sævo vulneret ense puer.
Nec tibi fida magis misceri pocula possint,
Quam qui cornigero de Jove natus erat.
More vel intereas capti suspensus Achæi,
Qui miser aurifera teste pependit aqua.
Aut, ut Achillidæ cognato nomine clarum
Opprimat hostili tegula jacta manu.
Nec tua, quam Pyrrhi, felicius ossa quiescant;
Sparsa per Ambracias quæ jacuere vias.
Nataque ut Æacidæ, jaculis moriaris adactis:
Non licet hoc Cereri dissimulare nefas.
Utque nepos dicti nostro modo carmine regis,
Cantharidum succos, dante parente, bibas.
Aut pia te cæso dicatur adultera: sicut
Qua cecidit Leucon vindice, dicta pia est.
Inque pyram tecum carissima pignora mittas;
Quam finem vitæ Sardanapalus habet.
Utque Jovis Libyci templum violare parantes,
Acta Noto vultus condat arena tuos.
Utque necatorum Darei fraude secundi,
Sic tua subsidens devoret ora cinis.
Aut ut olivifera quondam Sicyone fugato,
Sit frigus mortis caussa, famesque tuæ.

Aut

Aut ut Atarnites insutus pelle juvenci,
  Turpiter ad dominum præda ferare tuum.
Inque tuo thalamo ritu jugulere Pheræi:
  Qui datus est leto conjugis ense suæ.
Quosque putas fidos, ut Larissæus Alevas,
  Vulnere non fidos experiare tuo.
Utque Milon sub quo cruciata est Pisa tyranno,
  Vivus in occultas præcipiteris aquas.
Quæque in Adimantum Phliasia regna tenentem
  Ab Jove venerunt, te quoque tela petant.
Aut ut Amastriacis quondam Lenæus ab oris,
  Nudus Achillea destituaris humo.
Utq; vel Eurydamas ter circum busta Thrasylli
  Est Larissæis raptus ab hoste rotis.
Vel qui, quæ fuerat tutatus mœnia sæpe,
  Corpore lustravit non diuturna suo:
Utque novum passa est genus Hippomeneja pœnæ,
  Tractus in Actæa fertur adulter humo;
Sic ubi vita tuos invisa reliquerit artus,
  Ultores rapiant turpe cadaver equi.
Viscera sic aliquis scopulus tua figat; ut olim
  Fixa sub Euboico Graja fuere sinu.
Utque ferox periit & fulmine & æquore raptor;
  Sic te mersuras adjuvet ignis aquas.
Mens quoque sic Furiis vecors agitetur, ut illi,
  Unum cui toto corpore vulnus erat.
Utque Dryantidæ Rhodopeja regna tenenti,
  In gemino dispar cui pede cultus erat.
Ut fuit Oetæo quondam, generoque draconum,
  Tisamenique patri, Callirhoesque viro.
Nec tibi contingat matrona pudicior illa,
  Qua potuit Tydeus erubuisse nuru.
Quæque sui Venerem junxit cum fratre mariti,
  Locris in ancillæ dissimulata necem.
Dî quoque tam faciant possis gaudere fideli
  Conjuge, quam Talai Tyndareique gener.
Quæque parare suis lethum patruelibus ausæ
  Belides assidua colla premuntur aqua.
Byblidos, & Canaces, sicut facit, ardeat igne.

Nec,

Nec nisi per crimen, sit tibi nota soror.
Filia si fuerit; sit quo Pelopea Thyestæ;
Myrrha suo patri, Nyctimeneque suo.
Neu pia, neve magis capiti sit fida paterno,
Quam tibi vel Pterela, vel tibi Nise fuit.
Infamemque locum sceleris quæ nomine fecit,
Pressit & inductis membra paterna rotis,
Ut juvenes, pereas, quorum fastigia vultus,
Olim Piseæ sustinuere fores.
Ut qui perfusam miserorum sepe procorum
Ipse suo melius sanguine tinxit humum.
Proditor ut sævi periit auriga tyranni,
Qui nova Myrtoæ nomina fecit aquæ.
Ut qui velocem frustra petiere puellam;
Dum capta est pomis tardior illa tribus.
Ut qui tecta novi formam celantia monstri.
Intrarunt cæcæ non redeunda domus.
Ut quorum Æacides misit violentus in altos
Corpora cum senis altera sena rogos.
Ut quos obscuri lusos ambagibus oris,
Legimus infandæ Spinga dedisse neci.
Ut qui Bistoniæ templo cecidere Minervæ:
Propter quod facies nunc quoque tecta Deæ
Ut qui Threicii quondam præsepia Regis (est.
Fecerunt dapibus sanguinolenta suis.
Therodamanteos ut qui pavere leones:
Quique Thoanteæ Taurica sacra Deæ.
Ut quos Scylla vorax,Scyllæq;adversaCharybdis
Dulichiæ pavidos eripuere rati:
Ut quos dimisit vastam Poliphemus in alvum:
Ut Læstrygonias qui subiere domos.
Ut quos dux Poenus mersit putealibus undis,
Et jacto canas pulvere fecit aquas.
Sex bis ut Icaridos famulæ periere, procique,
Inque caput domini qui dabat arma procis.
Vt jacet Aonio luctator ab hospite fusus,
Qui (mirum) victor, cum cecidisset, erat.
Vt quos Antæi fortes pressere lacerti;
Quosque feræ morti Lemnia turba dedit.
Vt

Vt qui post longum sacri monstrator iniqui,
Elicuit pluvias victus a cæsus aquas.
Frater ut Antæi, quo sanguine debuit, aras
Tinxit; & exemplis occidit ipse suis.
Vt qui terribiles pro gramen habentibus herbis,
Impius humano viscere pavit equos.
Vt duo diversis sub eodem vindice cæsi
Temporibus Nessus, Dexamenique gener.
Vt pronepos Saturne, tuus; quem reddere vitam
Vrbe Coronides vidit ab ipse sua.
Vt Sinis, & Scyron, & cum Polypemone natus,
Quique homo parte sui, parte juvencus erat.
Quique trabes pressas ab humo mittebat in auras,
Æquoris aspiciens hujus & hujus aquas.
Quæque Ceres vidit læto pereuntia vultu
Corpora Thesea Cercyonea manu.
Hæc tibi, quē meritis precibus mea devovet ira,
Eveniant, aut his non leviora malis.
Qualis Achæmenides Sicula desertus in Ætna.
Troica quum vidit vela venire, fuit.
Qualis erat nec non fortuna binominis Iri,
Quique tenent pontem, quæ tibi pejor erit.
Filius & Cereris frustra tibi semper ametur;
Destituatque tuas usque petitus opes.
Vtque per alternos unda labente recursus,
Subtrahitur presso mollis arena pedi:
Sic tua nescio quo semper fortuna liquescat:
Lapsaque per medias effluat usque manus.
Vtque pater solitæ varies mutare figuras,
Plenus inextincta deficiare fame.
Nec dapis humanæ venient fastidia: quaque
Parte potes, Tydeus temporis hujus eris.
Atque aliquid facias, a vespere rursus ad ortus
Cur externati solis agantur equi.
Foeda Licaoniæ repetes convivia mensæ.
Tentabisque cibi fallere fraude Jovem.
Teque aliquis posito tentet vim numinis opto:
Tantalides tu sis, Tereidesque puer.
Et tua sic latos spargantur membra per agros;

Tan-

Tamquam quæ patrias detinuere vias.
Æræ Perillæo veros inmittere juvencos.
Ad formam tauri conveniente sono.
Vtque ferox Phalaris, lingua prius ense resecta
More bovis, Paphio clausus in ære gemas.
Dumque redire voles ævi melioris in annos,
Vt vetus Admeti decipiare socer.
Atque eques in medii mergare voragine cœni,
Dummodo sint fati nomina nulla tui.
Atque utinam pereas, veluti de dentibus orti
Sidonia jactis Graja per arva manu.
Et quæ Penthides fecit, fraterque Medusæ,
Eveniant capiti vota sinistra tuo.
Et quibus exiguo volucris devota libello est,
Corpora projecta quæ sua purgat aqua.
Vulnera totque feras, quot dicitur ille tulisse,
Cujus ab inferiis culter abesse solet.
Attonitusque seces, ut quos Cybeleja mater
Incitat ad Phrygios, vilia membra, modos.
Deque viro fias nec fœmina, nec vir, ut Attys;
Et quatias molli tympana rauca manu.
Inque pecus subito Magnæ vertare Parentis;
Victor ut est celeri, victaque versa pede.
Solaque Limonæ pœnam ne senserit illam,
Et tua dente fero viscera carpat equus.
Aut, ut Cassandri dominus, non mitior illo,
Saucius ingesta contumuleris humo.
Aut, ut Abantiades, aut ut Lyrnessius heros,
Clausus in æquoreas præcipiteris aquas.
Victima vel Phœbo sacras macteris ad aras,
Quam tulit a sævo Theudotus hoste necem.
Aut te devoveat certis Abdera diebus,
Saxaque devotum grandine plura petant.
Aut Jovis infesti telo feriare trisulco:
Ut satus Hipponoo, Dosithoesque pater.
Ut soror Autonoes, ut cui matertera Maja est:
Ut temere optatos qui male rexit equos.
Ut ferus Æolides, ut sanguine cretus eodem,
Quo genita est, liquidis quæ caret Arctos aquis:

Vt

Ut Macedo rapidis icta est cum conjuge flam̃is;
Sic precor ætherei vindicis igne cadas.
Prædave sis illis, quibus est Latonia Delos
Ante diem rapto non adeunda Thraso.
Quique verecundæ speculantem labra Dianæ,
Quique Crotopiaden diripuere Linon.
Neve venenato levius feriaris ab angue,
Quam senis Oeagri, Calliopesque nurus;
Quã puer Hypsipyles: quã qui cava primus acuta
Cuspide suspecti robora fixit equi.
Neve gradus adeas Elpenore cautius altos:
Vimque feras vini quo tulit ille modo. (cantẽ
Tamque cadas domitus, quã quisquis ad arma vo-
Juvit inhumanum Thiodamanta Dryops.
Quam ferus ipse suo periit mactatus in antro
Proditus inclusæ Cacus ab ore bovis.
Quam qui dona tulit Lernæo tincta veneno,
Euboicasque suo sanguine tinxit aquas.
Vel de præcipiti venias in Tartara saxo,
Ut qui Socraticum de nece legit opus.
Ut qui Theseæ fallacia vela carinæ
Vidit: ut Iliaca missus ab arce puer.
Ut teneri nutrix, eadem matertera Bacchi:
Ut cui caussa necis serra reperta fuit.
Lydia se scopulis ut virgo misit ab altis,
Dixerat invito quæ mala verba Deo.
Fœta tibi occurrat patrio popularis in arvo,
Sitque Paphageæ caussa leæna necis.
Quique Lycurgidem letavit, & arbore natum,
Idmonaque audacem, te quoque rumpat aper.
Isque vel exanimis faciat tibi vulnus: ut illi,
Ora super fixi quem cecidere suis.
Sive idem, simili pinus quem morte peremit,
Phryx, & venator sis Berecyntiades.
Si tua contigerit Minoas puppis arenas;
Te Corcyræum Cressia turba putet.
Lapsuramque domum subeas; ut sanguis Alevæ:
Stella Leoprepidæ cum fuit æqua viro.
Utque vel Evenus torrenti flumine mersus,
No-

Nomina des rapidæ, vel Tyberinus, aquæ.
Astacidæque modo de..sa cadavere trunco,
Digna feris, homini sit caput esca tuum.
Quodque ferunt Brotean fecisse cupidine mortis,
Des tua succensæ membra cremanda pyræ.
Inclususque necem cavea patiaris. ut ille
Non profecturæ conditor historiæ.
Utque repertori nocuit pugnacis Jambi,
Sic sit in exitium lingua proterva tuum.
Vtque parum stabili qui carmine læsit Athenas,
Invisus pereas deficiente cibo.
Utque lyræ Vates fertur periisse severæ;
Caussa sit exitii dextera læsa tui.
Vtque Agamemnonio vulnus dedit anguis Orestæ;
Tu quoque de morsu virus habente cadas.
Sit tibi conjugii nox prima novissima vitæ.
Eupolis hoc periit, & nova nupta modo.
Vtque cothurnatum cecidisse Lycophrona nar- (rant;
Hæreat in fibris fixa sagitta tuis.
Aut lacer in sylvis manibus spargare tuorum;
Sparsus ut est Thebis angue creatus avo.
Perque feros montes tauro rapiente traharis;
Ut tracta est conjux imperiosa Lyci.
Quodque suæ passa est pellex invita sorori,
Excidat ante pedes lingua resecta tuos.
Conditor ut tardæ læsus cognomine Myrrhæ
Orbis in innumeris inveniare locis.
Inque tuis opifex, vati quod fecit Achæo,
Noxia luminibus spicula condat apis.
Fixus & in duris carparis viscera saxis;
Ut cui Phyrrha sui filia fratris erat.
Ut puer Harpagides referas exempla Thyestæ;
Inque tui cæsus viscera patris eas.
Trunca geras sævo mutilatis partibus ense.
Qualia Mimnermi membra fuisse ferunt.
Utve Syracusio præstricta fauce Poetæ;
Sic animæ laqueo sit via clausa tuæ.
Nudave direpta pateant tua viscera pelle;
Ut Phrygium cujus nomina flumen habet.

Saxi-

Saxificæ videas infelix ora Medusæ,
Cephenum multos quæ dedit una neci.
Potniadum morsus subeas, ut Glaucus, equarum:
Inque maris salias, Glaucus ut alter, aquas.
Utque duobus idem dictis modo nomen habenti,
Præfocent animæ Gnosia mella viam.
Sollicitoque bibas, Anyti doctissimus olim
Imperturbato quod bibit ore reus.
Nec tibi, si quid amas, felicius Hæmone cedat:
Utque sua Macareus, sic potiare tua. (rent,
Vel videas, quod jam cum flammæ cuncta tene-
Hectoreus patria vidit ab arce puer.
Sanguine probra luas, ut avo genitore creatus;
Per facinus soror est cui sua facta parens.
Ossibus inque tuis teli genus hæreat illud,
Traditur Icarii quo cecidisse gener.
Utque loquax in equo est elisus guttur acerno,
Sic tibi claudatur pollice vocis iter.
Aut ut Anaxarchus pila minuaris in alta,
Jactaque pro solidis frugibus ossa sonent.
Utque patrem Psamathes, condat te Phebus in ima
Tartara; quod natæ fecerat ille suæ.
Inque tuos ea pestis eat, quam dextra Chorœbi
Vicit, opem miseris Argolicisque tulit.
Utque nepos Æthræ, Veneris periturus ob iram,
Exul ab attonitis excutiaris equis.
Propter opes magnas ut perdidit hospes alumnum;
Perdat ob exiguas te tuus hospes opes.
Utve ferunt fratres sex cum Damasichthone cæ-
Intereat tecum sic genus omne tuum. (sos;
Addidit ut fidicem miseris sua funera natis;
Sic tibi sint vitæ tædia justa tuæ.
Utve soror Pelopis, saxo dureris oborto
Et læsus lingua Battus ab ipse sua.
Aera si misso vacuum jaculabere disco;
Quo puer Oebalides, ictus ab orbe cadas.
Si qua per alternos pulsabitur unda lacertos,
Omnis Abydena sit tibi pejor aqua.
Comicus ut mediis periit, dum nabat, in undis;

Et tua sic Stygius strangulet ora liquor.
Aut ubi ventosum superaris naufragus æquor,
Contacta pereas, ut Palinurus, humo.
Utque cothurnatum vatem tutela Dianæ,
Dilanient vigilum te quoque turba canum.
Aut tu Trinacrii salias super ora Gigantis,
Plurima qua flammas Sicanis Ætna vomit;
Diripiantque tuos insanis unguibus artus
Strymoniæ matres; Orpheos esse ratæ.
Natus ut Althææ flammis absentibus arsit,
Sic tuus ardescat stipitis igne rogus.
Vt nova Phasiaca compressa est nupta corona,
Vtque pater nuptæ, cumque parente domus.
Vt cruor Herculeos abiit diffusus in artus;
Corpora pestiferum sic tua virus edat.
Qua sua Penthiden proles est ulta Lycurgum,
Hæc maneat teli te quoque plaga novi.
Vtque Milon, robur diducere fissile tentes;
Nec possis captas inde referre manus.
Muneribusque tuis lædaris, ut Icarus; in quem
Intulit armatas ebria turba manus.
Quodque dolore necis patriæ pia filia fecit,
Vincula per laquei fac tibi guttur eant.
Obstructoque famem patiaris limine tecti,
Vt legem pœnæ cui dedit ipsa parens.
Illius exemplo violes simulacra Dianæ;
Aulidis a portu qui leve vertit iter.
Naupliadæve modo ficto pro crimine pœnas
Morte luas; nec te non meruisse juvet.
Æthalium vita spoliavit ut Isidis hospes,
Quem memor a sacris nunc quoque pellit Ion,
Vtque Melanthæa tenebris a cæde latentem
Prodidit officio luminis orba parens;
Sic tua conjectis fodiantur pectora telis;
Sic, precor, auxiliis impediare tuis.
Qualis equos pacto, quos fortis agebat Achilles
Acta Phrygi timido est; nox tibi talis eat.
Nec tu quam Rhesus somno meliore fruaris;
Quam comites Rheso tum necis, ante viæ:

Ut

Vt quos cum Rutulo morti Rhamnete dederunt
  Impiger Hyrtacides & Hyrtacidæque comes.
Cliniadæve modo circumdatus ignibus atris
  Membra feras Stygiæ semicremata rati.
Utve Remo muros auso transire recentes,
  Noxia sint capiti rustica tela tuo.
Denique, Sarmaticas inter Geticasque sagittas,
  His precor ut vivas, & moriare locis.
Hæc tibi tantisper subito sint missa libello;
  Immemores ne nos esse querare tui.
Pauca quidem, fateor; sed Dî dent plura rogatis,
  Multiplicentque suo vota favore mea.
Postmodo plura leges; & nomen habentia verũ:
  Et pede quo debent acria bella geri.

PUBLII OVIDII NASONIS

VITA, OPERA.

OVidius Naso Sulmone, quæ Urbs est in Pelignis, (ut ipse quoque scribit) ex Equestri Nasonum familia, Minervæ Quinquatriis natus est decimo quarto Kalendas Aprilis, Hirtio, & Pansa Consulibus, qui bello Antoniano apud Mutinam in pugna ceciderunt. Cum fratre natu majore clarissimis & Grammaticis, & Rhetoribus Romæ operam dedit. Ac ut patri magis obtemperaret, quam quod illo studio delectaretur, Legibus quidem incumbere cœpit: sed cum pater vita functus esset, ad humaniores Musas rediit celeberrimosque illorum temporum Poëtas sibi conciliavit: Æmilium Marcum Veronensem, qui de herbis diligentissime scripsit: Ponticum, qui Thebaida composuit: Propertium Elegiarum, Batthum Jamborum scriptorem, & Horatium Flaccum. Uxores tres duxit, quarum duas repudiavit: cum tertia conjunctissime vixit, ex qua duas etiam filias suscepit. Cum vero ad Juliam Augusti filiam sub Corynnæ nomine lascivas de amoribus elegias scripsisse deprehensus foret, in exilium annos quinquanginta natus ab Augusto ipse fuit ejectus, in Pontumque relegatus. Ubi cum novem annos tristissime exegisset, vita functus Tomis (ut Eusebius in Chronicis scribit) fuit sepultus. Tametsi autem, & ipse alia quædam jacta tegendi criminis gratia, & plerique aliter putant; illam tamen, quam dixi, fuisse exilii caussam, ex his Sidonii Poetæ lepidissimis versibus aperte demonstratur;

Et te carmina per libidinosa
Notum, Naso tener, Tomosque missum,
Quondam Cæsareæ nimis puellæ
Falso nomine subditum Corynnæ.

Mul-

Multa nobis fæcunditat ingenii sui monumenta reliquit, partim in exil partim Romæ conscripta. Nam in exilio, & de Tristibus, & de Ponto, & in Ibin, & de morte Drusi ad Liviam Consolationem, & duodecim Fastorum libros, quorum sex tantum extant, quamquam nuper omnes inventi ferantur, & Germanicum triumphum composuit. De piscibus opusculum inchoatum reliquit. Ante vero quam exularet, jam Artem amandi emiserat, Amoris remedium, suos amores ad Corynnam, amatorias Heroidum Epistolas; Medeam tragœdiam, (quæ ut scribit Fabius Quintil.) ostentare videtur, quantum vir ille præstare potuerit, si ingenio suo temperare, quam indulgere maluisset: Metamorphosin, quam subita relegatione perturbatus emendare non potuit, id quod ipse his carminibus perspicue testatum reliquit.

Orba parente suo quicunque volumina tangis,
His saltem vestra detur in Urbe locus.
Quoque magis faveas, non sunt hæc edita ab illo,
Sed quasi de Domini funere rapta sui.
Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
Emendaturus, si licuisset, erat.

Metamorphosis autem, ut aliquid de operis quoque inscriptione dicamus, transformatio, transfiguratioque interpretari potest; quamvis enim & alia cognitu perquam jucunda hoc in opere narrantur: illuc tamen omnia tendunt, ut quæcumqne Metamorphoses explicantur, concinne apteque copulentur.

FINIS.

Emendatum fuit cum Editione ad usum Delphini :

